Helsingin kaupunki
Kaupunkisuunnitteluvirasto

Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2010/11960

Kruunuvuorenranta

Laajasalo
Stansvik
Asemakaavan selostus

ASEMAKAAVAN SELOSTUS
ASEMAKAAVAKARTTA NRO 11960
PÄIVÄTTY 28.1.2010

Asemakaava koskee:

Helsingin kaupungin
49. kaupunginosan (Laajasalo, Tahvonlahti)
puisto-, virkistys-, kesämaja-, palstaviljely-,
urheilu- ja virkistyspalvelu-, vesi-, katu- ja liikennealueita

Kaavan nimi:
Stansvikin alueen asemakaava
HEL 2011-001170
Hankenumero: 0782_1

Laatija:
Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosasto

Vireilletulosta ilmoittaminen: 16.5.2008
Kaupunkisuunnittelulautakunta: 28.1.2010
Nähtävilläolo (MRL 65 §): 19.2.–22.3.2010
Kaupunkisuunnittelulautakunta: muutettu 30.9.2010
Kaupunginvaltuusto: 14.9.2011
Helsingin hallinto-oikeus 25.5.2012
Kaupunkisuunnitteluvirasto: kaavaselostusta täydennetty 4.7.2013
Nähtävilläolo (MRL 65 §): 23.8.–23.9.2013
Kaupunkisuunnittelulautakunta: muutettu 21.10.2014
Hyväksyminen: kaupunginvaltuusto
Voimaantulo:

Alueen sijainti:
Alue sijaitsee Laajasalossa, Laajasalon saaren lounaisosassa. Alue liittyy pohjoisessa ja lännessä suunniteltuun Kruunuvuorenrannan asuntoalueeseen, etelässä aluetta rajaa meri.

LIITTEET

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma
Sijaintikartta
Seurantalomake
Ilmakuva
Asemakaavan pienennös
Havainnekuva
Ote maakuntakaavasta
Ote 2. vaihemaakuntakaavasta
Ote Yleiskaava 2002:sta
Ote Kruunuvuorenrannan osayleiskaavasta
Liikennesuunnitelma
Valokuvia alueelta
Stansvikin kartanoalue, ympäristöhistoriallinen selvitys, Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2003:1
Stansvikin kartanoalue, hoito- ja kehittämisperiaatteita sekä suosituksia jatkosuunnittelulle, Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston selvityksiä 2003:3
Luontoselvitykset, kooste Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen luontotietojärjestelmästä
Lyhennelmä Kruunuvuorenrannan osayleiskaava-alueen luontoselvitys ja maankäytön luontovaikutusten arviointi, Enviro joulukuu 2005, lyhennelmä 2012
Metsäkohteet (Metso-elinympäristötyypit, Metso-kohteiden arvoluokat), Helsingin kaupungin ympäristökeskus
Helsingin lepakkolajisto ja tärkeät lepakkoalueet vuonna 2003, Helsingin ympäristökeskuksen julkaisuja 3/2004
Lepakkoselvitys - Stansvik, WermundsenConsulting Oy 19.9.2013.

LUETTELO MUUSTA KAAVAA KOSKEVASTA MATERIAALISTA

Hiltunen, L. 2001 Stansvikin kartanopuiston puu- ja ruohovartinen kasvillisuus ja kasvisto. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 2001:15

Stansvikin kartanoalueen yleissuunnitelma, Virearc arkkitehdit ja maisema-arkkitehdit, 23.1.2008

Stansvikin kartanoalueelle sijoittuvien virkistykseen liittyvien alueiden ja rakennusten viitesuunnitelmat sekä kesämajojen tyyppipiirustukset, arkkitehdit Frondelius +Keppo + Salmenperä Oy

Selvitys eräiden Helsingin kaupungin omistamien metsäalueiden luonnon monimuotoisuudesta. Vuoden 2011 inventoinnin loppuraportti 21.6.2012. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus)

YHTEYSHENKILÖT KAAVAN VALMISTELUSSA:

Helsingin kaupunki

Kaupunkisuunnitteluvirasto:
maisema-arkkitehti Mervi Nicklén
projektipäällikkö Riitta Jalkanen
projektipäällikkö Ulla Kuitunen
arkkitehti Leena Makkonen (rakennussuojelu)
diplomi-insinööri Hanna-Kaisu Turunen (liikennesuunnittelu)
diplomi-insinööri Heikki Palomäki (liikennesuunnittelu)
liikenneinsinööri Sanna Ranki (liikennesuunnittelu)
diplomi-insinööri Heikki Hälvä (liikennesuunnittelu)
diplomi-insinööri Jouni Kilpinen (teknistaloudellinen suunnittelu)
suunnitteluavustaja Leena Kaartinen
suunnitteluavustaja Sinikka Ekroos
vuorovaikutussuunnittelijat Juha-Pekka Turunen ja Maija Mattila

Kaupunginmuseo: tutkija Sari Saresto

Kiinteistövirasto: kehittämisinsinööri Erik Nieminen
toimitilapäällikkö Unto Ojala

Rakennusvalvontavirasto:
arkkitehti Marjatta Uusitalo
maisema-arkkitehti Pia-Liisa Orrenmaa

Rakennusvirasto, katu- ja puisto-osasto:
tarkastaja Leila Ström
aluesuunnittelija Birgitta Rossing
puuasiantuntija Juha Raisio

Ympäristökeskus: ympäristötarkastaja Raimo Pakarinen
kaupunkiekologi Kaarina Heikkonen
geologi Antti Salla

Kaupunkisuunnitteluviraston konsultit

Virearc arkkitehdit ja maisema-arkkitehdit, maisema-arkkitehti Soile Heikkinen
Arkkitehtitoimisto Arkkitehdit Frondelius + Keppo + Salmenperä Oy: arkkitehti Jaakko Keppo

SISÄLLYS

1
TIIVISTELMÄ 1
Asemakaavan sisältö 1
Asemakaavan valmistelun vaiheet 1

2
LÄHTÖKOHDAT 2
Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet 2
Maakuntakaava 3
Yleiskaava 3
Osayleiskaava 3
Asemakaavat 4
Rakennusjärjestys 4
Kiinteistörekisteri 4
Muut suunnitelmat ja päätökset 4
Pohjakartta 5
Maanomistus 5
Alueen yleiskuvaus 5
Rakennettu ympäristö ja suojelukohteet 5
Palvelut 6
Luonnonympäristö 6
Yhdyskuntatekninen huolto 9
Maaperä 9
Ympäristöhäiriöt 9

3
TAVOITTEET 9

4
ASEMAKAAVAN KUVAUS 10
Yleisperustelu ja -kuvaus 10
Mitoitus 11
Puisto (VP/s) 12
Lähivirkistysalue (VL/s-1) 12
Lähivirkistysalue (VL/s) 12
Urheilu- ja virkistyspalvelujen alue (VU) 12
Kesämaja-alue (R-1) 12
Viljelypalsta-alue (RP) 13
Yleinen pysäköintialue (LP) 13
Vesialue (W) 14
Liikenne 14
Palvelut 15
Luonnonympäristö 15

Suojelukohteet 16
Yhdyskuntatekninen huolto 17
Maaperän rakennettavuus ja puhtaus 18
Ympäristöhäiriöt 18
Nimistö 18

5
ASEMAKAAVAN TOTEUTTAMISEN VAIKUTUKSET 19
Vaikutukset luontoon 19
Vaikutukset maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön 25
Vaikutukset virkistysmahdollisuuksiin, ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön 25
Vaikutukset liikenteen ja teknisen huollon järjestämiseen 26

6
ASEMAKAAVAN TOTEUTUS 27

7
SUUNNITTELUN VAIHEET 27
Vireilletulo, osallistumis- ja arviointisuunnitelma ja vuorovaikutus 27
Viranomaisyhteistyö 28
Esitetyt mielipiteet 28
Muistutukset ja lausunnot sekä nähtävilläolon jälkeen tehdyt muutokset 29
Kaavan hyväksymispäätös ja sitä koskeva Helsingin hallinto-oikeuden ratkaisu 31
Helsingin hallinto-oikeuden ratkaisun jälkeen tehdyt täydennykset 32
Muistutusten sekä nähtävilläolon jälkeen tehdyt muutokset 33

8
KÄSITTELYVAIHEET 34

1 TIIVISTELMÄ

Asemakaavan sisältö

Stansvikin kartanoalue säilyy virkistysalueena ja sen käyttömahdollisuuksia laajennetaan. Kaava turvaa valtakunnallisesti merkittävän kulttuurihistoriallisen ympäristön säilymisen ja kehittämisen. Tahvonlahdenniemen harju, joka on arvokasta luonnonaluetta, suojellaan osana maisemapuistokokonaisuutta.

Tavoitteena on alueen nykyisen Jyty (julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliitto) Helsinki ry:n lomakäytön ja Kruunuvuorenrannan rakentamisen myötä lisääntyvän virkistyskäytön yhteensovittaminen. Kruunuvuorenrannan osayleiskaavassa Uudenkylän kesämaja-alueelle on suunniteltu asuntorakentamista. Uudenkylän korvaavat 29 kesämajapaikkaa osoitetaan Vanhankylän kesämaja-alueelta.

Asemakaava luo edellytykset kartanopuiston ytimen ennallistamiseen ja kartanon kulttuurimaiseman palauttamiselle. Nykyiset arvokkaat rakennukset on merkitty suojelumerkinnöin. Kaavassa sallitaan kartanon rakennuskokonaisuuden täydentäminen. Uusien rakennusten tulee soveltua mittakaavaltaan sekä arkkitehtuuriltaan vanhaan rakennuskantaan ja niiden käyttötarkoituksen tulee liittyä virkistystoimintaan.

Asemakaava mahdollistaa alueelle sopivien virkistystoimintojen sijoittumisen. Kartanon talouspihan puolelle, niemen länsirannalle, on olemassa olevan saunan yhteyteen esitetty uusia rakennusaloja pienikokoisille rantasaunoille. Länsirannan tyvessä on paikka melonnan tukikohdalle. Muu osa rannasta jää nykyisen kaltaiseksi luonnonrannaksi. Stansvikintien varressa on kaksi viljelypalsta-aluetta, joista toinen Villberginpalstat, on etäämmällä kartanon pihapiiristä ja toinen alue, Villberskanpalstat, on kartanon pihapiirin tuntumassa. Yhteensä palsta-alueille on mahdollista perustaa noin 100 puolen aarin kokoista viljelypalstaa.

Asemakaavan valmistelun vaiheet

Kaavoitustyö on käynnistetty kaupunkisuunnitteluviraston aloitteesta.

Osallistuminen ja vuorovaikutus on järjestetty liitteenä olevan osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaisesti. Osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta on esitetty 10 mielipidettä.

Asemakaava- ja asemakaavan muutosluonnos on ollut nähtävänä kaupunkisuunnitteluvirastossa ja Laajasalon kirjastossa. Luonnoksesta on jätetty 9 mielipidettä. Mielipiteet on otettu huomioon kaavan tavoitteiden mukaisesti. Tarkistettu asemakaavaluonnos on ollut nähtävillä kaupunkisuunnitteluvirastossa ja Laajasalon kirjastossa. Tarkistetusta asemakaavaluonnoksesta on jätetty 2 mielipidettä. Mielipiteet on otettu huomioon kaavan tavoitteiden mukaisesti.

Asemakaavaehdotus on ollut julkisesti nähtävillä ja siitä on saatu lausunnot. Muistutuksia esitettiin kuusi. Muistutukset eivät antaneet aihetta muuttaa kaavaehdotusta. Asemakaavaehdotukseen on lausuntojen johdosta tehty tarkistuksia, jotka on selostettu kohdassa Suunnittelun vaiheet.

Helsingin kaupunginvaltuusto on 14.9.2011 hyväksynyt Stansvikin alueen asemakaavan piirustuksen nro 11960 mukaisena. Helsingin hallinto-oikeus kumosi 25.5.2012 kaupunginvaltuuston päätöksen siitä tehdyn valituksen johdosta. Valituksen sisältöä ja hallinto-oikeuden ratkaisua on tarkemmin selostettu kohdassa Suunnittelun vaiheet.

Kaupunkisuunnitteluvirasto on edellä mainitun päätöksen johdosta täydentänyt asemakaavan selostusta luonnonympäristöä, siitä tehtyjä selvityksiä ja luontovaikutuksia koskevin osin. Asemakaavaehdotus on ollut uudelleen nähtävillä 23.8.–23.9.2013. Asemakaavaehdotuksesta jätettiin neljä muistutusta.

2 LÄHTÖKOHDAT

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Asemakaavaa koskevat seuraavat erityistavoitteet:

<u>Eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu</u>

– huolehtiminen viheralueverkoston yhtenäisyydestä, jossa pyöräilyn ja jalankulun verkosto on jatkuva ja palvelee ympäröiviä asuinalueiden liikkumistarpeita.

<u>Kulttuuri- ja luontoperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat</u>

– varaamalla yhtenäinen laaja virkistysalue, joka on riittävä alueen kulttuuri- ja luontoperinnön sekä luonnonvarojen vaalimiseen virkistyskäytön lisääntyessä

– arvokkaiden luontoalueiden huomioiminen siten, että ne toimivat virkistysalueen osana säilyttäen samalla luontoarvot

– virkistyskäyttömahdollisuuksien laajentaminen osoittamalla alueelle sopivia virkistystoimintoja.

Luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset kokonaisuudet

– valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön säilyttäminen eheänä ja sen suojelu sekä kehittäminen.

Asemakaava ei ole ristiriidassa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kanssa. Stansvikin alueen arvojen säilyttäminen on otettu suunnittelun ensisijaiseksi tavoitteeksi. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumista käsitellään tarkemmin kohdassa Asemakaavan toteuttamisen vaikutukset.

Maakuntakaava

Ympäristöministeriön 8.11.2006 vahvistamassa Uudenmaan maakuntakaavassa suunnittelualue on virkistysaluetta ja kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeää aluetta. Suunnittelualueen rannan myötäisesti on merkitty viheryhteystarve. Laadittu asemakaava on maakuntakaavan mukainen.

Maakuntavaltuuston 20.3.2013 hyväksymässä Uudenmaan 2. vaihemaakuntakaavassa Stansvikin alue on merkitty kulttuuriympäristön tai maiseman kannalta tärkeäksi alueeksi. Stansvikin aluetta rajaa lännessä tiivistettävä alue ja etelässä merellä on puolustusvoimien melualue. Laadittu asemakaava on 2. vaihemaakuntakaavan mukainen.

Yleiskaava

Helsingin yleiskaava 2002:ssa (kaupunginvaltuusto 26.11.2003, tullut kaava-alueella voimaan 23.12.2004) alue on merkitty kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittäväksi kaupunkipuistoalueeksi. Kaupunkipuistoaluetta kehitetään monipuolisena toiminta-, kohtaamis-, kulttuuri- ja luonnonympäristönä.

Osayleiskaava

Kaupunginvaltuusto hyväksyi 10.12.2008 Kruunuvuorenrannan osayleiskaavan. Stansvikin kartanon virkistysalueen laajuus on määritelty

Kruunuvuorenrannan osayleiskaavassa. Osayleiskaavassa Uudenkylän kesämaja-alue on osoitettu asuntorakentamiseen.

Osayleiskaavassa on virkistysaluetta koskevia määräyksiä. Kaavamääräys V/S1, joka kattaa koko kartanoalueen Koirasaarentiehen asti, on "Virkistysaluetta, jonka kulttuurihistoriallinen arvo tulee säilyttää. Alue on arvokas ja hyvin säilynyt 1800-luvun kartanoympäristö, jonka keskeiset tekijät ovat rakennuskanta, laituri, pihapiiri, tammikuja sekä näkymät merelle. Alueen täydennysrakentaminen on mahdollista siten, että rakentaminen soveltuu mittakaavaltaan, rakentamistavaltaan ja sijainniltaan olevaan rakennuskantaan ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen ympäristöön." Kaavamääräys V/S2, joka kohdistuu Tahvonlahdenniemen harjulle, on seuraava: "Virkistysalue, jonka kulttuurihistoriallinen arvo sekä geologiset ja muut luonnonarvot tulee säilyttää."

Kruunuvuorenrannan osayleiskaava sai lainvoiman 23.6.2011.

Asemakaavat

Stansvikin alue on kaavoittamatonta aluetta.

Rakennusjärjestys

Helsingin kaupungin rakennusjärjestys on hyväksytty 7.6.2000.

Kiinteistörekisteri

Alue on merkitty Helsingin kaupungin ylläpitämään kiinteistörekisteriin.

Muut suunnitelmat ja päätökset

Kaupunkisuunnittelulautakunta hyväksyi alueen asemakaava- ja asemakaavan muutosluonnoksen 16.4.2009. Lautakunta edellytti, että jatkosuunnittelussa tutkitaan, voidaanko ravintolarakennuksen ja harjualueen väliin suunnitellun pysäköintialueen pysäköintipaikat sijoittaa alueen muiden pysäköintipaikkojen yhteyteen.

Kaavaluonnokseen sisältyneen Nuottanimen osalle laadittiin sittemmin erillinen asemakaavan muutos nro 12023, joka on tullut voimaan 21.12.2012.

Kaava-alueeseen sen koillisosassa rajautuvan Gunillankallion asemakaava- ja asemakaavan muutos nro 11888 on tullut voimaan 25.5.2012.

Ympäristölautakunta hyväksyi 12.8.2008 Tahvonlahden harjun luonnonsuojeluohjelmaan. Rauhoituksen tarkoituksena on suojella Helsingin ainoa hyvin säilynyt ja maisemallisesti eheä soraharju sekä lepakoiden tärkeä esiintymisalue.

Kaupunkisuunnittelulautakunta antoi tammikuussa 2008 Tahvonlahden harjun liittämisestä luonnonsuojeluohjelmaan kielteisen lausunnon, jonka perusteella alue poistettiin luonnonsuojeluohjelmasta. Perusteluina oli, että alue voidaan suojella kaavalla.

Pohjakartta

Helsingin kaupungin kiinteistöviraston kaupunkimittausosasto on laatinut pohjakartan, joka on tarkistettu 16.1.2014.

Maanomistus

Kaupunki omistaa Stansvikin alueen maat.

Alueen yleiskuvaus

Alue sijaitsee Laajasalon lounaisosassa, meren ympäröimällä Tahvonlahdenniemellä. Niemen kärki työntyy merelle ja erottuu maisemassa männikköisenä harjuna. Niemen länsiosan tyvi on kalliosta metsää, jonka rantavyöhykkeellä kasvaa isokokoisia kilpikaarnaisia mäntyjä. Näköala merelle ja Suomenlinnan suuntaan on huikea. Niemen itäpuolen ruovikkoinen lahti kurottuu syvälle aina Koirasaarentielle asti. Tahvonlahden poukamat ovat ruovikon peittämät. Lahden keskellä on metsäinen saari, joka on ajan myötä kasvanut kiinni mantereeseen.

Kartanon vanhat rakennukset pihapiireineen sijaitsevat niemen korkeimmalla kohdalla, sen keskiosan rehevässä kulttuurimaisemassa. Päärakennuksen edustalta itään aukeaa kartanopuisto, joka päättyy merenrantaan. Kartanon puiseen kaksikerroksiseen päärakennukseen johtaa komea vanha tammikuja.

Rakennettu ympäristö ja suojelukohteet

Kaava-alue on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (Museovirasto "Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt 1.1.2010").

Stansvikin kartanoalue on maisemallisesti merkittävä ja eheä kokonaisuus, jonka syntyhistoria juontaa aina 1700-luvulle asti. Stansvikin kartano on ollut aina omistajiensa kesäkäytössä. Rakennukset puutarhoi-

neen ja puistoineen ovat olleet helsinkiläisten virkamiesten ja upseeristoon kuuluvien perheiden kesänviettopaikkoja. Palvelusväki asui talviajan kartanon pihapiirin erillisissä rakennuksissa ja huolehti mm. navettatöistä ja karjasta ympäri vuoden.

Stansvikin kartanoalueen vanhin rakennus on kartanon päärakennus (1804). Viereinen, kartanon kesävieraiden majoitukseen tarkoitettu rakennus, jota on laajennettu 1898, on vuodelta 1820. Vanhimpiin rakennuksiin kuuluu myös komea venesuoja (1820). Kartanopuistosommitelman rakenteellisena osana on säilynyt läheisen saaren, Vanhankylän, eteläosan näköalakalliolle sijoitettu huvimaja eli temppeli (1800-luvun alku).

Palvelusväelle rakennettiin omat tilat; renkien talo (1820) ja piikojen talo (n. 1850), jotka ovat säilyneet. Päärakennuksen luoteispuolella on 1920-luvulla rakennettu kaksikerroksinen, hirsirakenteinen tilanhoitajan talo. Päärakennuksen länsipuolelle rakennettiin useita talousrakennuksia, kuten navetta, talli, vaunuvaja, kellari, riihi sekä länsirannan venevaja. Näistä on jäljellä vaunuvaja, kellari ja venevaja sekä navetan kivijalka.

Uudemmat rakennukset sijaitsevat niemen länsipuolella. Niitä ovat navetan paikkeille rakennettu ravintola (1960), länsirannalla sijaitseva hirsirakenteinen sauna (1948), talomiehen asunto (1965), huoltorakennukset (1960-luku). Kartanon koillispuolella sijaitsevassa Vanhankylän metsäisessä saaressa on 23 kesämajaa (1950-luku).

Palvelut

Stansvikin kartanon ravintola on avoinna suurimman osan vuodesta. Jyty Helsinki ry, joka on Stansvikin kartanon rakennuksien vuokraaja, vuokraa edelleen kartanon päärakennusta ja länsirannalla sijaitsevaa saunaa. Huviloissa olevia huoneita vuokrataan myös muille kuin Jyty Helsinki ry:n jäsenille. Vuokra jäsenistöön kuulumattomille on suurempi kuin Jyty Helsinki ry:n jäsenille.

Luonnonympäristö

Tahvonlahti on reheväkasvuinen, ruovikon laajasti peittämä reunoiltaan matala lahti, jonka itäreunat ovat rehevää, umpeen kasvanutta peltoa ja niittyä. Tahvonlahdenniemen tyvessä on kallioista vanhaa mäntymetsää. Kartanopuistossa ja sen lähiympäristössä kasvaa jaloja lehtipuita, erityisesti tammia. Tahvonlahdenniemen kapea harjumännikkö työntyy etäämmälle avomerelle.

Helsingin kaupunki on teettänyt useita luontoselvityksiä, joiden aineistot on koottu luontotietojärjestelmään www.hel.fi/luontotieto.

Luontotietojärjestelmän kohderyhmät ja niiden aineistojen kartoitusajankohdat ovat seuraavat:

- linnustollisesti arvokkaat kohteet (aineistot 1996–2003, täydennyskartoitus 2010)
- lepakoille tärkeät alueet (tulokset julkaistu 2003)
- matelijoille ja sammakkoeläimille tärkeät kohteet (kartoitus 2007)
- arvokkaat kasvillisuus- ja kasvistokohteet (aineistot 2004–2007)
- geologisesti arvokkaat kohteet (aineistot 2003–2012)
- arvokkaat kääpäkohteet (aineisto 2011 Kivinokan pohjoinen metsäalue ja Pornaistenniemi 2006–2007).

Osa luontotietojärjestelmän aineistosta on julkaistu ympäristökeskuksen julkaisusarjassa. Linnustollisesti arvokkaita kohteita koskeva aineisto on sen laajuuden vuoksi tarkasteltavissa ja poimittavissa vain luontotietojärjestelmästä.

Luontotietojärjestelmässä luontokohteet on rajattu karttapohjalle kohderyhmittäin. Luontokohteisiin liittyy kohderaportti, jossa selvitetään kohteen arvotusta ja lajihavaintoja tarkemmin.

Kaavaselostuksen liitteenä on järjestelmän virkamiesversiosta keväällä 2013 tehty poiminta Stansvikin alueen arvokkaista luontokohteista.

Stansvikin kaava-alueella on linnustollisesti arvokkaita kohteita, lepakoille tärkeitä alueita, arvokkaita kasvillisuus- ja kasvistokohteita sekä geologisesti arvokkaita kohteita. Arvokkaita kääpäkohteita ei alueelta ole löytynyt.

Luontotietojärjestelmän tietoja täydentämään tilattiin (Enviro 2005) luontoselvitys Kruunuvuoren osayleiskaavatyötä varten. Siihen valittiin selvitettäväksi kohteita, joiden luontotietoja haluttiin täsmentää ja päivittää (erityisesti Kruunuvuoren alue). Stansvikin asemakaavan alueelta tarkasteltiin selvityksessä Tahvonlahdenniemen aluetta.

Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen "Selvitys eräiden Helsingin kaupungin omistamien metsäalueiden luonnon monimuotoisuudesta" -niminen raportti on valmistunut 21.6.2012. Metsäluonnon arvokkaiden monimuotoisuuskohteiden tiedot täydentävät aiemmin luontotietojärjestelmästä puuttuneita tietoja metsien elinympäristötyypeistä, metsiköiden rakennepiirteistä, lahopuun määrästä ja lajistosta. Näiden perusteella kaupungin omistamat metsät on luokiteltu ympäristöministeriön Metso-ohjelman luonnontieteellisten valintaperusteiden mukaisiin luokkiin I–III. Metso-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet täyttävillä kohteilla ei sellaisenaan ole luonnonsuojelustatusta. Päätavoitteena on

edistää metsien yhtenäisyyttä ja sen kautta niiden elinvoimaisuutta kaavoituksen ja erityisesti luonnonhoidon keinoin.

Stansvikin kaava-alueella on runsaasti metsää, josta suurin osa on metsien monipuolisuutta arvioitaessa arvoluokissa II–III (METSO-kohteiden arvoluokat I–III sekä kohde, joka ei täytä kriteereitä, laajennusosa). Metsäluonnoltaan monipuolisimpia ovat kaava-alueen länsireunalle sijoittuvat kallioiset mäntyvaltaiset metsät (arvoluokka I).

Geologia

Tahvonlahdenniemi, joka on kalliosydäminen pitkittäisharju, on geologialtaan, geomorfologialtaan ja maisemaltaan arvokas ja suojeltava alue. Pintamaalajina ovat hiekka, moreeni ja paikoin kalliopaljastumat. Tahvonlahden harju on Helsingin ympäristökeskuksen luontotietokannassa arvioitu kuuluvan arvoluokkaan 1.

Kaupungin luontotietokannassa on mainittu myös Tahvonlahden ruovikkoalueella sijaitseva noin 4 hehtaarin kokoinen liejukerrostuma, jolla on geologista ja geomorfologista arvoa (arvoluokka 2). Tahvonlahden ruovikossa kova pohjamaa sijaitsee 10–20 metrin syvyydessä.

Linnusto

Tahvonlahden noin 8 hehtaarin suuruinen rehevä pohjukka reunametsineen on linnustollisesti arvokasta aluetta (arvoluokka II) Kohteessa on luottamuksellista pesimätietoa. Varisluodon vajaan hehtaarin kokoinen kallioinen karu Varisluodonkari on linnustollisesti arvokas kohde (arvoluokka III).

Lepakot

Tahvonlahdenniemen harju ja Stansvikin kartanopuisto (10,77 ha) on lepakoiden tärkeää esiintymisaluetta. Lepakot saalistavat mäntykankaalla ja jalopuukujanteella. Helsingin ympäristökeskuksen luontotietokannassa lepakoiden esiintymisalue on arvioitu kuuluvan arvoluokkaan I. Edellisen, 2003 laaditun lepakkokartoituksen jälkeen on päivitetty Stansvikin alueen lepakoiden esiintymisalueita ja tarkennettu tietoja. Näiden tietojen pohjalta koko kaava-alue on tärkeää lepakoiden esiintymisaluetta. Lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja on Tahvonlahdenniemen lisäksi Vanhakylän Nalletalossa ja Metsämajassa.

Kasvillisuus

Tahvonlahden kärjen harju (4,6 ha) on kasvistoltaan arvokasta aluetta (arvoluokka (II). Kasvillisuuden arvo perustuu näyttävyyteen (kilpikaarnamännyt), merenrantojen kohtalaiseen luonnontilaisuuteen ja monipuolisuuteen.

Matelija- ja sammakkoeläimet

Tahvonlahden pohjukassa on arvokas (arvoluokka I) 3,58 hehtaarin suuruinen matelija- ja sammakkoeläinkohde. Keväällä 2014 on Tahvonlahden pohjukasta tehty viitasammakon kuulohavainto.

Yhdyskuntatekninen huolto

Alueen vesi, jätevesi ja jätehuolto on toteutettu hajautetusti.

Maaperä Tahvonlahdenniemen harju on kalliosydäminen pitkittäisharju. Harjun tyvellä on liejukerrostuma-alue, jota reunustaa savi ja moreenialueet. Kaava-alueen pohjoisosan maaperä, Stansvikintiestä länteen, on kallioista.

Ympäristöhäiriöt

Santahaminassa suoritettavien ammuntojen ja räjäytysten ääni on ajoittain kuultavissa Kruunuvuorenrannassa. Äänen voimakkuus riippuu mm. äänilähteestä ja sääolosuhteista. Äänitaso kaava-alueella ei ylitä olemassa olevia ampumamelun ohjearvoja. Ohjearvot alittavaa melua aiheuttavat myös Malmin lentoasemalta merialueelle suunnittelualueen sivuitse suuntautuvat rajavartioston helikopterilennot.

3 TAVOITTEET

Kaavan tavoitteena on mahdollistaa alueen kehittyminen monipuolisena virkistysalueena siten, että alueen maisemalliset, kulttuurihistorialliset ja luonnon arvot säilyvät. Tavoitteena on kartanopuiston ytimen ennallistaminen ja kartanon maiseman palauttaminen. Lähtökohtana on suojella kartanoalueen merkittävät rakennukset sekä maisemapuisto. Tavoitteena on alueen luontoarvojen ja lisääntyvän virkistyskäytön lomittaminen, siten että luontoarvot eivät heikentyisi.

Kartanon lähietäisyyteen, Kruunuvuorenrantaan rakennetaan asunnot noin 10 000 asukkaalle. Uusien käyttäjien myötä Stansvikin alue muuttuu julkisemmaksi virkistysalueeksi ja kävijöiden lisääntyminen luo

edellytykset perustaa alueelle pienimuotoista virkistyskäyttöä palvelevaa toimintaa. Erityisesti Tahvonlahdenniemen länsiranta tarjoaa tähän hyvät puitteet. Tavoitteena on uusien käyttäjien sitouttaminen alueeseen ja mahdollisuuksien tarjoaminen yhteiseen toimintaan.

Stansvikin kartanoalueella toiminut kesänviettoperinne jatkuu. Asuntorakentamisen myötä poistuvat Uudenkylän kesämajapaikat korvataan uusilla paikoilla Vanhassakylässä, Stansvikin kartanoalueella, jossa olemassa olevaa kesämaja-aluetta tiivistetään. Ympäröivä meri rantoineen, vaihteleva luonto, historiallinen ympäristö rakennuksineen ja alueen liittyminen saumattomasti laajempaan virkistysaluekokonaisuuteen luovat hyvät lähtökohdat kehittää Stansvikin aluetta koko Laajasalon virkistysalueen kohokohdaksi.

4 ASEMAKAAVAN KUVAUS

Yleisperustelu ja -kuvaus

Stansvikin kartanoalue kaavoitetaan virkistysalueeksi, jolla on kulttuurihistoriallisia, maisemallisia ja luontoarvoja.

Alueelle suuntautuvaan lisääntyvään virkistyskäyttöön on varauduttu mahdollistamalla uusien, alueelle sopivien virkistystoimintojen sijoittuminen niemen länsirannalle ja suunnittelemalla alueelle kattava kävely- ja polkupyöräverkosto. Reitit vaihtelevat ympäristön ja käyttötarkoituksen ehdoilla pääulkoilureiteistä kapeisiin luontopolkuihin. Länsiranta on ollut kartanon talouspihapuolta, jonne mittakaavaltaan vanhaan rakenteeseen soveltuvan uuden rakenteen aikaansaaminen on mahdollista ja perusteltua.

Kaava mahdollistaa kahden viljelypalsta-alueen perustamisen Stansvikintien varteen. Laajasalossa ei ole viljelypalsta-alueita, joten viljelymahdollisuus kotisaarella on tervetullut virkistyspalvelu.

Vanhankylän kesämaja-aluetta on tiivistetty. Sinne on osoitettu 31 uutta majan rakennusalaa, sekä saunan/talousrakennuksen rakennusala. Uudet majojen paikat korvaavat Uudenkylän kesämajakylän, joka poistuu Kruunuvuorenrannan asuntorakentamisen myötä.

Stansvikin kartanon kulttuurihistoriallisesti arvokasta maisemapuistokokonaisuutta (VP/s) on korostettu. Kartanon pihapiirissä on ollut useampia rakennuksia, jotka ovat rajanneet aluetta selkeämmin ja tehneet siitä tilallisesti mielenkiintoisen. Kartanon pihapiiriin on poistuneiden rakennuksien paikalle esitetty rakennusaloja kolmelle rakennukselle. Li-

säksi länsirannalla sijaitseva ravintola voi laajentua. Rakennuksille on käyttö- ja rakentamistapavelvoitteita. Alueen arvokas rakennuskanta on suojeltu sr-merkinnöin.

Kartanon pihapiirin ulkopuolelle, entisen talouspihan puolelle on mahdollista sijoittaa alueen mittakaavaan sopeutettuja virkistyspalveluita esim. melonnan tukikohta ja rantasaunoja. Viljelypalsta-alue on sijoitettu kartanoalueen pohjoisosaan. Laajasalossa ei ole viljelypalsta-aluetta ja tulevien asukkaiden myötä viljelypalstojen tarve lisääntyy.

Perinteinen kesälomakäyttö on turvattu sijoittamalla Uudestakylästä poistuvia mökkipaikkoja vastaava määrä paikkoja Vanhaankylään. Kesämaja-alueella on yhteinen juhlakenttä tai yhteiskäyttöön tarkoitettu alue, jonka yhteyteen on merkitty rakentamisala rantasaunalle ja huoltorakennukselle.

Tahvonlahdenniemellä ajoneuvoliikenteen virkistysalueelle tuottamat haitat on minimoitu. Alueelle ajetaan Stansvikintietä pitkin, joka säilyy pääosin nykyisen levyisenä. Stansvikintien yhteydessä on kaksi pysäköintialuetta. Lisäksi Stansvikintien varteen puistoalueelle on merkitty pysäköintialue, joka on otettavissa käyttöön, mikäli se on tarpeen. Nykyisen puistoalueen poikki ja tammikujaa pitkin johdettu ajoneuvoliikenne on poistettu, samoin kuin tammikujan päässä oleva pysäköintialue. Vanhankylän huoltoliikenne on ohjattu Stansvikintien alkupäästä, Vanhankylän pohjoisosan kautta.

Tahvonlahdenniemen kärki on merkitty kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi maisemapuistokokonaisuuteen liittyväksi virkistysalueeksi (VL/s). Alueen geologia, maisema ja luontoarvot tulee säilyttää. Niemen kärki on ollut osa Stansvikin kartanon maisemapuistoa ja niemen polkuverkosto on peräisin puiston perustamisajalta, 1800-luvun puolivälistä. Niemen kärjessä on ollut mm. huvimaja. Polkuverkostoa on niemen länsiosasta hieman täydennetty. Kulun kanavoimisella pyritään estämään alueen kasvillisuuden kulumista.

Mitoitus

Kaava-alueen pinta-ala on 53,6 ha, josta vesialuetta on 30,3 ha, puistoa yhteensä 20 ha, kesämaja-aluetta 2 ha ja palstaviljelyaluetta 0,7ha.

Vanhassakylässä on nyt 23 kesämajaa ja sinne esitetään 30 uutta majapaikkaa. Vanhaankylään tulee yhteensä 53 kesämajaa, joiden enimmäiskooksi on merkitty 16 k-m^2. Vanhankylän majojen rakennusoikeus on yhteensä 848 k-m^2. Vanhassakylässä on varattu kesämaja-alueen yhteistä sauna/talousrakennusta varten 100 k-m^2. Tahvonlahdenniemen länsirannan rantasaunojen rakennusoikeus on yhteensä 230 k-m^2. Länsirannalle on mahdollisuus rakentaa enintään 450 k-m^2 suuruinen

merellistä virkistyskäyttöä palvelevan rakennus. Ravintolaa voi laajentaa 420 k-m^2:n suuruiseksi. Kartanon pihapiirissä on 150 k-m^2:n rakennusala, jolle saa sijoittaa alueen virkistyskäyttöä tai kulttuuritoimintaa tai vastaavaa julkista palvelua palvelevan rakennuksen. Pihapiirissä on kaksi talousrakennusta (100 k-m^2 ja 150 k-m^2). Kartanoalueelle esitetään uudisrakentamismahdollisuuksia yhteensä 2448 k-m^2. Koko kaava-alue, lukuun ottamatta kesämaja-aluetta ja palstaviljelyalueita, on merkitty virkistysalueeksi.

Puisto (VP/s)

Stansvikin kartanopuiston ydinalue on kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävää puistoaluetta. Aluetta tulee hoitaa siten, että alueen ja rakennuskannan kulttuurihistoriallinen ja maisemallinen arvo sekä alueen geologiset arvot säilyvät.

Lähivirkistysalue (VL/s-1)

Stansvikin kartanopuiston pohjoispuoli, Tahvonlahdenniemen tyvi ja niemen selänne ovat virkistysaluetta, joka on kulttuurihistoriallisesti merkittävää maisemakokonaisuutta ja jota tulee hoitaa siten, että sen maisema- ja luontoarvot säilyvät. Alueen sisällä on ohjeellinen alueen osa (ma), joka tulee säilyttää avoimena.

Lähivirkistysalue (VL/s)

Tahvonlahdenniemen kärkiosa on kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen maisemapuistokokonaisuuteen liittyvää virkistysaluetta. Aluetta tulee hoitaa siten, että sen geologia-, luonto- ja maisema-arvo säilyvät. Geologisesti arvokasta kohdetta ei saa muuttaa kaivamalla, rikkomalla, ottamalla tai muuten siirtämällä maa-ainesta.

Urheilu- ja virkistyspalvelujen alue (VU)

Urheilu- ja virkistystoimintojen alueelle on mahdollista sijoittaa merellistä virkistystoimintaa palvelevia rakennuksia.

Kesämaja-alue (R-1)

Vanhankylän kesämaja-alueella on 23 kesämajaa. Kaavassa alueelle on osoitettu 31 uutta majan rakennusalaa, joille saa rakentaa enintään 16 k-m^2 suuruisen tyyppipiirustusten mukaisen kesäkäyttöön tarkoitetun majan. Yksi uusi rakennusala korvaa Vanhassakylässä olemassa olevan majan, joka on tulvarajan alapuolella. Majojen läheisyyteen saa rakentaa enintään 10 m^2 suuruisen tasanteen. Kesämajojen välinen

etäisyys tulee olla vähintään 8 m ja niiden alapohjan tulee olla vähintään korkeustasolla +2.6.

Majojen sijoittelun lähtökohtana on ollut nykyisen komean männikön säästäminen ja majojen välisen riittävän etäisyyden sekä riittävän yksityisyyden saavuttaminen. Kesämaja-alueen keskelle, sen itärannalle, on sijoitettu alueen yhteistilat (sauna/talousrakennus), joiden läheisyydessä on rakentamattomaksi jäävää yhteistä ulkotilaa. Kesämaja-alue toimii ekologisesti kuivakäymälöiden, imeytyskenttien ja kesäveden varassa.

Viljelypalsta-alue (RP)

Kaavaehdotuksessa on kaksi viljelypalsta-aluetta, jotka ovat Stansvikintien varressa. Toinen on pihapiirin läheisyydessä jo viljelykäytössä oleva palsta-alue, jota on laajennettu. Toinen on sijoitettu kauemmas pihapiiristä pääasiassa olemassa olevalle niitylle. Tämä palsta-alue ulottuu myös nykyisen metsikön alueelle. Tällä osuudella tulee aluetta perustettaessa ottaa huomioon olemassa oleva puusto. Palsta-alueen reunoille tulee jättää kasvamaan suuria runkomaisia tammia ja mäntyjä. Ne jäsentävät aluetta ja tuovat alueelle kulttuurimaiseman ilmeen. Yhteensä palsta-alueilla on n.100 puolen aarin kokoista palstaa.

Yleinen pysäköintialue (LP)

Pysäköintialueet ovat Stansvikintien varressa. Pohjoisella pysäköintialueella on 30 pysäköintipaikkaa, kartanoalueen keskiosassa 32 pysäköintipaikkaa. Olemassa olevia pysäköintipaikkoja on 59. LP-alueilla on yhteensä 62 pysäköintipaikkaa. Pysäköintialueet on pyritty sijoittamaan siten, että ne palvelisivat mahdollisimman hyvin käyttäjiä kuitenkin kartanopuiston maiseman ja puiston virkistyskäytön ehdoilla. Pysäköintipaikkojen keskittäminen tuo tullessaan nykyiseen tilanteeseen verrattuna pitempiä kävelyetäisyyksiä. Pysäköinnin keskittäminen Stansvikintien varteen rauhoittaa kartanon ydinalueen ja helpottaa pysäköintipaikan löytämistä heti ajotien varrelta. Lisäksi suuremmissa yksiköissä pysäköintipaikkojen käytön tehokkuus paranee.

Kesän 2009 kahtena viikonloppuna laskettiin kaupunkisuunnitteluviraston liikennesuunnitteluosaston toimesta Stansvikin kartanoalueella autojen lukumäärä ja vapaat pysäköintipaikat. Laskenta ajoitettiin alueen käytön huippukohtiin, koska laskennan tavoitteena oli selvittää Stansvikin kartanoalueen pysäköinnin maksimimäärä esim. silloin kun Stansvikin ravintolassa vietettiin häitä. Suurien häiden (vieraita noin 100) arvi-

oitu kysyntä oli esimerkkiajankohtana 93. Vieraille oli järjestetty juhlapaikalle myös bussikuljetus.

Stansvikintien varteen puistoalueelle on merkitty pysäköimispaikka (p) noin 30 autolle. Se on tarpeen kun ravintolassa on juhlia ja pysäköintipaikkojen tarve on maksimissaan. Puistoalueelle merkitty pysäköintialue tulee rakentaa siten, että se on käytettävissä myös muuhun toimintaan. Ravintolan yhteydessä on pieni 4 paikan pysäköimispaikka puistoalueella.

Tulevaisuudessa voidaan olettaa vesiliikenteen kasvavan. Tämä tasoittaisi pysäköinnin kysyntähuippua, erityisesti alueella järjestettävien kesäjuhlien yhteydessä.

Vesialue (W)

Tahvonlahden vesialue on osoitettu kaavassa. Vanhankylän eteläosaan on merkitty alueen osa (wa), joka on kulttuurihistoriallisesti merkittävän maisemapuiston vesialueen osa, joka tulee säilyttää avoimena.

Liikenne

Kaava-alueen pääliikennemuoto on kävely ja pyöräily. Stansvikintie on osa pääulkoilureittiä, joka suuntautuu pohjoisessa Kruunuvuoreen. Etelässä reitti jatkaa meren rantaa myöten Kruunuvuorenrannan eteläpuolelle. Uusi poikittainen pääulkoilureitti on linjattu Vanhankylän pohjoispuolelta Tahvonlahden yli sillalla pohjois-eteläsuuntaiselle olemassa olevalle Hevossalmen ja Tullisaaren väliselle pääulkoilureitille. Kattava verkosto kanavoi liikkumista ja vähentää arkojen luontoalueiden kulumista.

Ajoneuvoliikenne on ohjattu Stansvikintielle, jonka läheisyydessä on pysäköintialueet. Huolto- ja pelastusajo kartanonpuiston rakennuksiin on johdettu Stansvikintieltä kahden poikittaisen puistokäytävän kautta. Vanhankylän kesämaja-alueen ja Punaisen huvilan huolto- ja pelastusajo on ohjattu rakennettavaa, saaren pohjoisosan kautta kulkevaa yhteyttä pitkin.

Alue on saavutettavissa tulevaisuudessa joukkoliikenteellä huomattavasti nykyistä paremmin. Lähin bussipysäkki, joka on uudella rakennettavalla asuinalueella Tahvonlahdenniemen länsipuolella, on noin 200 m Stansvikin kartanon pihapiiristä. Gunillantietä pitkin kulkeva bussireitti palvelee uuden poikittaisen kevyen liikenteen yhteyden myötä myös Stansvikin kartanoalueen käyttäjiä. Bussilinjat suuntautuvat Laajasalon keskuksen kautta Herttoniemen metroasemalle. Suoraan keskustasta suunnitellulla raitiotieyhteydellä on pysäkit Koirasaarentiellä Stansvikin-

tien liittymän kohdalla, noin 700 metrin päässä Stansvikin kartanosta ja noin 450 metrin päässä Vanhankylän mökkialueesta.

Huolto- ja pelastusajo kartanonpuiston rakennuksiin on johdettu Stansvikintieltä kahden poikittaisen puistokäytävän kautta. Vanhankylän kesämaja-alueen ja Punaisen huvilan huolto- ja pelastusajo on ohjattu rakennettavaa, saaren pohjoisosan kautta kulkevaa yhteyttä pitkin.

Palvelut

Stansvikin kartanon virkistysalue tulee Kruunuvuorenrannan rakentamisen myötä palvelemaan huomattavasti nykyistä suurempaa kävijämäärää. Alue tarjoaa mahdollisuuden liikkumiseen meren äärellä vaihtelevassa kulttuuri- ja luontoympäristössä. Kulku kanavoidaan reiteille, joista osa valaistaan.

Alueen kulttuurihistorialliseen ympäristöön on pyritty sijoittamaan toimintoja, jotka sopivat alueelle ja monipuolistavat Laajasalon virkistyspalveluita. Stansvikintien varressa on kaksi viljelypalsta-aluetta. Vanhassakylässä on 30 uutta kesämajapaikkaa sekä rakennusala kesämaja-alueen yhteiselle saunalle/huoltorakennukselle.

Kartanon pihapiiriin, paikkaan, jossa on ollut rakennus, on mahdollista sijoittaa alueen virkistyskäyttöä tai kulttuuritoimintaa tai vastaavaa julkista palvelua palveleva rakennus. Ravintolarakennuksen laajentaminen on mahdollista. Ravintolan rakennusala (rv) on merkitty siten, että asemakaava mahdollistaa joko nykyisen ravintolarakennuksen laajentamisen tai uuden erillisen baari- / kioskirakennuksen rakentamisen. Ravintolassa on kesäaikaan, erityisesti viikonloppuina, yksityistilaisuuksia. Tänä aikana alueen kesävieraat jäävät ilman ravintolapalveluja. Mahdollinen erillinen baari- tai kioskirakennus mahdollistaisi palvelun myös yksityistilaisuuksien aikana.

Nykyisen ravintolan ja sen mahdollisen laajennuksen yhteenlaskettu rakennusoikeus on 420 k-m^2.

Länsirannassa olemassa olevan saunan ja ravintolan väliselle alueelle saa sijoittaa virkistyskäyttöä palvelevia saunoja. Länsirannalla, harjun tyvessä on paikka melontatoiminnalle tarpeellisine rakennuksineen.

Luonnonympäristö

Koko kaava-alue on ympäristöltään vaihtelevaa luonnonaluetta. Kartanon ydinalue on kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokasta puistoa. Puistoon liittyy laajoja maisemaltaan avoimena pidettäviä alueita sekä Tahvonlahden harju, joka on ollut osa maisemapuistokokonaisuutta. Tahvonlahden harjulla on luonnonsuojelullisia arvoja, jotka

ovat alueen kulttuurihistoriallisten ja geologisten arvojen ohella otettu huomioon.

Suojelukohteet

Asemakaava-alue on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Asemakaava sisältää ympäristöön kohdistuvia suojelumerkintöjä, joiden tavoitteena on kartanomaiseman säilyminen ja ennallistaminen sekä luontoarvojen säilyttäminen. Kartanoalueella rakennukset ja ympäristö muodostavat kokonaisuuden, jossa sen osat; rakennukset, niiden ulkotilat ja laajempi maisema vaikuttavat alueen arvoon.

Kaavassa on suojelumerkintöjä (VP/s, VL/s, VL/s-1) on käytetty kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti tärkeiden alueiden suojelemiseksi. Suojelumerkinnät VL/s ja VL/s-1 painottavat myös alueen luonto- ja geologisia arvoja.

Kartanon päärakennus ja Keltainen huvila on suojeltu merkinnällä sr-1. Päärakennus on historiallisesti, rakennustaiteellisesti ja aluekokonaisuuden kannalta arvokas rakennus. Rakennusta tai sen osaa ei saa purkaa eikä siinä tai sen arvokkaissa sisätiloissa saa tehdä sellaisia korjaus-, muutos- tai lisärakentamistöitä, jotka heikentävät rakennuksen historiallista arvoa tai muuttavat arkkitehtuurin ominaispiirteitä. Mikäli rakennuksessa tai sen arvokkaissa sisätiloissa on aikaisemmin tehty tällaisia toimenpiteitä, tulee ne korjaus- ja muutostöiden yhteydessä palauttaa alkuperäistoteutuksen mukaisiksi. Rakennuksen alkuperäisosat, rakenteet, materiaalit ja yksityiskohdat tulee säilyttää, ja niiden tulee olla korjaustöiden lähtökohtana. Mikäli alkuperäisiä rakennusosia joudutaan pakottavista syistä uusimaan, se tulee tehdä alkuperäistoteutuksen mukaisesti.

Venevaja ja huvimaja on suojeltu merkinnällä sr-1b. Rakennusta tai sen osaa ei saa purkaa eikä siinä saa tehdä sellaisia korjaus-, muutos- tai lisärakentamistöitä, jotka heikentävät rakennuksen historiallista arvoa tai muuttavat arkkitehtuurin ominaispiirteitä. Mikäli rakennuksessa on aikaisemmin tehty tällaisia toimenpiteitä, tulee ne korjaus- ja muutostöiden yhteydessä palauttaa alkuperäistoteutuksen mukaisiksi. Rakennuksen alkuperäisosat, rakenteet, materiaalit ja yksityiskohdat tulee säilyttää, minkä tulee olla korjaustöiden lähtökohtana. Mikäli alkuperäisiä rakennusosia joudutaan pakottavista syistä uusimaan, se tulee tehdä alkuperäistoteutuksen mukaisesti.

Piikojen talo eli Pitkähovi, Punainen huvila eli Renkien talo, Tilanhoitajan talo, varasto (entinen vaunuvaja) kellari ja hirsimökki (entinen sau-

na) on suojeltu merkinnällä sr-2. Rakennukset ovat historiallisesti ja aluekokonaisuuden kannalta arvokkaita rakennuksia. Rakennusta tai sen osaa ei saa purkaa eikä siinä saa tehdä sellaisia korjaus-, muutos- tai lisärakentamistöitä, jotka heikentävät rakennuksen historiallista arvoa tai muuttavat arkkitehtuurin ominaispiirteitä.

Kaikki suojellut rakennukset ovat historiallisesti, rakennustaiteellisesti ja aluekokonaisuuden kannalta arvokkaita rakennuksia.

Yhdyskuntatekninen huolto

Stansvikin kartanoalueen ja Vanhankylän vesi- ja jäteveden huolto ovat lähtökohdiltaan erilaiset. Osa Stansvikin kartanon rakennuksista tulee ympärivuotiseen käyttöön, kuten myös länsirantaan suunnitellut saunat, joten alueen vesi- ja jätevesihuollon tarve kasvaa nykyisestä huomattavasti. Yksi mahdollinen kunnallistekniikan liittymissuunta on länsirannan suunta kohti Kruunuvuorenrantaa. Pääulkoilureitin, Edelheiminpolun, yhteyteen rakennettuna kunnallistekniikan aiheuttamat ympäristövauriot jäävät vähäiseksi ja rantametsää voidaan säästää mahdollisimman paljon. Tällöin liittymisajankohta on sidoksissa Kruunuvuorenrannan Stansvikinnummen asuinalueen rakentamiseen, jonka kaavoitusaikataulu on 2016. Toinen kunnallistekniikan liittymissuunta on Koirasaarentie, jossa jo nykyisin on vesijohto ja jatkossa myös jätevesiviemäristö. Etäisyys Koirasaarentielle Stansvikin kartanosta on n. 750 m ja Stansvikinnummen tulevasta asuinalueesta n. 250 m. Kunnallisteknisissä töissä on käytettävä ympäristöä säästäviä tekniikkoja ja työtapoja. Alueen vesi- ja jätevesihuolto on mahdollista hoitaa myös paikallisesti, jolloin jätevedet tulisi erotella paikalla mustiin ja harmaisiin vesiin.

Vanhakylä on kesämaja-aluetta, joka on käytössä vain kesäisin. Tavoitteena on, että alueen vesi- ja jätevesihuolto hoidetaan alueen käyttötarkoitus ja -aika huomioiden ekologisesti eli paikallisesti. Paikalle johdettava kesävesi, pesuvesien imeytys ja kuivakäymälät soveltuvat alueelle parhaiten.

Kaavassa on osoitettu merkinnällä wj Kruunuvuorenrannan kiertovesijohdon suunnittelu- ja sijoittamistarpeen kohdat. Ne sijaitsevat poikittaisen pääulkoilureitin, Thelninginpolun itä- ja länsipäässä.

Alueen sähköistys voidaan toteuttaa alueelle rakennetusta 20 kV:n ilmajohdosta käsin. Alueen jätehuolto toteutetaan YTV:n jätehuoltomääräysten mukaisesti.

Maaperän rakennettavuus ja puhtaus

Tahvonlahden ja ruovikon pilaantuneisuuden selvittämistä jatketaan toteutussuunnittelun yhteydessä. Tarvittaessa pilaantuneisuus kunnostetaan osana maarakennustöitä.

Ympäristöhäiriöt

Stansvikintie tulee säilyttää nykyisen kaltaisena kapeana sorapintaisena tienä. Kapea ajoura hillitsee ajonopeuksia ja turvaa jalankulun ja pyöräilyn olosuhteet.

Stansvikintien liikennemäärä on keskimäärin 100 ajon./vrk. Kesämaja-alueelle tulijoiden aiheuttama liikenne on merkittävin aluetta kuormittava tekijä. Kesämajojen kokonaismäärä tulee pysymään samana, joten niiden aiheuttama liikennekuormitus ei tule lisääntymään nykyisestä. Liikenteen ruuhkahuiput osuvat heinäkuun viikonlopuille.

Koirasaarentien rakentamisen yhteydessä arvioidaan mahdollisuudet vähentää melun leviämistä lähistöllä oleville virkistysalueille. Kadun ennusteliikenne on noin 10 000 ajon./vrk, kun Kruunuvuorenranta on rakennettu. 55 dB melualueen laajuus on noin 50 m kadun molemmin puolin. Kovilla pinnoilla, kuten vesialueella, melualueen laajuus on kuitenkin noin 200 m.

Nimistö

Nimistötoimikunta päätti 25.2.2009 ja 14.10.2009 esittää seuraavia uusia nimiä Stansvikin alueelle:

Stansvikinpolku – Stansviksstigen ja *Edelheiminpolku - Edelheimsstigen* ovat kevyen liikenteen pääreittejä, jotka yhtyvät Stansvikintiehen. Edelheiminpolku on nimetty Edelheimien mukaan, jotka hankkivat Stansvikin tilan omistukseensa vuonna 1817. Stansvikinharjun kärkeen johtava puistokäytävä on *Stansvikinniemi - Stansviksudden*

Ruotsalaissyntyinen miniatyyri- ja muotokuvamaalari Emanuel Thelning omisti tilan vuosina 1805–1817. Kruunuvuoren asuntoalueelta Vuorilahdenpolulle johtava poikittainen pääulkoilureitti on hänen mukaansa *Thelninginpolku - Thelningsstigen.*

Viljelypalsta-alueista toinen on Stansvikissa toimineen tilanhoitaja, puutarhuri Villbergin nimen mukaan *Villberginpalstat - Villbergs lotter.* Toinen palsta-alue on puutarhuri Villbergin vaimon mukaan *Villbergskanpalstat - Villbergskans lotter.*

Vakiintunut nimi *Vanhakylä - Gammelby* virallistettiin, ja Vanhankylän eteläpuolella sijainnut puisto on *Onnentemppelinpuisto - Lyckotempelparken* siellä sijainneen huvimajan, ”onnentemppelin”, mukaan.

Stansvikin kartanon päärakennusta ympäröivä puisto on *Anna Sofian puisto - Anna Sofias park* kartanoaluetta pitkään hallinneen Anna Sofia von Willebrandin mukaan.

Päärakennukseen johtava tammikuja on *Knut Felixin tammikuja - Knut Felix ekallé* Anna Sofia von Willebrandin puolison Knut Felix von Willebrandin mukaan. Hän antoi istuttaa vuoden 1860 tienoilla kartanoon johtavan tammikujan taimista, jotka oli kasvatettu Fontainebleun metsästä Ranskasta tuomistaan tammenterhoista.

5 ASEMAKAAVAN TOTEUTTAMISEN VAIKUTUKSET

Vaikutukset luontoon

Stansvikin kaava-alue on suurimmaksi osaksi metsäistä luonnonaluetta. Stansvikin kartano pihapiireineen tuo avoimen maiseman ja puutarhakasvillisuuden metsäisen niemekkeen keskelle. Kasvillisuuden vaihtelevuus, kulttuurimaisema ja merenrantaharju tekevät alueesta myös luontoalueena monipuolisen.

Asemakaava-alue tulee säilymään kokonaan virkistysalueena. Luonnon monipuolisuus tulee ottaa huomioon alueen luonnonhoidossa ja uusien virkistystä palvelevien rakennusten ja reittien suunnittelussa. Kaava antaa mahdollisuuden alueen luonnonarvojen vaalimiseen ja kulttuurimaiseman kehittämiseen

Virkistysalueen käyttö tulee huomattavasti lisääntymään Kruunuvuorenrannan uuden asuntoalueen rakentumisen myötä. Lisääntyvälle virkistyskäytölle on haettu ratkaisua kanavoimalla kulku suunnittelualueen poikki suoraan laajemmille metsäalueille ja osoittamalla riittävä polkuverkosto kaava-alueen sisällä. Avoimen maiseman (mahdollisesti laidunnetut niityt) ja puutarhaviljelyn ala kasvaa, mikä lisää ympäristön monimuotoisuutta ja mahdollistaa niissä ympäristöissä viihtyvien lajien viihtymisen.

Stansvikin kartanon pihapiiri ja Vanhakylä

Kartanon pihapiirin pohjoisinta osaa sekä Vanhankylän läntistä osaa sivuaa linnustollisesti arvokas kohde (arvoluokka II). Geologisesti ja

geomorfologisesti arvokas kohde, harju (arvoluokkaI) ja arvokas lepakkoalue (arvoluokka I) kattavat koko kartanon pihapiirin alueen.

Kaava mahdollistaa virkistyskäyttöä tai kulttuuritoimintaa tai vastaavaa julkista palvelua palvelevien rakennusten rakentamisen paikoille, joilla on ennen sijainnut rakennus. Lisäksi kaava mahdollistaa talousrakennuksien rakentamisen, Vanhankylän kesämaja-alueen tiivistämisen ja ravintolarakennuksen laajentamisen. Kaavassa on varattu alueet kahdelle viljelypalsta-alueelle, joista toinen on jo viljelykäytössä ja kartanon pihapiirissä. Pysäköinti poistuu kartanopuiston ydinalueelta, vanhan kapean tammikujan päästä, sillä kaavassa pysäköinti on keskitetty Stansvikintien varren pysäköintialueille.

Arvokkaat luontokohteet ja maisemalliset arvot on otettu huomioon rakennuksien sijoittelussa. Stansvikin kartanon pihapiiriin osoitetut uudisrakennukset sijaitsevat pääosin paikoissa, joissa on ollut aiemmin rakennus. Uudisrakentaminen on maltillista ja noudattaa alueen kulttuurihistoriallista perinnettä. Vanhankylän puusto on tarkkaan mitattu maastossa. Uudet mökkipaikat on sijoitettu siten, että vanha komea hongikko säilyy eheänä, eikä yhtään täysikasvuista mäntyä tarvitse mökkien rakentamisen johdosta poistaa. Kaavan sallimat uudet rakentamisalat, pysäköinnin sijoittelu ja viljelypalsta-alueen laajentaminen eivät heikennä alueen luontoarvoja.

Tahvonlahdenniemi

Tahvonlahdenniemi, kartanon pihapiiri ja umpeen kasvavan ruovikon eteläpuoleinen lahti (10,77 ha) on arvokasta lepakon esiintymisen aluetta (arvoluokka I). Lepakkolajistoon kuuluvat pohjanlepakko, pikkulepakko, vesisiippa ja viiksisiippa (Enviro). Tahvonlahdenniemen harjumetsikössä saalistaa viiksisiippoja, jotka karttavat valoa (Siivonen 2004). Reittien valaiseminen ei ole lepakoiden (viiksisiippa) vuoksi suotavaa (Enviro 2005). Lepakoiden suosima elinympäristö ei muutu kaavan toteuttamisen myötä oleellisesti ja jättämällä Stansvikinniemen kärjen reitit valaisematta ei kaavan toteuttamisesta aiheudu lepakoille haittaa.

Tahvonlahdenniemi ja kartanon pihapiiri (7,6 ha) ovat geologisesti tai geomorfologisesti arvokasta aluetta (arvoluokkaI). Niemi on hieno luonnontilainen harju, jolla on suuri maisema-arvo.

Tahvonlahdenniemen harju on kaavassa osoitettu virkistysalueeksi, jota tulee hoitaa siten, että sen geologia, luonto- ja maisema-arvot säilyvät. Geologisesti arvokasta kohdetta ei saa muuttaa kaivamalla, rikko-

malla tai siirtämällä maa-ainesta. Kaavan määräys suojaa alueen geologisia tai geomorfologisia arvoja.

Tahvonlahdenniemen kärjen metsäinen osuus kartanon pihapiirin eteläpuolella (4,68 ha) on arvokas kasvillisuus- ja kasvistokohde (II arvoluokka). Niemi on Helsingissä harvinainen ympäristötyyppi: harjumainen, suurelta osin hiekkarantainen niemi. Lisäarvoina Helsingissä on muuten huomionarvoiset lajit isorantasappi, käärmeenkieli ja särmäputki sekä kohteen luonnontilaisuus (merenrannat), näyttävyys (komea puusto, varsinkin kilpikaarnamännyt), monipuolisuus (useita rantatyyppejä) ja kasvillisuustyyppien edustavuus (etenkin rantaniityt).

Kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosasto ja Helsingin ympäristökeskus teettivät 2005 konsulttityön Kruunuvuorenrannan osayleiskaava-alueen luontoselvityksen ja maankäytön luontovaikutuksen arvioinnin, jossa tutkittiin mm. Kruunuvuorenrannan rakentamisen vaikutuksia harjualueen (20 ha) luontoon. Selvityksessä pidettiin tärkeinä toimenpiteinä kasvipeitteen kulumisen vähentämisessä kulun ohjausta, polkujen kunnon parantamista ja viitoitusta. Niemessä on hyvä polkureitistö ja alueen käyttöä voidaan ohjata nykyisten polkujen avulla.

Kruunuvuorenrannan rakentaminen tuo kaava-alueelle paljon uusia käyttäjiä. Kaava-alueelle on merkitty kattava kevyen liikenteen reitistö, joka ohjaa kulkua valaistuille ja helppokulkuisille pääulkoilureiteille ja vähentää oletetusti kulkua kauempana sijaitsevaan Tahvonlahdenniemeen. Tahvonlahdenniemen kärjessä on polkuverkosto, joka on merkitty kaavaan. Niemen kärjen polkuverkostoa ei ole syytä valaista. Kaavan toteuttaminen ei heikennä oleellisesti harjun kasvillisuus- ja kasvistokohteiden arvoja, koska olemassa oleva polkuverkosto säilyy, sitä täydennetään ja on oletettavaa, että ulkoilijat kulkevat polkuja myöten tulevaisuudessakin.

Edellä mainitun selvityksen mukaan ”mahdolliset virkistyskäyttöä palvelevat rakennukset tulisi sijoittaa länsirannalle kartanon rantasaunan ja laiturin väliselle alueelle”. Rantaniittyä ei esiinny sillä kohtaa harjun rantaviivaa. Lisäksi ehdotetaan, että kulku rakennuksille voidaan järjestää saunalle johtavan tien kautta.

Selvityksen mukaisia ohjeita on noudatettu ja nykyisen rantasaunan ja ravintolarakennuksen väliin on annettu kaavassa mahdollisuus rakentaa pieniä (enimmillään 45 k-m^2) saunoja, joille kulku tulee saunalle johtavan tien kautta. Kokonaisrakennusoikeus alueella on 230 k-m^2, joka mahdollistaa noin neljän uuden, nykyisen kokoisen saunan rakentamisen. Saunat sijoittuvat noin 80 metrin pituiselle rantaosuudelle. Alueelta joudutaan poistamaan joitakin puita. Pienten rakennuksien si-

joittaminen harvahkoon männikköön on mahdollista vain yksittäisiä puita poistamalla. Saunojen rakentamisella kaavan mukaisesti ei ole merkittävää vaikutusta harjun luontoarvoihin, lepakoiden elinolosuhteisiin, harjun geologisiin arvoihin tai kasvillisuuteen.

Stansvikin länsiranta, Varisluodonkari

Kaava-alueen läntisin metsäinen osa on metsäluonnoltaan monipuolinen (Metso, arvoluokka I). Tämä vyöhyke ulottuu meren rantaan asti. Kaava-alueen ulkopuolella on kallioinen, matala saari Varisluodonkari (0,95 ha). Se on linnustoltaan arvokas kohde (arvoluokka III). Kesällä 2005 sen pesimälinnustoon kuuluivat ainakin silkkiuikku, valkoposkihanhi, sinisorsa, tukkasotka, kalatiira ja kalalokki.

Asemakaavan mukaan rantametsän läntisimpään osaan on mahdollista sijoittaa merellistä virkistystoimintaa palvelevia rakennuksia (yht. 450 k-m^2). Rakennukset on suunniteltu sijoitettavaksi uimarannan ja luonnonrannaksi jäävän alueen rajamaaston tasaiselle alueelle, jossa ei kasva suuria puita. Alueella on tehty puustokartoitus, joka on ollut lähtökohtana rakennuksien sijoittelussa. Rantapuustoa ja komeita mäntyjä jää rannan ja rakennuksien väliin. Rakennusala sijaitsee osittain alueella, jonka metsäluonto on monipuolista (Metso arvoluokka I). Kaavamääräyksen mukaan rakennuksien sijoittamisessa tulee olemassa olevaa puustoa säästää mahdollisimman paljon.

Varisluodonkari on noin 80 metrin etäisyydellä alueesta, johon on mahdollista sijoittaa alueen virkistyskäyttöä palveleva laituri.

Kaavan toteuttaminen ei heikennä alueen metsäluonnon monipuolisuutta. Metsän hoitoa virkistysalueella voidaan toteuttaa metsäluonnon monipuolisuutta vaalien. Varisluodonkarin pesimälinnusto tullee jonkin verran häiriintymään uimarannan ja laiturin toimintojen läheisyydestä. Varisluodonkarille ei ole tarvetta rantautua.

Tahvonlahden linnustollisesti arvokas kohde (arvoluokka II) sijaitsee rehevässä lahdenpohjukassa ja sen reunametsissä. Alueella on runsaasti vanhoja jaloja lehtipuita. Kesällä 2005 sen pesimälinnustoon kuuluivat erittäin runsaasti lehtimetsien ja ruovikoiden peruslajistoa, lisäksi pikkutikka, närhi, ryti-, luhta- ja viitakerttunen, satakieli, puukiipijä, lehtokurppa, mustapääkerttu, sirittäjä ja kultarinta sekä nokikana.

Linnustollisesti arvokkaan kohteen alueelle esitetään viljelypalsta-aluetta. Viljelypalsta-alueen reunoille on mahdollista jättää vanhaa jalopuustoa, mikä on linnuston kannalta tärkeää. Viljelypalsta-alue (n. 0,4 ha) on koko alueen pinta-alaan (8,19 ha) suhteutettuna pieni, eikä vilje-

lypalstaksi muutettu alue heikennä lehtimetsien ja ruovikoiden linnuston elinolosuhteita.

Vanhankylän ja rantametsän välinen maatunut lahti

Maatuneen lahden kohdalla on geologisesti ja geomorfologisesti arvokas liejukerrostuma (4,11 ha), (arvoluokka II, kohtalainen arvo).

Tahvonlahden pohjukka

Tahvonlahden pohjukassa on 3,58 ha kokoinen matelija- ja sammakkoeläinkohteena arvokas (arvoluokka I) alue. Matelija- ja sammakkokohteen ylläpitämiseen auttaa merenlahden pitäminen avoimena. Alueella on keväällä 2014 kuultu viitasammakon ääntä ja mahdollinen havainto ja potentiaaliset kulkuyhteydet kesä/talvipaikoille on sijoitettu kartalle.

Vanhankylän ja rantametsän välinen maatunut lahti, joka on geologisesti ja geomorfologisesti arvokas alue, ja Tahvonlahden pohjukka, joka on matelija- ja sammakkokohteena arvokas alue, sijaitsevat osittain samalla kohtaa. Tahvonlahden pohjukassa on asemakaavassa merkintä ma. Se on ohjeellinen kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävä alueen osa, jota tulee hoitaa siten, että alueen avoin maisema säilyy. Tämä kaavamääräys, joka viittaa alueen hoitoon ja kulttuurimaiseman vaalimiseen, edesauttaa myös sammakkoeläinten elinolosuhteisiin. Umpeen kasvava ja metsittyvä merenlahti ei ole yhtä hyvä sammakkojen elinalue kuin avoin alue.

Suunnitellulla maankäytöllä ei ole merkittävää vaikutusta liejukerrosesiintymään eikä matelija- ja sammakkoeläinten elinolosuhteisiin.

Kaava-alueen pohjoisosan lepakkoalue

Tahvonlahdenniemen lisäksi kaava-alueen pohjoisosa on arvokasta lepakoiden esiintymisaluetta. Alueelta on tehty kattava selvitys ja lepakkokartoitus kesällä 2013. Suunnittelualueella on lepakkolajeista havaintoja vesisiipoista, viiksisiipoista, pohjanlepakoista ja korvayököistä. Lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja löytyi Vanhakylästä Metsämajasta ja Nalletalosta. Puut ja metsä lisääntymis- ja levähdyspaikkojen ympärillä ovat tärkeitä siirtymisreittejä piilopaikoista saalistusalueelle ja takaisin. Metsämajan lepakot jäävät saalistamaan Vanhakylän alueelle ja sen ympäristöön samoin kuin osa Nalletalon lepakoista. Lepakkolajit poikkeavat toisistaan elinvaatimuksiltaan. Siippalajit ovat erikoistuneet saalistamaan tietynlaisessa ympäristössä: Vesisiippa veden yllä rannoilla; viiksi- ja isoviiksisiippa harvahkoissa metsissä. Erikois-

tuneimpina lajeina siipat ovat herkempiä ympäristön muutoksille kuin pohjanlepakko ja korvayökkö, jotka voivat saalistaa monenlaisissa ympäristöissä. (Wermundsen & Siivonen 2008).

Vesisiippojen saalistuspaikkoja ovat Vanhakylän itärannan keskiosa. Vesisiippa karttaa keinovaloja ja rantoja ei tulevalaista touko-syyskuun välisenä aikana. Vesisiipan saalistusalueet ovat rannoilla ja rantapuuston säilyttäminen on tärkeää.

Viiksisiipat saalistavat laajemmalla alueella, rantametsissä, kesämaja-alueilla ja harvoissa havupuuvaltaisissa vanhoissa metsissä. Viiksisiippalajien tärkeimmät saalistusalueet suunnittelualueella ovat Vanhakylä ja Stansvikintien varren metsät. Viiksisiippalajien kannalta lentoreittien säilyttäminen paikasta toiseen on tärkeää. Laajat avohakkuut ja metsien valaiseminen heikentävät huomattavasti viiksisiippojeen elinolosuhteita.

Pohjanlepakot saalistavat monenlaisissa ympäristöissä kuten metsien reunoissa, rannoilla, ruovikon yllä, hakkuuaukoissa, pihapiireissä, teiden ja parkkipaikkojen yllä. Pohjanlepakot saalistavat korkeammalla avoimella alueella ja ne käyttävät keinovalaistusta tehokkaasti hyväkseen hyönteisten saalistuksessa. Pohjanlepakoiden saalistusalueiksi on määritelty Vanhakylä ja Stansvikintien varsi kohdassa jossa se lähes 90 asteen mutkan.

Korvayökköset saalistavat esim. kuusikoissa ja pihapiireissä sekä sekametsän reunassa. Korvayökkösen saalistuspaikka on suunnittelualueella Vanhakylässä.

Vanhakylässä Metsämaja ja Nalletalo ovat lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja. Nalletalo on kaavassa suojeltu ja Metsämaja säilyy. Vanhakylän puusto on mitattu ja merkitty paikalla. Uudet kesämajat on sijoitettu siten, ettei suuria puita tarvitse poistaa. Vanhakylässä ei kaavan toteuttaminen heikennä lepakoiden elinolosuhteita.

Asemakaavaehdotuksessa Stansvikintie varressa on pysäköintialue joka on osittain viiksisiippojen saalistusalueella. Viiksisiippalajien elinolosuhteita heikentävät laajat avohakkuut ja metsän valaiseminen. Pysäköintialue on 55 metrin pituinen ja 17 metrin levyinen. Kaavamääräyksissä pysäköintialue tulee jäsentää puuistutuksilla.

Asemakaava-alue säilyy virkistysalueena, jossa lepakoiden elinolosuhteet on mahdollista ottaa huomioon tarkemman suunnittelun yhteydessä. Asemakaavan toteuttaminen ei heikennä lepakoiden elinolosuhteita

kun ympäristön rakentamisessa ja luonnonhoidossa huomioidaan eri lepakkolajien vaatimukset.

Vaikutukset maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön

Kaava-alue on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Kaavalla turvataan kartanonpuiston arvokkaan rakennuskannan ja kulttuurimaiseman säilyminen ja kehitys. Kaavan toteuttaminen johtaa nykyistä tiiviimpään ja tilallisesti rajatumpaan kartanon pihapiiriin. Kaavan toteuttaminen tuo kartanon rakennukset paremmin esiin ja avaa näkymiä. Kartanopuiston ydinalueen ennallistaminen lisää Stansvikin kartanokokonaisuuden arvoa.

Kaavan mukainen Vanhankylän kesämaja-alueen tiivistäminen muuttaa alueen lähimaisemaa huomattavasti. Uudet kesämajapaikat on sijoitettu mm. olemassa olevan puuston ehdoilla ja alueen metsäinen leima säilyy.

Tahvonlahdenniemen länsirannan kaavan toteuttaminen muuttaa maisemaa merelle jossakin määrin. Pienikokoisten saunarakennusten rivistö tulee näkymään merelle rantapuiden takaa. Melonnan tukirakennukset sijaitsevat kauempana rannasta ja rakennuksien meren puolelle jää runsaasti rantapuustoa.

Vaikutukset virkistysmahdollisuuksiin, ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön

Kruunuvuorenrannan rakentamisen myötä kaava-alue tulee huomattavasti julkisempaan virkistyskäyttöön. Kaava mahdollistaa uusia virkistystoimintoja ja alueen käyttöä nykyistä laajemmin. Samalla kuitenkin Stansvikin kartanon nykyiset kesävieraat voivat kokea viihtyvyytensä vähentyvän. Vanhakylä tulee huomattavasti tiivistymään, kun Uudenkylän korvaavat 30 kesämajapaikkaa on rakennettu alueelle. Muutos on suuri, sillä Vanhakylä on ollut huomattavan väljä kesämaja-alue. On mahdollista, että Vanhastakylästä muodostuu tiivis yhteisö, jossa oma alue rajautuu selkeästi ympäröivistä virkistysalueista. Kaava sallii yhteisen saunan ja huoltorakennuksen rakentamisen. Alueella on riittävästi vapaata ulkotilaa kesäjuhlien ym. tapahtumien järjestämiseen.

Alueelle on mahdollista toteuttaa pienimuotoista ympäristön asukkaille suunnattua virkistyspalvelua. Kaavassa on osoitettu länsirannalla rakennusala merellistä virkistyskäyttöä palvelevalle rakennukselle. Tällainen voi olla esimerkiksi melonnan tukikohta. Viljelypalsta-alueilla on yhteensä noin 100 puolen aarin kokoista palstaa. Viljelytoiminta luo mah-

dollisuudet yhteisöllisyydelle ja auttaa alueelle muuttaneita sitoutumaan ympäristöönsä.

Länsirannan rantasaunat tarjoavat esimerkiksi Kruunuvuorenrannan uusille asukkaille mahdollisuuden saunoa meren rannalla. Saunominen veden äärellä on monen helsinkiläisen toive. Nykyisin palvelu joudutaan hakemaan yleensä kauempaa, vaikka asukkaille tarkoitettuja rantasaunoja voisi toteuttaa myös Helsingissä.

Alueen kattava ulkoilureitistö vaihtelevassa luonnonympäristössä on peruspalvelu, jonka merkitys asukkaille on suuri. Alue halutaan säilyttää hiljaisena alueena, jossa vetäytyminen luonnon tarjoamille kauniille paikoille on mahdollista. Kaava tarjoaa paljon erilaisia virkistysmahdollisuuksia, jotka vaikuttavat positiivisesti asukkaiden terveyteen ja mielenterveyteen.

Vaikutukset liikenteeseen ja teknisen huollon järjestämiseen

Stansvikintien liikennemäärä on keskimäärin 100 ajon./vrk. Stansvikintie tulee säilyttää nykyisen kaltaisena kapeana sorapintaisena tienä. Kapea ajoura hillitsee ajonopeuksia ja turvaa jalankulun ja pyöräilyn olosuhteet. Kesämaja-alueelle tulijoiden aiheuttama liikenne on merkittävin aluetta kuormittava tekijä. Kesämajojen kokonaismäärä tulee pysymään samana, joten niiden aiheuttama liikennekuormitus ei tule lisääntymään nykyisestä. Liikenteen ruuhkahuiput osuvat heinäkuun viikonlopuille. Kaava mahdollistaa pysäköintipaikkojen lisäämisen nykyisestä ja pysäköinnin keskittämisen Stansvikintien varteen

Alueelle tulevat uudet toiminnot, melojien tukikohta, ravintolan mahdollinen laajennus, viljelypalstat ja 4–5 rantasaunaa lisäävät liikennettä, mutta ei merkittävästi. Alueen virkistyskäyttäjien määrä tulee lisääntymään, kun aluetta kehitetään laajasti virkistystä palvelevaksi monipuoliseksi kokonaisuudeksi. Suurin osa uusista käyttäjistä tulee olemaan lähialueiden asukkaita, joten pääliikennemuotona tulee olemaan jalankulku ja pyöräily. Tulevaisuudessa alue saavutetaan parhaiten keskustan suunnasta, sillan kautta raitiotievaunulla tai polkupyörällä.

Kaava turvaa seudullisten ja paikallisten virkistysreittien jatkuvuuden.

Kaavamerkintä Kruunuvuorenrannan kiertovesijohdon suunnittelu- ja sijoittamistarpeesta turvaa Kruunuvuorenrannan vedenhankinnan käyttövarmuutta.

6 ASEMAKAAVAN TOTEUTUS

Kaava toteutetaan Kruunuvuorenrannan alueprojektin osana. Vanhankylän huoltoyhteys toteutetaan asemakaavan voimaan tulon jälkeen. Uudenkylän alueen, Stansvikinnummen asemakaava, jossa Uudenkylän kesämaja-alue sijaitsee, on ohjelmoitu valmistumaan vuonna 2016. Uudenkylän kesävieraiden ei tarvitse lähteä alueelta ennen kuin se on Stansvikinnummen alueen rakentamisen kannalta välttämätöntä.

Uudenkylän eteläosan mökeistä joitakin sijoittuu v. 2012 voimaan tulleen asemakaavan alueelle (Haakoninlahti. Rannat, puisto ja palvelukortteli -asemakaava nro 12080). Nämä saattavat joutua siirtymään aikaisemmin, jos kaavassa osoitetun uimarannan rakentaminen sitä edellyttää.

7 SUUNNITTELUN VAIHEET

Vireilletulo, osallistumis- ja arviointisuunnitelma ja vuorovaikutus

Kaavoitustyö on tullut vireille kaupungin aloitteesta.

Vireilletulosta on ilmoitettu osallisille kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston kirjeellä, jonka mukana lähetettiin osallistumis- ja arviointisuunnitelma (päivätty 16.5.2008).

Vireilletulosta ilmoitettiin vuoden 2008 ja 2009 kaavoituskatsauksissa.

Osallistuminen ja vuorovaikutus on järjestetty liitteenä olevan osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaisesti. Sitä sekä kaavan lähtökohtia ja tavoitteita esiteltiin yleisötilaisuuksissa 4.6.2008 ja 11.2.2009.

Asemakaava- ja asemakaavan muutosluonnos on ollut nähtävillä 9.2.–27.2.2009.

Kaupunkisuunnittelulautakunta hyväksyi alueen asemakaava- ja asemakaavan muutosluonnoksen 16.4.2009 jatkosuunnittelun pohjaksi.

Osallisille lähetettiin tarkennettu asemakaavaluonnos (kirje päivätty 26.10.2009).

Tarkistettu asemakaavaluonnos ja selostusluonnos ovat olleet nähtävänä kaupunkisuunnitteluvirastossa 9.11.–27.11.2009. Tarkistettua asemakaavaluonnosta esiteltiin Laajasalon kirjastossa 18.11.2009.

Tarkistetussa asemakaavaluonnoksessa kaava-alueen rajausta oli muutettu siten, että Nuottaniemi oli jätetty valmistellun ehdotuksen ulkopuolelle. Nuottaniemen alueelle laadittiin sittemmin erillinen asemakaavan muutos nro 12023, joka on tullut voimaan 21.12.2012.

Harjulle aiemmin suunniteltu pysäköintialue on valmistellussa ehdotuksessa sijoitettu pohjoisemmaksi, ravintolarakennuksen taakse. Laaditun, Stansvikin kartanoalueelle sijoittuvien virkistykseen liittyvien rakennusten viitesuunnitelman perusteella on alueen rakennusoikeutta lisätty. Viljelypalsta-alueita on valmistellussa ehdotuksessa kaksi aiemman yhden sijaan.

Asemakaavaehdotus on ollut julkisesti nähtävillä ja siitä on saatu lausunnot. Muistutuksia esitettiin kuusi. Muistutukset eivät antaneet aihetta muuttaa kaavaehdotusta. Asemakaavaehdotukseen on lausuntojen johdosta tehty tarkistuksia

Viranomaisyhteistyö

Kaavan valmistelun yhteydessä on tehty viranomaisyhteistyötä, Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen, rakennusviraston, liikuntaviraston, kiinteistöviraston, kaupunginmuseon, rakennusvalvontaviraston ja pelastuslaitoksen kanssa. Kirjallisia kannanottoja ei tullut.

Esitetyt mielipiteet

Kaavamuutoksen valmisteluun liittyen on asemakaavaosastolle saapunut kirjeitse 21 mielipidettä, joista 10 koski osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa, 9 asemakaava- ja asemakaavan muutosluonnosta ja 2 tarkistettua asemakaavaluonnosta. Lisäksi suullisia mielipiteitä on esitetty keskustelutilaisuudessa ja puhelimitse.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta saadut mielipiteet kohdistuivat pääasiassa länsirannalle esitettyihin virkistystoimintoihin ja toimintoihin liittyvään rakentamiseen, alueen liikennejärjestelyihin ja pysäköintiin, Tahvonlahden harjun luonnonarvojen säilymiseen, viljelypalstojen sijaintiin sekä Uudenkylän säilymiseen ja Vanhankylän tiivistämiseen.

Asemakaava- ja asemakaavan muutosluonnoksesta saadut mielipiteet kohdistuivat samoihin asioihin kuin osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta saadut mielipiteet.

Tarkistetun asemakaavaluonnoksen mielipiteet kohdistuivat pääasiassa samoihin kuin asemakaava- ja asemakaavan muutosluonnoksesta saadut mielipiteet.

Mielipiteet on kaavoitustyössä otettu huomioon siten, että eteläisintä, harjun läheisyydessä olevaa pysäköintipaikkaa on siirretty kauemmas harjusta ja alueelle on osoitettu kaksi viljelypalsta-aluetta.

Muistutukset ja lausunnot sekä nähtävilläolon jälkeen tehdyt muutokset

Asemakaavaehdotus oli julkisesti nähtävillä 19.2.–22.3.2010.

Ehdotuksesta on tehty 6 muistutusta. Ehdotuksesta ovat antaneet lausuntonsa pelastuslautakunta, liikuntalautakunta, kiinteistölautakunta, kaupunginmuseon johtokunta, HSY Vesi, ympäristölautakunta, yleisten töiden lautakunta ja Uudenmaan ELY-keskus.

Muistutukset kohdistuivat samoihin asioihin kuin mielipiteissä luonnosvaiheessa. Muistutuksissa kiinnitettiin huomio kaava-alueen luontoarvoihin, uusien Kruunuvuorenrannan asukkaiden ja virkistystoimintojen (melonnan tukikohta, saunakylä, kotieläinpiha, virkistysreitit) muodostamaan uhkaan luonnonarvoille ja rauhalle, Stansvikin alueen säilymiseen nykyisen kokoisena ja nykyisen kaltaisena virkistysalueena ja Tahvonlahdenniemen (Stansvikin niemen) merkitsemiseen luonnonsuojelualueeksi. Lisäksi muistutuksessa katsottiin, että koko alueen ympäristövaikutusarvio on puutteellinen, eikä luontoon ja ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointia ole tehty oikein.

Muistutukset eivät antaneet aihetta muuttaa kaavaehdotusta. Kaavaehdotuksen tavoitteena on alueen luontoarvojen ja kulttuurihistoriallisten arvojen huomioiminen tilanteessa, jossa virkistyskäyttö alueella tulee lisääntymään. Kaavaehdotuksessa on pyritty sijoittamaan alueelle sopivat virkistystoiminnot mahdollisimman hyvin. Ne lomittuvat luontevasti alueelle ja palvelevat virkistysalueen käyttäjiä eivätkä heikennä alueen luonto-, maisema- ja kulttuurihistoriallisia arvoja. Alueen ympäristövaikutusarvio perustuu Helsingin ympäristökeskuksen luontotietoihin sekä kaupunkisuunnitteluviraston ja Helsingin ympäristökeskuksen teettämään konsulttityöhön, jossa haluttiin tarkentaa luontotietoja esim. Tahvonlahden harjun alueelta.

Kiinteistölautakunnalla, liikuntalautakunnalla ja pelastuslautakunnalla ei ollut huomauttamista asemakaavaehdotukseen.

Kiinteistölautakunta pitää tärkeänä alueen suojeluarvot huomioiden kehittää aluetta julkisena virkistysalueena, parantaa alueella harjoitetun

mökki- ja huvilatoiminnan edellytyksiä ja luoda uusia toimintoja, jotka edesauttaisivat alueen ympärivuotista käyttöä ja täydentävät palveluja. Liikuntalautakunta mainitsi, että kaavaehdotus on ulkoilun ja virkistyksen kannalta hyvä.

Yleisten töiden lautakunta esittää, että kaavamerkintä VL/s tulisi muuttaa merkinnäksi VL/sl ja määräysteksti kuulumaan seuraavasti: Virkistysalue, joka liittyy kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen maisemapuistokokonaisuuteen, joka muodostaa luonnonsuojelun kannalta arvokkaan harjukokonaisuuden. Aluetta tulee hoitaa siten, että sen geologia-, luonto- ja maisema-arvot säilyvät. Vesialueelle merkitty sa-merkintä tulee poistaa.

Uudenmaan ELY-keskus kiinnittää huomiota Tahvonlahdenniemen vesialueella sijaitsevaan sa-merkintään. ELY-keskus esittää, että se tulee poistaa vesialueelta ja korvata esim. lv-merkinnällä, joka sallii virkistyskäyttöä palvelevan laiturin rakentamisen.

Ympäristölautakunta toteaa, että asemakaavaehdotuksen suojelumerkinnät ja tiukat kaavamääräykset suojelevat hyvin arvokkaan kulttuuri-, luonto- ja maisemakokonaisuuden ja säätelevät sen kehittämistä ja hoitoa. Kaavamääräyksiä tulee kuitenkin vielä tarkentaa siten, että ne vastaavat ympäristölautakunnan 12.8.2008 hyväksymässä luonnonsuojeluohjelmassa alueelle esitettyjä suojelun, hoidon ja käytön periaatteita. Kartano- ja harjualueen VP/s-merkinnällä osoitetun osan kaavamääräys tulisi muuttaa muotoon "Aluetta tulee hoitaa siten, että alueen ja rakennuskannan kulttuurihistoriallinen ja maisemallinen arvo sekä alueen geologiset ja luonnonarvot säilyvät". VL/s-alueen eli harjun luonnonmukaisen osan kaavamääräystä tulisi täydentää niin, että geologisesti arvokasta kohdetta ei saa muuttaa kaivamalla, rikkomalla, ottamalla tai muuten siirtämällä maa-ainesta. Näin kaavamääräys olisi riittävässä määrin luonnonsuojeluohjelman mukainen.

Kaupunginmuseon johtokunta toteaa, että suojelumerkinnät ovat asianmukaiset muilta osin paitsi, että Keltaisen huvilan suojelumääräyksen tulee olla sr-1, jossa on myös arvokkaita sisätiloja koskevia määräyksiä. Kaava-alue on osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Tämän tulisi käydä jollakin tavalla ilmi kaavakartan kaavamerkinnöistä tai alueen rajausmerkinnässä.

Lausuntojen mukaiset muutokset ja täydennykset on tehty asemakaavaehdotukseen. VL/s-aluetta koskeva kaavamääräys on muutettu ympäristölautakunnan esittämään muotoon.

Lausuntojen perusteella tehdyt muutokset

– Keltaisen huvilan suojelumääräystä on muutettu siten, että se on sr-1 (aiemmin sr-1b).

– Kaavakarttaan on lisätty merkintä siitä, että alue on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä.

– Vesialueella oleva sa-merkintä on poistettu ja korvattu lv-2-merkinnällä (alueen osa, jolle saa sijoittaa alueen virkistyskäyttöä palvelevia laitureita).

– VL/s-alueen eli harjun luonnonmukaisen osan kaavamääräystä on täydennetty siten, että geologisesti arvokasta kohdetta ei saa muuttaa kaivamalla, rikkomalla, ottamalla tai muuten siirtämällä maa-ainesta.

– VP/s-alueen eli kartano- ja harjualueen kaavamääräystä on täydennetty lauseella "Aluetta tulee hoitaa siten, että alueen geologiset ja luonnonarvot säilyvät".

Muut muutokset

– Koirasaarentien varteen on lisätty yhdyskuntatekniselle huollolle varattu alueen osa (et). Paikalle tulee sadevesipumppaamo.

– Asemakaava-aluetta on laajennettu ulottumaan Koirasaarentien kaava-alueen reunaan, jonka johdosta kaava-alueen reuna siirtyi noin 2,5 metriä pohjoisemmaksi 120 metrin matkalla.

Kaavan hyväksymispäätös ja sitä koskeva Helsingin hallinto-oikeuden ratkaisu

Helsingin kaupunginvaltuusto on 14.9.2011 hyväksynyt Stansvikin alueen asemakaavan piirustuksen nro 11960 mukaisena. Stansvikin kyläyhdistys ry valitti Helsingin hallinto-oikeudelle valtuuston päätöksestä hyväksyä Stansvikin asemakaava. Päätöksen kumoamista vaadittiin riittämättömien selvitysten ja EU-direktiivien vastaisuuden vuoksi. Valituksessa on muun ohelle esitetty, että asemakaava ei perustu maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n edellyttämiin riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Toteuttamisen ympäristövaikutukset, yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset ovat selvittämättä. Selvityksiä on tehty Yleiskaava 2002 -vaiheessa vain suurpiirteisesti. Stansvikin asemakaava kaksinkertaistaa kartanon nykyisen rakennuskannan.

Uudet toiminnot vaurioittavat maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokasta kokonaisuutta.

Helsingin hallinto-oikeus kumosi 25.5.2012 Helsingin kaupunginvaltuuston päätöksen. Asian oikeudellisessa arvioinnissa hallinto-oikeus totesi, etteivät Stansvikin alueen asemakaavan kaavaselostukseen tai muihinkaan kaava-asiakirjoihin ole kaavan laatimisen selvitysaineistoksi merkitty ympäristökeskuksen luontotietojärjestelmässä mainittuja tietoja eikä sellaisia ole liitetty myöskään kaavan asiakirja-aineistoon. Luontotietojärjestelmässä mainitut selvitykset, muun muassa "Linnustollisesti arvokkaat kohteet 1999" ja Lepakkokartoitus 2003" eivät ole olleet asemakaavaa laadittaessa selvitysaineistona. Maankäyttö ja rakennuslain 54 §:n 2 momentissa säädettyjen asemakaavan sisältövaatimusten täyttymistä ei siten voida oikeudellisesti arvioida. Myöskään maankäyttö- ja rakennusasetuksen 25 §:n 2 momentissa säädetty vuorovaikutus kaavan valmistelussa ei ole toteutunut. Tämän vuoksi kaupunginvaltuuston päätös asemakaavan hyväksymisestä oli lainvastaisena kumottava.

Helsingin hallinto-oikeuden ratkaisun jälkeen tehdyt täydennykset

Kaavaselostusta on täydennetty luonnonympäristöä, siitä tehtyjä selvityksiä ja luontovaikutuksia koskevilta osin.

Kaavaselostuksen liitteeksi on lisätty

- Stansvikin kartanoalue, ympäristöhistoriallinen selvitys, Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2003:1
- Stansvikin kartanoalue, hoito- ja kehittämisperiaatteita sekä suosituksia jatkosuunnittelulle, Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston selvityksiä 2003:
- Luontoselvitykset, kooste Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen luontotietojärjestelmästä
- Kruunuvuorenrannan osayleiskaava-alueen luontoselvitys ja maankäytön luontovaikutusten arviointi, Enviro joulukuu 2005, lyhennelmä 2012
- Metsäkohteet (Metso-elinympäristötyypit, Metso-kohteiden arvoluokat), Helsingin kaupungin ympäristökeskus
- Helsingin lepakkolajisto ja tärkeät lepakkoalueet vuonna 2003, Helsingin ympäristökeskuksen julkaisuja 3/2004.

Muuhun asemakaavaa koskevaan aineistoon on lisätty

- Stansvikin kartanoalueen yleissuunnitelma, Virearc arkkitehdit ja maisema-arkkitehdit, 23.1.2008
- Stansvikin kartanoalueelle sijoittuvien virkistykseen liittyvien alueiden ja rakennusten viitesuunnitelmat sekä kesämajojen tyyppipiirustukset, arkkitehdit Frondelius +Keppo + Salmenperä Oy
- Selvitys eräiden Helsingin kaupungin omistamien metsäalueiden luonnon monimuotoisuudesta. Vuoden 2011 inventoinnin loppuraportti 21.6.2012. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus).

Lisäksi selostusta on tarkistettu ja täydennetty vastaamaan nykyistä päätöksentekotilannetta.

Kaavakarttaan ei ole tehty muutoksia.

Muistutusten perusteella sekä nähtävillä olon jälkeen tehdyt muutokset

Asemakaavaehdotus on ollut uudelleen nähtävillä 23.8.–23.9.2013.

Asemakaavaehdotuksesta jätettiin neljä muistutusta. Muistutukset koskivat alueelle tehtyjen luontoselvityksien puutteellisuutta, alueelle tehtyjä maankäyttöratkaisuja mm. viljelypalsta-alueen sijaintia ja virkistysreitin linjausta, arvokkaiden luontoalueiden turvaamista, erityisesti Stansvikinniemen harjualuetta.

Kaavakarttaan on tehty muutokset

– ravintolarakennuksen takaa on poistettu 20 autopaikan pysäköintialue LP ja sen tilalle on puistoalueella osoitettu pysäköimispaikka neljälle ajoneuvolle

– Stansvikintien varteen on lisätty puistoalueelle pysäköimispaikka noin 32 autolle

– talousrakennuksen (t) rakennusala 150 Stansvikintien ja tammikujan risteysalueelta on poistettu

– parakkimainen rakennus, ns. "Metsämaja" säilyy Vanhakylässä

– Vanhakylässä kahdelle kesämajalle, jotka olivat aiemmin Metsämajan paikalla, on osoitettu uudet paikat

– Villberginpalstat on siirretty niittyalueelle ja sen reunametsään

– kaavamääräys VL/s-1 on muutettu seuraavasti " Virkistysalue, joka liittyy kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen maisemapuistokokonaisuuteen. Aluetta tulee hoitaa siten, että sen maisema- ja luontoarvot säilyvät

– ravintolan rakennusalaa (rv) on tarkastettu siten, että asemakaava mahdollistaa joko nykyisen ravintolarakennuksen laajentamisen tai uuden erillisen baari- tai kioskirakennuksen rakentamisen. Rakennusoikeus pysyy samana (420 k-m^2).

Kaavaselostusta on tarkistettu kaavakarttaan tehtyjen muutosten mukaisesti.

Kaavaselostuksen liitteeksi on lisätty

– Lepakkoselvitys - Stansvik 19.9.2013, Wermudsen Consulting Oy

8 KÄSITTELYVAIHEET

Asemakaavaehdotus esiteltiin kaupunkisuunnittelulautakunnalle 28.1.2010 ja se päätti puoltaa asemakaavaehdotuksen hyväksymistä.

Kaupunkisuunnittelulautakunta päätti 30.9.2010 muuttaa asemakaavaehdotusta lausuntojen johdosta.

Helsingin kaupunginvaltuusto on 14.9.2011 hyväksynyt Stansvikin alueen asemakaavan piirustuksen nro 11960 mukaisena.

Helsingin hallinto-oikeus on 25.5.2012 kumonnut Helsingin kaupunginvaltuuston päätöksen.

Kaupunkisuunnitteluvirasto on 4.7.2013 täydentänyt kaavaselostusta ja sen liiteaineistoa.

Kaupunkisuunnittelulautakunta päätti 21.10.2014 muuttaa asemakaavaehdotusta.

Käsittely

Esittelijä muutti esitystään siten, että asemakaavakarttaan tehdään kaksi teknistä korjausta:

– kesämaja-alueen (R-1) yhteen puuttuvaan rakennusalaan lisätään käyttötarkoituksen osoittava a-merkintä,
– ohjeellisen ulkoilupolun kaavamerkinnän (ut) muoto muutetaan otsikon asemakaavamerkinnät ja -määräykset alla samaan muotoon kuin kaavakartassa (ul).

Eija Loukoila teki Outi Silfverbergin kannattamana seuraavan vastaehdotuksen:
Asemakaavaehdotus palautetaan uudelleen valmisteltavaksi siten, että
1. Villbergin viljelypalsta-alue poistetaan ja pohjoinen pysäköintialue mitoitetaan vähentyneen tarpeen mukaiseksi
2. Tahvonlahden pohjukan alueelle lisätään kaavamerkintä VL/S

1 äänestys
JAA-ehdotus: Esittelijän muutettu ehdotus.
EI-ehdotus: Asemakaavaehdotus palautetaan uudelleen valmisteltavaksi siten, että
1. Villbergin viljelypalsta-alue poistetaan ja pohjoinen pysäköintialue mitoitetaan vähentyneen tarpeen mukaiseksi.
2. Tahvonlahden pohjukan alueelle lisätään kaavamerkintä VL/S.

Jaa-äänet: 6: Michael Berner, Jape Lovén, Matti Niiranen, Tom Packalén, Risto Rautava, Heta Välimäki
Ei-äänet: 3: Eija Loukoila, Outi Silfverberg, Osmo Soininvaara
Poissa: 0
Suoritetussa äänestyksessä esittelijän muutettu ehdotus voitti Eija Loukoilan tekemän vastaehdotuksen äänin 6 - 3.

Helsingissä 21.10.2014

Olavi Veltheim

KRUUNUVUORENRANTA, STANSVIK ASEMAKAAVA OSALLISTUMIS- JA ARVIOINTISUUNNITELMA

Suunnittelualue

Suunnittelualueeseen kuuluu Koirasaarentien eteläpuolella sijaitseva Stansvikin kartanon alue, Tahvonlahdenniemi ja Tahvonlahden itäpuolella sijaitseva Nuottaniemi. Suunnittelualuetta rajaa Stansvikintie lännessä ja Tahvonlahti idässä.

Nykytilanne

Stansvikin kartanoalue on virkistysaluetta, jossa on kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennuskokonaisuus. Rakennuskantaan kuuluu Stansvikin päärakennus, keltainen huvilarakennus, piikojen talo, punainen huvila ja tilanhoitajan talo sekä ulkorakennuksia ja sauna. Rakennukset on vuokrattu Jyty Helsinki ry:lle ja ne ovat pääosin jäsenistön kesäkäytössä. Kartanoalueen eteläpuolella on pitkä harjuniemi, Tahvonlahdenniemi, jonka tyvessä on pieni uimaranta ja venevalkama, sekä Uusikylän mökkikylä. Tahvonlahdella, Stansvikin niemen pohjoispuolella, mantereeseen kiinni kasvaneella entisellä saarella, on Vanhakylä-niminen mökkikylä.

Nuottaniemi sijaitsee Tahvonlahden itäpuolella vastapäätä Tahvonlahdenniemeä. Nuottaniemen kallioisella niemellä on metsän siimeksessä neljä huvilarakennusta. Rakennukset on vuokrattu Jyty Helsinki ry:lle ja ne ovat pääosin kesäkäytössä.

Stansvikin kartanolle johtavaa komeaa vanhaa tammikujaa ympäröi kartanopuisto. Kartanopuistoa rajaa etelässä Tahvonlahdenniemen harjumetsä ja pohjoisessa metsittyvät pellot ja niityt. Kartanopuiston ydinalue, joka on päärakennuksen läheisyydessä, avautuu Tahvonlahden suuntaan itään. Tahvonlahdenniemeltä aukeaa huikeita merinäkymiä niin itään, etelään kuin länteenkin.

Stansvikin kartanoalueelle ajetaan kapeaa, hiekkapintaista tietä pitkin. Stansvikintie haarautuu tammikujanteeksi, joka oli ennen kartanolle johtava ajotie ja tieksi, jota nykyisin käytetään ajoväylänä kartanolle ja pysäköintialueille. Kartanopuistossa, ennen kartanorakennuksia, on suuri yhtenäinen pysäköintikenttä. Rakennuksien yhteydessä on myös muutamia pysäköintipaikkoja.

Nuottaniemeen ajetaan Laajasalon tien kautta. Laajasalontieltä haarautuvan Porekujan päässä on Nuottaniemen pysäköintialue. Se sijaitsee noin 400 metrin päässä Nuottaniemen rakennuksista ja huoltoliikenne niemeen johdetaan Suomensuon puistokäytävää pitkin.

Mitä alueelle suunnitellaan

Virkistysalueen suunnittelun lähtökohtina ovat alueen kulttuurihistorialliset arvot, luontoarvot ja alueen kasvava käyttö. Stansvikissa on runsaasti potentiaalia monipuoliseksi vapaa-ajanviettopaikaksi, kun nykyistä toimintaa kehitetään edelleen ja täydennetään paikan luonteeseen sopivilla toiminnoilla. Kruunuvuorenrannan uuden rakentamisen alle jääville Uusikylän mökeille osoitetaan korvaavat paikat Vanhakylästä. Vanhakylä tiivistyy ja siitä tulee oma yhtenäinen mökkikylä, jonka huolto- ja saunatilat ovat mökkikylän yhteydessä.

Kartanoalueen ajoyhteydet ja pysäköinti järjestetään siten, että ne soveltuvat kartanoympäristöön ja palvelevat hyvin alueen käyttöä. Ajoneuvoliikenne ja kevytliikenne pyritään erottamaan mahdollisimman hyvin. Hierarkialtaan vaihteleva kevyenliikenteen verkosto sovitetaan maisemaan. Kevyenliikenteen verkoston avulla avataan Stansvikin ja Nuottaniemen aluetta paremmin ulkoilijoille.

Kartanoalueella osoitetaan lisärakentamismahdollisuuksia paikoille, joissa on ollut ennen rakennuksia. Rakennuksien mittakaavan ja rakentamistavan tulee sopeutua kartanoympäristöön. Stansvikin niemen etelärannalle, joka on varsinaisen kartanopuiston ulkopuolella, osoitetaan rakentamismahdollisuuksia mm. saunakylän kaltaiselle toiminnalle ja melontakeskukselle. Nykyisen ravintolarakennuksen yhteys rantaan säilyy.

Stansvikin alue on valtakunnallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokasta aluetta. Kartanopuiston suunnittelun tavoitteena on tukea kartanopuiston kulttuurihistoriallista arvoa ja tuoda esiin hienoa maisemaa. Maiseman selkeys, avoimuus ja erilaisten maisematilojen vaihtelu on ollut kulttuurihistoriallisesti arvokkaassa Stansvikin kartanopuistossa luontaista ja siihen tulee suunnittelussa pyrkiä.

Nuottaniemen huviloiden pihapiirit ovat metsittyneet eivätkä erotu ympäristöstä. Tavoitteena on selkeät huvilapihapiirit kuitenkin sien, että Nuottaniemen ilme säilyy metsäisenä ja luonnonmukaisena.

Aloite

Kaavamuutos on tullut vireille kaupunkisuunnitteluviraston aloitteesta.

Maanomistus

Helsingin kaupunki omistaa suunnittelualueen maat.

Kaavatilanne

Alueella ei ole asemakaavaa.

Yleiskaava 2002:ssa Tahvonlahdenniemi on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittävää kaupunkipuistoa. Kaupunkipuistoa kehitetään monipuolisena toiminta-, kohtaamis-, kulttuuri-, ja luonnonympäristönä. Alueelle saa rakentaa tarpeellisia yhdyskuntateknisen huollon tiloja ja liikenneväyliä.

Yleiskaava 2002:ssa Nuottaniemi on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittävää virkistysaluetta.

Muut suunnitelmat ja päätökset

Kaupunkisuunnittelulautakunnan 28.2.2008 puoltamassa osayleiskaavassa kaava-alueella on virkistysaluetta, jonka kulttuurihistoriallinen arvo tulee säilyttää (V/S1). Alue on arvokas ja hyvin säilynyt 1800-luvun kartanoympäristö, jonka keskeiset tekijät ovat rakennuskanta, laituri, pihapiiri, tammikuja sekä näkymät merelle. Alueen täydennysrakentaminen on mahdollista siten, että rakentaminen soveltuu mittakaavaltaan, rakentamistavaltaan ja sijainniltaan olevaan rakennuskantaan ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen ympäristöön. Virkistysalueella (V/S1) on useita suojeltuja rakennuksia. Kaava-alueella on virkistysaluetta (V/S2), jonka kulttuurishistoriallinen arvo sekä geologiset ja muut luonnonarvot tulee säilyttää. Lisäksi kaava-alueella on virkistysaluetta (V) ja vesialuetta (W).

Tehdyt selvitykset

Suunnittelualuetta koskevia selvityksiä:

- Kruunuvuorenranta, osayleiskaavaehdotus ja maankäyttösuunnitelmaehdotus, vaikutukset virkistysalueisiin ja luonnonympäristöön (Ksv, 2008)
- Stansvikin kartanoalueen yleissuunnitelma (Ksv, HKR, 2008)
- Kruunuvuorenrannan osayleiskaava-alueen luontoselvitys ja maankäytön luontovaikutusten arviointi (Ksv, 2005)
- Stansvikin kartanoalue, ympäristöhistoriallinen selvitys (Ksv julkaisu 2003:1)
- Stansvikin kartanoalue, hoito- ja kehittämisperiaatteita sekä suosituksia jatkosuunnittelulle (Ksv julkaisu 2003:3).

Vaikutusten arviointi

Kaupunkisuunnitteluvirasto ja (tarvittaessa) muut asiantuntijat täydentävät ja tarkentavat aiemmin laadittuja selvityksiä ja vaikutusarvioita tarpeen mukaan. Erityisesti arvioidaan kaavan toteuttamisen vaikutuksia kulttuuriympäristöön, maisemaan, luonnonympäristöön, virkistysmahdollisuuksiin ja alueen sosiaaliseen luonteeseen.

Kaavan valmisteluun osallistuminen

Aloitusvaihe
Mielipiteet suunnittelun lähtökohdista ja osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta tulee esittää viimeistään 13.6.2008.

Keskustelutilaisuus on 4.6. klo 18–20 Stansvikin ravintolassa, Stansvikintie. Kaavan valmistelija on tavattavissa kaupunkisuunnitteluvirastossa sopimuksen mukaan.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma on esillä 26.5.–13.6.

- kaupunkisuunnitteluvirastossa, Kansakoulukatu 3, 1. krs
- Laajasalon kirjastossa, Koulutanhua 2
- www.hel.fi/ksv (kohdassa "Nähtävänä nyt").

Valmisteluvaihe
Asemakaavaluonnos laaditaan syksyllä 2008 ja alkukeväästä 2009. Luonnoksen nähtävilläolosta ilmoitetaan kirjeillä, lehti-ilmoituksella sekä viraston Internet-sivuilla ja siitä on mahdollisuus esittää mielipiteensä. Viranomais- ja muu asiantuntijayhteistyö järjestetään erillisin neuvotteluin.

Ehdotusvaihe
Kaavaluonnoksen ja saadun palautteen pohjalta valmistellaan kaavaehdotus. Tavoitteena on, että ehdotus esitellään kaupunkisuunnittelulautakunnalle vuonna syksyllä 2009.

Lautakunnan puoltama ehdotus asetetaan julkisesti nähtäville ja siitä pyydetään viranomaisten lausunnot. Kaavaehdotuksesta voi tehdä muistutuksen nähtävilläoloaikana.

Tavoitteena on, että kaavaehdotus on kaupunginhallituksen ja kaupunginvaltuuston käsiteltävänä keväällä 2010.

Ketkä ovat osallisia

Alueen suunnittelussa osallisia ovat:

- alueen ja lähialueiden maanomistajat, asukkaat ja yritykset
- seurat, yhdistykset: Laajasalo–Degerö Seura ry, Laajasalotoimikunta, Laajasalon Pienkiinteistöyhdistys ry, Kaitalahden yhteisalueiden hoitokunta, Tahvonlahden Venekerho ry, Hästnäs ry, Jyty Helsinki ry, Stansvikin kyläyhdistys
- Helsingin Yrittäjät
- kaupungin asiantuntijaviranomaiset: Helsingin Energia, Helsingin Vesi, talous- ja suunnittelukeskus sekä sen kehittämisosasto, kiinteistöviraston tonttiosasto, liikuntaviraston tekninen yksikkö,

pelastuslaitos, rakennusvalvontavirasto, rakennusviraston katu- ja puisto-osasto, ympäristökeskus, kaupunginmuseo
- muut asiantuntijaviranomaiset: Museovirasto.

Mistä saa tietoa

Suunnittelun etenemistä voi seurata kaupunkisuunnitteluviraston internet-palvelusta: www.hel.fi/ksv kohdassa Suunnitelmat kartalla.

Suunnittelun etenemisestä sekä osallistumismahdollisuuksista tiedotetaan:
- kirjeillä osallisille
- Helsingin Uutiset -lehdessä
- www.hel.fi/ksv (kohdassa Nähtävänä nyt)
- Helsingin kaavoituskatsauksessa.

Asemakaavaehdotuksen julkisesta nähtävilläolosta tiedotetaan kuulutuksella, joka julkaistaan Helsingin Sanomissa, Hufvudstadsbladetissa, Uutislehti 100:ssa sekä viraston Internet-sivuilla (www.hel.fi/ksv).

Mielipiteet

Kirjalliset mielipiteet tulee toimittaa osoitteeseen:

Kaupunkisuunnitteluvirasto, kirjaamo
PL 2100, 00099 Helsingin kaupunki
(käyntiosoite Kansakoulukatu 3)

tai faksi 310 37378
tai sähköposti kaupunkisuunnittelu(a)hel.fi
Mielipiteensä voi esittää myös suullisesti kaavan valmistelijalle.

Kaavaa valmistelee

maisema-arkkitehti Mervi Nicklén
puhelin 310 37221
sähköposti mervi.nicklen(a)hel.fi

arkkitehti Leena Makkonen
puhelin 310 37262
sähköposti leena.makkonen(a)hel.fi

liikennesuunnittelija Hannakaisu Turunen
puhelin 310 37146
sähköposti hannakaisu.turunen(a)hel.fi

KULOSAARI
BRÄNDÖ
Itäväylä
Kulosaari
Brändö parkväg
Rantatörmä
Naurissaaren silta
Rovholms bro
Naurissaari
Rovholmen
Kipparlahti
Skepparviken
Kipparlahdenkatu
Kipparvuori
Vene-satama
Paasivaarankatu
Paasivaara
Lilkuntapuisto
Nilsiäisenpuisto
Salpausselänkatu
Sorsavuorenkatu
Kerttulinkatu
Kervolahdenkaari
Borgbyggarvägen
Hertoniemen kartanonpuisto
Hertonäs gårds park
Hertonäs gård
Väylänsuu
Väylänsuuntie
Tammisalo
Tammelund
Tammisalontie
Kummeltie
Tammelundsvägen
Tiiliruukinlahti
Tegelbruksviken
Hertto-niemenranta
Hertonäs strand
Laivalahti
Båtsviken
Båtsviksbågen
Hertoniemenkatu
Hertonäs strand
Tuorinniemenpuisto
Koiraspuisto
Tuorinniemi
Torsnäs
Leikkipuisto
Sorsavuoren puisto
Kervolahden puisto
Kaivolahti
Brunsviken
Umaranta
Killingholmansalmi
Killingholma
Killingholm
Kuukiventie
Laajasalontie
Humalniementie
Humleudden
Yliskylänlahti
Uppbyviken
Yliskylänlahdenkaari
Uppbyvägen
Kanavasillantie
Kanavamäki
Kanalbacken
Tullisaarenselkä
Turholmsfjärden
Venesatama

Asemakaavan seurantalomake

Asemakaavan perustiedot ja yhteenveto

Kunta	091 Helsinki	**Täyttämispvm**	08.09.2014
Kaavan nimi	Stansvikin alue		
Hyväksymispvm	14.09.2011	**Ehdotuspvm**	28.01.2010
Hyväksyjä	V-kunnanvaltuusto	**Vireilletulosta ilm. pvm**	16.05.2008
Hyväksymispykälä	160	**Kunnan kaavatunnus**	09111960
Generoitu kaavatunnus	091V140911A160		
Kaava-alueen pinta-ala [ha]	53,6134	**Uusi asemakaavan pinta-ala [ha]**	53,6134
Maanalaisten tilojen pinta-ala [ha]		**Asemakaavan muutoksen pinta-ala [ha]**	

Ranta-asemakaava **Rantaviivan pituus [km]**

Rakennuspaikat [lkm] **Omarantaiset** **Ei-omarantaiset**

Lomarakennuspaikat [lkm] **Omarantaiset** **Ei-omarantaiset**

Aluevaraukset	Pinta-ala [ha]	Pinta-ala [%]	Kerrosala [k-m²]	Tehokkuus [e]	Pinta-alan muut. [ha +/-]	Kerrosalan muut. [k-m² +/-]
Yhteensä	**53,6134**	**100,0**	**2448**	**0,00**	**53,6134**	
A yhteensä						
P yhteensä						
Y yhteensä						
C yhteensä						
K yhteensä						
T yhteensä						
V yhteensä	20,0053	37,3	1500	0,01	20,0053	
R yhteensä	2,6559	5,0	948	0,04	2,6559	
L yhteensä	0,6640	1,2			0,6640	
E yhteensä						
S yhteensä						
M yhteensä						
W yhteensä	30,2882	56,5			30,2882	

Maanalaiset tilat	Pinta-ala [ha]	Pinta-ala [%]	Kerrosala [k-m²]	Pinta-alan muut. [ha +/-]	Kerrosalan muut. [k-m² +/-]
Yhteensä					

Rakennussuojelu	Suojellut rakennukset		Suojeltujen rakennusten muutos	
	[lkm]	[k-m²]	[lkm +/-]	[k-m² +/-]
Yhteensä	**10**			

Alamerkinnät

Aluevaraukset	Pinta-ala [ha]	Pinta-ala [%]	Kerrosala [k-m²]	Tehokkuus [e]	Pinta-alan muut. [ha +/-]	Kerrosalan muut. [k-m² +/-]
Yhteensä	**53,6134**	**100,0**	**2448**	**0,00**	**53,6134**	
A yhteensä						
P yhteensä						
Y yhteensä						
C yhteensä						
K yhteensä						
T yhteensä						
V yhteensä	20,0053	37,3	1500	0,01	20,0053	
VU	0,4327	2,2	450	0,10	0,4327	
VL/s	3,8652	19,3			3,8652	
VL/s-1	10,0604	50,3	230	0,00	10,0604	
VP/s	5,6470	28,2	820	0,01	5,6470	
R yhteensä	2,6559	5,0	948	0,04	2,6559	
RP	0,6560	24,7			0,6560	
R-1	1,9999	75,3	948	0,05	1,9999	
L yhteensä	0,6640	1,2			0,6640	
Kadut	0,4790	72,1			0,4790	
LP	0,1850	27,9			0,1850	
E yhteensä						
S yhteensä						
M yhteensä						
W yhteensä	30,2882	56,5			30,2882	
W	30,2882	100,0			30,2882	

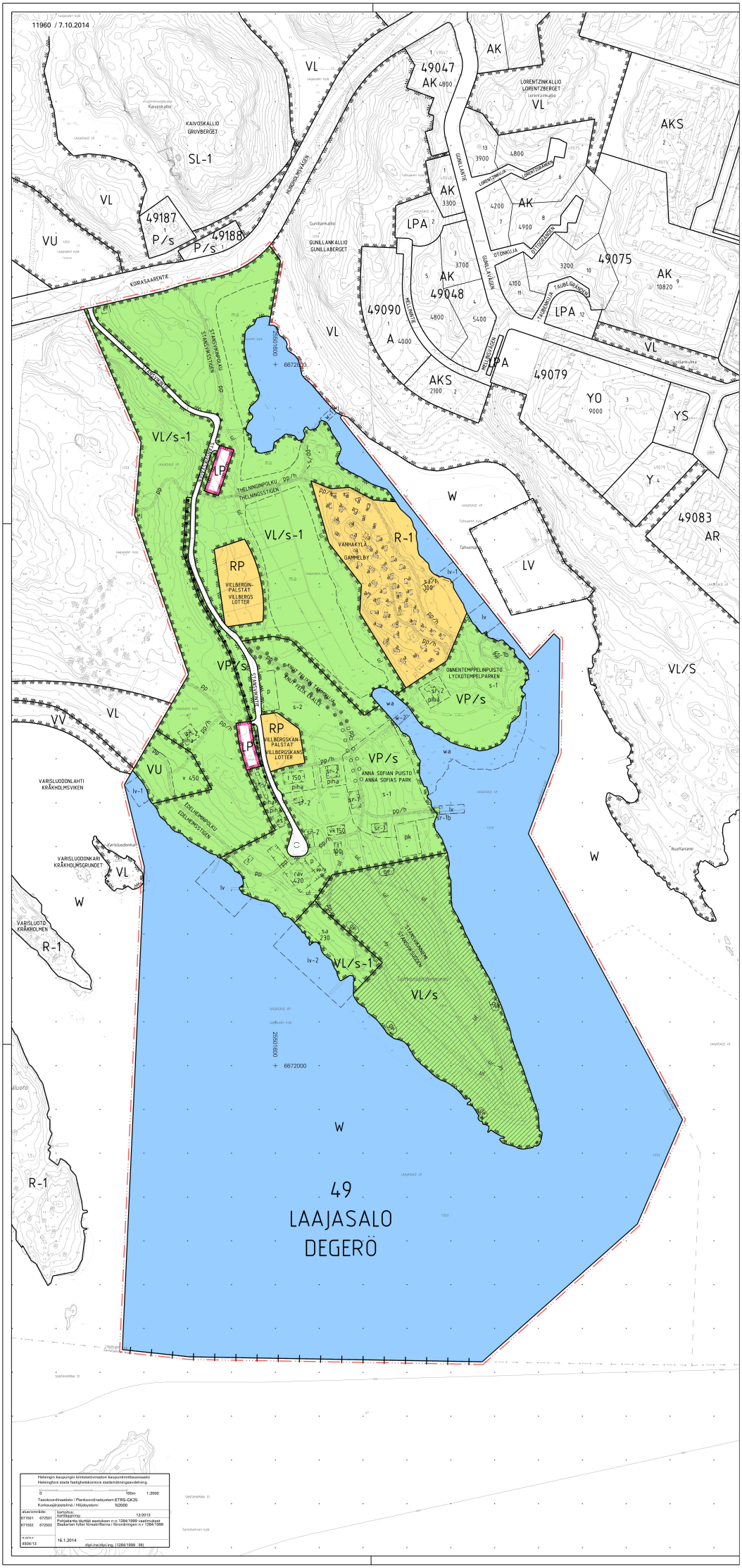
Rakennussuojelu	Suojellut rakennukset		Suojeltujen rakennusten muutos	
	[lkm]	[k-m²]	[lkm +/-]	[k-m² +/-]
Yhteensä	**10**			
Asemakaava	10			

ILMAKUVA

Stansvikin alue
Kaavan nro 11960 rajaus

Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto
Asemakaavaosasto/ympäristötoimisto

Helsingin kaupungin kiinteistöviraston kaupunkimittausosasto Helsingfors stads fastighetskontors stadsmätningsavdelning			
0		100m	1:2000
Tasokoordinaatisto / Plankoordinatsystem: ETRS-GK25 Korkeusjärjestelmä / Höjdsystem: N2000			
alue/område:	korjattu: korrigerad:	12/2013	
671501 672501 671502 672502	Pohjakartta täyttää asetuksen n:o 1284/1999 vaatimukset Baskartan fyller föreskrifterna i förordningen nr:r 1284/1999		
tilaus/nro: 4504/13	16.1.2014		
	digit.inez@pol.inng. (1284/1999 . 8§)		

ASEMAKAAVAMERKINNÄT JA -MÄÄRÄYKSET

Puistoalue, joka on kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävä. Aluetta tulee hoitaa siten, että alueen ja rakennuskannan kulttuurihistoriallinenarvo, maisemallinen arvo ja alueen geologiset arvot säilyvät.

Virkistysalue, joka liittyy kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen maisemapuistokokonaisuuteen. Aluetta tulee hoitaa siten, että sen geologia-, luonto- ja maisema-arvot säilyvät. Geologisesti arvokasta kohdetta ei saa muuttaa kaivamalla, rikkomalla, ottamalla tai muuten siirtämällä maa-ainesta.

Virkistysalue, joka liittyy kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen maisemapuistokokonaisuuteen Aluetta tulee hoitaa siten, että sen maisema- ja luontoarvot säilyvät.

Urheilu- ja virkistyspalvelujen alue. Alueen rakentamisessa ja käytössä tulee alueen arvokkaita puita suojella ja säilyttää.

Kesämaja-alue, jossa saa olla kesäkäyttöön tarkoitettuja tyyppipiirustuksiin perustuvia majoja, sauna ja talousrakennus/kokoontumistila. Majan maastoon sovittaminen tulee tapahtua ilman pengerryksiä ja maaston leikkauksia. Majan tulee olla lautarakenteinen. Rakenne muodostuu puisesta laudoituksella verhotusta tukirungosta. Kesämajojen lähiympäristö tulee säilyttää luonnonmukaisena. Majan perustuksen tulee olla alta avoin. Maavara ei saa olla suhteettoman korkea. Majan ovijulkisivun puolelle saa rakentaa enintään 2 m leveän kattamattoman majan pituisen puuterassin tai vaihtoehtoisesti saa rakentaa majan läheisyyteen puisen tasanteen, jolla ei saa olla katosta.Tasanteen pinta-ala voi olla enintään 10 m2. Kesämajojen välisen etäisyyden tulee olla vähintään 8 m ja kesämajojen alapohjien tulee olla vähintään korkeustasolla +2,6.

Palstaviljelyalue. Alueella olevia yksittäisiä maisemallisesti merkittäviä puita tulee säilyttää. Villbergskan palstat tulee rajata pensasaidalla.

Yleinen pysäköintialue. Pysäköintialue tulee sovittaa maastoon välttäen leikkauksia ja maantäyttöjä.

Vesialue.

3 m kaava-alueen rajan ulkopuolella oleva viiva.

Kaupunginosan raja.

Korttelin, korttelinosan ja alueen raja.

Osa-alueen raja.

Ohjeellinen alueen tai osa-alueen raja.

49 Kaupunginosan numero.

LAAJA Kaupunginosan nimi.

STANSVIKIN Kadun, tien tai puiston nimi.

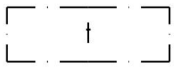
150 Rakennusoikeus kerrosalaneliömetreinä.

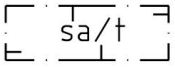
Rakennusala.

Rakennusala, jolle saa rakentaa Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston tyyppipiirustusten mukaisen kesämajan. Majan enimmäiskoko on 16 k-m2, joka sisältää varaston, avokuistin ja/tai lasiverannan.

Rakennusala, jolle saa sijoittaa yksikerroksisen talousrakennuksen. Rakennuksen tulee sopia mittakaavaltaan ja rakennustyyliltään kartanon ympäristöön.

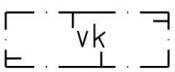
Saunan/talousrakennuksen rakennusala.

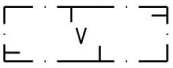
Palvelutoimintaa tai alueen hoitoa varten tarpeellisen henkilökunnan asumista palvelevan rakennuksen rakennusala.

Ravintolatoimintaa tai vastaavaa julkista palvelua palvelevan yksikerroksisen rakennuksen rakennusala. Rakennuksen tulee sopia mittakaavaltaan ja rakennustyyliltään kartanon ympäristöön.

Rakennusala, jolle saa sijoittaa alueen virkistyskäyttöä tai kulttuuritoimintaa tai vastaavaa julkista palvelua palvelevan rakennuksen. Rakennus on tehtävä puusta ja sen tulee sopia mittakaavaltaan ja rakennustyyliltään kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaaseen pihaympäristöön.

Rakennusala, jolle saa sijoittaa alueen merellistä virkistyskäyttöä palvelevia rakennuksia. Rakennukset ja rakennelmat on tehtävä puusta. Rakennuksien sijoittamisessa ja rakentamisessa tulee säästää olemassa olevaa puustoa mahdollisimman paljon.

sa — Alueen osa, jolle saa sijoittaa virkistyskäyttöä palvelevia saunoja ja tarpeellisia laitureita. Saunojen enimmäiskoko saa olla enintään 45 k-m2. Rakennuksien sijoittamisessa ja rakentamisessa tulee säästää olemassa olevaa puustoa mahdollisimman paljon.

sr-1 — Historiallisesti, rakennustaiteellisesti ja aluekokonaisuuden kannalta arvokas rakennus. Rakennusta tai sen osaa ei saa purkaa eikä siinä tai sen arvokkaissa sisätiloissa saa tehdä sellaisia korjaus-, muutos- tai lisärakentamistöitä, jotka heikentävät rakennuksen historiallista arvoa tai muuttavat arkkitehtuurin ominaispiirteitä. Mikäli rakennuksessa tai sen arvokkaissa sisätiloissa on aikaisemmin tehty tällaisia toimenpiteitä, tulee ne korjaus- ja muutostöiden yhteydessä palauttaa alkuperäistoteutuksen mukaisiksi. Rakennuksen alkuperäisosat, rakenteet, materiaalit ja yksityiskohdat sekä alkuperäisinä säilyneet sisätilat tulee säilyttää, minkä tulee olla korjaustöiden lähtökohtana. Mikäli alkuperäisiä rakennusosia joudutaan pakottavista syistä uusimaan, se tulee tehdä alkuperäistoteutuksen mukaisesti.

sr-1b — Historiallisesti, rakennustaiteellisesti ja aluekokonaisuuden kannalta arvokas rakennus. Rakennusta tai sen osaa ei saa purkaa eikä siinä saa tehdä sellaisia korjaus-, muutos- tai lisärakentamistöitä, jotka heikentävät rakennuksen historiallista arvoa tai muuttavat arkkitehtuurin ominaispiirteitä. Mikäli rakennuksessa on aikaisemmin tehty tällaisia toimenpiteitä, tulee ne korjaus- ja muutostöiden yhteydessä palauttaa alkuperäistoteutuksen mukaisiksi. Rakennuksen alkuperäisosat, rakenteet, materiaalit ja yksityiskohdat tulee säilyttää, minkä tulee olla korjaustöiden lähtökohtana. Mikäli alkuperäisiä rakennusosia joudutaan pakottavista syistä uusimaan, se tulee tehdä alkuperäistoteutuksen mukaisesti.

sr-2 — Historiallisesti ja aluekokonaisuuden kannalta arvokas rakennus. Rakennusta tai sen osaa ei saa purkaa eikä saa tehdä sellaisia korjaus-, muutos- tai lisärakentamistöitä, jotka heikentävät rakennuksen historiallista arvoa tai muuttavat arkkitehtuurin ominaispiirteitä.

Katu.

Ohjeellinen jalankululle ja pyöräilylle varattu alueen osa.

Ohjeellinen jalankululle ja polkupyöräilylle varattu alueen osa, jolla huoltoajo on sallittu.

Jalankulku- ja polkupyöräliikenteen siltamaiselle rakenteelle varattu likimääräinen alueen osa. Siltamaisen rakenteen tulee mahdollistaa veden virtaus ja reitti tulee sovittaa maastoon ilman maantäyttöjä.

w-1 — Ohjeellinen jalankulun ja polkupyöräliikenteen silta, joka tulee sovittaa maastoon ilman maantäyttöjä.

w-2 — Ohjeellinen jalankulun ja polkupyöräliikenteen silta, jonka tulee sopia kulttuurihistoriallisesti merkittävään maisemapuistokokonaisuuteen.

p — Pysäköimispaikka.

pp/p — Polkupyörien pysäköintiin varattu ohjeellinen alueen osa.

wj — Kruunuvuorenrannan kiertovesijohdon suunnittelu- ja sijoittamistarpeen kohdat.

et — Yhdyskuntateknistä huoltoa varten varattu alueen osa.

wa — Kulttuurihistoriallisesti merkittävään maisemapuistoon liittyvä ohjeellinen vesialueen osa, jonka tulee olla avoimena vesipintana.

s-1 — Kulttuurihistoriallisesti merkittävän kartanopuistoalueen puistomaisena hoidettava alueen osa. Vanhat puistosommitelmat, polkuverkostot ja rakennelmat tulee palauttaa. Alueella olevien rakennusten pihapiirejä ei saa aidata.

s-2 — Kulttuurihistoriallisesti merkittävän kartanopuistoalueen pääosin avoimena maisemana hoidettava alueen osa.

ma — Ohjeellinen kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävä alueen osa, jota tulee hoitaa siten, että alueen avoin maisema säilyy.

lv — Alueen osa, jolle saa sijoittaa venelaiturin.

lv-1 — Alueen osa, jolle saa sijoittaa alueen virkistyskäyttöä palvelevan laiturin.

pk — Pelikenttä.

piha — Ohjeellinen pihapiiri.

ul — Ohjeellinen ulkoilupolku. Ulkoilupolku tulee toteuttaa maastoon sopeutettuna kapeana, enintään 1,5 metrin levyisenä polkuna välttäen pengerryksiä ja maaston leikkauksia.

Istutettava pensasaita.

Kulttuurihistoriallisesti ja maisemakuvallisesti merkittävä puukujanne, joka tulee säilyttää. Kujanne tulee säilyttää elinvoimaisena ja tarvittaessa uudistaa siten, että sen maisemallinen arvo säilyy.

Istutettava puukujanne, joka on vanhaa puukujannetta täydentävä osa. Kujanne tulee säilyttää elinvoimaisena ja tarvittaessa uudistaa siten, että sen maisemallinen arvo säilyy.

Suojeltava muuri, joka tulee puuttuvilta osin täydentää yhtenäiseksi materiaaliltaan ja mittasuhteiltaan alkuperäisen muurin kaltaiseksi.

ge — Geologisesti ja paikallisesti arvokas harjualue.

Alue on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä.

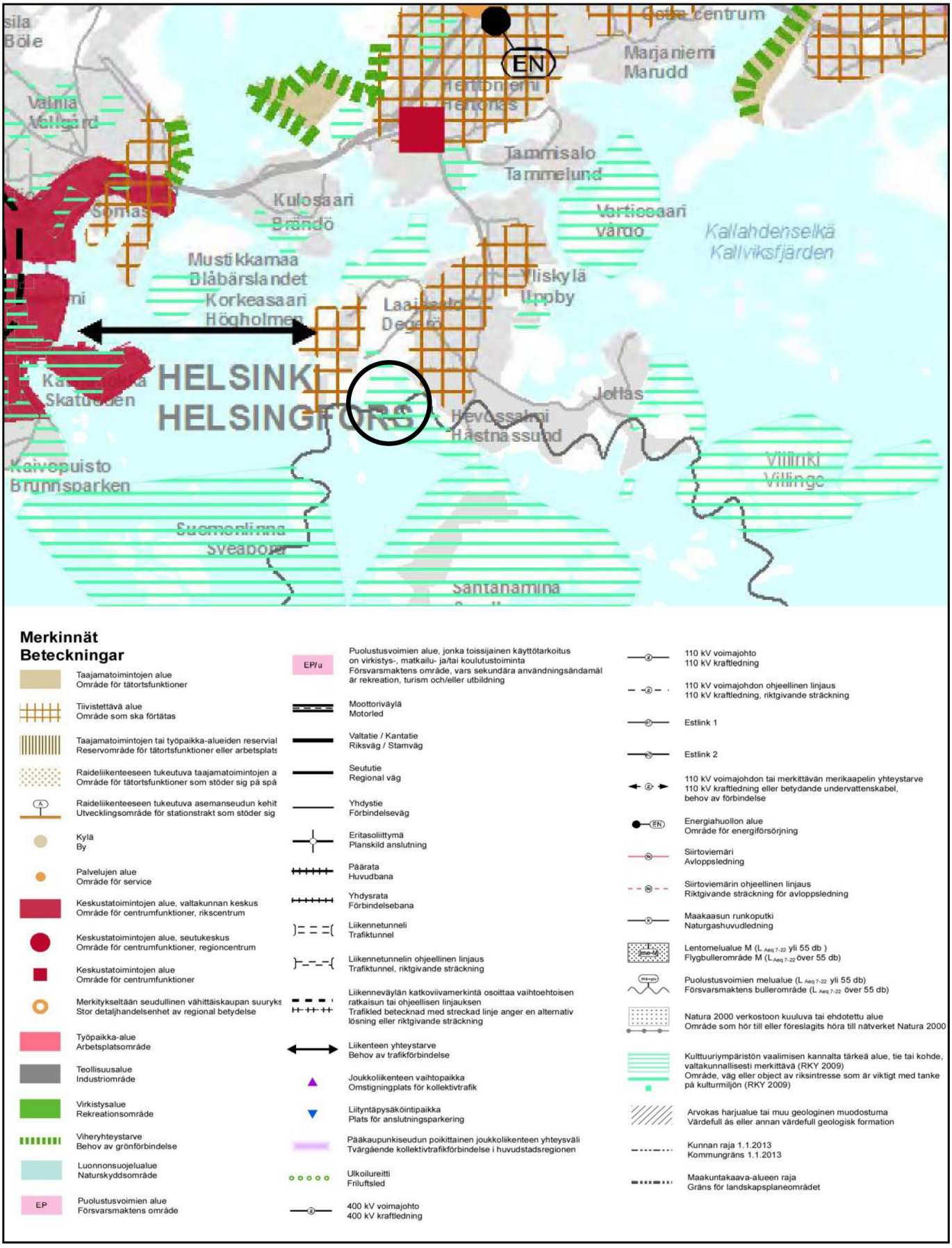
STANSVIK HAVAINNEKUVA

Asemakaava kslk 30.9.2010, muutettu 7.10.2014

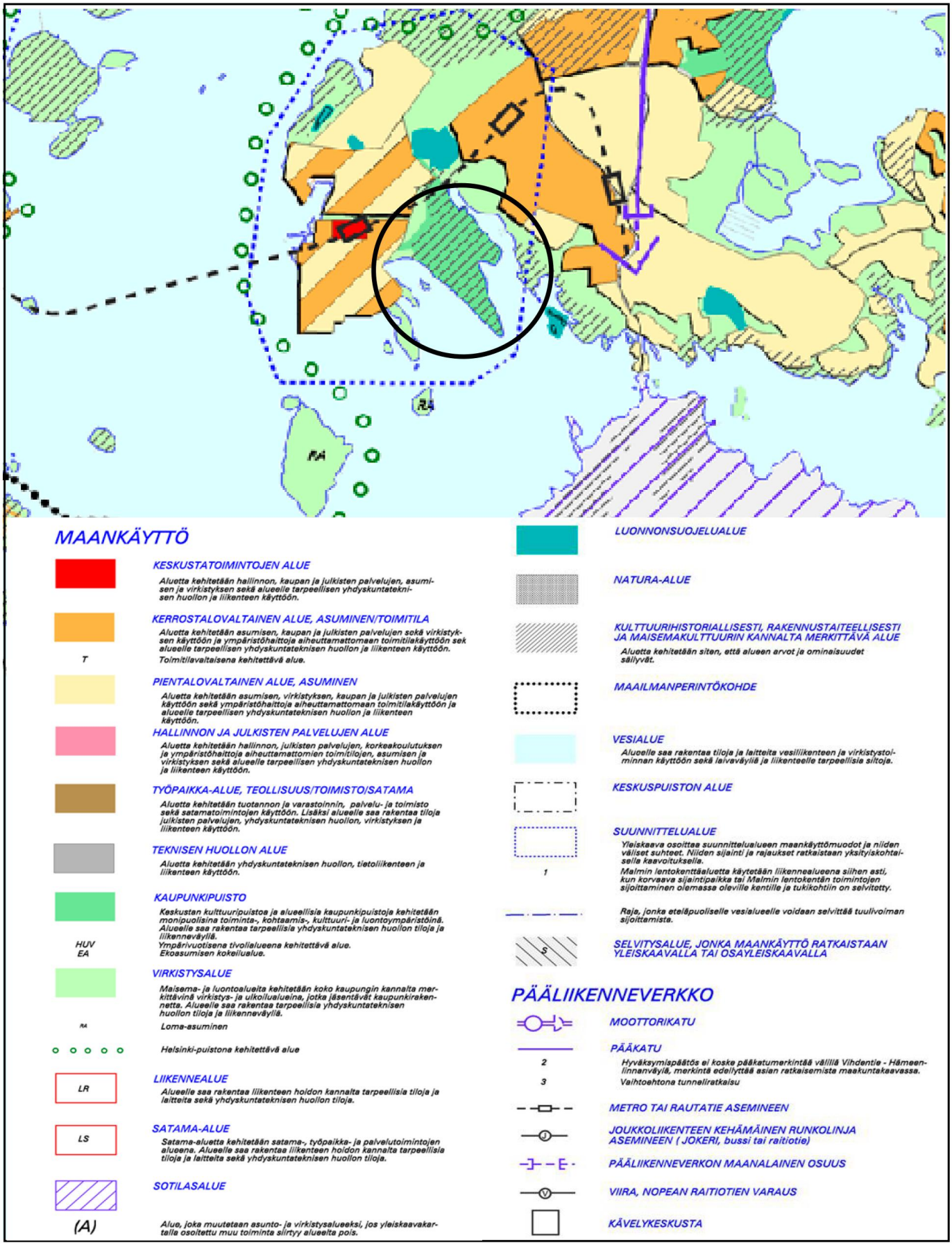
Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto
Asemakaavaosasto/Kruunuvuorenranta-projekti
Mervi Nicklen/SE

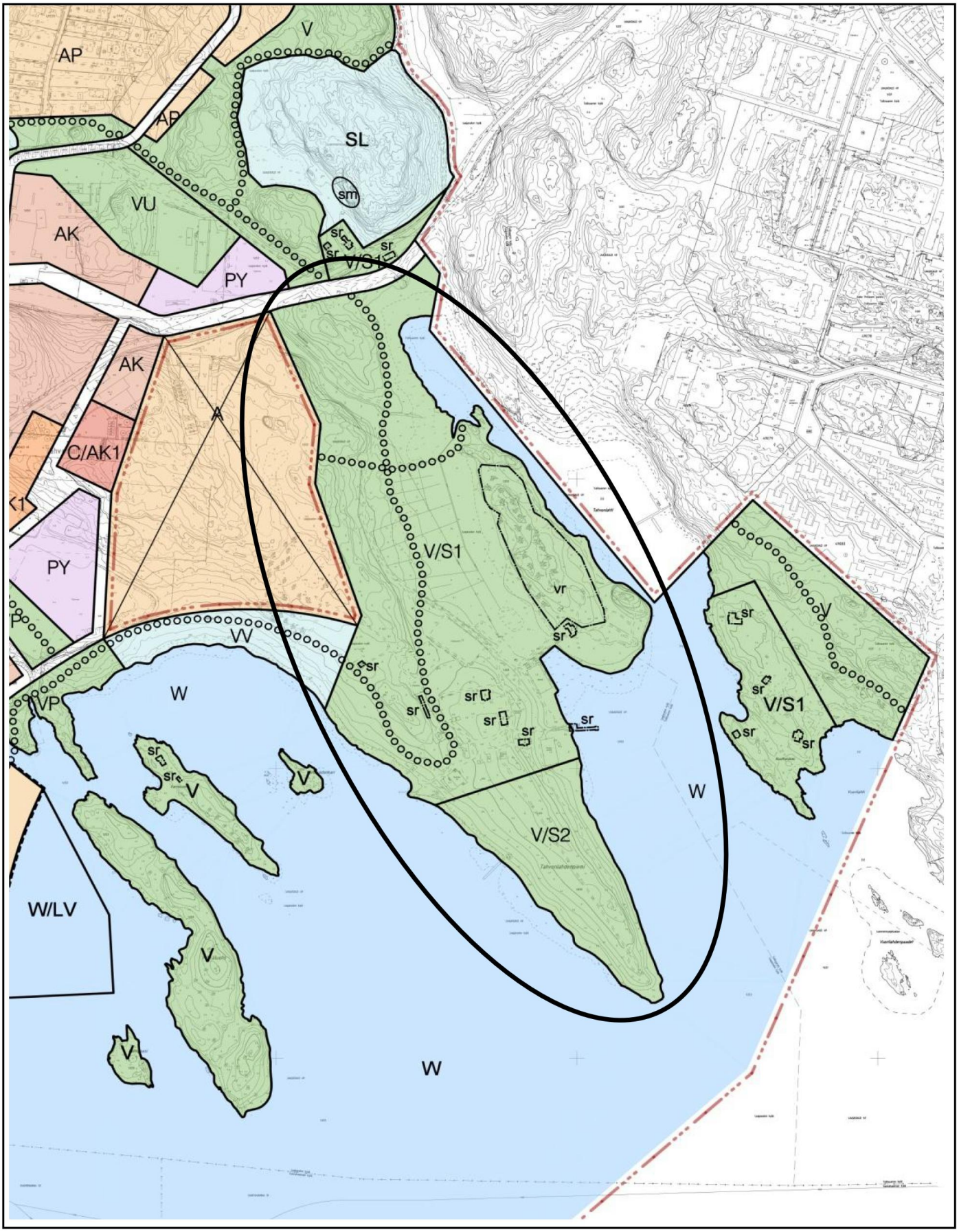
Ote maakuntakaavasta
Stansvikin kartanoalue
Liite kaavaan nro 11960

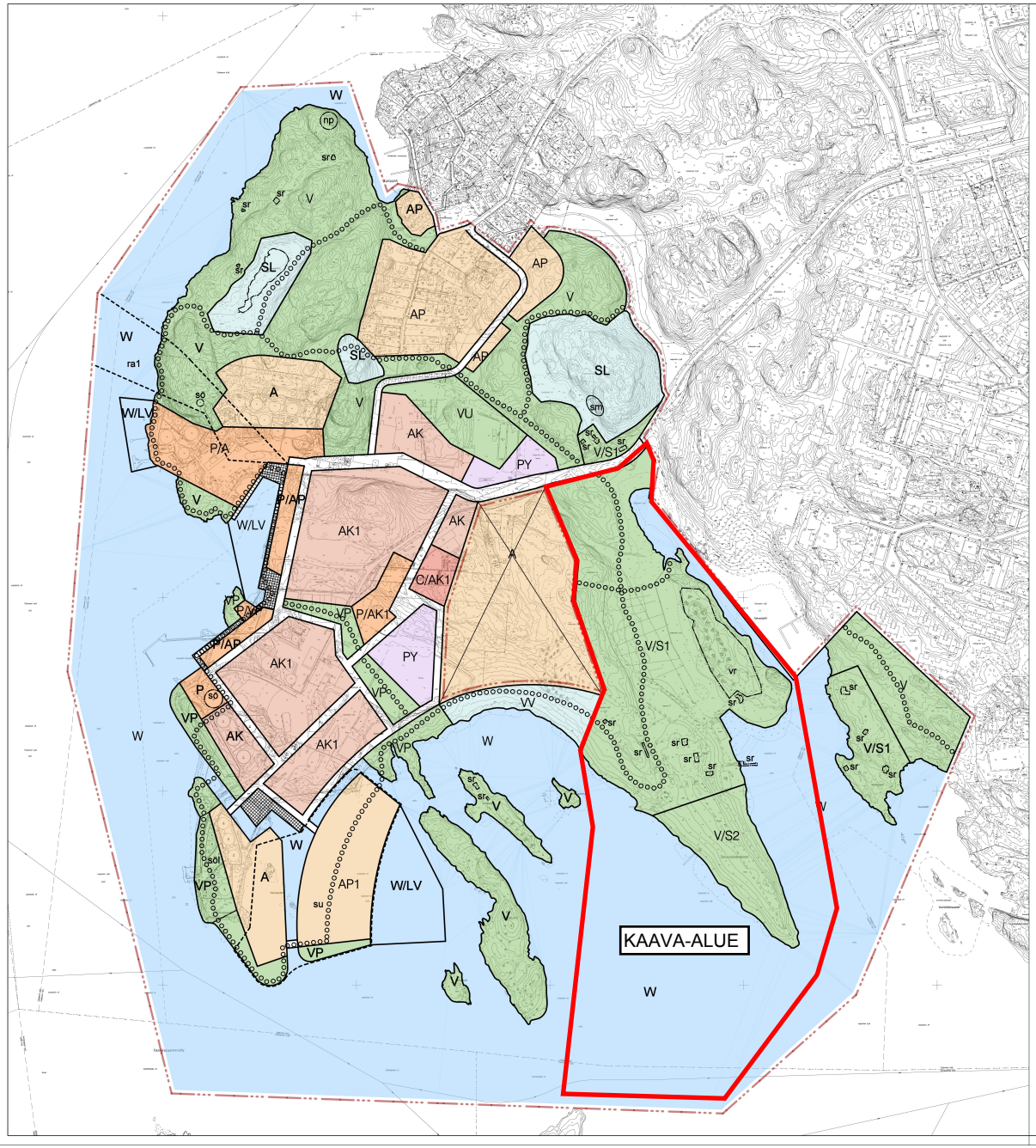
Ote Uudenmaan 2. vaihemaakuntakaavasta
Stansvikin kartanoalue
Liite kaavaan nro 11960

Ote yleiskaava 2002:sta
Stansvikin kartanoalue
Liite kaavaan nro 11960

Ote voimassa olevasta Osayleiskaavasta
Stansvikin kartanoalue
Liite kaavaan nro 11960

Osayleiskaavamerkinnät

Delgeneralplanebestämmelser

	8 m osayleiskaava-alueen ulkopuolella oleva viiva.	Linje 8 m utanför delgeneralplaneområdets gräns.
A	Asuntoalue. Alueelle saa rakentaa pientaloja ja kerrostaloja. Aluetta kehitetään asumisen, palvelujen, virkistyksen ja asuinympäristöön soveltuvien toimintojen ja alueelle tarpeellisen yhdyskuntateknisen huollon ja liikenteen käyttöön. Asemakaavassa asuinrakennusten alimpiin kerroksiin saa osoittaa palveluja, toimitiloja ja liiketiloja.	Bostadsområde. Bostadsdominerat område där får byggas småhus och flervåningshus. Området utvecklas för boende, service, rekreation och sådana verksamhetslokaler som lämpar sig för boendemiljön samt för sådan samhällsteknik som är nödvändig för området och för trafiken. I detaljplanen får till bostadshusens nedersta våningar anvisas service, verksamhetslokaler och affärsutrymmen.
AK	Kerrostalovaltainen asuntoalue. Aluetta kehitetään asumisen, palvelujen, virkistyksen ja asuinympäristöön soveltuvien toimintojen ja alueelle tarpeellisen yhdyskuntateknisen huollon ja liikenteen käyttöön. Asemakaavassa asuinrakennusten alimpiin kerroksiin saa osoittaa palveluja, toimitiloja ja liiketiloja.	Bostadsområde dominerat av flervåningshus. Området utvecklas för boende, service, rekreation och sådana verksamhetslokaler som lämpar sig för boendemiljön samt för sådan samhällsteknik som är nödvändig för området och för trafiken. I detaljplanen får till bostadshusens nedersta våningar anvisas service, verksamhetslokaler och affärsutrymmen.
AK1	Kerrostalovaltainen asuinalue, jonka korttelissa tulee käyttää erilaisia talotyyppejä ja rakentamiskorkeuden tulee vaihdella. Aluetta kehitetään asumisen, palvelujen, virkistyksen ja asuinympäristöön soveltuvien toimintojen ja alueelle tarpeellisen yhdyskuntateknisen huollon ja liikenteen käyttöön. Asemakaavassa asuinrakennusten alimpiin kerroksiin saa osoittaa palveluja, toimitiloja ja liiketiloja.	Bostadsområde dominerat av flervåningshus där olika hustyper skall byggas och bygnadernas höjd skall varirera. Området utvecklas för boende, service, rekreation och sådana verksamhetslokaler som lämpar sig för boendemiljön samt för sådan samhällsteknik som är nödvändig för området och för trafiken. I detaljplanen får till bostadshusens nedersta våningar anvisas service, verksamhetslokaler och affärsutrymmen.
AP1	Pientalovaltainen asuntoalue. Aluetta kehitetään asumisen, palvelujen, virkistyksen ja asuinympäristöön soveltuvien toimintojen ja alueelle tarpeellisen yhdyskuntateknisen huollon ja liikenteen käyttöön. Asemakaavassa asuinrakennusten alimpiin kerroksiin saa osoittaa palveluja, toimitiloja ja liiketiloja.	Bostadsområde dominerat av småhus. Området utvecklas för boende, service, rekreation och sådana verksamhetslokaler som lämpar sig för boendemiljön samt för sådan samhällsteknik som är nödvändig för området och för trafiken. I detaljplanen får till bostadshusens nedersta våningar anvisas service, verksamhetslokaler och affärsutrymmen.
AP	Pientaloalue.	Kvartersområde för småhus.
PY	Julkisten palvelujen ja hallinnon alue.	Område för offentlig service och förvaltning.
P	Palvelujen ja hallinnon alue.	Område för service och förvaltning.
P/AK1	Palvelujen ja hallinnon alue sekä kerrostalovaltainen asuntoalue.	Område för service och förvaltning och flervåningshusdominerat bostadsområde.
C/AK1	Keskustatoimintojen alue sekä kerrostalovaltainen asuntoalue.	Område för centerfunktioner och flervåningshusdominerat bostadsområde.
P/A	Palvelujen ja hallinnon alue sekä asuntoalue.	Område för service, förvaltning och bostäder.
P/AP	Palvelujen ja hallinnon alue sekä pientalovaltainen asuntoalue.	Område för service, förvaltning och småhusdominerat boende.
V	Virkistysalue.	Rekreationsområde.
VP	Puisto.	Park.
VU	Urheilu- ja virkistyspalvelujen alue.	Område för idrotts- och rekreationsanläggningar.
VV	Uimaranta-alue.	Område för badstrand.
SL	Luonnonsuojelualue.	Naturskyddsområde.
V/S1	Virkistysalue, jonka kulttuurihistoriallinen arvo tulee säilyttää. Alue on arvokas ja hyvin säilynyt 1800-luvun kartanoympäristö, jonka keskeiset tekijät ovat rakennuskanta, laituri, pihapiiri, tammikuja sekä näkymät merelle. Alueen täydennysrakentaminen on mahdollista siten, että rakentaminen soveltuu mittakaavaltaan, rakentamistavaltaan ja sijainniltaan olevaan rakennuskantaan ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen ympäristöön.	Rekreationsområde vars kulturhistorisk värde bör bevaras. Området är en värdefull och välbevarad herrgårdsmiljö, vars centrala drag är byggnadsbestånd, brygga, gårdsmiljö, ekalléer och havsutblickar. Tillbyggnad på området är möjlig om byggande till skala, byggnadssätt och placering anpassas till befintligt byggnadsbestånd och kulturhistoriskt värdefull miljö.
V/S2	Virkistysalue, jonka kulttuurihistoriallinen arvo sekä geologiset ja muut luonnonarvot tulee säilyttää.	Rekreationsområde vars kulturhistoriska, geologiska och andra naturvärden bör bevaras.
W	Vesialue.	Vattenområde.
W/LV	Venesatama-alue.	Område för småbåtshamn.
	Alueen raja.	Områdesgräns.
	Osa-alueen raja.	Gräns för delområde.
	Katualue.	Gatuområde.
	Katuaukio/Tori.	Öppen plats/Torg.
	Jalankululle varattu katu/tie.	Gata/väg reserverad för gångtrafik.
	Ulkoilureitti.	Friluftsled.
ra1	Ohjeellinen alueen osa, jolle saa rakentaa raitiotien.	Riktgivande del av område där spårväg får byggas.
vr	Alueen osa, joka on varattu lomamaja-alueelle.	Del av område, som är reserverad för semesterstugor.
sm	Alueen osa, jolla sijaitsee muinaismuistolain (295/63) mukaan muinaisjäännökseksi katsottavia 1700- ja 1800-luvulta peräisin olevia kaivoskuiluja.	Del av område, där det finns gruvschakt från 1700- och 1800-talet som enligt fornminneslagen (295/69) bör anses som fornlämningar.
np	Näkölalapaikka. Paikalle saa rakentaa kulttuurihistorialliseen ympäristöön sopivan huvimajan.	Utsiktsplats. På området får byggas ett lusthus som anpassar sig på kulturhistorisk miljö.
sr	Kulttuurihistoriallisesti ja/tai rakennustaiteellisesti arvokas rakennus, joka tulee säilyttää. Rakennuksissa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden, käyttötarkoituksen muutosten sekä täydennysrakentamisen ja alueella tehtävien toimenpiteiden tulee olla sellaisia, että rakennusten ja alueen luonne säilyy.	Kulturhistoriskt och/eller arkitektoniskt värdefullt byggnad som skall bevaras. Reparations- och ändringsarbeten som utförs i byggnaderna, ändringar av användningsändamål samt kompletterande byggande och andra åtgärder som utförs på området skall vara sådana att byggnadernas värde och områdets karaktär bevaras.
sö	Alueen historian kannalta arvokas rakennus tai rakennelma, joka tulee säilyttää.	För områdets historia värdefull byggnad eller konstruktion, som skall bevaras.
söl	Alue osa, joka suunnittelussa tulee säilyttää ja hyödyntää alueella sijaitsevia öljysataman rakenteita.	Del av område, där oljehamnens konstruktioner bör bevaras och utnyttjas i planeringen.
su	Suunnittelualue, jossa osayleiskaava esittää maankäyttömuodot ja niiden väliset likimääräiset suhteet. Niiden sijainti ja rajaukset ratkaistaan asemakaavoituksessa.	Planeringsområde där delgeneralplanen utvisar markdispositionen och dess approximativa förhållanden. Närmare lokalisering och gränser avgörs i detaljplaneringen.
	Kaavoituksessa, muussa suunnittelussa ja rakentamisessa tulee ottaa huomioon valtioneuvoston asettamat melutason ohjearvot. Raideliikenteen suunnittelussa tulee ottaa huomioon tärinän ja runkoäänen suositusarvot.	Vid planering och byggande bör de av statsrådet fastställda riktvärdena för bullernivån beaktas. Vid planering av spårbunden trafik bör rekommen dations värdena för skakning och stom ljud beaktas.
	Maaperän pilaantuneisuus ja puhdistustarve on kaavoituksen ja muun suunnittelun yhteydessä selvitettävä ja pilaantunut maaperä puhdistettava ennen rakentamiseen ryhtymistä.	Jordmåns kontamation och saneringsbehov bör klarläggas vid planering och byggande och rengöras innan bygge inleds.
	Pohjasedimentin pilaantuneisuus on selvitettävä alueilla, joilla on kaavan mukaisesta rakentamisesta johtuva merkittävä ruoppaustarve.	Bottensedimentens kontamination bör klarläggas där betydande muddringsbehov föreligger p.g.a. byggande enligt plan.

HELSINKI
HELSINGFORS

49. kaupunginosa Laajasalo
Kruunuvuorenrannan
osayleiskaava

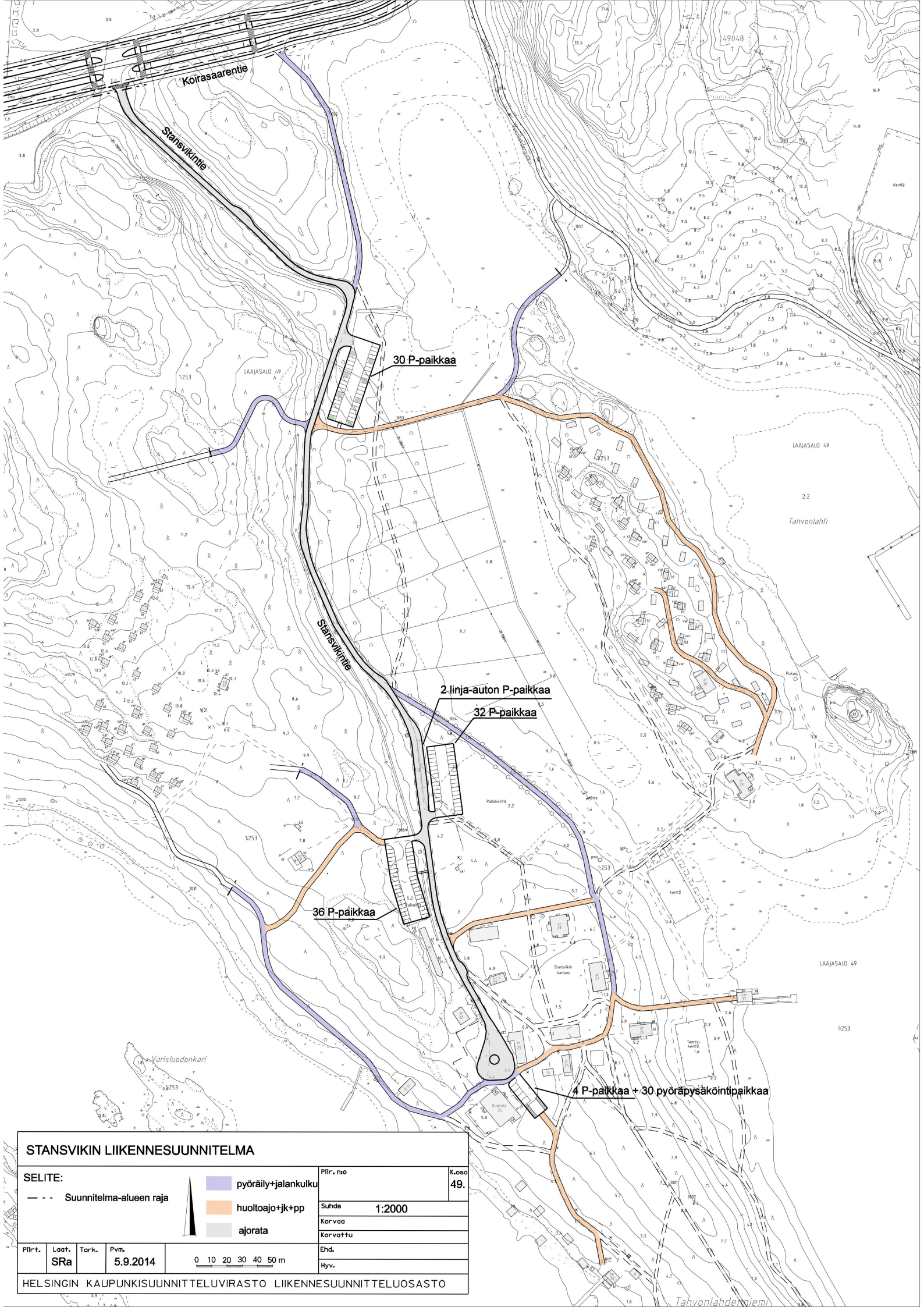
49 stadsdelen Degerö
delgeneralplan för
Kronbergstranden

1:4000

HELSINGIN KAUPUNKISUUNNITTELUVIRASTO ASEMAKAAVAOSASTO
HELSINGFORS STADSPLANERINGSKONTOR DETALJPLANEAVDELNINGEN

KSLK	28.2.2008	PIIRUSTUS	11756
STYLN		*RITNING*	
NÄHTÄVÄNÄ	25.4.-30.5.2008	PÄIVÄYS	14.2.2008
TILL PÅSEENDE		*DATUM*	
MUUTETTU	6.11.2008 Ksv	LAATINUT	Riitta Jalkanen/Jari Lepistö
ÄNDRAD		*UPPGJORD AV*	
	12.3.2010 HELSINGIN HAO 7.6.2011 KHO	PIIRTÄNYT	Leena Kaartinen/Reto Bürki
		RITAD AV	
HYVÄKSYTTY KVSTO	10.12.2008		
GODKÄND STGE			
TULLUT VOIMAAN	23.6.2011		
TRÄTT I KRAFT			

ASEMAKAAVAPÄÄLLIKKÖ ANNELI LAHTI
STADSPLANECHEF OLAVI VELTHEIM

STANSVIKIN LIIKENNESUUNNITELMA

SELITE:

— - - Suunnitelma-alueen raja

pyöräily+jalankulku

huoltoajo+jk+pp

ajorata

Piirt.	Laat. SRa	Tark.	Pvm. 5.9.2014	0 10 20 30 40 50 m

Piir. nro	K.osa 49.
Suhde	1:2000
Korvaa	
Korvattu	
Ehd.	
Hyv.	

HELSINGIN KAUPUNKISUUNNITTELUVIRASTO LIIKENNESUUNNITTELUOSASTO

Yläkuvassa Stansvikin kartanon päärakennus

Alhaalla oikealla kartanon päärakennus, vasemmalla keltainen huvila

Stansvikin kartanon venevaja ja venelaituri

Vanhankylän eteläosan Onnentemppelinpuistossa sijaitseva punainen huvila

Ravintolarakennus Stansvikintien päässä. Rakennuksen taakse vasemmalle on kaavassa osoitettu pysäköintialue

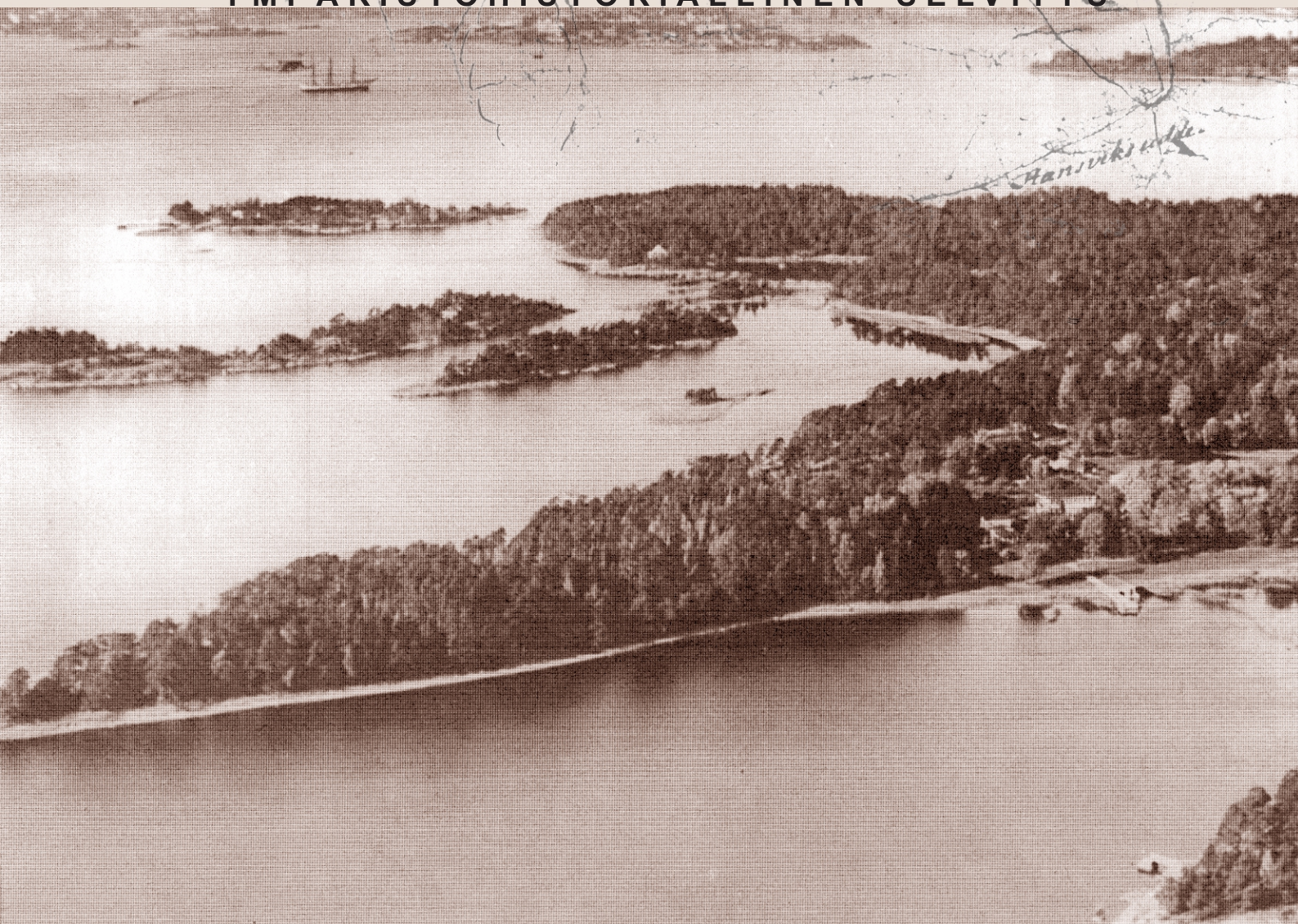

Umpeen kasvavaa niittyä ja merenlahtea Vanhankylän ja Stansvikintien välisellä alueella

HELSINGIN KAUPUNKISUUNNITTELUVIRASTON JULKAISUJA 2003:1

STANSVIKIN KARTANOALUE

YMPÄRISTÖHISTORIALLINEN SELVITYS

STANSVIKIN KARTANOALUE

YMPÄRISTÖHISTORIALLINEN SELVITYS

”Kerää pienelle alalle mitä viehättävin maisema: vuoria, puistoja, selkiä, lahtia ja niemiä, jotka meidän aikanamme ympäröivät Suomen uutta pääkaupunkia, aseta Tuurholman viereen Jollas ja Stansvik, äläkä vaadi suomalaiselta saaristomaisemalta enempää!”

Zacharias Topelius, Tähtien turvatit.

Esipuhe

Nykyisen Laajasalon öljysataman paikalle tullaan 2010-luvulla rakentamaan uusi kaupunkialue, työnimeltään Kruunuvuorenranta. Tämän selvityksen tavoitteena on ollut Stansvikin kartanon ja siihen liittyvän virkistysalueen kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaiden sekä toiminnallisesti merkittävien piirteiden selvittäminen alueen kehittämistä ja kaavoitusta varten.

Ympäristöhistoriallisen selvityksen perusteella on tehty erillinen työraportti[1], johon on koottu maisemanhoito- ja kehittämisehdotuksia ja suosituksia jatkotyölle. Siinä on otettu huomioon uuden kaupunkialueen rakentamisen ja asukasmäärän huomattavan kasvun aiheuttamat uudet vaatimukset alueen käytölle sekä rakennettavan Kruunuvuorenrannan alueen luonteva liittyminen virkistysalueeseen. Ehdotuksissa on painotettu lähiajan hoitotoimenpiteitä, joilla ympäristöä voidaan kehittää ja valmentaa tulevia maankäytön muutoksia varten.

Suurinta osaa Stansvikin alueesta käytetään yleisenä viheralueena. Helsingin kaupunki omistaa koko maa-alueen ja alue on asemakaavoittamaton. Kartanon rakennukset on vuokrattu KVL Helsinki ry:lle (Kunnallisvirkamiesten yhdistys). Kartanon maalla on kaksi yhdistyksen hallinnoimaa lomamajakylää sekä viljelypalsta-alue. Koirasaarentien varrella oleva kaivoshuvila sekä Stansvikin niemen vastarannalla Nuottaniemessä sijaitsevat neljä huvilaa on myös vuokrattu yhdistykselle. Kaivoshuvilaa vastapäätä sijaitseva Schaumanin huvila on vuokrattu Helsingin ahtaustyöntekijät ry:lle. Varisja Pitkäluodolla on Pelastuslaitoksen kesäkotiyhdistyksen lomamajoja sekä kaksi 1800-luvun rakennusta.

Stansvik on ainutlaatuisen hyvin säilynyt kokonaisuus, jossa on hoidetun kulttuuriympäristön lisäksi monipuolinen ja arvokas luonto. Kaunista saaristomaisemaa täydentää parisataa vuotta vanha puutarha. Kartanoalueen rakennukset ovat kulttuurihistoriallisesti ja/tai rakennustaiteellisesti arvokkaita. Stansvikin kartanomaisema on mukana valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt -luettelossa (Rakennettu kulttuuriympäristö. Ympäristöministeriö, Museovirasto. 1993). Stansvikin kartanon päärakennus täyttää 200 vuotta vuonna 2004.

Koirasaarentien luoteispuolella on Stansvikin kaivosalue, joka on rauhoitettu luonnonsuojelulain nojalla. Kaivosalue rakennuksineen liittyy Stansvikin kartanoalueen kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen kokonaisuuteen. Kaivosalueelle on jo aiemmin laadittu hoito- ja käyttösuunnitelma.

Työ on tehty Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston ja rakennusviraston viherosaston yhteisenä toimeksiantona. Työhön ovat Maisema-arkkitehdit Byman & Ruokonen Oy:stä osallistuneet Ria Ruokonen ja Eeva Stålhammar sekä maisema-arkkitehti yo. Malin Blomqvist (kartat ja taitto). Työtä on valvonut ohjausryhmä, johon ovat kuuluneet Matti Eronen, Kaisu Ilonen, Inga Kåhre-Maury, Barbara Tallqvist, Leena Makkonen ja Riitta Jalkanen Helsingin kaupunkisuunnitteluvirastosta, Sari Saresto Helsingin kaupunginmuseosta, Tuuli Ylikotila Helsingin kaupungin rakennusvirastosta ja Kari Kaartamo kiinteistöviraston talo-osastosta. Lisäksi asiantuntijalausuntoja on antanut Antti Salla Helsingin kaupungin ympäristökeskuksesta.

1) Stansvikin kartanoalue, Hoito- ja kehittämisperiaatteita sekä suosituksia jatkosuunnittelulle. KSV, Asemakaavaosaston selvityksiä 2003:3.

Stansvikin kartanoalue
Ympäristöhistoriallinen selvitys

1. Yleistä

1.1 Tarkastelualue 8
1.2 Työn tavoitteet 9
1.3 Aineisto ja menetelmät 9

2. Historiallinen tausta

2.1 Torppa 10
2.2 Kaivostoiminta Stansvikissa 14
2.3 Stansvikin itsenäinen tila 16
2.4 Stansvikin tila Emanuel Thelningin ja venäläisupseerien aikaan 18
2.5 Stansvikin kartano 19
2.6 Maisemapuutarhan perustaminen 22
2.7 Von Willebrandien aika 26
2.8 Luotsituvat 34
2.9 Loma-asutus ja kesämatkailu 34
2.10 Hiipuva kartanoelämä 1900-luvulla 38
2.11 Helsingin kaupunki omistajana 41
2.12 Kesäkoti 42

3. Nykytilanne

3.1 Luonnonolosuhteet 45
Maisematilat 45
Kasvillisuus 46
Eläimistö 48
3.2 Rakennettu ympäristö 50
Säilyneiden rakennusten kunto 50
Kartanon pihapiiri 50
3.3 Käyttö 53
3.4 Aluekokonaisuudet 56
3.5 Arvot ja ongelmatekijät 57

4. Lähteet ja kirjallisuus 58

LIITTEET: Rakennusten kuntotarkastelu 61
Lähdeviitteet 68

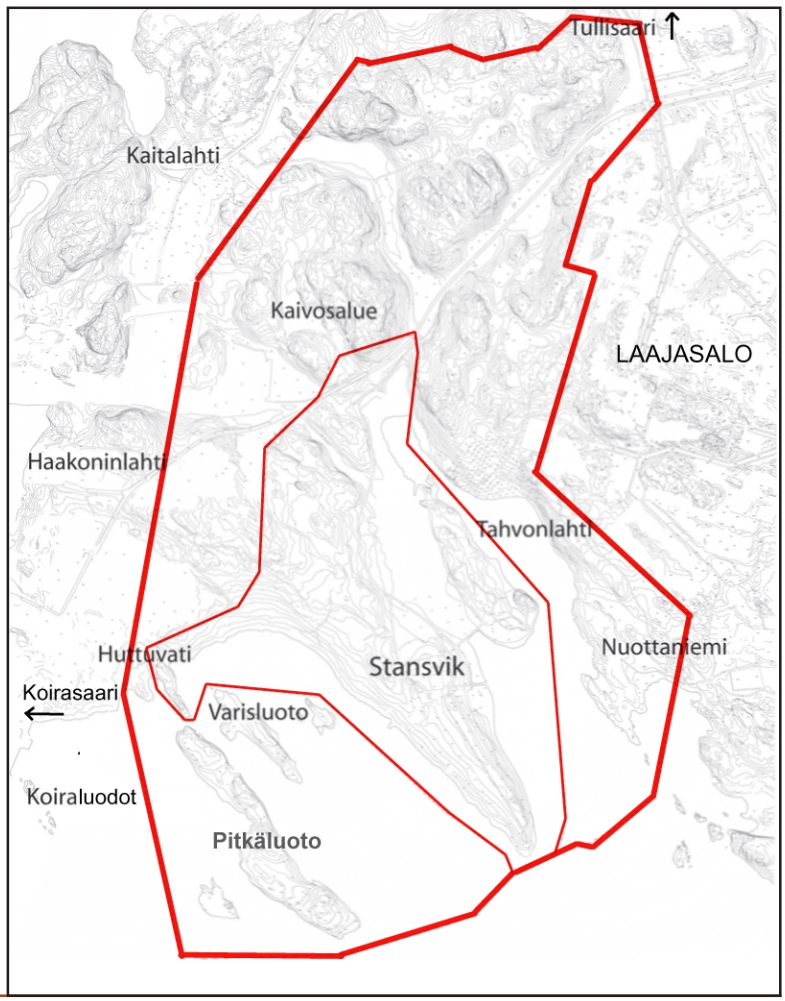
1. Yleistä

1.1 Tarkastelualue

Stansvikin niemi ja lahti sijaitsevat Helsingin itäisessä saaristossa, Laajasalon lounaisosassa. Alue on linnuntietä alle viiden kilometrin päässä Helsingin keskustasta. Matka Herttoniemen kautta Helsinkiin on kymmenen kilometriä. Selvitys- ja suunnittelualue on esitetty viereisen sivun kartassa.

Stansvikin kartanoalue rajautuu lännessä Laajasalon öljysatamaan ja idässä Nuottaniemen huvila-alueeseen. Kartanorakennukset sijaitsevat Stansvikin niemellä sekä sen itäpuolella entisellä saarella. Kartanoalueen yhdistää Tullisaareen Laajasalon länsiosan halkaiseva vihervyöhyke.

Yleispiirteinen maisema- ja ympäristöhistoriallinen selvitys on tehty koko kartanon vaikutusalueelle, joka ulottuu Pitkäluodon länsipuolelta öljysatama-alueelle sekä edelleen kohti Kaitalahtea ja Tullisaarta. Idässä rajana ovat Laajasalon asuinkorttelit. Perusteellisempi tarkastelualue on rajattu kartanon lähiympäristöön.

1.2 Työn tavoitteet

Ympäristöhistoriallisen selvityksen tavoitteena on ollut selvittää kartanoalueen vaiheet nykypäiviin asti. Pääpaino on ollut ympäristön historian kuvaamisessa. Pyrkimyksenä on ollut hahmottaa maiseman kehitys, kartanon rakennusten ja puiston vaiheet sekä oleelliset toiminnalliset ja maankäytölliset piirteet.

Selvityksen laatimisen yhteydessä on tehty erillinen raportti, jossa on arvotettu alueen erityispiirteitä ja ideoitu paikan käyttö- ja kehittämismahdollisuuksia. Raportissa on esitetty suosituksia arvokkaiksi todettujen piirteiden säilyttämisestä ja palauttamisesta erityisesti tulevaa virkistyskäyttöä ajatellen. Myös rakennusten käytöstä sekä uusista rakennuspaikoista on esitetty suosituksia.

1.3 Aineisto ja menetelmät

Työssä on käytetty lähteinä ympäristöstä ja kasvillisuudesta tehtyjä selvityksiä, rakennuksista tehtyjä mittauspiirustuksia ja selvityksiä, alueesta laadittuja uusia ja vanhoja karttoja selostuksineen, ilmakuvia, valokuvia, maalauksia ja piirroksia tai niistä otettuja valokuvia sekä kirjallisuutta ja kesäkodin isännän Tauno Piispasen haastatteluja. Olemassa olevaa ympäristöä ja rakennuskantaa on havainnoitu maastokäynnein. Lisäksi työn yhteydessä on suoritettu maastomittauksia.

Stansvikin kartanoa ja kartanopuistoa koskeva historiallinen selvitys perustuu pääpiirteiltään FM Hannele Lampisen ansiokkaaseen pro gradu –tutkielmaan “Stansvikin kartano miljöötaiteellisena muistomerkkinä“, jonka hän on vuonna 1981 tehnyt Helsingin yliopiston taidehistorian laitokselle. Eri lähteistä, joita on ollut suhteellisen paljon, löytyneet tiedot ovat osittain olleet ristiriitaisia tai sama tieto on esiintynyt useammassa lähteessä.

Concept Ritning
öfver
Degerö Säteries och
Hemmans Ägor, belä-
gne i Ångermanland Borgå
och Hernösands Stifts
Församling
Författad 1777
Af
Carl Wilh. Hagström
Lägenheternas tecken
RN:o 1-A
RN:o 2-B
Hemmans Ägor
Sallt.
Sjön.
Stormasan
Svenska
Alnemätet.

Consept Ritning öfwer Degerö Säteries och Hemans Ägor. 1777.
(Luonnos isojakokartaksi)
Ainoa Stansvikin niemelle piirretty rakennus on torppa, joka sijaitsee pelto- ja niittyketjun eteläpäässä.

Seuraava aukeama:

Kartta: Charta öfver Degerö Bys Ägor uti Helsinge Sockn. 1777, 1794.
(Isojakokartta)

Kaavio: Maisema Stansvikin torpan aikana (lähde: Kartta 1777, 1794.)

2. Historiallinen tausta

2.1 Torppa

Varhaisin Stansvikin aluetta koskeva tieto on vuodelta 1678, jolloin Brita Hindersdotter omisti sekä Stansvikin niityistä että viereisen Måtta Järwen pelloista kummastakin neljäsosan.[3]

Degerön rälssi oli syntynyt jo 1580-luvulla ja kun siihen vuonna 1648 liitettiin Santahaminan Övergård ja Nedergård –nimiset tilat sekä Villingin saari ja sille annettiin Uppbyn tilan verotusoikeus, syntyi Holmgårdin rälssisäteri. Vuonna 1777 alkaneen ja 1796 päättyneen isojakotoimituksen jälkeen saarella oli kolme tilaa: Holmgårdin säteri, Uppbyn rälssitila ja Tuurholman yksinäinen verotalo.[4]

Stansvikin lohkon raja oli vedetty Håkansvikin pohjukasta koilliseen kallioalueen pohjoispuolelle, jossa se kiersi kallioalueen, kääntyi etelään ja päättyi Stansvikin lahdenpohjukan itärannalle.[5] Stansvikiin kuuluivat myös Stansvikholmen (Lillörn), Långholmen, Kråkholmen, Katthällen, Hundholmen, Hästholmen ja joitakin pikkusaaria. Vuoden 1904 täydennysmittauksissa todettiin Holmgårdiin kuuluvan lisäksi Tuurholman ja Uppbyn kanssa jaettavat pienet yhteisomistusalueet Finskviksängenillä ja Olåkerilla.[6]

Stansvikin torppa on mainittu manttaaliluetteloissa vuodesta 1712 vuoteen 1765. Tämän jälkeen se luultavasti oli ainakin välillä autiona.[7] Torppa sijaitsi vuoden 1777 isojakokartan mukaan metsäisen niemen keskivaiheilla, nykyisen kartanon päärakennuksen paikalla. Siihen kuului asuinrakennus pihamaineen ja sen eteläpuolella ollut suuri ulkorakennus. Torpan lähellä oli kuusi erillistä aidattua peltotilkkua. Peltoja yhdistivät rantoja kiertävät niityt, jotka sijaitsivat nauhamaisesti niemen itärannalla ja Stansvikholmenin länsi- ja etelärannoilla. Myös pohjoisen kallioalueen ympärillä oli niittyjä.[8] Niittymaan laidoilla oli seitsemän latoa.[9] Niemen itäpuolella sijaitseva saari oli kokonaan meren ympäröimä. Niemi oli metsämaata. Kallioalueet on merkitty erikseen. Stansvikiin tultiin meriteitse, eikä ajoyhteyttä ollut. Lähin tie vei Laajasalosta Tullisaareen päättyen sinne.

Torpan koko on kartan perusteella ollut noin 5 m x 9 m. Ulkorakennus oli kooltaan noin 9 m x 18 m.[10] Ulkorakennuksessa oli leveät ja matalat ikkunat ja kaksi ovea lahdenpuoleisella seinällä.[11]

Mm. Paul Nyberg kirjoittaa tästä vajasta Jac. Ahrenbergin kirjoituksiin teoksessa ”Rojalister och patrioter” viitaten, että rakennus oli Augustin Ehrensvärdin 1700-luvulla rakennuttama suuri vaja, jossa toimi kaljuunanveistäjien ateljee ja jossa maalarit Olof Arenius ja Elias Martin antoivat piirustus- ja maalausopetusta.[12] Hannele Lampinen väittää, ettei kertomus ole kovin uskottava, vaan lähinnä mielikuvitukseen perustuva ajankuvaus vuodelta 1788: ”Ahrenbergin kertomus on pääasiassa ’kesäsatua’, kuten hän itsekin määrittelee teoksensa luonteen.”[13]

Charta
öfver
Degerö Byss Ägor,
uti
Helsinge Socken Borgå Härad och
Nylands Län.
Upmätte till Åker och Äng år 1797 af C.B. Ridström,
Samt Skog och Utmarken 1798 af
Landtmätare
1:a Delen.
Mårtonäs
Alne-Mått.
Allodial
Säteris
Tillhörigheter
Ön
På
Lena
Sidan
Stansviken.
Mårsjö
Hällsjön
Kråkholm
Ängsholm

Stansvik
Tulkinta vuosien 1777 ja 1794 kartoista

2.2 Kaivostoiminta Stansvikissa

Parisataa metriä Stansvikin lahdenpohjukasta luoteeseen sijaitsevat entiset rautakaivokset. Kapteeni Frese löysi rautamalmiesiintymän vuonna 1766 ja aloitti louhinnan yhdessä Fagervikin ruukinpatruuna Johan Hisingin ja majuri Tauben kanssa jo samana vuonna. Ainakin osa malmista sulatettiin Skogbyn ruukissa. Louhinta keskeytyi pariksikymmeneksi vuodeksi, kunnes aloitettiin jälleen vuonna 1787, jolloin kaivosta johti ylimasuunimestari Bengt Qvist. Louhinta keskeytettiin kuitenkin heti seuraavana vuonna, kun kuningas Kustaa III aloitti sodan Venäjää vastaan ja työläisiä kutsuttiin sotapalvelukseen.[14]

Vuosina 1796 ja 1797 virkaatekevän ylimasuunimestari Carl Otto Bremerin johdolla Stansvikista louhittiin noin 800 kippuntaa malmia. Bremer osti lisäksi Degerön säteritilan omistajalta Catharina Armfeltilta sen malmin, joka oli edellisen louhimiskauden aikana viety rannalle. Malmi kuljetettiin Carl Otto Bremerin isän, Josef Bremerin omistamaan Teijon masuuniin sulatettavaksi. Malmi oli hyvää sekoitusmalmia varsinkin valutakkirautaan eikä malmista valmistetussa takkiraudassa ollut lainkaan punahaurautta.[15]

Rautakaivostoiminnan ohella alueelta louhittiin vuonna 1797 myös pieni määrä kalkkikiveä. Luultavasti mikään Stansvikin kaivoskuiluista ei ole varsinainen kalkkilouhos, vaan kalkkikivi saatiin kallion päälle tehdystä louhoksesta, joka myöhemmin syvennettiin rautakaivokseksi.[16]

Kun Suomi liitettiin Venäjään 1809, katkesivat Ruotsin ja Suomen väliset poliittiset ja osittain myös taloudelliset siteet. Vuonna 1821 perustettiin vuori-intendentin konttori ja yli-intendentti Nils Gustaf Nordenskiöldin johdolla alettiin etsiä vaihtoehtoisia keinoja ruukkiemme raaka-aineen saannin turvaamiseksi.[17] 1820-luvun loppupuolella tutkittiin maamme vanhoja malmiesiintymiä, myös Stansvikissa.[18]

Vuonna 1827 vuori-intendentin konttorin malminetsijä Eric Johan Westling tyhjennytti Stansvikin kaksi louhosta; malmia louhittiin 440 kippuntaa ja sulatettiin Leineperin masuunissa Kullaalla. Takkirautaa saatiin yli 40 %. Stansvikin malmia pidettiinkin maamme parhaimpiin kuuluvana.[19]

Toinen pääkuiluista ylhäältä nähtynä. Kuva Itä-Helsingin geologinen kotiseutupolku. Stansvik. Nuorisoasiainkeskuksen internet-sivut.

2.12.1830 malmiesiintymän valtasi todellinen valtioneuvos Fredrik Wilhelm Edelheim, Stansvikin kartanon omistaja, joka käytti sitä muutaman vuoden ja myi tämän jälkeen kaivosoikeudet Leineperin ruukille. Kun kaivos jäi käyttämättä, Edelheimin poika Paul Henrik valtasi malmiesiintymän 26.2.1836. Louhinta lopetettiin kuitenkin pian huonosti kannattavana. Vaikka malmi oli paikoin erittäin hyvälaatuista, sitä oli niin vähän, ettei louhinta ollut kannattavaa. Senaikaiset tutkimusmenetelmät olivat alkeellisia ja siksi työ aloitettiin toiveikkaasti aina yhä uudelleen.[20]

Valtio suoritti Stansvikissa koelouhintaa tammikuusta1838 lokakuuhun 1839. Westling oli tyhjennyttänyt eteläisen malmisuonen jo edellisellä vuosikymmenellä ja nyt pohjoinenkaan malmisuoni ei osoittautunut kestäväksi. Malmikentän luoteispäässä olevan Hålvikin torpan niityllä yritettiin paksun mutakerroksen läpi päästä kallioon käsiksi, mutta turhaan. Stansvikia tutkittiin vielä elokuussa 1841 ja vuosina 1848 ja 1849 vanhoista jätekasoista poimittiin malmia Vantaan masuuniin. E. L. von Julin sai vuonna 1869 valtauskirjan Stansvikin lyijy- ja sinkkiesiintymään, mutta kaivostoimintaa ei saatu enää käynnistettyä.[21] Esiintymä tunnetaan hopeakaivoksena ja se sijaitsi nykyisen Kaitalahden pientaloalueen itäreunalla.

Stansvikin malmiesiintymiä on tutkittu paljon. Venäjän Vuorilehdessä julkaistiin vuonna 1839 N. F. Jossan kuvaus Stansvikin ametistista. Tästä hienosta violetista kivestä on kidenäytteitä Pariisin Mineralogisessa museossa ja Pietarin Vuorimuseossa. Stansvikista on löydetty runsaasti erilaisia mui-

Stansvikin vanhin säilynyt rakennus, Kaivoshuvila Koirasaarentien varrella. Etualalla entinen maantie. Kuva: HKM ./ Foto Roos v. 1930.

takin mineraaleja: esim. pyrokseenimineraalia (”degeröspat”), erikoista kuituista kvartsia, biotiittia, muskoviittia, epidoottia, granaattia, kupari- ja rikkikiisua, sarvivälkettä ja krysoberylliä sekä steatittia.[22]

Stansvikista löydettiin myös serpentiiniasbestia muistuttavaa kuituista sepioliittia ja 1950-luvulla teollisuus oli kiinnostunut sen hyödyntämisestä. Koska alue oli niin lähellä asutusta, aie raukesi.[23]

Kaivosalueen rakennukset

Vuoden 1777 karttaluonnoksessa kaivosalueen viereen on merkitty pieni pajarakennus.[24] Myöhemmin rakennettiin kaivoksen ja Stansvikin lahdenpohjukan väliin uusi rakennus, joka oli mahdollisesti ensin jonkunlainen hyötyrakennus, mutta muutettiin myöhemmin asuinrakennukseksi.[25] Talo näkyy mm. vuoden 1872 kartassa.[26]

Manttaalikirjojen mukaan vuodesta 1787 vuoteen 1799 Stansvikissa asui ainoastaan kaivosseppä Boman vaimonsa Gretan kanssa, luultavasti juuri tässä rakennuksessa. Vuonna 1799 Bomanin talouteen kuuluivat myös kaksi piikaa ja kaksi renkiä.[27] Tässä nykypäiviin asti säilyneessä punamullatussa mansardikattoisessa yksikerroksisessa hirsirakennuksessa on kuusitoistaruutuiset ikkunat. Ulkoseinät on vuorattu erilevyisillä pystylaudoilla ja osin rimoitettu. Kookkaassa (8,5 m x 18 m) talossa on kaikkiaan kuusi huonetta.

Fabian Casimir Roswall. Kuva teoksesta Finskt museum XLI 1934. ”Stansvik. En herrgårdsidyll i nyländska skärgården.”

2.3 Stansvikin itsenäinen tila

15. syyskuuta 1798 Holmgårdin silloinen omistaja vapaaherratar Catharina Armfelt myi suurimman osan säteritilastaan Viaporissa palveleville upseereille, Carl Limnellille, Johan Engströmille ja Johan Ludvig Brantille. Luutnantti Brant sai Stansvikin torpan lähialueineen, Finskvikin niityn ja kaksi osuutta Hålvikin kalavesistä niihin kuuluvine maineen eli 5/32 manttaalia. Hän ei kuitenkaan koskaan asunut hankkimallaan tilalla.[28]

Laivaston kapteeni, myös Viaporin upseeri Fabian Casimir Roswall, osti Stansvikin tilan vuonna 1801 tai 1802, johon mennessä hän oli ehtinyt kokea monia seikkailuja matkustaessaan sekä komennettuna että yksityisillä merimatkoilla eri puolilla Eurooppaa, Välimerenmaissa, Marokossa ja Etelä-Amerikassa asti.[29] Suomeen hän muutti varsinaisesti vuonna 1795, jolloin hänestä tuli professori Viaporin eskaaderiin.[30] Hän oli näin saavuttanut melko huomattavan aseman ja arvonsa mukaisesti hankki itselleen maatilan, kuten tuolloin upseeripiireissä oli tapana. Roswall laati useita merenkulkuun liittyviä oppikirjoja. Esipuhe teokseen ”Försök till hjälpreda för nybegynnare i Skeppsmanövern”, osa II, on päivätty 25. elokuuta 1804 Stansvikissa.[31]

Manttaalikirjojen mukaan Stansvikissa oli vuonna 1802 rakennus, jossa oli kaksi pientä ikkunaa, siis vanha torppa. Siellä eli tuolloin torppari Henrik vaimonsa Annan kanssa sekä Henrik-niminen renki.[32]

Torppaa ei mainita enää vuoden 1803 manttaaliluettelossa. Vanhojen karttojen mukaan uusi rakennus, jossa manttaaliluetteloiden mukaan oli yksitoista suurta ja kymmenen pientä ikkunaa, tehtiin kutakuinkin entisen rakennuksen paikalle ja valmistui vuonna 1804.[33]

Rakennuksessa vuonna 1986 tehdyn peruskorjauksen yhteydessä tutkittiin myös rakennushistoriaa. Helsingin kaupunginmuseon tutkija Leena Arkio-Laine kirjoitti seuraavasti: ”Tämän vuoden ai-

kana tehdyt rakennushistorialliset tutkimukset ovat osoittaneet, että päärakennus ei ollut aikanaan uudisrakennus vaan todennäköisesti kahdesta pienestä hirsimökistä yhdistetty ja ”peruskorjattu” rakennus. Hirsirakennukset on rakennettu 1700-luvulla, tarkkaa vuotta ei tiedetä. Ne on saatettu yhdistää jo aikaisemmin 1700-luvun lopulla tai vasta kartanon rakentamisen yhteydessä. Ja edelleen: ”Vasemmalla (po. oikealla) on kaksi huonetta, jotka ovat siis vanhan 1700-luvun hirsisen parituvan huoneet.”[34]

Sekä vuonna 1777 että vuonna 1794 laaditussa kartassa on nykyisen kartanon päärakennuksen paikalla vain yksi rakennus,[35] siis vanha torppa, joka kooltaan suunnilleen vastaa päärakennuksen kahta pohjoispäädyn huonetta. Lisäksi pohjoispäädyn huoneiden lattiapinta on noin 350 mm eteläpäädyn lattioita ylempänä. Voidaankin olettaa, että säästösyistä torpan kiviperustusta ja hirsiseiniä on käytetty osana uutta rakennusta.[36] Päärakennuksen paikalla ei siis ainakaan enää 1777 ole ollut kahta erillistä rakennusta.

Kartano rakennettiin muodinmukaisesti uusklassiseen tyyliin. Tyylisuunta soveltui paremmin kivirakennuksiin, mutta ilmeisesti taloudellisista syistä Stansvik rakennettiin hirrestä ja ulkoseinät rapattiin.[37] Kaksikerroksiseen taloon tehtiin matala, päistään aumattu satulakatto ja lautakate[38]. Kaksikerroksisen rakennuksen yläkerta noudatti karoliinista pohjakaavaa ja siinä oli viisi huonetta. Alakertaan tehtiin kuusi huonetta, kaksi eteistä sekä varastohuone. Yläkerroksessa huonekorkeus oli 2,7 m ja se olikin tarkoitettu juhla- ja edustuskäyttöön, kun taas alakerran matalat huoneet – korkeus 2,1 – 2,3 m – olivat arki- ja taloustiloja.[39]

Vuodesta 1790 vuoteen 1809 kannettiin ylellisyysveroa, jota joutui maksamaan mm. taskukelloista, kahvista ja teestä, metsästyskoirista, kiesien käytöstä, korttipeleistä ja talojen ikkunoista. Nämä merkittiin manttaaliluetteloon. Suurta asuntoa, jonka koko määriteltiin ikkunoiden perusteella, pidettiin ylellisyytenä. Rakennuksiin tehtiin usein valeikkunoita, koska talon haluttiin näyttävän vauraalta,[40] ja ilmeisesti myös symmetriasyistä. Stansvikin päärakennukseenkin tehtiin pari valeikkunaa.[41]

Yläkerrassa oli suorakaiteen muotoiset kuusiruutuiset ikkunat ja alakerrassa neliömäiset neliruutuiset ikkunat. Kaksilehtisen ulko-oven eteen tehtiin pieni avokuisti, jonka pylväät kannattivat satulakattoa. Kapea takaovi oli vaatimattomampi.[42]

Ulkoseiniä jäsennöivät pystylistat ja kerrokset oli erotettu kapealla vaakalistalla. Vuorilaudat ja listat olivat koristeellisuutta välttelevän yksinkertaiset. Abraham Bruncronan akvarellissa rakennus on vaaleankeltainen ja katto musta, jotka voivatkin olla talon alkuperäiset värit.[43]

Kartanon suunnittelijasta ei ole tietoa, mutta on oletettu, että Roswall suunnitteli talonsa itse käyttäen apuna erilaisia mallipiirustuksia ja ohjeita, mikä oli tavallista noina aikoina. Ruotsalainen linnoitusarkkitehti Carl Wijnbladh laati 1750- ja 1760-luvulla mallikirjoja, joissa annettiin ohjeita kaupunkirakennusten, herraskartanoiden, talonpoikaistalojen ja huvimajojen rakentajille. Teoksissa oli esimerkkejä pohjaratkaisuista, julkisivuista ja pihajärjestelyistä, ja niissä annettiin ohjeita mm. katonteosta ja värityksestä. Ratkaisuissa oli otettu huomioon Ruotsissa vallitsevat ilmasto-olosuhteet ja taloudellisuus. Wijnbladin tuotanto oli tuttua Viaporissa ja siten todennäköisesti myös Roswallille.[44]

Roswall avioitui 36-vuotiaana, vuonna 1802, Johanna Charlotta Sjöbergin kanssa ja ehti asua perheineen Stansvikissa vain lyhyen ajan, sillä hän joutui siirtymään 1804 Stralsundiin Pommeriin. Roswall ei todennäköisesti järjestänyt suuria juhlia ja tanssiaisia uudessa talossaan, sillä hän oli luonteeltaan pidättyväinen ja lisäksi kehno tanssija. Sen sijaan Stansvikissa on saatettu pitää salaseurojen kokouksia, sillä Roswall oli innokas Viaporissa toimivien salaseurojen jäsen.[45]

F. V. Edelheim. Kuva teoksesta Finskt museum XLI 1934. ”Stansvik. En herrgårdsidyll i nyländska skärgården.”

2.4 Stansvikin tila Emanuel Thelningin ja venäläisupseerien aikaan

Tilan osti vuonna 1805 ruotsalainen miniatyyri- ja muotokuvamaalari Emanuel Thelning,[46] joka oli 1700-luvun lopun huomattavimpia muotokuvamaalareitamme.[47] Thelning maalasi Stansvikin ostamisen aikoihin muotokuvia varuskunnan upseereista Viaporissa.[48]

Emanuel Thelningin elämästä Stansvikissa ei tiedetä muuta kuin että hän eli vaatimattomasti, ei omistanut hevosajoneuvoja, metsästyskoiria eikä kultakelloa. Talouteen kuuluivat aluksi renki ja kaksi piikaa,[49] mutta parin vuoden päästä Thelningillä oli jo vaimo, Katarina Bergenklot ja kaksi piikaa. Kaksi torpparia ja torpparin vaimo viljelivät tilan maita. Thelning maalasi kuuluisan Porvoon valtiopäiviä 1809 kuvaavan maalauksensa Stansvikissa.[50]

Emanuel Thelning asui tilallaan vuoteen 1813, jolloin hän muutti Pietariin. Thelning vuokrasi Stansvikin Viaporin korkea-arvoisille venäläisupseereille, ensin amiraali Bodakowille ja vuodesta 1817 amiraali ja kreivi Ludovik Heidenille, kunnes myi samana vuonna tilansa hallituskonseljin jäsenelle, juuri aateloidulle Fredrik Vilhelm Edelheimille (ent. Krogius) sekä tämän puolisolle 9000 ruplan hinnalla. He asettuivat sinne suuren uusperheensä kanssa asumaan kuitenkin vasta vuoden 1821 kesällä.[51]

Venäläisupseerien aikana elämä Stansvikissa luultavasti vilkastui ja sitä käytettiin jonkin verran edustustilaisuuksien pitopaikkana. Siellä järjestettiin kesällä tärkeitä tapaamisia ja pieniä juhlia.[52]

1800-luvun tyypillinen tilanomistaja oli joko maanviljelijä tai siviili- tai sotilasvirkamies. Jälkimmäisessä tapauksessa maatilalla oleskeltiin lähinnä kesäisin. Stansvik sai jo viaporilaisaikana selvästi kesäpaikan luonteen.[53]

Stansvikissa ei vielä vuonna 1820 ollut varsinaista puutarhaa. Siellä täällä kasvoi muutamia pensaita ja puita. Päärakennukselle johti tie avoimen pelto- tai niittymaan poikki haarautuen rantaan, jossa oli pieni punainen rakennus. Päärakennuksen länsipuolella kasvoi tiheä metsä ja siihen rajautuva peltoalue oli aidattu.[54] Maanviljelyä harjoitettiin vain vähäisessä määrin, jos lainkaan.[55]

Näkymä koillisesta Stansvikin kartanolle noin vuonna 1820. Rannassa on venevaja, rinteen keskivaiheilla siipirakennus ja ylinnä päärakennus. Takana Kruunuvuorenselkä ja Suomenlinna. Akvarelli, A. W. Rancen 1823. Kopio alkupereräisestä Abraham Reinhold Bruncronan maalauksesta. Museovirasto.

2.5 Stansvikin kartano

Helsingistä tuli pääkaupunki vuonna 1812 ja sinne alkoi muuttaa varakasta älymystöä sekä korkeinta hallinnon ja yliopiston virkamieskuntaa. Tärkeimmät tapahtumat ja seuraelämä keskittyivät Viaporin sijasta nyt Helsinkiin. Suurin osa vuodesta asuttiin kaupungissa, mutta kesäksi haluttiin maaseudun rauhaan, pois kaupungin hälinästä.

Varakkaat hankkivat itselleen pienehkön tilan tai kartanon Helsingin lähistöltä ja ne säätyläiset, joilla ei ollut omaa kesäpaikkaa, hakeutuivat sukulaistensa tai tuttaviensa luokse maaseudulle.[56] Eräs kuuluisimmista Stansvikin kesäasukkaista oli Johan Ludvig Runeberg, joka perheineen vietti kesän 1835 Stansvikissa.[57] Kauppaneuvos Henrik Borgström, josta vuonna 1836 tuli ensin Tuurholman vuokraaja ja vuodesta 1878 omistaja,[58] vietti perheineen vuoden 1836 kesän Stansvikissa, jossa syntyi heidän neljäs lapsensa Carl August.[59]

Stansvik oli sopivan lyhyen merimatkan päässä Helsingistä. Edelheimit hankkivat sen nimenomaan kesäasunnokseen. Heillä oli kaupunkiasunto nykyisen Kasarmitorin laidalla Pohjoisella Makasiinikadulla ja Bosgårdin ja Hummelsundin kartanot Porvoon seudulla sekä Karsbyn kartano Tenholassa.[60]

Fredrik Vilhelm Edelheim oli menettänyt ensimmäisen vaimonsa Anna Maria Franzenin vuonna 1816

Venevaja ja laituri. Taustalla saareen vievä silta ja punainen huvila. Kuva Museovirasto.

ja solminut vuoden 1818 heinäkuussa uuden avioliiton Georg Vilhelm Bruncronan lesken Eleonora Elisabet Charlotta Tauben kanssa. Edelheimien yhteinen lapsi Fredrik Otto kuoli jo muutaman kuukauden ikäisenä, mutta Fredrik Vilhelmillä oli kahdeksan lasta ja uudella puolisolla Eleonora Elisabetilla kaksi poikaa edellisistä avioliitoistaan. Niinpä voi helposti kuvitella mielessään, että kesäelämä Stansvikissa oli vilkasta ja eloisaa.[61]

Stansvikissa oleskelu ei kokonaan rajoittunut kesäaikaan, vaan sinne tehtiin talvisin rekiretkiä. Laskiaisena kutsuttiin mukaan runsaasti ystäviä tai sukulaisia ja perillä saaressa juotiin kahvit.[62]

Edelheimien aikana Stansvikista muodostui kartano ja sinne rakennettiin uusi vierasmajoitukseen tarkoitettu siipirakennus sekä useita talousrakennuksia. Yksikerroksinen empiretyylinen siipirakennus tehtiin päärakennuksen kaakkoispuolelle, rantaan viettävän pihan reunalle vuoden 1820 vaiheilla. Rakennus oli kooltaan noin 11 m x 7,3 m ja siinä oli leveä muodinmukainen vaakaverhous ja matala satulakatto. Nurkkia ja seinäpintoja jäsennöivät pilasterit ja ympäri talon kiersi voimakas kattolista, jolloin rakennuksen päätyihin muodostui kolmiot. Ikkunat olivat suorakaiteenmuotoiset ja kuusiruutuiset. Sisääntuloportaikon päällä oli kahden uritetun pylvään kannattama päätykolmiollinen katos. Seinät oli Bruncronan (Eleonora Edelheimin poika) akvarellin mukaan maalattu vaaleanpunaiseksi, listat ja pilasterit valkoiseksi ja talossa oli musta katto.

Paras ja tärkein kulkureitti mantereelta Degeröhön oli vesitie, ja saaren lähivedet olivat vilkkaasti liikennöityjä. Maantie Helsinkiin vei kaukaa Viikin latokartanon kautta ja sitä paitsi tietä ei saanut 1800-luvun alussa käyttää latokartanon omistajan, kreivi Klingsportin määräämän sakon uhalla. Kesäisin kuljettiin siis veneellä ja talvisin jään yli reellä.[63]

Talli. Katolla on vellikelloteline, jonka huipulla laukkaavaa hevosta esittävä tuuliviiri. Tallin vieressä on puu- ja mankeliaitta. Valokuva Foto Roos 1930. Helsingin kaupunginmuseo.

Kartanoon saapumisesta haluttiin tehdä vaikuttava kokemus rakentamalla kartanon rantaveteen komea empiretyylinen venevaja. Lisäksi se oli hyvä maamerkki purjehtijoille, sillä kartano oli puiden katveessa lähes näkymättömissä. Venevajan kummallakin sivulla oli kuuden pylvään reunustama arkadi. Rakennusta kiersi leveä palkistoa jäljittelevä vaakalista, jolloin vajan päätyihin muodostui päätykolmiot. Pylväät, päätypilasterit sekä listat oli maalattu valkoiseksi, vaakavuoratut seinät keltaiseksi ja matala satulakatto mustaksi. Sisääntuloaukko oli puolipyöreä ja rannan puolella oli kaksipuoliset ovet.

Stansvikin siipirakennus ja venevaja on liitetty Carl Ludvig Engelin nimeen ja niitä on jopa pidetty tämän suunnittelemina. Vaikka se ei mahdotonta olekaan, on kuitenkin luultavampaa, että rakennusten suunnittelijat ovat saaneet vaikutteita Engelin arkkitehtuurista.[64]

1800-luvun puolivälissä Stansvikissa oli päärakennuksen ja siipirakennuksen lisäksi kolme pienempää asuinrakennusta, joissa oli yhteensä kuusi asuinhuonetta työntekijöille. Muita rakennuksia olivat talli, navetta, riihi, vaunuliiteri, ruoka-aitta, työkaluvaja, puuliiteri, pesutupa, jääkellari ja harmaakivinen perunakellari[65] sekä sekä sauna (nyk. hirsimökki).

Yksi työväenasunnoista sijaitsi lähellä talouspihaa ja kaksi muuta Stansvikin lahden saaressa. Hirsirakenteisissa pystylaudoitetuissa mökeissä oli tupa ja kamari. Kartanon lähellä olevaan työväenasuntoon tehtiin lisäksi lautarakenteinen vajaosa, jossa oli pesutupa (Piikojen talo). Työväenasunnot ja talousrakennukset maalamatonta riihtä lukuun ottamatta siveltiin punamullalla.[66]

Näkymä kaivoshuvilalta etelään. Etualalla Tuurholmaan johtava tie ja taustalla Stansvikin huvimaja ”temppeli”. Keskeneräisen Magnus von Wrightin öljymaalauksen vuodelta 1867 on täydentänyt Fr. Ahlstedt. Museovirasto.

2.6 Maisemapuutarhan perustaminen

1800-luvun alkupuolella säätyläisten kesäharrasteita olivat kävely puistossa, eväsretket rannoille, saariin ja merelle, teatterinäytelmät, lauluesitykset sisällä ja kahvinjuonti huvimajassa tai verannalla.[67] Varsinaisen puiston perustaminen Stansvikiin aloitettiin Fredrik Vilhelm Edelheimin aikana ja puiston suunnittelussa otettiin huomioon yllä mainitut kesäiset ajanviettotavat.[68]

Stansvikin kartanoalue tarjosi ihanteelliset puitteet 1700-luvun lopulla pohjoismaissakin muotiin tulleelle maisemapuutarhalle: vaihtelevan maaston, metsää ja avoimia alueita, vettä ja jopa luonnollisen saaren. Tällaiseen ns. englantilaiseen puutarhaan kuuluivat olennaisena osana avoimien ja suljettujen maisematilojen vaihtelut, mutkittelevat polut ja puistokäytävät, yllätykselliset näkymät ja aiheet, näköalakukkulat, huvimajat, kanaalit, lammikot, sillat ja saaret. Eräs suomalaisen puutarhasuunnittelun erityispiirre, päärakennuksen yhteydessä olevan puutarhan täydentäminen kauempana sijainneella maisema-alueella,[69] toteutui myös Stansvikissa.

Lampisen mukaan Stansvikissa ei ollut suuria puistoistutuksia, vaan alue oli pääasiassa luonnontilainen. Korkean kallion huipulle rakennettiin maisemapuistoon olennaisesti kuuluva avoin kiinalaisvaikutteinen kahdeksankulmainen paviljonki, ”temppeli”, ja vanha suuri ulkorakennus päärakennuksen viereltä purettiin luultavasti puiston takia.[70] Von Wrightin maalauksessa n. vuodelta 1867 puinen paviljonki on maalattu valkoiseksi. Helsingin uudisrakennuskomitean puheenjohtaja ja seurapiireissäkin tunnettu Johan Albrekt Ehrenström kirjoitti

11.8.1828 ystävälleen Johan Fredrik Aminoffille, että Stansvikin luonnonkaunis paikka oli tullut yhä kauniimmaksi.[71]

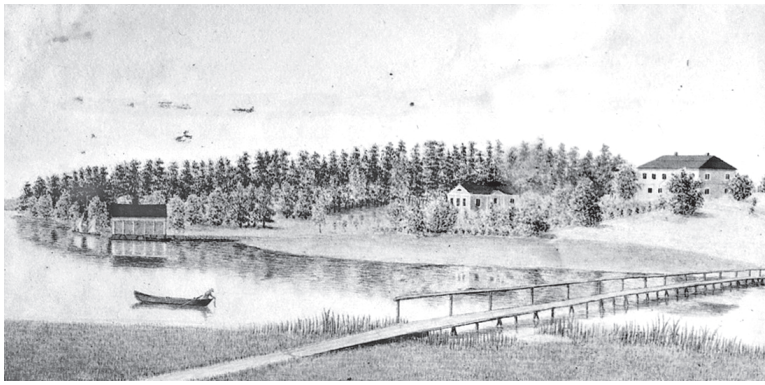
Vuoden 1820 aikoihin maalatussa tuntemattoman tekijän akvarellissa nähdään, että päärakennuksen edustalla on jo useampia puita ja pienten pensaiden reunustama piha-alue. Saarelle johtaa kevytrakenteinen silta, jossa on kaide vain toisella sivulla.[72]

Edelheimien tilaamaan astiastoon kuuluvassa posliinikupissa, johon on maalattu Stansvikia esittävä kuva, on silta jo huomattavasti vankempi ja koristeellisempi ja kartanon edustalla kasvaa runsaasti puita. Lampisen mukaan ei ole kuitenkaan varmuutta siitä, että näkymä olisi aivan todenmukainen, sillä maalausta ei ole tehty paikan päällä vaan annettujen ohjeiden mukaan Venäjällä, ehkä Pietarissa.[73]

Päärakennuksen takana talouspihaan rajautuen oli pieni hyötypuutarha, jossa kasvoi ainakin omena-, luumu-, päärynä- ja kirsikkapuita sekä kaikenlaisia marjapensaita. Lisäksi lähistöllä oli pieni kasvihuone ja kasvilavoja. Tilalla viljeltiin ruista ja kauraa, sekä kasvatettiin heinää, perunaa ja muita juurikasveja.[74]

Puutarhaa ja puistoa hoitivat ammattilaiset. Vuonna 1829 tilalle muutti puutarhuri Matts Blomqvist ja 1830 juurikasviljelyn asiantuntija Anders Andersson. Edelheimien kauden loppuaikoina 1850-luvulla puutarhaa hoiti vanha puutarhuri Villberg, joka siirtyi sittemmin uuden omistajasuvun palvelukseen.[75]

Fredrik Vilhelm Edelheimin kuoltua hänen vanhin poikansa, senaatinkanslisti, myöhemmin senaattori ja valtioneuvos Paul Henrik Edelheim lunasti Stansvikin itselleen perikunnalta vuonna 1836. Paul Henrik oli naimisissa Emilia Kristina af Brunerin kanssa ja heillä oli viisi lasta. Iloinen kesäelämä jatkui Stansvikissa. Niistä vuosikymmenistä, jonka Edelheimit viettivät kesäkartanossaan on jäljellä niin vähäisiä merkintöjä, ettei edes Stansvikin nimeä ole mainittu suvun historiikissa. Heikon aavistuksen tästä onnellisesta kesäelämästä voi saada valtioneuvos Edelheimin tyttärenpojan, vuorimestari C. F. Westbergin kirjeestä Sakari Topeliukselle, joka on päivätty 21. marraskuuta 1891:

Näkymä saarelta kartanolle. Etualalla kevytrakenteinen silta. Akvarelli. Tekijä tuntematon. Kuva Museovirasto.

Stansvikin astiastoon kuuluneen venäläisen posliinikupin maalauskoriste 1820-luvulta. Kuva Museovirasto.

Seuraava aukeama:

Kartta: Senaatin kartta 1872, 1873. Karttalehti 30.

Kaavio: Maisema Stansvikin kartanon aikana (lähde: Kartta 1872). Rakennuksista on esitetty kartanon päärakennus, siipirakennus (Keltainen huvila), venevaja sekä työväenasunnot (Piikojen talon ensimmäinen rakennusvaihe ja Renkien talo). Lisäksi näkyvät Kaivoshuvila ja sen lähellä todennäköisesti pajarakennus. Päärakennuksen ympärillä oli puutarha. Kartanolle johti Tullisaaren sivuitse tuleva tie, jota reunustivat puurivit. Merenlahti on kasvanut umpeen ja saaren länsipuolella on niittyä. Saareen johti polku. Peltoalue on esitetty päärakennuksen pohjoispuolella. Niemi oli metsämaata. Kallioalueet on esitetty suuripiirteisesti.

Huomionarvoista on, että kartan mittakaava on 1:21 000 ja se esittää koko Helsinkiä. Siinä on esitetty vain tärkeimmät rakennukset ja eri maisemaelementit on kuvattu suuripiirteisesti. Kartasta puuttuvat 1800 -luvun puolivälissä rakennetut navetta, talli ja kellari.

”Ej glömmer jag, om tiden än förrinne, hur fagert Stansvik där i Månsken låg.”, eli vapaasti suomennettuna: En koskaan tule unohtamaan kuinka kaunis Stansvik oli kuun loisteessa.[76]

Sammelstadsfjärden
Kivinokka
Brandö
Stora Vrakan
Lilla Vrakan
Södervik
Brändöholmen
Stora Bassen
Lilla Bassen
Kofholmen
Hartonas
Strömssund
Hönan
Hancholmen
Sumpan
Södernäs
Silfversundet
Killingholm
Lindros
Tjurholm
Tallholm
Knekten
Salholm
Kögholmen
Tjärholmen
Länsman
Degerö
Hälvit
Grufvan
Kronbergsfjärden
LSINGFORS
Rakholmen
Rakanäsvik
Stansvik
Finnvik
Norra Blekholmen
Skatuddskubben
Hundholmen
Blekholmen
Kyrkholmen
Längorn
Stansviksund
Hästnäsholmen
Kastnässund
Halfvägsholmen
Björkholmen
Koholm
Orrön
Lonnan
Kalfholmen
Alön
Longorn
Lilla Öster Svartö
Svartö
Stora Öster Svartö
Krakbesudden
SWEABORG
Sundhamn
Hargön
Notholmen
Lustefsvärd
Hargskär
Lustefsvärdssundet
Kungsholmen
Alexandersön
Estikhällen
Södernudden
Kammsundsklippan
Remmarholm
Ruggen

Stansvik
Tulkinta vuoden 1872 kartasta

metsä
avokallio
niitty
viljelymaa
puutarha
tammikuja
kartassa esitetyt rakennukset
tie ja polku

Knut Felix v. Willebrand ja Anna Sofia v. Willebrand. Kuvat teoksesta Finskt museum XLI 1934. ”Stansvik. En herrgårdsidyll i nyländska skärgården.”

2.7 Von Willebrandien aika

Paul Henrik Edelheim kuoli vuonna 1855 ja kartano myytiin lääketieteen ja kirurgian tohtori, sittemmin lääkintöhallituksen pääjohtaja Knut Felix von Willebrandille. Kauppaan kuuluivat mm. kaksi työhevosta ja kaksi lehmää, vanha purjevene, kaksi soutuvenettä ja nuotta.[77]

Myös Willebrandit käyttivät kartanoa kesäasuntonaan. Heillä oli kaupunkikoti Kruununhaassa, jota tuolloin pidettiin Helsingin hienoimpiin kuuluvana kaupunginosana. Degeröstä taas tuli Kruununhaan hienostokaupunginosassa asuvien ensisijainen kesänviettopaikka.[78]

Von Willebrandin aikana kartanon ulkoasu koki runsaasti muutoksia. Pääoven eteen tehtiin uusi kuisti- ja parvekerakennelma, joka valmistui vuonna 1865. Kuusi pilaria kannatti 15 neliömetrin suuruista parveketta. Alatasanteen ja parvekkeen puukaiteiden pystylaudat veistettiin koristeellisiksi. Sekä ylä- että alakerran ikkunarivistöihin tehtiin uuden kuistin ja parvekkeen takia muutoksia: ikkuna-aukkoja siirrettiin ja tehtiin valeikkunoita. Salin eteläseinän ja porrashallin ikkunat suurennettiin yhdeksänruutuisiksi. Yläkertaan puhkaistiin ovi, josta päästiin parvekkeelle. Rakennuksen eteläpäätyyn rakennettiin pieni satulakattoinen kuisti niin ikään koristeellisine kaiteineen. Ikkuna- ja ovimuutosten jälkeen rakennuksen keskiosan rappausta ei paikattu vaan seinä vuorattiin siltä osin pystylaudoituksella. Rakennus maalattiin valkoiseksi. Pärekatot yleistyivät 1800-luvun puolivälin tienoilla ja Stansvikin päärakennukseen tehtiin pärekatto 1850- tai 1860-luvulla.[79]

Von Willebrandien aikana kesävieraiden määrä entisestään kasvoi. Tarvittiin lisää tilaa ja niinpä siipirakennuksen keskiosa korotettiin vuonna 1898, jolloin korotettuun osaan saatiin kaksi uutta asuinhuonetta. Takapihan puoleinen huone lepäsi osittain neljän pylvään varassa. Ulokkeen alle syntyi katos, jonka alta tehtiin uusi sisäänkäynti alakertaan. Kulku yläkertaan tapahtui uusia ulkoportaita myöten. Ehkä samoihin aikoihin rakennuksen päätyihin rakennettiin suuret koristeelliset kuistit: pihanpuoleinen lasiverannaksi ja merenpuoleinen avoverannaksi.[80] Von Wrightin Stansvikista vuonna 1867 tekemässä öljyväriluonnoksessa siipirakennus on punertavan keltainen, mutta maalattiin myöhemmin luultavasti vaaleankeltaiseksi[81] ja sitä alettiin kutsua keltaiseksi huvilaksi.

Kartanossa harjoitettiin vain pienimuotoista viljelyä ja tarvittavan työväen määrä väheni entisestään kehittyvien viljelymenetelmien myötä. Entisiä työväenasuntoja voitiin siis muuttaa huviloiksi. Stansvikin lahden saarella olleet kaksi mökkiä yhdistettiin yhdeksi rakennukseksi liittämällä ne yhteen uudella väliosalla. Lisäksi tehtiin kaikkiin huviloihin oleellisesti kuuluva suuri avokuisti. Punai-

Päärakennus meren puolelta 1930-luvulla. Valokuva Foto Roos. Helsingin kaupunginmuseo.Kartanon avointa etupihaa. Hienot kantatut nurmikkoalueet liittyvät täsmällisesti kaartuviin hiekkakäytäviin.

Päärakennus ja takapihan hyötypuutarha. Valokuva Foto Roos. Helsingin kaupunginmuseo 1930.

Siipirakennus mereltä nähtynä.

Siipirakennus talvella.

seksi huvilaksi kutsutussa rakennuksessa oli kahdeksan huonetta ja keittiö[82] ja se on esitetty laajennetussa muodossaan jo vuoden 1872 kartassa.[83]

Saaren seuraelämä oli vilkasta. Herrasväellä oli vaunut hevosineen ja kuskeineen ja liikenne saaren kapeilla ja mäkisillä teillä oli jokapäiväistä.[84] Juhlia vietettiin vuoroin kauppaneuvos Henrik Borgströmin Tuurholmassa, vuoroin kenraalikuvernööri, paroni Platon Rokassoffskin omistamassa

Degerön kartanossa ja Edelheimien Stansvikissa.[85] Edelheimien perheystäviä olivat myös August Schaumann, Knut Furuhjelm ja Alexander von Collan, kaikki Degerön kesäasukkaita.[86] Punaisessa huvilassa vietti 1860- ja 1870-luvulla kesiään professori A. E. Arppen perhe ja keltaisessa huvilassa laivanvarustaja Feodor Tschetschulin perheineen.[87]

Myös kaivosrakennus muutettiin loma-asumiseen sopivaksi: kumpaankin päätyyn tehtiin kuisti, joten rakennusta saattoi käyttää kaksikin perhettä. Talon eteen perustettiin pieni puutarha.[88]

Rakennuksia myös siirrettiin kartanoalueelle muualta. Långholmenilla (Långörnillä) oli vanha C. L. Engelin piirtämä vaakahuone Helsingin Eteläsatamasta, nykyisen kauppahallin paikalta. Knut von Willebrand osti sen huutokaupalla ja siirsi saarelle vähän ennen vuotta 1888. Rakennus muutettiin huvilaksi tekemällä lasiveranta, lisäämällä ikkunoita ja rakentamalla kattoikkunallinen vinttikamari.[89] Huvila nähdään vielä 1940-luvun ilmakuvassa, mutta se on purettu myöhemmin.[90]

Myös ainakin Kråkholmenille, Hundholmenille, Grytvikenin rannalle sekä kaivoshuvilan lähelle rakennettiin uudet huvilat.[91] Näistä huviloista ainakin Grytvikenin rannalla ja Hundholmenilla olleet talot on viimeistään öljysataman tieltä purettu. Kar-

(vasemmalla) Näkymä Stansvikiin lahden itärannalta. Magnus von Wrightin öljymaalaus vuodelta 1867. Museovirasto.

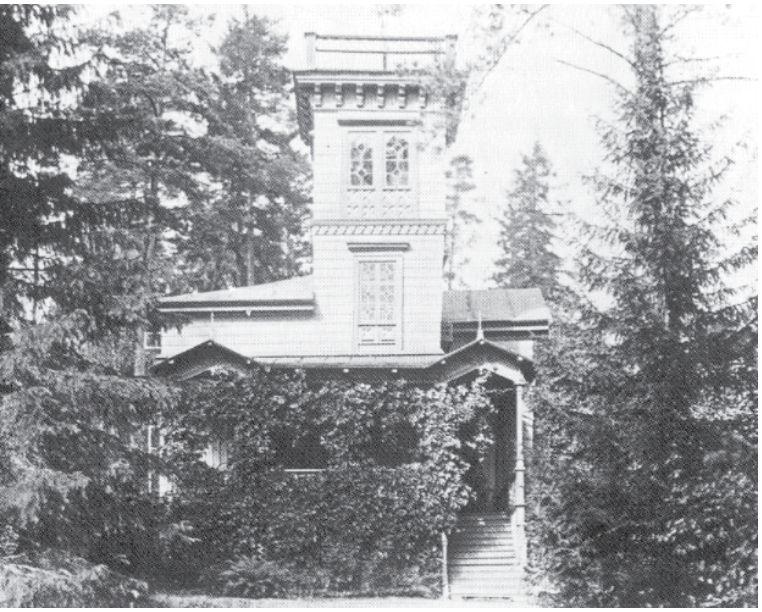
Punainen huvila ja saarelle johtava kapea maapenger kaiteineen. Kuvassa näkyy myös hoidetut puistokäytävät sekä huvilan puutarhaa koristekasveineen. Valokuva Foto Roos 1930. Helsingin kaupunginmuseo.

tassa vuodelta 1872–73 on esitetty suurehko rakennus myös Grytvikenin itäpuolella.[92] Samainen talo on vielä ainakin vuoden 1913 kartassa.[93]

Talousrakennuksista uusia olivat navetta, talli, kellari, riihi sekä länsirannan venevaja. Kruunuvuorenrannassa luotsitupia.

Päärakennuksen ympärillä oli puisto ja kaksi puutarhalohkoa sekä talouspiha. Pellot olivat laajimmillaan. Ranta-alueet olivat niittyjä tai rantaniittyjä, muutoin ympärillä oli kivistä metsämaata. Päärakennukselle johtavaa tietä reunusti kiviaita. Saaressa korkealla kalliolla oli huvimaja. (Ks. Kaavio s. 37)

Uudet kesähuvilat rakennettiin useimmiten uusrenessanssityylisiksi ja niissä oli suuria verantoja, avovilpoloita ja torneja sekä runsas koristelu. Rakennustoiminta ei ollut kannattamatonta, sillä kesävieraat maksoivat huviloistaan vuokraa. Ensimmäinen huvilatontti vuokrattiin 1870-luvulla. Maisteri, sanomalehtimies August Schauman vuokrasi tontin Stansvikin kaivoshuvilan, entisen kaivosrakennuksen, läheltä ja rakennutti vuonna 1874 muodikkaan uusrenessanssityylisen kesähuvilan.[94] Pihl Atmerin ja Lönnqvistin mukaan rakennus olisi alun perin sijainnut itse kartanoalueella, mutta siirretty nykyiselle paikalleen 1874.[95] Se tehtiin luonnonkiviperustalle hirsistä ja vuorattiin tienpuoleisilta osilta vaakalaudoituksella.[96]

(vasemmalla) August Schaumanin huvila. Rakennuksen tornia on myöhemmin madallettu. Valokuva kirjasta Sommarnöjet i skärgården.

(oikealla ylh.) Ilmakuva idän suunnasta kartanolle. Etualalla venevaja ja sen yläpuolella siipirakennus. Keskellä olevasta päärakennuksesta yläviistoon vasemmalle talli ja sen takana vaunu- ja työkaluvaja. Rannassa navetta ja sen edessä todennäköisesti pitkä vajarakennus. Oikeassa ylänurkassa asuinrakennus ja siitä alaviistoon vasemmalle piikojen talo ja pehtoorin talo kasvihuoneineen. Foto Roos 1930. Helsingin kaupunginmuseo.

(alavasemmalla) Pehtoorin asunto ja kasvihuone 1930-luvulla. Valokuva Foto Roos. Helsingin kaupunginmuseo.

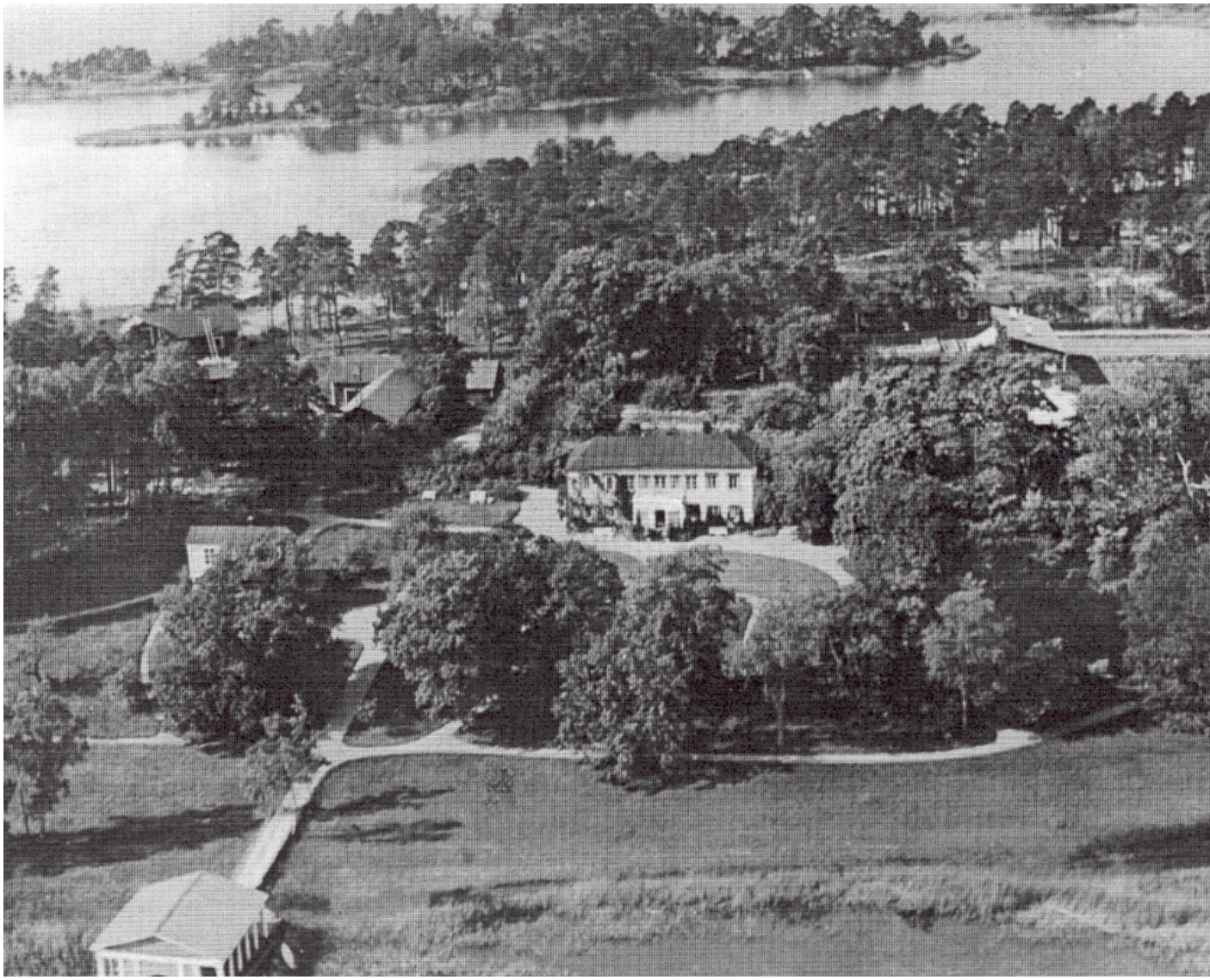
(alaoikealla) Naisia navetan edustalla.

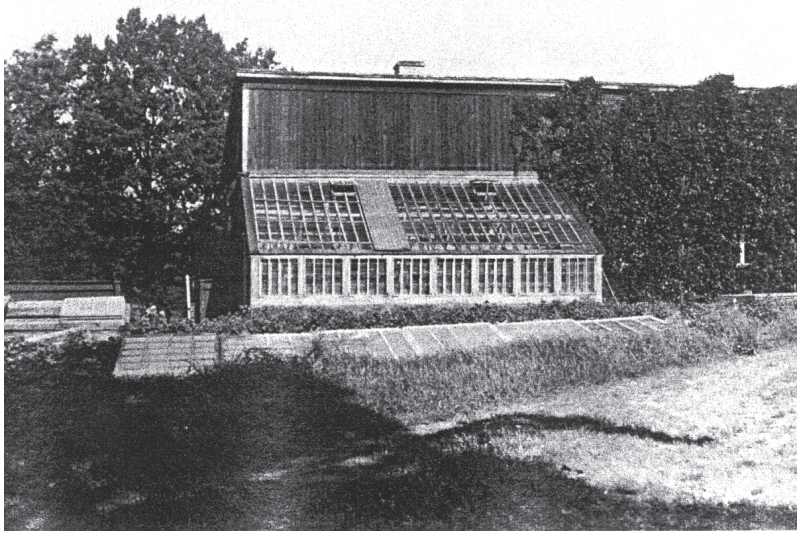
Rakennus muodostui kahdesta samansuuntaisesta rakennusrungosta, joiden väliin tehtiin nivelosa. Lampisen mukaan pienempi vuoraamaton takaosa saattoi olla vanha rakennus, jota näin laajennettiin. Huvilassa oli kahdeksan huonetta ja keittiö.[97] Huvilan tienpuoleiseen osaan tehtiin alunperin kaksikerroksinen torni, joka on myöhemmin madallettu. Rakennusta kutsuttiinkin myös tornihuvilaksi[98]. Tien puolella oli suuri muodinmukainen avokuisti.

Samaan pihapiiriin rakennettiin myös uusrenessanssityylinen ulkorakennus ja nurkkakiville perustettu pieni 38 m^2:n suuruinen kaksihuoneinen hirsirakenteinen vierasmaja (Alppimaja), jonka seinät oli vuorattu pystylaudoilla ja jossa oli hauska taiteräystäinen korkea aumakatto.[99]

Kartanoalueelle rakennettiin 1800-luvun lopussa myös useita uusia talousrakennuksia. Pihapiirin ulkopuolelle pystytettiin latoja ja vajoja sekä uusien huviloiden ulkorakennuksia.[100]

Kartanon talouspiha, joka oli maastoltaan kumpuileva ja epäsäännöllisen muotoinen alue kartanon takana, vietti loivasti niemen länsirantaan. Talouspihan koillisnurkkaan rakennettiin pehtoorin asunto, pulpettikattoinen suorakaiteenmuotoinen puurakennus. Sen ikkunattomalle lounaisseinustalle aivan rakennuksen ulkoseinään kiinni tehtiin kasvihuone. Luultavasti tämä rakennus on esitetty vuoden 1872 kartassa. Piha-alueen länsilaidalla olevan kaksiosaisen vaunu- ja työkaluvajan eteläpäätyyn rakennettiin uusi vajaosa. Lähelle rantaa tehtiin uusi navettarakennus. Tämän edustalla oli pitkä vajarakennus tai katos. Rannalla oli venesuoja ja pitkä laituri. Talousrakennukset olivat vanhan tyylin mukaisia yksinkertaisia punamullattuja rakennuksia. Vain navetta oli tyyliltään koristeellisempi.[101]

(vasemmalla) Stansvikin tammikuja. Valokuva Foto Roos 1930. Helsingin kaupunginmuseo.

(oikealla) Talluddenin huvimaja eli Eteläsataman vanha lipunmyyntikoju. Valokuva Foto Roos 1930. Helsingin kaupunginmuseo.

P u u t a r h a

Puutarhaa uudistettiin von Willebrandien aikana. Päärakennuksen edustalle, mereen päin loivasti viettävälle rinteelle, muodostettiin kaksi nurmikkosoikiota, joiden välistä johti tie rantaan. Pihalle tehtiin vapaasti eri suuntiin kaartuvia hiekkakäytäviä. Niitä pitkin pääsi siipirakennukselle, venevajalle, saareen johtavalle sillalle ja puutarhaan. Polut risteilivät pitkin rantoja ja Stansvikin niemeä. Puistoalue oli saari mukaan lukien pinta-alaltaan noin seitsemän hehtaaria.[102] Uudet istutukset antoivat kartanoalueelle entistä rehevämmän, mutta myös arvokkaamman ilmeen. Vuoden 1860 tienoilla Knut von Willebrand antoi istuttaa kartanoon johtavan tammikujan taimista, jotka oli kasvatettu hänen Fontainebleaun metsästä Ranskasta tuomistaan tammenterhoista.[103] Tammikuja on esitetty vuoden 1872 kartassa.[104] Hyötypuutarhaa laajennettiin istuttamalla uusia omenapuita ja marjapensaita.[105]

Stansvikin niemen (Talludden) kärkeen siirrettiin entinen Helsinki–Pietari -merilinjan lipunmyyntikoju Helsingin eteläsatamasta.[106] Tässä huutokaupasta ostetussa pienessä pystylaudoitetussa rakennuksessa oli telttakatto ja yksi ikkuna ja ovi. Seinät oli maalattu kahdella värillä, rimat vaaleaksi ja muu seinäpinta tummemmaksi.[107] Majasta ihailtiin Kruunuvuorenselälle ja idän laivareitille avautuvia ihastuttavia näkymiä. Huvimaja on merkitty vuoden 1872 karttaan, mutta sitä ei enää ole olemassa. Willebrandien aikana Stansvikin lahden vastarannalle Nuottaniemeen rakennettiin myös keilailuhuone,[108] pieni rakennus, jossa oli täydellinen tammesta tehty keilarata.[109]

Vuoden 1890 elokuussa myrsky kaatoi kaikki Talluddenin puut ja todennäköisesti myös osan kartanon pihapiirissä kasvaneista puista. Myrskyn aiheuttamat tuhot näkyivät maisemassa monen vuosikymmenen ajan.

(vasemmalla) Hildenin perheen kesäpaikka Håkansvikissa. Valokuva J Alb Sandman 1898. Kuva kirjasta Sommarnöje i skärgården (Pihl Atmer 1987).

(oikealla) Kesäelämää Stansvikissa. Valokuva Harry Hintze v. 1893.
Kuva Museovirasto.

2.8 Luotsituvat

Kruunuvuoren rannoilla oli 1800-luvun lopulla palovakuutusasiakirjojen mukaan pieni luotsiyhdyskunta. Alueella asuivat ainakin luotsit Brandt, Willman ja Karlsson. Vuoden 1913 kartalla on esitetty pieniä asuin- ja ulkorakennuksia yhdeksäntoista. Mökeissä oli yksi tai kaksi huonetta ja keittiö. Lisäksi oli erillisiä liitereitä. Rannoilla asui myös kalastajia, sillä kartanon kalavedet oli vuokrattu jo 1800-luvun alussa tilan mailla asuvalle kalastajalle.[110]

Luotsituvat ja kalastajien mökit hävisivät viimeistään 1940-luvulla, kun Länsi-Degerön rannalta vuokrattiin suuria alueita öljysatama-alueeksi.

2.9 Loma-asutus ja kesämatkailu

Degerön saarella asui 1800-luvulla noin sata henkeä. Suurin osa näistä oli kalastajia, kartanoiden tilanhoitajia, puutarhureita ja muuta palvelusväkeä. Kesäisin väkiluku lisääntyi ja elämä saarella vilkastui, kun kartanonomistajat ja näiden vieraat saapuivat tiloille.

Loma-asuntojen suosio kasvoi huomattavasti 1800-luvun lopulla. Kartanoiden maille rakennettiin runsaasti kesähuviloita kaikkialla Helsingin ympäristössä. Vuoden 1890 vaiheilla Degerössä oli noin 20 kesähuvilaa ja 1900-luvun alussa jo 36.[111]

Kaikenlainen kaupungin lähiympäristöön tehtävä kesämatkailu alkoi yleistyä jo ennen 1800-luvun puoliväliä. Suosituimpia huviretkipaikkoja olivat Sipoon ja Helsingin idänpuoleinen saaristo. Vuonna 1837 alkoi höyrylaivaliikenne Helsingin satamasta Viaporiin ja Degeröhön. Stansvikin kohdalla vesireitti kulki Pitkäluodon ja Stansvikin niemen välistä ja laiva poikkesi luultavasti juuri tällä puolen niemeä maihin. Vuonna 1857 laiva kävi jo kolme kertaa päivässä Stansvikissa.[112] Työväestö teki retkiä omilla soutuveneillään mm. Hålvikin ja Håkansvikin rannoille. Viikonloppuretkille lähdettiin eväiden kera ja yöksi leiriydyttiin saaren rannalle. Helsingin matkailuopaskirja vuodelta 1889 suositteli Stansvikin metsäteitä oivallisina kävelykohteina ja mainosti kaivosaluetta erikoisnähtävyytenä.[113]

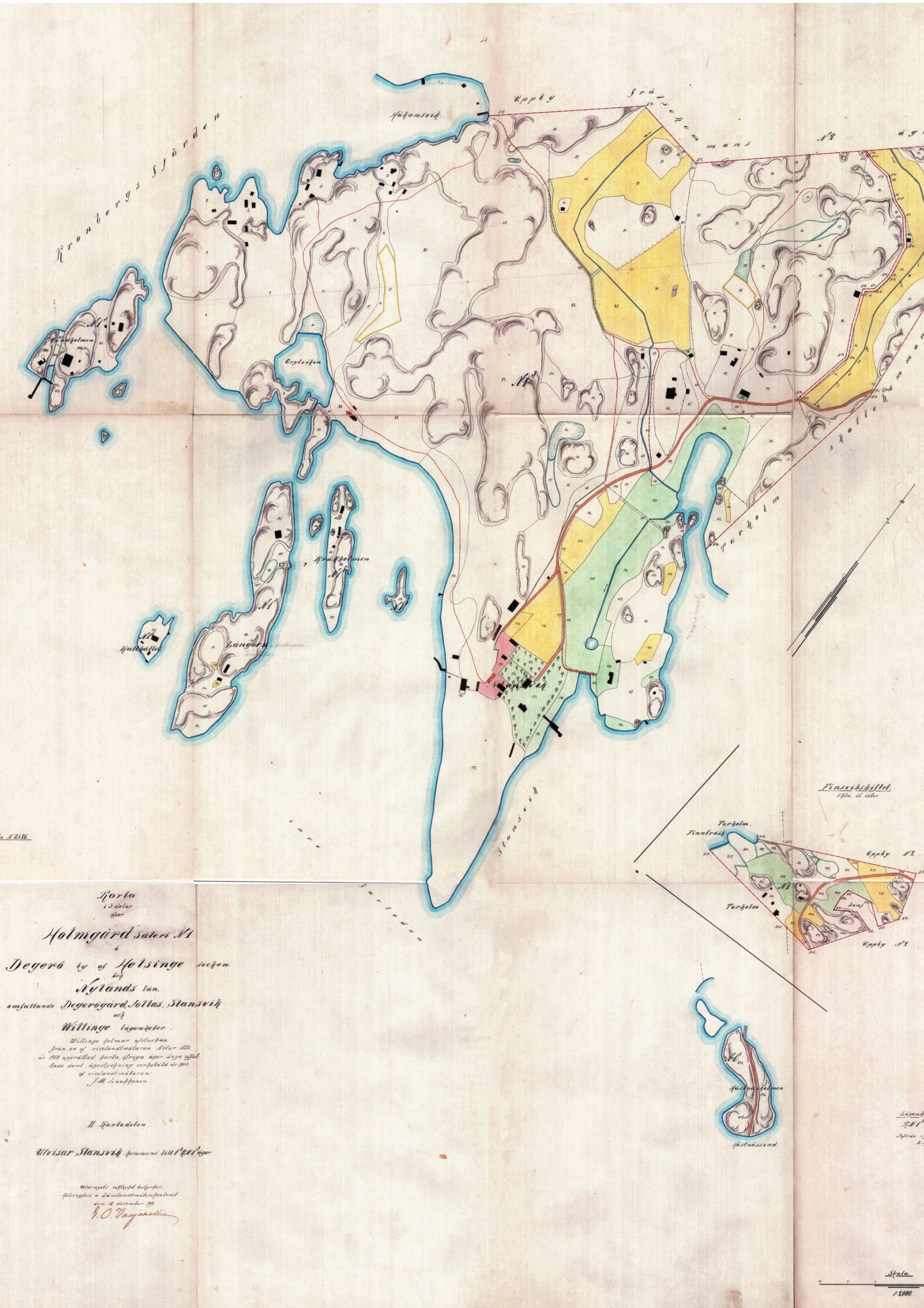
Kaupunkilaiset olivat ylpeitä Helsingin lähiympäristön kartanoista ja niitä esiteltiin kaupunkiin saapuville merkkihenkilöille. Anna Sofia von Willebrand kirjoittaa elokuussa päivätyssä (ilman vuosilukua) kirjeessään August Schaumanille eräästä keisarivierailusta Stansvikiin. Siinä ei mainita keisarin nimeä, mutta oletettavasti tämä on ollut Aleksanteri III, joka oli Suomen suuriruhtinas 1881-1894. Aleksanteri III vietti joka kesä muutaman viikon Etelä-Suomen saaristossa, koska oli viehättynyt kauniista luonnosta ja siellä vallitsevasta luonnonrauhasta. Stansvikiin poikkeaminen kertoo kartanon arvostuksesta ja siitä että se oli esimerkillisessä kunnossa.[114]

Seuraava aukeama:

Kartta: Karta i tre delar öfver Holmgård Säteri n:o 1 i Degerö by 1913.

Kaavio: Maisema von Willebrandien aikana (lähde: Kartta 1913).
Edelliseen karttaan (1872) verrattuna on esitetty runsaammin rakennuksia, mm. navetta, talli, kellari, Piikojen talon lisäosat, riihi sekä länsirannan venevaja. Grytvikenin vieressä (nyk. Huttuvati) on huvila ja Kruunuvuorenrannassa luotsitupia. Vilkas kesäkäyttö näkyy myös teiden lisääntyvänä rakentamisena. Kartanolle johtava tie haarautuu niin, että toinen haara johtaa päärakennukselle ja toinen talouspihalle. Kujanne on esitetty sanallisesti. Myös polustoa on esitetty runsaasti. Päärakennuksen ympärillä on kolme lohkoa, puisto ja kaksi puutarhalohkoa. Talouspiha on esitetty erikseen. Pellot ovat laajimmillaan. Ranta-alueet ovat niittyjä tai rantaniittyjä. Kartanoalueen ympärillä on kivistä metsämaata, niemi on hiekkanummea. Kiviaita sekä saareen johtavat tiet on esitetty. Samoin saaressa sijaitseva huvimaja. Aidatulta talouspihalta lähtee rantaa seuraileva polku luotsituville. Kaivoshuvilan edessä on pieni puutarha.

Karta
i 3 delar
öfver

Holmgård Säteri N:1

i

Degerö by af Helsinge socken
och
Nylands län,

omfattande Degerögård, Sollas, Stansvik
och
Willinge lägenheter.

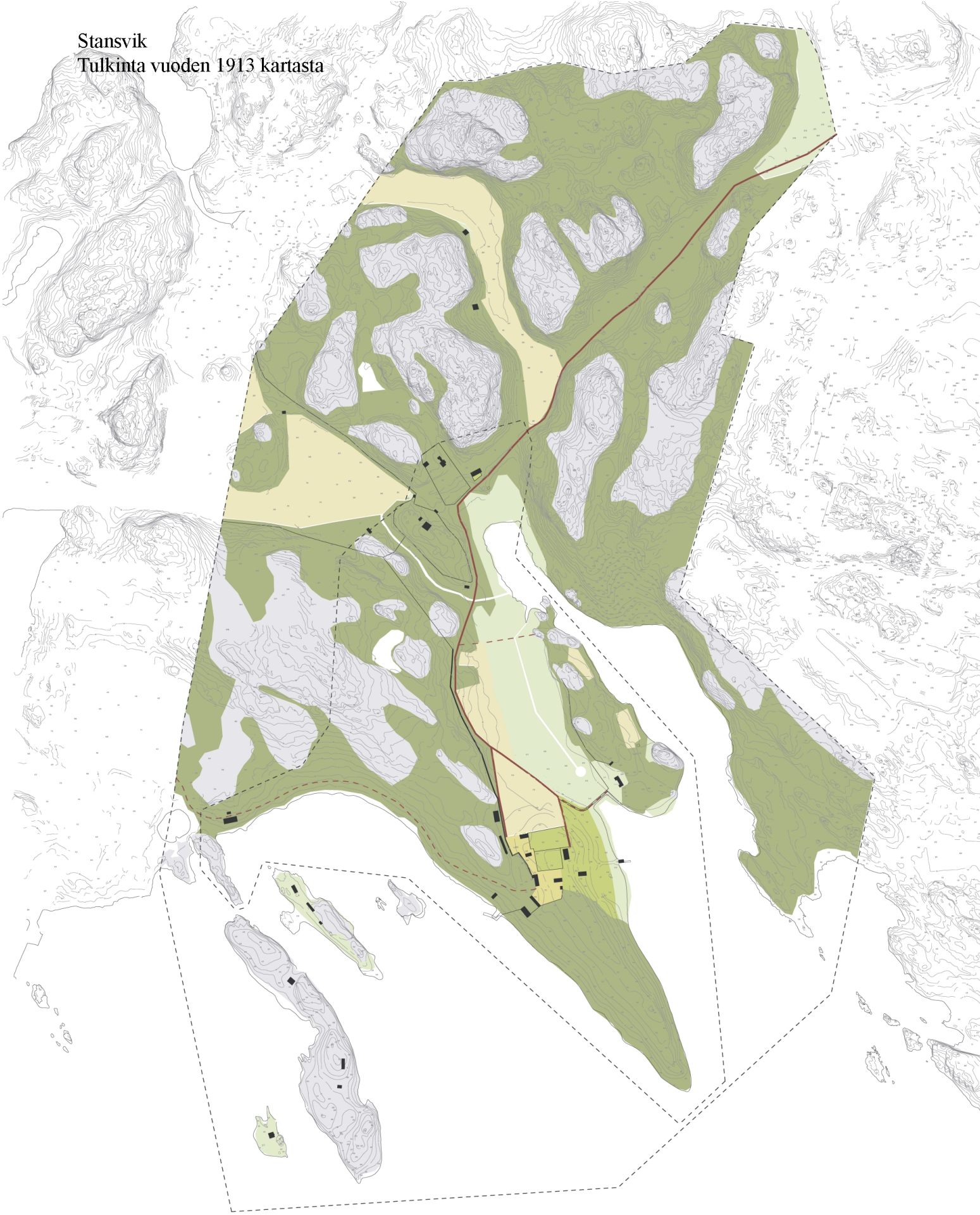
Willinge holmar afsöndrna från en af vicelandtmätaren Arthur Ahlf år 1901 upprättad karta, öfriga ägor äfvensom afstående samt ägoskyftning verkställd år 1903 af vicelandtmätaren
J. M. Lundfonen.

II Kartadelen.

Utvisar Stansvik jemmans tillhörande ägor.

Uddevalla residensstad och lösen
Helsingfors d. Landtmäteriinspektorat
den 12 december 1903
J. O. Vasenius

Stansvik
Tulkinta vuoden 1913 kartasta

metsä
avokallio
niitty
viljelymaa
puutarha
talouspiha
rakennus
tie ja polku
muuri

Ilmakuva Stansvikista kaakosta nähtynä. Etualalla venesuoja, vasemmalla siipirakennus ja keskellä päärakennus, jonka oikealla puolella pilkottaa uusi tilanhoitajan asunto.Taustalla vanha pehtoorin talo kasvihuoneineen sekä piikojen talo. Niiden oikealla puolella näkyy yhtenäinen peltoalue, jonka paikalla ovat nykyään viljelypalstat, pallokenttä sekä pysäköintialue. Etualalla on avoin rantavyöhyke. Rannan ja päärakennuksen välissä on puita, mutta pensaat, jotka tällä hetkellä peittävät näkymiä, puuttuvat. Valokuva Foto Roos 1930. Helsingin kaupunginmuseo.

2.10 Hiipuva kartanoelämä 1900-luvulla ja maiseman muutokset

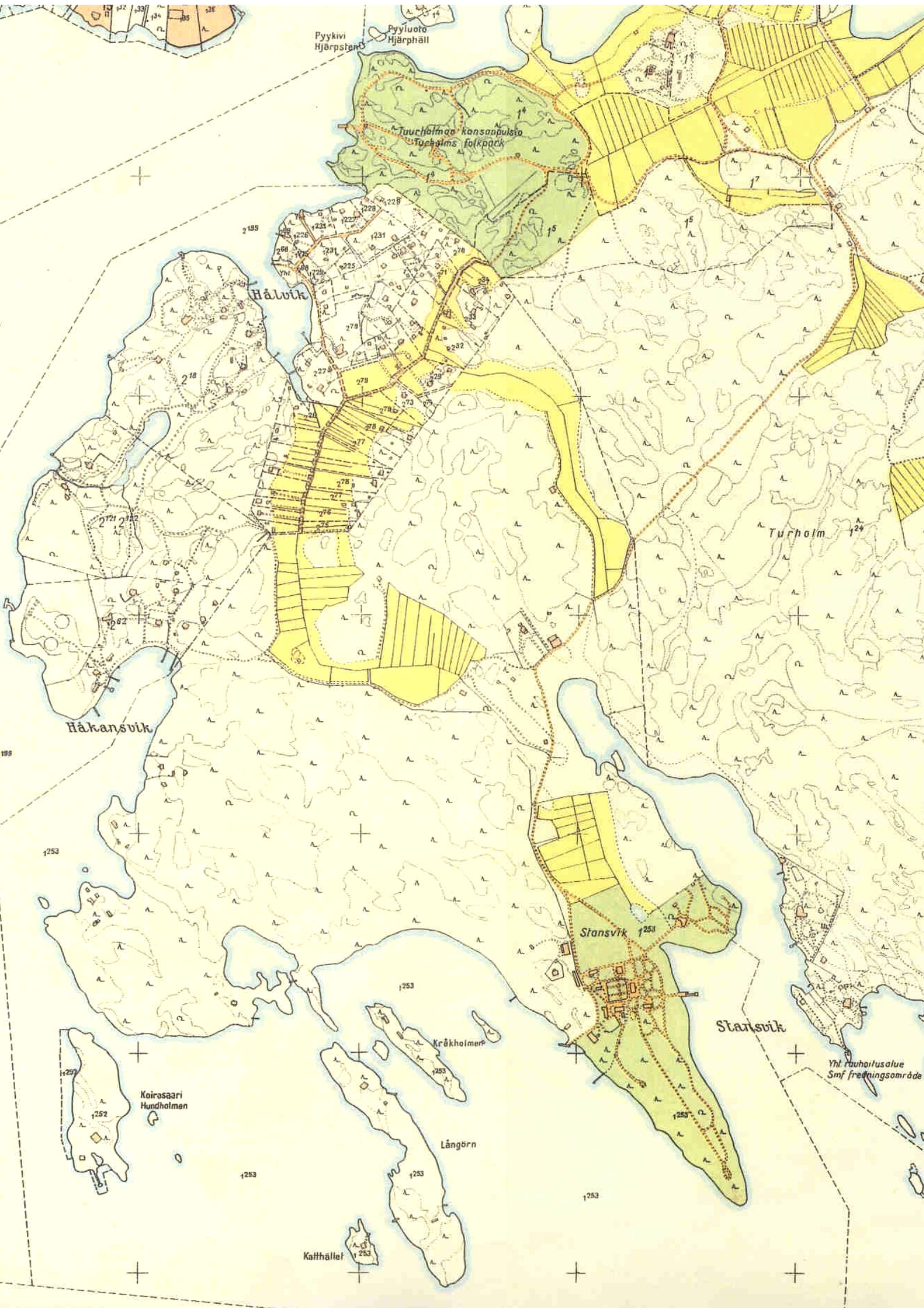
Knut von Willebrand kuoli 1893 ja rouva Anna Sofia von Willebrand hallitsi tilaa kuolemaansa asti vuoteen 1914.[115] Vuonna 1913 Stansvikin tilan suuruudeksi mitattiin 105 hehtaaria, josta metsän osuus oli 86 ha.[116]

Perillisistä Reinhold von Willebrand jäi hoitamaan jakamatonta tilaa, johon hän oli hyvin kiintynyt. Reinhold von Willebrand rakennutti päärakennuksen luoteispuolelle 1920-luvulla suuren kaksikerroksisen mansardikattoisen puurakennuksen, jossa oli yhdeksän huonetta ja keittiö. Tästä talosta tuli sittemmin tilanhoitajan asunto.[117]

Perikunta myi vuonna 1928 Hundholmenin saaren (Koirasaari) Nobel-Standard Oy:lle. Kaupan ehtona oli, että yhtiö ei saanut rakentaa alueelle tehdaslaitoksia tai sallia siellä ravintolatoimintaa. Hundholmenilla oli kauppakirjaan liitetyn vuonna 1913 laaditun kartan mukaan kahdeksan rakennusta, joista huomattavin oli kartanon kesävieraiden käyttöön rakennettu huvila.[118]

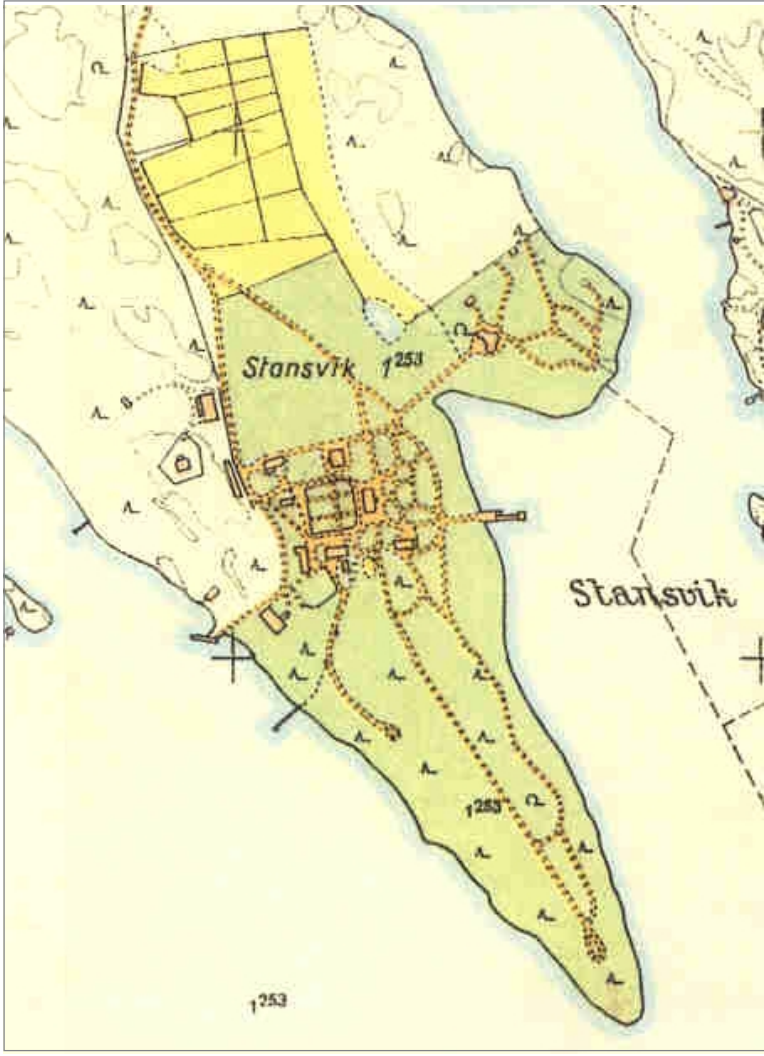
Kun vapaaherra Reinhold von Willebrand kuoli 1935, kartanolle ei jäänyt enää yhtään tarmokasta pitäjää. Sisarukset Erik, Maria ja Alice tarjosivat kartanoa seuraavana vuonna ostettavaksi Helsingin kaupungille, mutta kauppasumman maksutavasta ei päästy yksimielisyyteen.[119]

Pyykivi
Hjärpsten
Pyyluoto
Hjärphäll
Tuucholmaa kansanpuisto
Tuchalms folkpark
Hålvik
Håkansvik
Turholm
Stansvik
Kråkholmen
Koirasaari
Hundholmen
Långörn
Katthället

(vasemmalla): Karttalehti vuodelta 1946.

(oikealla): Karttasuurennos (1946)
Kartanopuutarhan nurmiympyröiden muodostama käytäväsommitelma sekä kortteleihin jaettu hyötypuutarha ja hedelmäpuutarha on esitetty. Niemen polkuverkosto on esitetty tarkasti. Rakennukset ovat samoilla paikoilla kuin 1913 vuoden kartassa. Piikojentalon länsipuolella näkyy kalliolle rakennettu asuintalo. Osa pelloista on muuttunut niityiksi.

2.11 Helsingin kaupunki omistajana

Eliel Saarinen laati Suur-Helsinkiä koskevan asemakaavaehdotuksensa vuonna 1918. Siinä Degerön lounaiskärki, pieni Hundholmen ja Håkansvikin vastaranta varattiin teollisuustarkoituksiin ja satamalaitteille. Pääosa tilasta kaavoitettiin huvila- ja puutarhakaupunginosaksi. Suunnitelman esitteli Bertel Jung. Asemakaavaosaston omassa suunnitelmassa vuodelta 1923 Stansvikin rannat oli kuitenkin varattu satama-alueeksi.[120]

Erik von Willebrand kuoli 1938 ja Helsingin kaupunki osti muilta perillisiltä Stansvikin tilan, jolloin sen pinta-ala oli 100 ha.[121] Vuonna 1946 koko Degerö liitettiin Helsingin kaupunkiin.[122]

Kaupunki vuokrasi vuodesta 1951 lähtien suuria maa-alueita öljy-yhtiöille ja vastustuksesta huolimatta suostui öljysataman perustamiseen.[123]

Vanhakylä syksyllä 2002. Valokuva Maisema-arkkitehdit Byman & Ruokonen.

Uusikylä. Valokuva KSV.

2.12 Kesäkoti

Kartanon ydinalue rakennuksineen vuokrattiin sodan jälkeen 1945 Helsingin kaupungin virkamiesyhdistykselle (Helsingin kunnallisvirkamiehet ja toimihenkilöt ry.). Vuonna 1948 rakennettiin Stansvikin saareen metsämaja-niminen yksikerroksinen parakkityyppinen asuinrakennus helpottamaan tilapulaa. Samana vuonna tehtiin hirsirakenteinen sauna niemen länsirannalle.

Kesällä 1953 kunnallisvirkamiesyhdistyksen jäsenet alkoivat rakentaa majoja entiselle Stansvikin saarelle; syntyi ns. Vanhakylä, jossa on 23 mökkiä. Majojen koko, sijainti ja väritys määrättiin seikkaperäisesti. Majoja oli kolmea eri tyyppiä ja rakentamisohjeena käytettiin mallipiirustuksia, joista ei olisi saanut poiketa, mutta niinkin kävi. Ns. Uuteenkylään, jota alettiin rakentaa 1957, tuli kolmekymmentä mökkiä.

1950-luvun alkupuolella kaupungilta saatiin vuokrattua kesäkodin käyttöön lisää rakennuksia: Pitkäluodon (Långholmen) ja Varisluodon (Kråkholmen) huvilat, tornihuvila eli Schaumanin huvila (nykyään Helsingin ahtaustyöntekijät ry:llä), kaivoshuvila, alppimaja (tornihuvilan vierasmaja) ja ns. Relanderin huvila (Lahdensivu¸Österbo), joka ei kuulu Stansvikin tilaan. Tämän lisäksi ovat nykyään käytössä myös kolme muuta kaupungilta vuokrattua vuosisadanvaihteen huvilaa Tahvonlahden rannalla Nuottaniemen puolella: Villa Norrmén, Villa Tallbacka ja Villa Nuottaniemi.

Kartanon läheisyyteen rakennettiin vuonna 1960 ruokalarakennus entisen navetan paikalle, 1965 talonmiehen asunto ja 1962 huoltorakennus. Puu-, jäte- ja grillikatos ovat 1990-luvun alusta.[124]

(oikealla) Stansvikin toimintaa yhdistysvuosien varrelta

Stansvik nykytilanne

metsä

avokallio

lehtoniitty/
metsittyvä niitty/
ruovikko

viljelymaa

puutarha

muuri

tammikuja

rakennus

tie ja polku

Kaavio: Nykytilanne
Kartanon pihapiiri rakennuksineen sekä niitä ympäröivät metsäalueet ovat säilyneet pääpiirteissään lähes sellaisenaan nykypäivään asti. Näkymät niemeltä vesialueen yli saariin ja vastarannalle ovat ennallaan. Rakennuksista on purettu navetta, talli, riihi, puutarhurin talo sekä Piikojen talon takana kalliolla sijainnut asuinrakennus. Navetan paikalla on ruokala. Etupuutarha ja hedelmäpuutarha ovat edelleen olemassa. Samoin puutarhasommitelmaan kuuluneet kiviaita, huvimaja ja venevaja ovat edelleen olemassa. Etupuutarhan polkuverkosto on hävinnyt. Osa pelloista ja niityistä on muutettu pysäköintialueiksi tai pelikentiksi. Viljeltyä peltoa ei ole lainkaan, lukuunottamatta viljelypalstoja tilanhoitajan talon länsipuolella. Rantaniityt ovat kasvamassa umpeen ja aiemmin avoimilla alueilla kasvaa kookastakin puustoa. Osa näkymistä sisääntulotieltä kartanolle on umpeutunut. Tammikujanteesta on kaadettu kartanon sisäänkäynnille johtava osa. Länteen suuntautuva rantapolku on lähes kadonnut, mutta Stansvikin niemellä kulkee edelleen käytössä oleva ulkoilureitti. Saareen johtava kannas on levennetty ja vanhan polun viereen pohjoispuolelle on rakennettu ajoyhteys.

3. Nykytilanne

3.1 Maisema ja luonto

Maisematilat

Tahvonlahdenniemi erottuu selvästi omana kokonaisuutenaan etelästä mereltä päin katsottaessa. Korkeat kalliomäet peittävät taakseen öljysataman rakenteet ja säiliöt. Metsän puustoinen siluetti on ehyt. Komea metsä kalliomäkien alarinteillä vaihtuu saaristolaiseksi rantamaisemaksi käppyrämäntyineen ja rantakallioineen.

Stansvikin kartano ja sitä ympäröivä puisto muodostavat yhdessä merkittävän ja maisemallisesti ehjän kokonaisuuden. Kartanon päärakennus sijoittuu hienolle paikalle niemen keskivaiheille laakealle kumpareelle. Pihapiiri rajoittuu kallioiseen mäkeen ja itäpuolella avautuu hieno näkymä merenlahden yli Laajasalon puolelle. Tammikuja on istutettu sisääntulotien varteen ja se on aiemmin jatkunut pääsisäänkäynnille asti. Talouspihalle johtavan käytävän varressa ei ole ollut kujannetta.

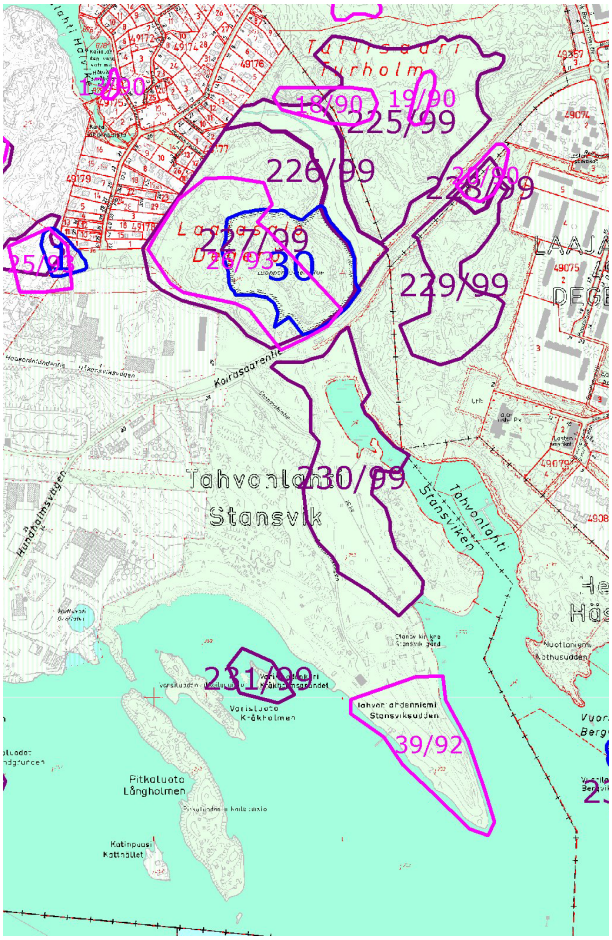
Maisemallisesti tärkeä kohokohta on entinen saari, jonka korkeimmalle kukkulalle on rakennettu huvimaja. Saaressa sijaitsevat lomamökit piiloutuvat maastoon. Saareen on aiemmin johtanut silta, mutta merenlahden umpeen kasvamisen myötä se on korvattu ensin maapenkereellä, joka myöhemmin on levennetty kannaksen päällä kulkevan huoltotien pohjaksi.

Kartanon pelloista suurin osa on metsittynyt ja kasvanut umpeen. Osa pelloista on myös metsitetty, kuten sisääntulotien reunassa oleva alue, johon on istutettu tammia 1970-luvulla. Ainoastaan päärakennuksen lähialueella olevat entiset pellot, kuten pelikentän ympäristö, ovat edelleen avoimia maisematiloja. Myös viljelypalsta-alue on ennen ollut viljelty.

Umpeen kasvanut merenlahti on ruovikkoinen. Vanhan rantaviivan paikka on edelleen havaittavissa tervaleppärivistönä, mutta pienet peltoalueet kasvavat haapaa ja koivua sekä tammen taimia. Reitti Koirasaarentieltä kartanolle on aiemmin kulkenut peltojen ja niittyjen reunassa. Tiheän puuston ansiosta maisema on yksipuolistunut ja vaihtelevat näkymät merelle ja kohti päärakennusta ovat kasvaneet umpeen.

Vesipinta on tärkeä osa Stansvikin maisemaa. Niemeltä avautuu muutamia kapeita näkymiä kohti keskustaa ja Suomenlinnaa sekä jopa kauas avomerelle asti.

Talludden eli Tahvonlahdenniemi on yksi Helsingin harvoista harjuista. Jäätikköjokimuodostumana niemi on geologisesti arvokas. Talluddenin harjulla ja inventointialueen länsiosassa rannat ovat yleensä hiekkaisia ja soraisia. Öljysataman vieressä Grytvikenin (Huttuvati) eteläpuolella oleva jääkauden muotoileman niemenkärjen silokallio on kauniin ruosteenpunaisen kiviaineksen osittain kuor-

Arvokkaat luontokohteet: Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Luontotietojärjestelmä 2002. Punaisella rajatut alueet ovat linnustollisesti arvokkaita kohteita ja sinisellä rajatut muuten tärkeitä kohteita. Luonnonsuojelualue sijaitsee Koirasaarentien pohjoispuolella.

ruttamaa graniittia.

Kasvillisuus

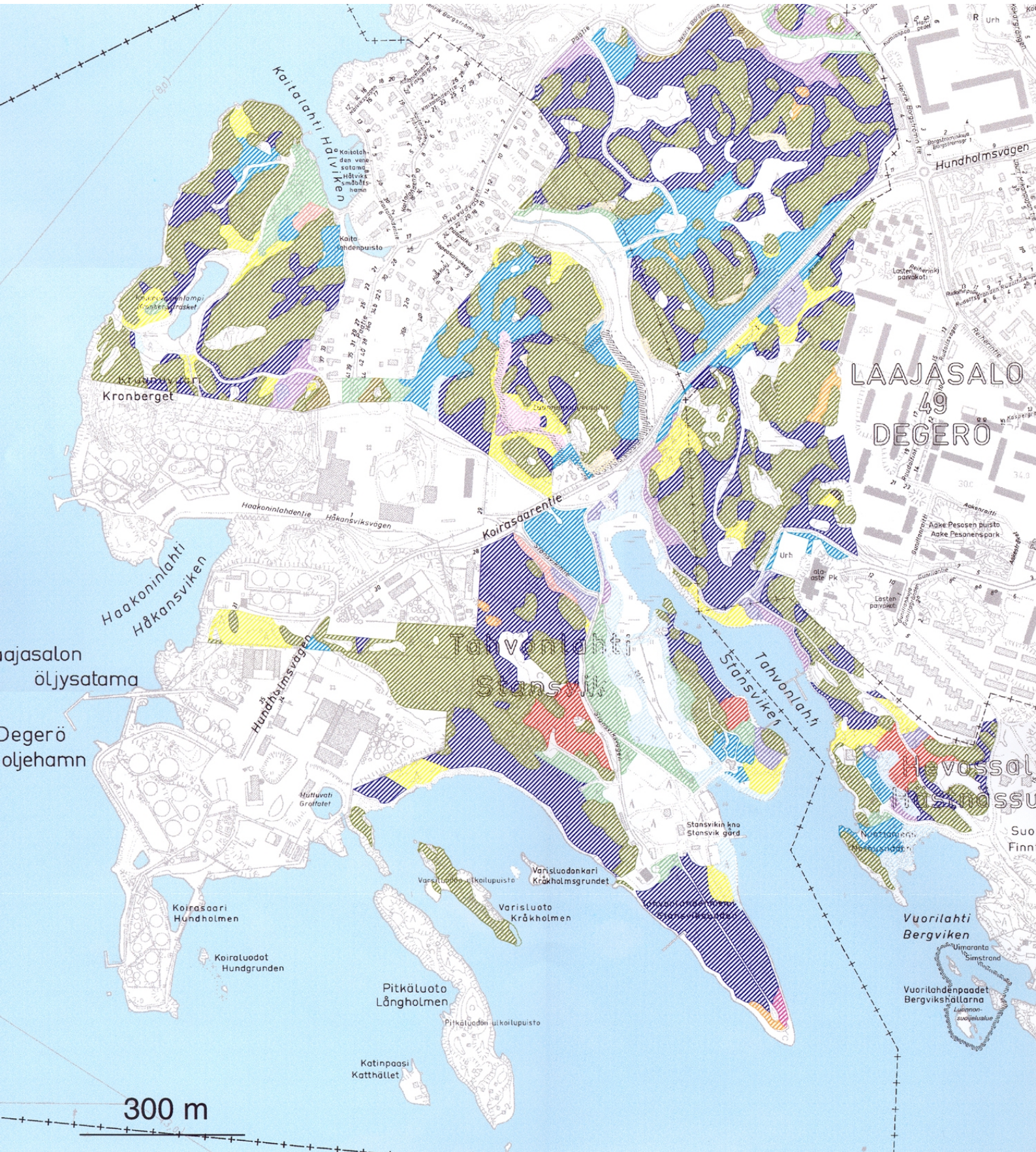
Monimuotoisuudessaan ja lajirikkaudessaan Stansvikin alue kuuluu Helsingin merkittävimpiin luontokohteisiin. Alueella on säilynyt lähes luonnontilaisia biotooppeja, jotka muutoin ovat Helsingissä käyneet yhä harvinaisemmiksi. Rehevät lehdot, karut kalliolakikankaat, vaihtelevat rakentamattomat merenrannat, harjumännikkö sekä pienet suot ja soistumat vuorottelevat Stansvikissa. Kallioperää halkovat kalkkialueet tekevät maaperästä runsasravinteisen ja rehevän kasvualustan. Se on kasvilajistoltaan yksi Helsingin runsaslajisimmista alueista. Siellä kasvaa kansallisesti ja jopa kansainvälisesti merkittäviä kasvilajeja (kalliotuhkapensas), joista monet kertovat vanhasta kulttuurista ja maankäytön historiasta. Tällaisia ovat esimerkiksi iharuusu, juovakannusruoho (purjelaivojen paarlastin mukana tullut), ketoneilikka, hanhentatar, pelto- ja persiantädyke sekä keltamatara. Alueen arvokkaat biotoopit ovat arkoja kulutukselle.[125]

FM Laura Hiltunen on kesällä 2000 inventoinut Stansvikin puu- ja ruohovartista kasvillisuutta ja kasvilajistoa rakennusviraston viherosaston toimek-

Stansvikin metsät: Laajasalon länsiosan luontokuviot. Biotooppikartoituspilotti. Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2001. Metsätähti Oy.

Metsät

4	Pensoittuneet metsitetyt tai metsittyneet pellot	(4)
7	Puolukkatyypin kuivahko kangas	(8)
9	Mustikkatyypin tuore kangas	(69)
11	Ulkosaariston tuoreet kankaat	(1)
12	Käenkaali-mustikka -tyypin lehtomainen kangas	(29)
14	Kaupunkimetsä	(29)
15	Kalliometsä	(108)
20	Puolukka-lillukka -tyypin kuiva lehto	(1)
21	Nuokkuhelmikkä-linnunherne -tyypin tuore lehto	(8)
22	Käenkaali-oravanmarja -tyypin tuore lehto	(10)
23	Sinivuokko-käenkaali -tyypin tuore lehto	(3)
25	Lillukka-sinivuokko -tyypin tuore lehto	(1)
26	Alvejuuri-sinivuokko -tyypin tuore lehto	(2)
27	Vuohenputki -kasvustotyypin lehtipuulehto	(18)
28	Hiirenporras-käenkaali -tyypin kostea lehto	(11)
33	Puna-ailakki -tyypin lehtipuulehto	(1)
34	Mesiangervo -tyypin lehtipuulehto	(8)

Stansvikin ranta- ja vesikasvillisuus. Laajasalon länsiosan luontokuviot. Biotooppikartoituspilotti. Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2001. Metsätähti Oy.

siannosta. Työssä on koottu tietoa kasviston historiasta, tehty kartanon pihapiirissä kasvavista puista ja pensaista silmämääräiset ikä- ja kuntoarviot sekä valokuvattu lajistoa ja merkittäviä kasviyhdyskuntia. Inventointialue ei ole ulottunut tilan koillisnurkkaan Stansvikin lahdenpohjukkaan eikä kaivosalueelle. Kaivosalueesta on laadittu hoito- ja käyttösuunnitelma vuonna 1990. Siinä yhteydessä inventoitiin kallioalueen ja sitä ympäröivien metsien kasvillisuus.[126]

Niemellä kasvaa suuria kilpikaarnaisia mäntyjä ja vanhojen mäntyjen lahottajasieni, männynkääpä, on yleinen.

Kartanoalueen leimallinen lehtipuu on tammi. Päärakennukselle johtavan tammikujan lisäksi alueella on runsaasti istutettuja ja itsestään kylväytyneitä yksittäisiä puita ja kokonaisia tammimetsiköitä.

Kulutukselle herkkä kenttäkerros on säilynyt hyvin, sillä maisemapuiston aikainen polkuverkosto on ohjannut kulkua. Esim. Uudenkylän lähistöllä on kallioita, joilla kasvaa lähes yhtenäisiä jäkälikköjä, jotka ovat säästyneet tallaukselta.[127]

Hiltusen (2001) mukaan ”merkittävimpiä kasvistollisia elementtejä alueella on monimuotoinen ja huomattavan luonnontilaisena säilynyt sarja erilaisia merenrantoja”. ”Näillä suhteellisen avoimilla rannoilla aallokko ja jäät pääsevät muokkaamaan kasvillisuutta, vaikka kauempana olevat suuret saaret suojaavatkin voimakkaimmilta tuulilta.”

Kallion koloissa kasvavat mm. merisaunio, ruoholaukka, keltamaksaruoho ja kultapiisku, sekä puutarhakarkulaisena valkokukkainen kaukasianmaksaruoho. Talluddenin itärannat ovat toisenlaisia, pehmeäpohjaisia ja ruovikkoisia. Siellä viihtyvät mm. luhtalemmikki, rantamatara, rantakukka, punaailakki, merikaisla ja keltakurjenmiekka.[128]

Siellä täällä öljysataman lähellä olevilla kallioilla on pieniä, usein kalliopohjaisia kalliosoistumia.
Lähellä Uuttakylää, kartanolle johtavan ajotien ja öljysataman välissä on pieni suo, jossa kasvaa soiden kuivatuksen myötä Helsingissä harvinaisiksi käyneitä kasveja, mm. maariankämmekkä ja raate.[129] Suo on kasvillisuustyyppinä Helsingissä uhanalainen.

Stansvikissa on monenlaisia lehtoja: kuivia, tuoreita ja kosteita sekä tervaleppäyhdyskuntia. Lehdoissa kasvaa vaateliaita, runsasravinteista maaperää vaativia kasveja, mm. pystykiurunkannus, kevätlinnunherne, lehtotähtimö, jänönsalaatti, lehtopalsami sekä suursaniaisia.[130]

Stansvikin luonnonsuojelualue sijaitsee kaivoshuvilan pohjoispuolella Koirasaarentiehen rajautuen, entisellä kaivosalueella. Alimmat vanhoista kaivoskuiluista ovat täyttyneet vedellä ja ne on turvallisuussyistä aidattu. Polut ja rakennetut portaat helpottavat alueella liikkumista.

Stanvikin sammal- ja jäkälälajisto on ilmeisen runsas. Erityisesti vanhojen lehtipuiden runkoja ja oksia verhoavat epifyytit. Myös sienilajisto on rikas, mikä johtuu mm. vanhoista puista. Vaateliaampaa lajistoa edustavat mm. karhunkääpä, tammenrousku, lehtolohisieni ja tammenherkkutatti.[131]

Kartanon pihapiiri ja kulttuurikasvillisuus

Etupihalla on ollut kaarevien käytävien rajaamia, epäsäännöllisen muotoisia ja hyvin hoidettuja nurmikkoalueita. Valokuvien perusteella voidaan päätellä, että käytävät oli huolellisesti kantattu. Käytävät ovat suurelta osin kadonneet. Itse rakennuksen julkisivu melkein peittyi rehevään villiviiniin vielä 1980-luvulla, mutta köynnös on julkisivuremontin myötä lähes tyystin hävinnyt. Kartanopuiston kas-

Rantakasvillisus ja vesikasvillisuus

83	Ruoko-, luikka- ja kaisla -rantaniityt	(1)
84	Suursara -rantaniityt	(1)
85	Matalakasvuiset vihvilä-, heinä- ja sara -rantaniityt	(3)
86	Korkeakasvuiset rantaniityt	(2)
87	Paju-hieskoivupensastot	(5)
90	Muut (rantapensastot)	(19)
91	Rantahietikot	(6)
92	Rantasoraikot ja -kivikot	(10)
93	Kasvittomat rantakalliot	(16)
95	Heinä- ja ruohorantakalliot	(20)
97	Järviruoko-järvikaislayhdyskunnat	(33)
100	Järvikorteyhdyskunnat	(1)
101	Saraikot	(4)
103	Kelluslehtikasvillisuus	(1)
104	Uposlehtikasvillisuus	(1)

vilajisto lienee ollut aiemmin nykyistä monipuolisempi ja runsaampi. Vanhoiksi tiedettyjä pensas- ja perennaistutuksia tulee vaalia.

Kartanoon johtava, perimätiedon mukaan 1860-luvulla istutettu komea tammikuja jatkui aivan kartanon etupihalle asti. 4.5.1943 otetusta ilmakuvasta nähdään, että viimeisen mutkan jälkeinen puurivi, noin 14 tammea, on jo kaadettu.

Jo Edelheimien aikana ennen 1800-luvun puoliväliä kartanorakennuksen takana oli pieni hyötypuutarha kasvihuoneineen ja -lavoineen. 1800-luvun loppupuolella hyötypuutarhaa laajennettiin, mutta se pysyi edelleen varsin pienenä. Puutarha omena-, kirsikka- ja luumu- ja päärynäpuineen oli olemassa vielä 1930-luvulla. Tuolloin otetussa ilmakuvassa näkyy heti kartanorakennuksen takana selkeät hiekkakäytävien rajaamat suorakaiteenmuotoiset korttelit, joissa oletettavasti kasvoi mm. erilaisia marjapensaita. Kartanorakennuksen lähellä oli perennoita. Hyötytarhaa reunusti korkea ja rehevä säännöllinen pensasaita, mahdollisesti siperianhernepensasta, joka näkyy olleen paikoillaan vielä vuosikymmen myöhemminkin. Päärakennuksen takana oli lisäksi pensasaidan suuntainen ja siinä kiinni oleva säleaita.

Nykyään entisessä hyötypuutarhassa kasvaa enää muutamia omenapuita ja reuna-alueilla lähinnä siperianhernepensaita, syreeneitä ja vaahteroita. Osa omenapuista on istutettu hiljattain. Pohjois-eteläsuuntainen poikkikäytävä on edelleen olemassa, muut käytävät ovat nurmettuneet.

Eläimistö

Stansvik on linnustoltaan arvokas alue. Stansvikissa ja kaivosalueella pesivät ainakin sirittäjä, mustapääkerttu, lehtokurppa, satakieli, ryti-, luhta- ja viitakerttunen, puukiipijä, kultarinta, nokikana, närhi, punatulkku, tiltaltti, käki sekä kuusi- ja hömötiainen. Vanha puusto ja osin lahot tai keloutuneet puut tarjoavat talousmetsissä harvinaiseksi käyneitä pesäpaikkoja monille kolopesijöille, joista alueella on tavattu uhanalainen pikkutikka, palokärki ja käpytikka sekä lehtopöllö. Vesilinnuista voidaan mainita silkkiuikku, tukkasotka, kalatiira, lapintiira, kalalokki ja sinisorsa sekä uhanalainen selkälokki.[132]

Alueella havaittuja nisäkkäitä ovat kettu, orava, metsäjänis, rusakko sekä supikoira. Rannoilla tapaa sammakoita ja sisiliskoja.[133]

Luonnontieteellisen keskusmuseon eläinmuseo (J. Mattila, T. Salin, K Mikkola) on tehnyt Tullisaaren ja Stansvikin kartanopuistoissa hyönteisselvityksen vuonna 1998. Stansvikissa kovakuoriaislajeja tavattiin 175, joista kaksi uhanalaista. Harvinaisia kääpälajeja oli Stansvikissa yksi. Perhoslajeja löytyi Stansvikissa 300. Kummastakaan puistosta ei löytynyt uhanalaisia perhoslajeja, mutta niitä ei yleensäkään tavata puistoista. Sen sijaan lajiston rikkaus ja monien harvinaisten lajien esiintyminen kertoo tutkijoiden mukaan hienosta ja Suomessa harvinaisesta elinympäristöstä.[134]

3.2 Rakennettu ympäristö

Suurin osa kartanoalueen rakennuksista on säilynyt nykypäiviin asti. Puretuista taloista voidaan mainita piikojen talon yläpuolisella kalliolla sijainnut asuinrakennus, johon perimätiedon mukaan osui pommi sota-aikana, sekä lähellä ollut riihi. Kumpikin rakennus on esitetty vielä vuoden 1946 kartassa. Vanha pehtoorin talo oli tupajumien syömä ja kaupunki poltti sen todennäköisesti 1950-luvulla. Navetasta on jäljellä kivijalka, joka on nykyisen ravintolan kesäterassin muurina. Talli on purettu, samoin navetan edessä ollut katos. Kaikki nämä rakennukset nähdään vielä vuonna 1943 otetussa ilmakuvassa.

Säilytettävät rakennukset

1. Kartanon päärakennus
2. Keltainen huvila eli huvila Engel
3. Venevaja
4. Piikojen talo eli Pitkähovi
5. Punainen huvila eli Renkien talo
6. Hirsimökki
7. Varasto (ent. vaunuvaja)
8. Kellari
9. Schaumanin huvila eli Tornihuvila
10. Alppimaja
11. Kaivoshuvila
12. Huvimaja eli Temppeli
13. Tilanhoitajan talo
14. Sauna
15. Ruokalarakennus eli Ravintola
16. Talonmiehen asunto
17. Huoltorakennus
18. Länsirannan venevaja
19. Huoltorakennus
20. Huoltorakennus
21. Villa Lahdensivu eli Relanderin huvila
22. Villa Tallbacka
23. Villa Norrmen
24. Villa Nuottaniemi
25. Tanssilava
26. Vanhakylä
27. Uusikylä

Puretut rakennukset

28. Puutarhurin talo
29. Riihi
30. Asuinrakennus
31. Huvila

Yli 400 metriä pitkä kiviaita, joka alkaa piikojen talon nurkalta ja reunustaa kartanolle johtavan ajotien länsireunaa, lienee rakennettu kaivostoiminnan seurauksena syntyneestä kiviaineksesta. Aita on ensi kerran esitetty vuonna 1913 laaditussa kartassa. Loppupäästään aita on jatkunut kartan mukaan ehkä tavallisena puuaitana. Kauniisti sammaloitunut kiviaita on puutarhan arvokas elementti, joka paikoitellen vaatii varovaista kunnostusta.

Länsirannan 1800-luvun lopulla rakennetun venevajan paikalle on tehty uusi venevaja lähes vanhan mallin mukaan. Keilahuone on purettu ja keilarata siirretty Talin keilahalliin museoradaksi.

Säilyneiden rakennusten kunto

Helsingin kaupungin rakennusvirasto on teettänyt osasta kartanoalueen rakennuksia kuntoarvion Fatman Oy:llä. Kuntoarviot perustuvat katselmuksiin rakennuksissa, piirustuksiin tutustumiseen ja käyttäjien haastatteluihin. Rakennusosista ei ole tehty kosteusmittauksia eikä rakenteita ole avattu tarkempaa tutkimista varten. Niistä rakennuksista, joiden käyttötarkoituksen muuttamista harkitaan, tulee teettää perusteelliset kuntotutkimukset.

Fatman Oy on tehnyt kuntoarviot piikojen talosta, punaisesta huvilasta, hirsimökistä, varastosta, kellarista, tilanhoitajan talosta, saunasta, ruokalarakennuksesta, talonmiehen asunnosta ja huoltorakennuksesta vuonna 1995. Kartanon päärakennuksen, Huvila Engelin ja venevajan kuntoarviot ovat vuodelta 2002. Tämä selvitys perustuu Fatman Oy:n suorittamiin tutkimuksiin ja kesäkodin isännän Tauno Piispasen haastatteluihin.

Rakennusten numerointi on esitetty kartassa.

Kartanon rakennuksia on korjattu ja kunnostettu säännöllisesti ja suurin osa niistä on nykyiseen käyttötarkoitukseensa sopivassa kunnossa. Enintä osaa käytetään ainoastaan kesäisin, eikä niihin ole rakennettu vesijohtoa eikä viemäriä. Vanhoista rakennuksista talvikäyttöön sopiviksi on kunnostettu päärakennus, tilanhoitajan talo sekä Villa Nuottaniemi.

3.3 Alueen käyttö

Stansvikin kartanoalueella toimii KVL Helsinki ry:n kesäkoti, jonka käytössä on kartanon päärakennuksen lisäksi useita asuinrakennuksia ja kaksi lomamökkikylää. Alue on erittäin suosittu lomanviettopaikka ja sitä käyttää kesäisin satoja yhdistyksen jäseniä ja heidän vieraitaan.

Kartanoalueella on yhdistyksen jäsenille tarkoitettuja puutarhaviljelypalstoja, kaksi tenniskenttää ja pallokenttä sekä Stansvikin erikoisuus – varpapelikenttä[135]. Kesäasukkailla on paljon veneitä, joten venesuojaa ja -laitureita käytetään runsaasti. Vuonna 2000 peruskorjattua laivalaituria on käytetty jonkin verran vuoroveneiden laiturina.

Saunarakennus on erittäin ahkerassa käytössä. Muillekin kuin yhdistyksen jäsenille tarkoitettu ravintola on kesällä auki arkisin. Viikonloppuisin se toimii tilausravintolana, joka on suosittu perhejuhlien pitopaikka. Talvella joulukuusta huhtikuuhun ravintola on suljettu. Myös kartanon päärakennusta vuokrataan ulkopuolisille.

Kartanon aluetta käytetään myös yleisenä virkistysalueena ja niemen hienot rannat soveltuvat mainiosti auringonottoon ja uimiseen. Lisäksi alueella liikkuu koirien ulkoiluttajia. Ulkoilureitistö polkuineen jatkuu Stansvikista Kaitalahdenpuistoon sekä Tullisaareen ja sieltä edelleen Yliskylänlahden rantaa pitkin Herttoniemen Tuorinniemeen. Kaivosalueella on opastein merkitty luontopolku.

Kartanon alueella ja päärakennuksessa on kuvattu kohtauksia useisiin kotimaisiin elokuviin.

Öljysataman alue rajautuu aidoilla omaksi kokonaisuudekseen, jonne on yleisöltä pääsy kielletty.

(lähde: kartta 1777, 1794.)

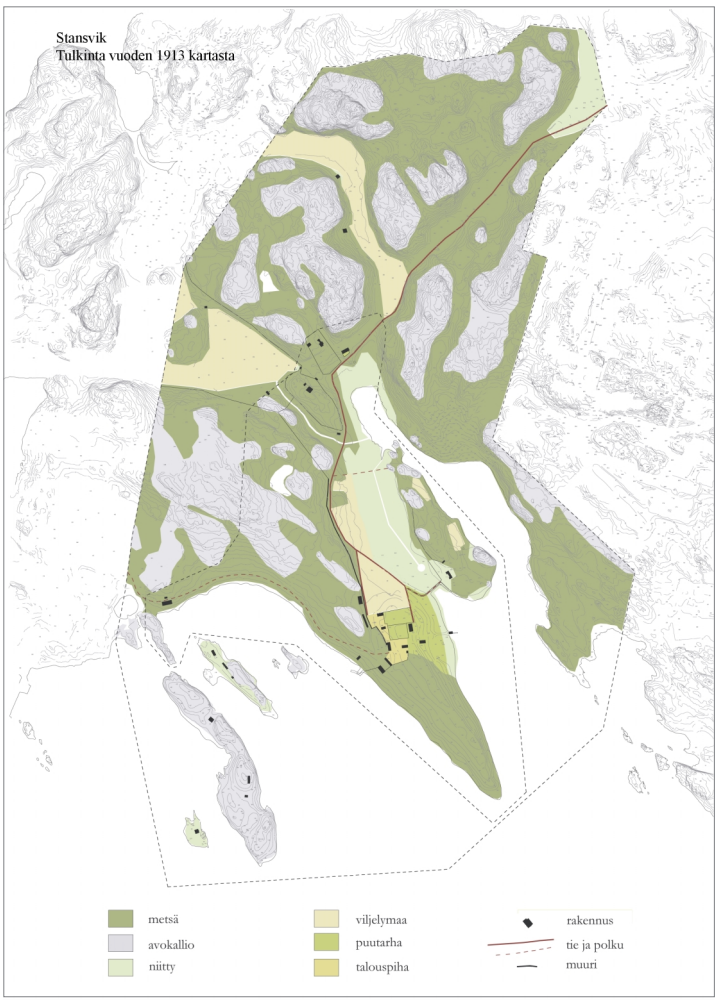
(lähde: kartta 1872)

Maiseman kehitys eri aikoina

Maiseman kehitystä on hahmoteltu karttatulkintojen avulla. Selvitystä on vaikeuttanut mm. karttojen ristiriitaisuudet sekä se, että osa kartoista on ollut mittakaavaltaan koko Helsingin aluetta kuvaavia ja siten yksityiskohdissaan suuripiirteisiä. Lisäksi karttasarjasta puuttuu kokonaan noin sadan vuoden jakso eli 1800-luvun alusta ei ole löytynyt Stansvikia esittävää karttaa.

Stansvikin alue on säilynyt poikkeuksellisen muuttumattomana pääkaupungin kehittyessä ja kasvaessa. Kokonaisuutta tarkasteltaessa on maankäytössä tapahtunut vain vähäisiä muutoksia. Kartano sijaitsee yksinäisellä metsäisellä niemellä. Vuonna 1804 rakennettu kartanon päärakennus sijaitsee samalla paikalla kuin Stansvikin torppa 1700-luvun alussa. Kallioiset mäet suojaavat aluetta eri suunnista. Niityt ja pellot sijaitsivat Tahvonlahden länsirannalla alavampaa maastoa myötäillen. Lähimpänä päärakennusta sijaitsevat pellot ovat edelleen avoimia kenttiä, muualla metsittyminen on ollut voimakkaampaa ja osa näkymistä on kasvanut umpeen. Saaren länsipuolinen merenlahti on ruovikoitunut ja silta on korvattu levennetyllä maakannaksella.

Maisemapuutarhan perustaminen aloitettiin 1800-luvun alussa. 1860-luvulla istutettu tammikujanne on edelleen olemassa, joskin päärakennukselle johtava osa puista on jouduttu kaatamaan viime

(lähde: kartta 1913)

(nykytilanne)

vuosina. 1800-luvun puolivälissä rakennettu koristepuutarha on edelleen havaittavissa alkuperäisen laajuisena. Puutarhan tärkeät elementit, huvimaja, venevaja ja kiviaita ovat säilyneet. Myös hedelmätarha on olemassa. Maisemapuutarhan laajuus ja elementit käyvät parhaiten ilmi vuoden 1946 kartasta (ks. s. 40). Siitä ei ole tehty karttatulkintaa, koska se on sellaisenaan selkeä.

Vesitie oli tärkein tulosuunta aina 1900-luvulle saakka. Tiestöä on edelleenkin niukasti ja se seurailee samoja linjauksia kuin ensimmäiset reitit. Vanhin säilynyt rakennus on 1700-luvun lopulla rakennettu kaivoshuvila. Rakennuksista suurin osa on edelleen olemassa. Viimeisten vuosikymmenien aikana alueelle on rakennettu vain muutama huoltoa palveleva rakennus.

1950-luvulla alkanut öljysatamatoiminta on muuttanut Laajasalon länsireunan maisemaa merkittävästi. Mäkisestä maastosta ja tiheästä puustosta johtuen näkymä Stansvikin suuntaan on säilynyt entisellään, mutta merellinen silhuetti keskustaan päin on korkeiden öljysäiliöiden hallitsema.

Myös Laajasalon kerrostaloalue piiloutuu metsän ja kalliomäkien taakse ja kartanolta itäänpäin katsottaessa näkyy vain vastarannan huviloita.

3.4 Aluekokonaisuudet

Maisemallisesti Stansvikin kartano ja sitä ympäröivät luonnonalueet on jaettavissa eri tyyppisiin alueisiin, joita kartanon pihapiirin ja puiston ohella ovat Tahvonlahdenniemi, saari, metsäiset kallio- ja ranta-alueet, umpeen kasvanut merenlahti ja metsittyneet entiset peltoalueet sekä ympäröivät vesialueet luotoineen.

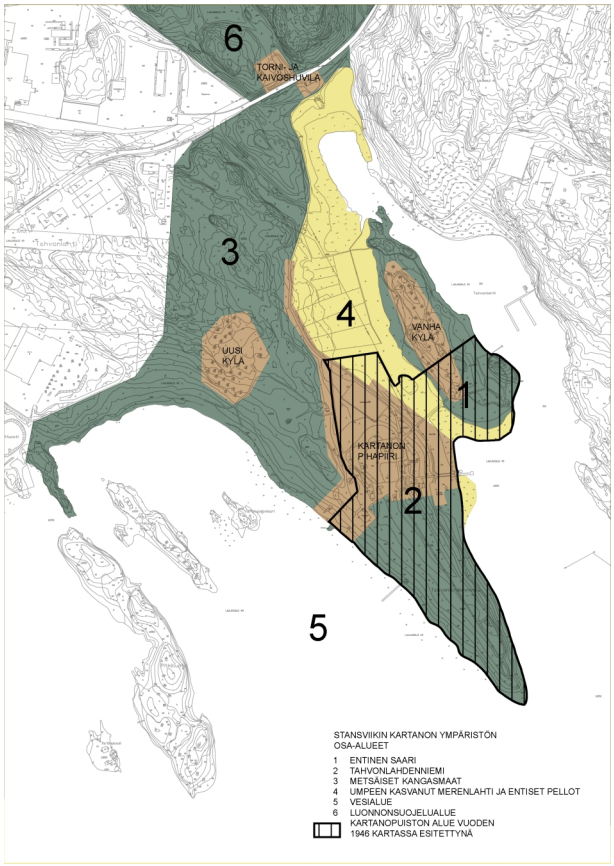
Rakennettu ympäristö voidaan jakaa neljään aluekokonaisuuteen, joita ovat kartanon ydinalue pihapiireineen, lomamaja-alueet Uusikylä ja Vanhakylä sekä kaivos- ja tornihuvila ympäristöineen. Vastarannalla sijaitsevat Nuottaniemen huvilat muodostavat oman kokonaisuutensa, joka on läheisessä yhteydessä itse kartanoalueeseen. Rakennettua ympäristöä täydentää arvokas luonto.

Tiestö ja polusto

Tiestö ja polusto noudattelee vanhoja linjauksia. Alunperin Stanvikiin on tultu veneellä, joten vanhimmissa kartoissa ei ole lainkaan teitä. Koirasaarentie on rakennettu öljysatamaa varten. Samalla sisääntulotie kartanolle muutettiin kulkemaan erillisen liittymän kautta ja vanha yhteys kaivoshuvilan editse jäi ainoastaan ulkoilijoiden käyttöön. Koirasaarentie halkaisee virkistysaluekokonaisuuden ja sen ylittäminen on vilkkaan raskaan liikenteen johdosta ollut turvatonta.

Tahvonlahdenniemen rannassa kulkeva polku on monin paikoin hävinnyt. Saareen on kaksi yhteytä. Eteläinen kulkee kannasta pitkin ja pohjoisempi polku on matalalla penkereellä. Kallioalueilla polkuja on niukasti maaston jyrkkyydestä johtuen. Lisäksi öljysataman suunta on suljettu.

Kaivosalue, joka sijaitsee Koirasaarentien luoteispuolella, on luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettu.

3.5 Alueen arvot ja ongelmatekijät

Stansvik on erinomaisesti säilynyt ja harvinainen esimerkki 1800-luvun alun helsinkiläisestä kesäkartanosta. Kartanoympäristö puutarhoineen ja puistoineen ovat säilyttäneet maisemallisen luonteensa poikkeuksellisen hyvin. Monia alkuperäisiä elementtejä on edelleen olemassa ja kadonneita piirteitä voidaan palauttaa maisemanhoidollisin keinoin. Keskeisiä säilyneitä tekijöitä ovat mm. rakennukset, tiestö, laituripaikat, kiviaita, huvimaja ja hienot näkymät merelle. Vaativampaa rakentamista edellyttävät toimenpiteet on mahdollista toteuttaa alkuperäisten ajatusten mukaan, sillä vanhaa kuva- ja kartta-aineistoa on olemassa uusien suunnitelmien tueksi. Päärakennusta on kunnostettu hienovaraisesti konservoiden, mm. vanhoja tapetteja on kyetty säilyttämään ja puhdistamaan. Salin ja kahden kamarin varhaisempiretyyliset kaakeliuunit ovat alkuperäisiä.

Historiallisten arvojensa perusteella Stansvik on määritelty erittäin merkittäväksi kartanoympäristöksi, jolla on lisäksi erityistä puutarhataiteellista arvoa. Muita vastaavia kohteita Helsingissä ovat ainoastaan Annala, Herttoniemi ja Tullisaari.[136]

Toiminnallisesti Stansvikin alue on samankaltaisessa käytössä, kuin mihin se 1800-luvun alussa muotoutui. Kesäasukkaat tulevat edelleen idylliseen kartanoympäristöön nauttimaan luonnosta, meren läheisyydestä, rauhallisesta lomanvietosta, yhteisestä ohjelmasta ja maittavasta ruuasta.

Stansvikin alue on ehkä hieman syrjäisen sijaintinsa takia säästynyt ilkivallalta ja roskaamiselta. Lisäksi runsaslukuinen kesäasukasjoukko sekä se, että talonmies asuu alueella, auttaa ehkäisemään häiriöitä. 1990-luvulla yleisen käytön lisääntyminen on kuitenkin tuonut mukanaan myös ongelmia.

Stansvikin ja Tullisaaren välillä on virkistysreittiyhteys. Öljysatamaan vievä Koirasaarentie katkaisee raitin ja tien ylittäminen aiheuttaa helposti vaaratilanteita. Tie myös eristää ikävällä tavalla kaivoshuvilan ja Schaumanin huvilan toisistaan.

Lähivuosina öljysataman purkaminen ja siihen liittyvä maamassojen vaihto sekä lisääntyvä raskas autoliikenne tuovat tullessaan lähinnä melu- ja liikennehaittoja. Häiriöt jatkuvat niin kauan, kun uusi kaupunkialue on valmistunut. Tämän jälkeen saaren asukasluku kasvaa huomattavasti, mikä aiheuttaa alueen virkistyskäytön huomattavaa lisääntymistä ja asettaa sille uusia vaatimuksia.

Santahaminan sotilasalueella tapahtuvat ammunnat aiheuttavat ajoittain meluhaittaa. Kaartin Jääkärirykmentin teettämän meluselvityksen mukaan laukausmelu kuitenkin alittaa ampumaratojen ympäristömelulle annetut ohjearvot.[137]

7. Lähteet

Tutkitut arkistot ja lähteet

Helsingin kaupungin kiinteistöviraston arkisto

Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, kaupunkimittausosasto
– Karta i tre delar öfver Holmgård Säteri n:o 1 i Degerö by 1913.
– Karta i två delar öfver alla storskiftsråer inom Degerö by af Helsinge socken. 1904.
– Ilmakuva vuodelta 2000.

Helsingin kaupungin rakennusvirasto, talosuunnitteluosaston arkisto
– Pohjapiirustukset:
päärakennus, siipirakennus, tilanhoitajan asunto, ”punainen huvila”.
– Pohja- ja julkisivupiirrokset:
ruokala, talonmiehen asunto, talousrakennus, sauna, ruokalarakennus (ei toteutettu)

Helsingin kaupunginarkisto
– Itäisen saariston liitosalue, kartta. Yrjö Harvia. 1936.

Kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston arkisto
– Senaatin kartta 1872, 1873. Karttalehti 30. KSV. (Sota-arkisto)
– Pitäjänkartta 1935. KSV.
– Ritning till Byggnadsplan för Stansvik gård. 1936.
– Karttalehti vuodelta 1946. KSV.

Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkisto
– Stansvikin kartanon kartta. Helsinki-Kerho. 1938.
– Stansvikin kartanoa koskeva valokuva-arkisto

Helsingin yliopiston taidehistorian laitos
– Lampinen Hannele, 1981. Stansvikin kartano miljöötaiteellisena muistomerkkinä.
Taidehistorian pro gradu -tutkielma:
– Yksityiskohta kartasta Helsinki lähialueineen n. v. 1920. (Kansallisarkisto)

Kansallisarkisto

Maanmittaushallituksen arkisto
Charta öfver Degerö Bys Ägor uti Helsinge Sockn 1777, 1794.

Vakuutusyhtiö Tarmon arkisto
– Palovakuutuskirjat 1834 – 1885
– Vakuutusrekisterit 1883 – 1887

Topografikunta, ilmakuvaosasto
– Ilmakuva vuodelta 1943

Museoviraston historian kuva-arkisto
– Stansvikin kartanoa koskeva valokuva-arkisto

Uudenmaan läänin maanmittaustoimiston arkisto
– Consept Ritning öfwer Degerö Säteries och Hemans Ägor. 1777.
– Karta i tre delar öfver Holmgård Säteri n:o 1 i Degerö by 1913.
- Karta i två delar öfver alla storskiftsråer inom Degerö by af Helsinge socken. 1904.

Kartat, ilmakuvat ja piirustukset

Consept Ritning öfwer Degerö Säteries och Hemans Ägor. 1777.
Charta öfver Degerö Bys Ägor uti Helsinge Sockn 1777, 1794.
Senaatin kartta 1872, 1873. Karttalehti 30. KSV. (Sota-arkisto)
Karta i två delar öfver alla storskiftsråer inom Degerö by af Helsinge socken. 1904.
Karta i tre delar öfver Holmgård Säteri n:o 1 i Degerö by 1913.
Helsinki lähialueineen n. 1920. Yksityiskohta.
Pitäjänkartta 1935. KSV.
Itäisen saariston liitosalue, kartta. Yrjö Harvia. 1936.
Ritning till Byggnadsplan för Stansvik gård. 1936. Yksityiskohta.
Stansvikin kartanon kartta. Helsinki-Kerho. 1938.
Karttalehti vuodelta 1946
Ilmakuva vuodelta 1943
Ilmakuva vuodelta 2000
Mittauspiirustukset. HKR.

Painetut lähteet ja kirjallisuus

***Harvia, Yrjö*.** 1936. Helsingin esikaupunkiliitos 1. Helsinki 1936.
***Hiltunen, Laura*.** Stansvikin kartanopuiston puu- ja ruohovartinen kasvillisuus ja kasvisto. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 2001:15/Viherosasto.
***Hultin, Tekla*.** Historiska upplysningar om bergshanteringen i Finland under svenska tiden ii. Helsingfors 1897.
Jutikkala, Eino – Nikander, Gabriel. Suomen kartanot ja suurtilat. Helsinki 1939.
***Laine, Eevert*.** Suomen vuoritoimi 1809-1884 III. Historiallisia tutkimuksia XXXI, 3. Forssa 1952.
***Lönnqvist, Bo*.** Vanhoja kartanoita Helsingin seudulla. 1995.
***Nikander, Gabriel*.** Byar och gårdar i Helsinge från 1750 till 1856. Bidrag till Helsinge sockens historia. Borgå 1916.
***Nordman, C. A*.** Vår stad. En bok om Helsingfors. ”Herrgårdar i Stor-Helsingfors.” Helsingfors 1947.
***Nyberg, Paul*.** Herrar och herrgårdar. ”Stansvik. En herrgårdsidyll i nyländska skärgården.” Tammerfors 1941.
Pientalot. Ulkopuolisille vuokratut rakennukset. Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, talo-osasto. 2000.
***Pihl Atmer, Ann Katrin*.** Sommarnöjet i skårgården. Sommarbebyggelse i Stockholms inre skärgård 1860-1915. Borås 1987.
Rakas Helsinki. Helsingin kaupunginmuseo. Helsinki 1986.
***Rancken, A. W*.** Helsingfors. Stad och landsbygd. Tammerfors 1937.
Ruoff, Eeva. Vanhoja suomalaisia puutarhoja. Keuruu 2001.
Saltikoff, B., Laitakari, I., Kinnunen, K. A., Oivanen, P. Helsingin seudun vanhat kaivokset ja louhokset. Vammala 1994.
***Topelius, Zacharias*.** Tähtien turvatit. 6. painos. Porvoo 1995.

Tullisaaren kartanopuisto. Ympäristöhistoriallinen selvitys ja kunnostussuunnitelma. Helsingin kau-

pungin kiinteistöviraston metsä- ja maatalousosaston julkaisu 8/1995.

50 kesää Stansvikissa. Kertomuksia HKVT:n kesäkotitoiminnasta 1945–1995. Helsinki 1995.

Painamattomat lähteet ja haastattelut

***Arkio-Laine, Leena*.** Stansvikin kartano – kesäkartano Laajasalossa. Helsingin kaupunginmuseo.

Hautamäki, Ranja. Helsingin kartanoympäristöt - yhteenveto syksyn 1998 inventoinnista. Helsingin kaupunki, rakennusvirasto, viherosasto 1999.

Helsingin kaupungin ympäristökeskus. Linnustoselvitys. Luontotietojärjestelmän tietoja 2002.

Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Luontotietojärjestelmä 2002 (arvokkaat kasvisto- ja kasvillisuuskohteet, linnustollisesti arvokkaat kohteet).

Heikkilä, Marjo. Stansvikin kallioalue, hoito- ja käyttösuunnitelma. Helsingin kaupungin ympäristönsuojelutoimisto 1990.

Härö, Erkki. ”Suomen vuoritoimi ja metalliruukit. Historiaa.” Suomen Höyrykoneyhdistys ry. -Suomen Höyrypursiseura ry:n internet-sivut. www.steamengine. com.

Kaartin jääkärirykmentti. Meluselvitykset Santahaminassa ja sen ympäristössä. Luonnos. Tampereen aluetyöterveyslaitos 2001.

Mattila, J., Salin, T., Mikkola, K.. Tullisaaren ja Stansvikin kartanopuistojen hyönteisselvitys v. 1998. A: kovakuoriaiset. B: perhoset. Eläinmuseo. Loppuraportti 12.4.1999.

Kesäkodin isäntä *Tauno Piispasen* haastattelut 5.9.2002 ja 25.11.2002.

Lähteet: Helsingin kaupungin rakennusviraston teettämä kuntoarvio kartanoalueen rakennuksista (Fat-

Liite 1.

RAKENNUSTEN KUNTOTARKASTELU

man Oy 1995 ja 2002) sekä kesäkodin isännän Tauno Piispasen haastattelu. Kaikki rakennuspiirustukset HKR:n arkistosta.

KARTANON PÄÄRAKENNUS (numero 1)

Kartanorakennus on rakennettu noin vuonna 1804 ja siihen on tehty lähinnä ikkunoihin ja sisäänkäynteihin kohdistuneita muutoksia 1865, jolloin myös parveke ja terassi on rakennettu. Ulkoseinien rappaus on muutettu laudoitukseksi vuoden 1986 peruskorjauksessa.

Rakennuksessa on suora sähkölämmitys. Tulisijat eivät ole käytössä. Osassa on sähkövastus. Sähköjärjestelmät on uusittu lähes kokonaan vuonna 1987 ja ne ovat pääosin välttävässä kunnossa. Rakennuksessa on sisä-wc. Talvella käyttövesi saadaan huoltorakennuksen alla sijaitsevasta ajovesisäiliöstä. Kesällä käytetään kaupungin vesijohtovettä. Hyväkuntoinen sähkökäyttöinen lämminvesivaraaja on keittiössä. Jätevesiviemärit on uusittu vuonna 1987. Tontilla on jätevedenpuhdistamo. Sadevedet johdetaan katolta kouruilla ja syöksytorvilla sadevesikaivoihin.

Päärakennuksen rakennetiedot perustuvat vuonna 1986 tehdyn peruskorjauksen yhteydessä saatuihin tietoihin.

Rakennuksessa on luonnonkivisokkeli, jota on paikkailtu vuonna 1986 betonilla ja tiilimuurauksella. Kantava puinen alapohja lepää kivitukien päällä. Matalan tuulettuvan ilmatilan korkeutta ei ole mainittu. Pohjamaan päällä on hiekkatäyte. Lämmöneristyksestä ei ole muuta mainintaa, kuin että lattia on kylmä.

Ulko- ja sisäseinät ovat vaaka- ja pystyhirttä. Rakennuksen runkoa on vahvistettu 1986 lankuttamalla ja pulttaamalla sekä teräsvantein. Kantavia seiniä täydentävät puupilarit. Seinissä tai pilareissa ei ole havaittu rakenteellisia vaurioita. Rakennus on kallellaan noin 17 cm päädystä katsottaessa.

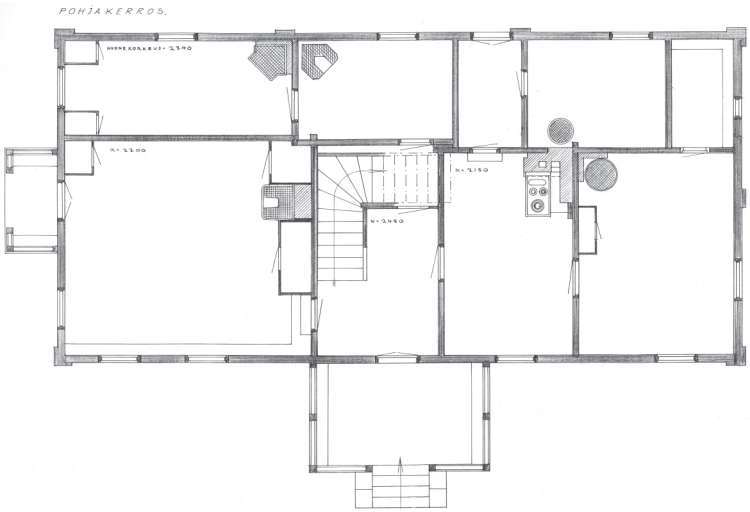
Välipohjaa kantava puupalkisto on alkuperäinen. Eristeaine ei ole tiedossa. Toisen kerroksen juhlasalin välipohjaan tehdään vuonna 2003 lisätuenta. Yläpohjassa on vanha lämmöneriste. Lisälämmöneristeeksi on kuntokartoituksessa ehdotettu selluvillaa.

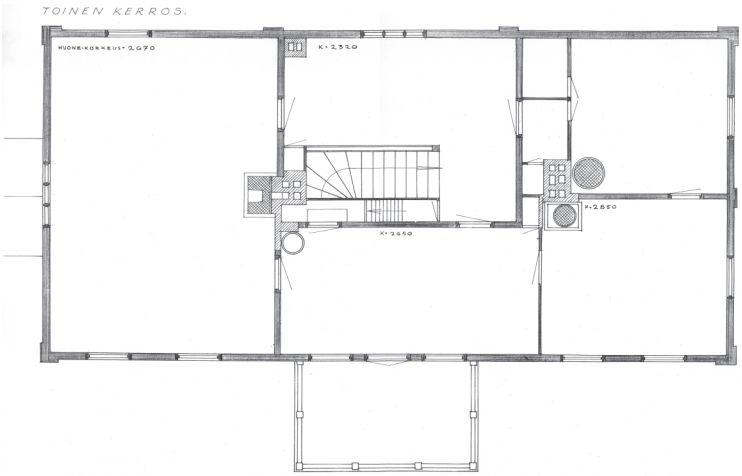
Puisten kattotuolien kunnosta ei ole mainintaa. Sen sijaan kattolaudoituksessa oli lahovaurioita, joista osa on poistettu. Kuntoarvion mukaan vauriot eivät edellytä välittömiä toimenpiteitä. Rakennuksessa on kolmiorimahuopakate, joka on tehty vuonna 1994. Ulkoseinät on vuorattu sileällä pystylaudoituksella vuoden 1986 peruskorjauksen yhteydessä. Ulkoseinät on maalattu uudelleen vuonna 2002. Rakenteet on korjattu vuonna 2002. Ikkunat on kunnostettu perusteellisesti vuonna 2002. Ulko-ovet ovat uudet. Piiput on todettu ullakolla silmämääräisesti suoritetussa tarkastuksessa hyväkuntoisiksi.

Sisäseinät on levytetty huokoisilla insuliittilevyillä, jolloin levyt toimivat myös lämmöneristeenä. Pintaverhouksena on maalaus tai tapetti, joita kunnostetaan tarpeen mukaan. Kattopintoja, jotka ovat maalattua puuta, kunnostetaan tarpeen mukaan. Hyväkuntoiset lattiat ovat maalattua tai öljyttyä puuta. Wc:n seinissä näkyviin jätetty hirsipinta on suojattu pleksilevyillä. Keittiön vakiomalliset kiintokalusteet ovat käyttökelpoisia, mutta eivät tyyliltään sovi arvokkaaseen taloon.

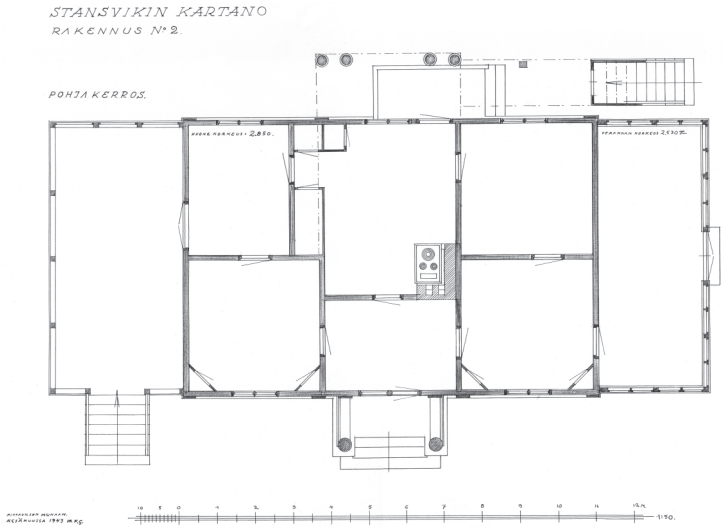
SIIPIRAKENNUS KELTAINEN HUVILA ELI HUVILA ENGEL (numero 2)

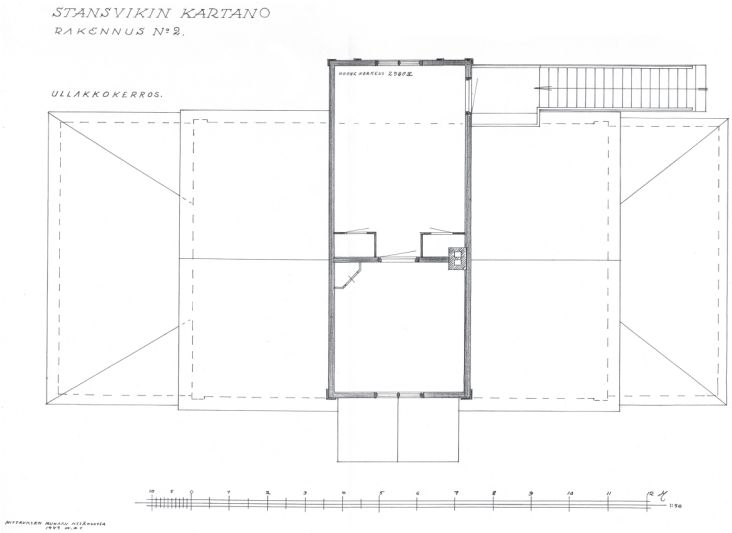
Kesävieraiden majoitukseen tarkoitettu huvila on rakennettu vuoden 1820 vaiheilla ja toinen kerros ja verannat 1898. Rakennuksessa ei ole vesijohtoa eikä viemäriä. Sähköjärjestelmä on uusittu vuonna 1994. Palovaroitinjärjestelmä on asennettu

Kartanon päärakennus:
Ppohjapiirustukset.

Siipirakennus eli Keltainen huvila:
Pohjapiirustukset.

Venevaja syksyllä 2002. Etualalla varpapelikenttä.

vuonna 2000. Asuinhuoneissa on pistotulppaliitäntäiset sähköpatterit, jotka ovat heikohkossa kunnossa. Uuneja ei ole. Koska rakennuksessa on vain paikoin jalkarännit tai räystäskourut, vesi pääsee vahingoittamaan erityisesti ulkonevia seinäpintoja ja ikkunoita.

Rakennuksessa on kivisokkeli, jossa on yksittäisiä betonipaikkoja. Tuuletusaukot ovat pienet.
Kantava puinen alapohja lepää sokkelin ja puutukien päällä. Alapohjassa ei ole lämmöneristystä. Tuuletusaukkojen kautta tehdyssä tarkastuksessa ei havaittu rakenteellisia vaurioita.

Rakennus on hirsirunkoinen. Seinissä ei ollut ulkoisia merkkejä lahovaurioista. Vesikate on huonokuntoinen kumibitumilaattakate, jossa ei kuitenkaan ole havaittu vuotokohtia. Räystäskouruja ja syöksytorvia ei ole pohjoispäädyn verannan kattoa lukuun ottamatta. Leveä vaakalaudoitus on tyydyttävässä kunnossa. Maalipinta on tyydyttävä, mutta paikoin sammaloitunut. Pilasterit, listat, räystäs- ja helmalistat ovat huonokuntoiset. Toiseen kerrokseen vievissä ulkoportaissa ja porrastasanteella sekä verannalla on runsaasti sammalta tai muuta kasvustoa. Kaikki rakennusosat ovat maalauksen tarpeessa. Sisääntulokatosta kannattavat pilarit ovat huonokuntoiset.

Talossa on yksinkertaiset ikkunat, jotka ovat kunnostuksen tarpeessa. Myös ulko-ovet ovat kunnostuksen tarpeessa. Sisäseinät on levytetty kipsilevyillä. Maalaus- ja tapettipinnat on uusittu 1992-1994. Maalatut tai kuultokäsitellyt lankku ja helmiponttipaneelikatot ovat hyväkuntoiset, samoin maalatut puulattiat.

Huvilassa on suunniteltu tehtäväksi peruskorjaus vuonna 2004.

VENEVAJA (numero 3)

Venevaja on rakennettu noin vuonna 1820. Nykyinen laituri on rakennettu vuonna 2000. Laiturissa on paikalta puretusta laiturista poiketen betoniset arkut ja puuosat on rakennettu kestopuusta. Kaiderakenne ei täysin noudata vanhaa mallia.

Venevajan puurungossa ja puuverhouksessa on kuntoarvion mukaan runsaasti lahovaurioita. Siitä päätellen että rakennuksen nurkat ovat auenneet, perustukset ovat saattaneet siirtyä merta kohti.
Rakennuksen pärekatto on vuodelta 1991. Venevaja on sähköistetty.

PIIKOJEN TALO ELI PITKÄHOVI (numero 4)

Pystyrimalaudoitetun pitkän ja kapearunkoisen yksikerroksisen hirsirakennuksen vanhin osa on rakennettu ennen 1800-luvun puoliväliä. Taloon tehtiin myös lautarakenteinen vajaosa, jossa oli pesutupa. Vuonna 1992–1993 peruskorjauksen yhteydessä taloa nostettiin ja rakennettiin yksi uusi huone. Samalla kolmiorimahuopakate uusittiin. Muiden taloon tehtyjen laajennusosien rakennusvuotta ei tiedetä.

Rakennuksessa on matala, jossain vaiheessa betonoitu luonnonkivisokkeli ja maan pinta oli paikoin noussut ulkovuorilautoihin asti. Alapohjaan on aiemmin tehty virheelliset tuuletusaukot, joilla ei ole saatu aikaan ilman läpivirtausta.

Talossa on puulämmitys. Siinä ei ole vesijohtoa eikä viemäriä. Sähköasennukset on uusittu vuonna 1992. Taloa korjataan parhaillaan. Alapohjat on revitty auki. Kantavien rakenteiden lahovauriot korjataan ja järjestetään riittävä tuuletus. Vesi ohjataan salaojituksella pois rakennuksen vierestä.

Rakennuksen vuonna 1995 tehtyä kuntoarviota ollaan päivittämässä vuoden 2003 alkuun mennessä.

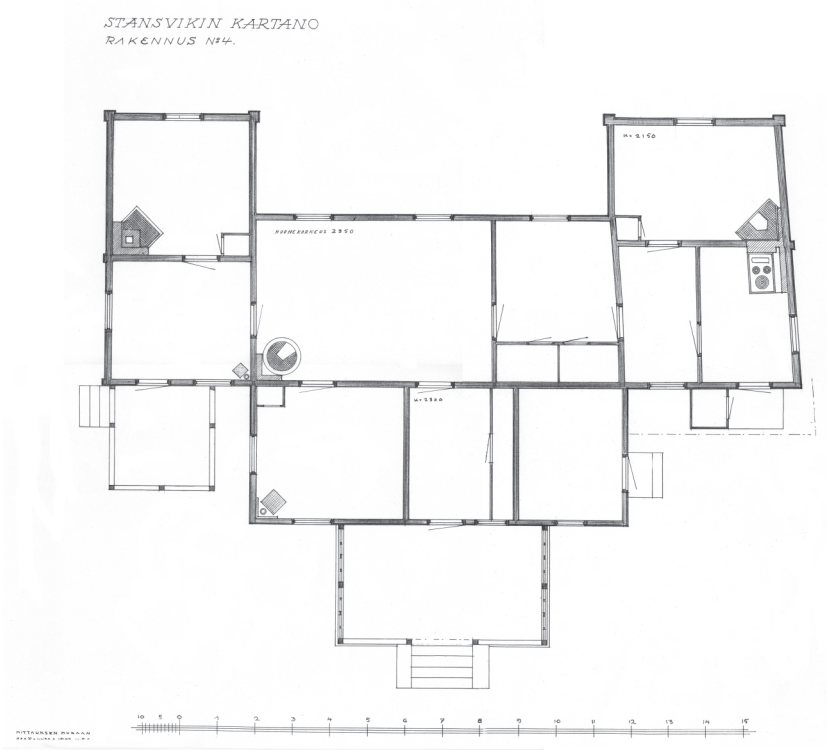
PUNAINEN HUVILA ELI RENKIEN TALO (numero 5)

Punainen huvila on yhdistetty kahdesta 1820-luvun vaiheilla rakennetusta työväenasunnosta Knut von Willebrandin aikana oletettavasti 1860-luvulla, jolloin siihen rakennettiin lisää huoneita ja suuri kuisti.
Peruskorjaus on tehty vuonna 1998. Rakennuksessa ei ole vesijohtoa eikä viemäriä. Puilla lämmitettävät uunit toimivat ja lisäksi talossa on sähköpatterit.

Rakennuksen vuonna 1995 tehtyä kuntoarviota ollaan päivittämässä vuoden 2003 alkuun mennessä.

Piikojen talo kartanoon johtavan tien varrella vuonna 1968.
Valokuva C. Grunberg. Helsingin kaupunginmuseo.

Punainen huvila eli Renkien talo: Pohjapiirustus.

Saaren huvimaja eli Temppeli mereltä nähtynä. Valokuva Foto Roos. Helsingin kaupunginmuseo.

HIRSIMÖKKI (numero 6)

Hirsimökki on entinen saunarakennus oletettavasti 1820-luvulta. Siinä oli alun perin maalattia. Rakennus on peruskorjattu 1990-luvun puolivälin jälkeen, jolloin se mm. kengitettiin. Lämmityslaitteena on sähköpatterit. Talossa ei ole vesijohtoa eikä viemäriä.

Rakennuksen vuonna 1995 tehtyä kuntoarviota ollaan päivittämässä vuoden 2003 alkuun mennessä.

VARASTO JA KELLARI (numerot 7 ja 8)

Entisen aitta/vajan vanhimmat osat on rakennettu 1800-luvun alkupuolella. Perustuksena on luonnonkivisokkeli ja betoninen kivijalka. Seinät ovat osittain hirttä, osittain rankarakenteiset ja pystylaudoitetut. Talossa on bitumihuopakate. Muut kantavat rakenteet ovat kunnossa, mutta vesikatto vuotaa. Betonisokkelin pinnassa on hometta ja sammalta. Alin hirsi on osittain lahonnut. Alaosan lattialaudoitus on uusittu 1990-luvun alussa.

Maakellari on rakennettu 1800-luvulla. Seinät ja holvattu sisäkatto on muurattu tiilestä. Sisätila on kunnostettu pubi-tilaksi ja sinne on rakennettu puulattia. Puurakenteisen vesikaton huopa on asennettu vuonna 1994. Ulkomaalaus on tehty muutama vuosi sitten.

SCHAUMANIN HUVILA ELI TORNIHUVILA (numero 9)

Hirsirakenteinen, osin vaakalaudoituksella vuorattu huvila on rakennettu tai siirretty nykyiselle paikalleen vuonna 1874. Vuokralaisena on Helsingin ahtaustyöntekijät ry. Rakennuksessa on toimivat puulämmitteiset uunit ja sähköpatterit. Ikkunat ovat yksinkertaiset, sillä huvila on ollut vain kesäkäytössä. Talossa on tehty peruskorjaus 1980-luvun lopulla. Talossa on wc, suihku ja vuonna 2000 yläkertaan rakennettu sauna.

ALPPIMAJA (numero 10)

Schaumanin huvilaan kuulunut hirsirakenteinen, taitekattoinen vierasmaja on peruskorjattu vuonna 2001. Rakennuksessa on sähkölämmitys ja lisäksi toimivat uunit, sauna ja wc. Talo on kesäkäytössä.

KAIVOSHUVILA (numero 11)

Talviasuttava hirsirakenteinen huvila on Stansvikin vanhin säilynyt rakennus 1700-luvun lopulta. Peruskorjaus on tehty 1990-luvun alussa. Talossa on toimivat uunit, sähköpatterit ja yläkerrassa vuonna 2000 rakennettu wc ja suihku.

HUVIMAJA ELI TEMPPELI (numero 12)

Edelheimien aikaista 1800-luvun alkupuolen huvimajaa on pidetty kunnossa maalaamalla ja uusimalla tarvittaessa huonokuntoisia puuosia.

TILANHOITAJAN TALO (numero 13)

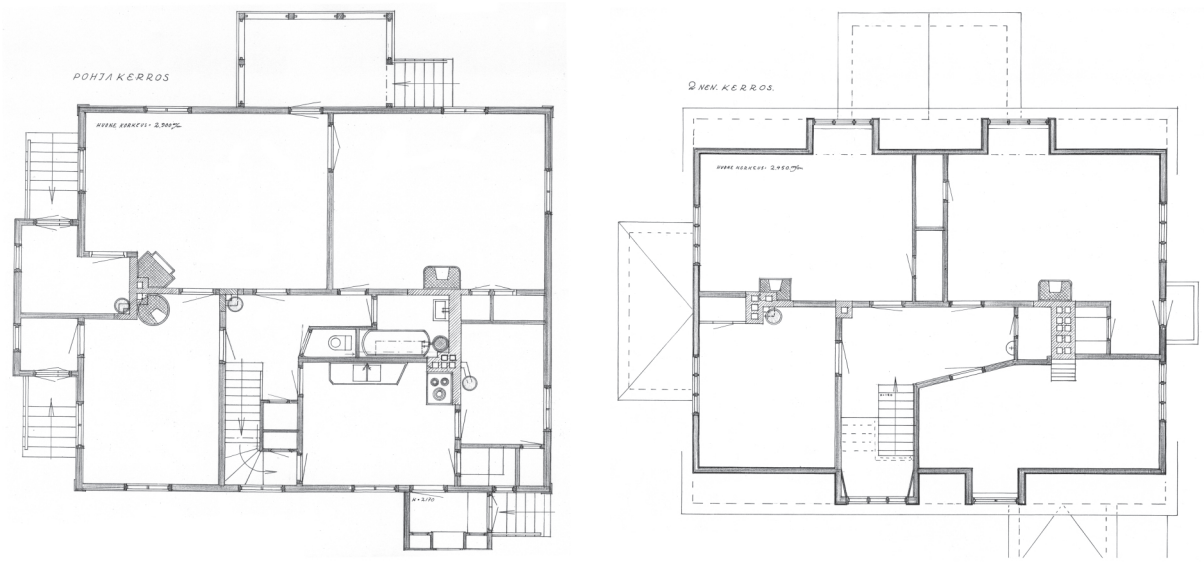
Uusi tilanhoitajan asunto on rakennettu noin vuonna 1920 ja ollut aiemmin ympärivuotisessa käytössä. Kaksikerroksisessa hirsirakennuksessa on kolme sisäänkäyntiä ja pieni parveke sekä betonista rakennetut kellaritilat. Pystyrimalaudoitetut ulkoseinät on maalattu öljymaalilla ja talossa on peltinen mansardikatto. Talossa on toimivat kakluunit ja lisäksi suora sähkölämmitys. Sisätilat on remontoitu 1990-luvun lopussa, jolloin mm. wc ja kylpyhuone on uusittu.
Rakennuksen runko ja kattotuolit ovat hyväkuntoiset. Katto- ja ulkoseinäremontti maalauksineen on parhaillaan käynnissä.

Rakennuksen vuonna 1995 tehtyä kuntoarviota ollaan päivittämässä vuoden 2003 alkuun mennessä.

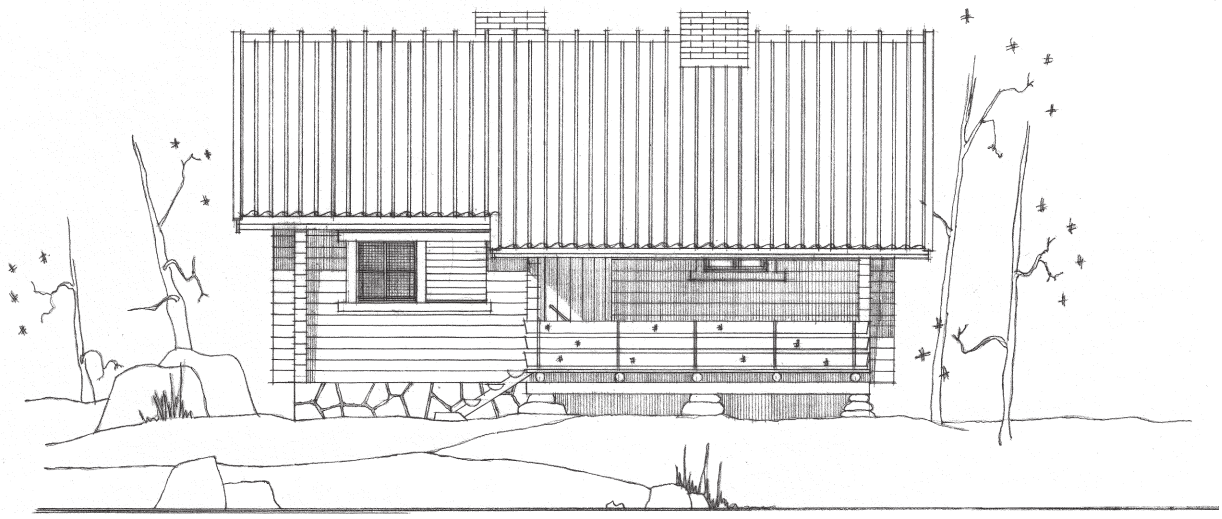
SAUNA (numero 14)

Hirsirakenteinen sauna on rakennettu vuonna 1948. Betonisokkeli ja ulkoportaat on päällystetty liuskekivillä. Saunassa on suora sähkölämmitys. Sähköasennukset on pääosin uusittu 1992. Rakennukseen tulee kylmä kaivovesi. Putkia ei ole eristetty. Lämmin käyttövesi lämmitetään puilla padassa. Hirsiseinät ovat sään kuluttamat, mutta kestävät hyvin hoidettuna vielä vuosia. Tiilikate on hyväkuntoinen, samoin ikkunat, ovet, ikkunaluukut ja vuorilaudat. Rakennusta kunnostetaan tarpeen mukaan jatkuvasti.

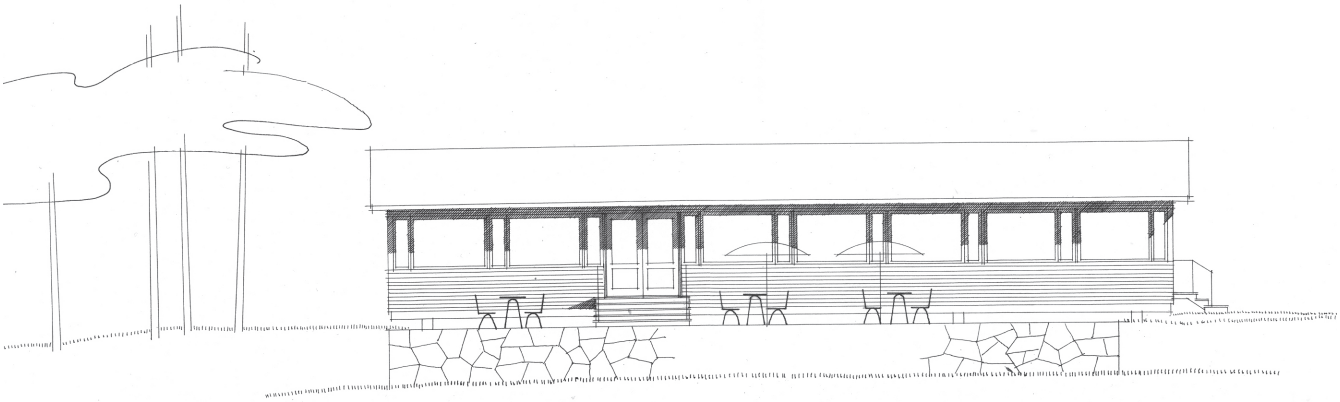
Rakennuksen vuonna 1995 tehtyä kuntoarviota ollaan päivittämässä vuoden 2003 alkuun mennessä.

ilanhoitajan talo: Pohjapiirustukset.

Sauna: Julkisivupiirustus.

Ravintola: Julkisivu merelle.
Etualalla entisen navetan kivijalka.

RUOKALARAKENNUS ELI RAVINTOLA (numero 15)

Ruokala on rakennettu vuonna 1960. Se on rankarakenteinen, vaakasuuntaan limilaudoitettu yksikerroksinen puurakennus, jossa on rossipohja ja keittiön alla betonirakenteinen kellari. Vesikatto on peltiä.

Rakennus on säilynyt melko alkuperäisessä kunnossa. Lattia on uusittu noin kymmenen vuotta sitten. Ikkunat on uusittu vuonna 2000 lämpöikkunoiksi. Tarjoilutiski on alkuperäinen. Rakennuksessa on öljykäyttöinen ilmalämmitys, joka on kunnostettu ja sisä-wc. Ravintola on käytössä huhtikuusta joulukuuhun ja kesällä avoinna joka päivä.

Rakennuksen vuonna 1995 tehtyä kuntoarviota ollaan päivittämässä vuoden 2003 alkuun mennessä.

TALONMIEHEN ASUNTO (numero 16)

Talonmiehen asunto on rakennettu vuonna 1965 ja peruskorjattu noin vuonna 1996. Rakennus on yksikerroksinen rankarakenteinen vaakalautaverhoiltu puutalo. Puurakenteinen alapohja on tuulettamaton. Talossa on huopakatto. Rakennuksessa on tehty peruskorjaus, jossa mm. öljylämmitys on korvattu suoralla sähkölämmityksellä, lämminvesivaraaja uusittu ja seinät sekä katto lisälämpöeristetty. Alapohjan lämmöneristystä on parannettu vuonna 1992.

Rakennuksen vuonna 1995 tehtyä kuntoarviota ollaan päivittämässä vuoden 2003 alkuun mennessä.

HUOLTORAKENNUS (numero 17)

Rankarakenteinen pystylautaverhoiltu huoltorakennus on rakennettu vuonna 1962. Betonisokkelin päälle tehty puinen alapohja on tuulettamaton. Talossa on huopakate. Rakennuksessa on naisten ja miesten wc-tilat ja suihkut sekä pyykinpesutila tavalliselle pyykille ja matoille. Rakennuksessa ei ole lämmitystä. Vesijohto ja viemäri on uusittu hiljattain. Jätevedet puhdistetaan alueen omassa puhdistamossa. Ilmanvaihto on painovoimainen. Vesikatto on uusittu vuonna 1993 ja ulkoseinät maalattu muutama vuosi sitten.

Rakennuksen vuonna 1995 tehtyä kuntoarviota ollaan päivittämässä ensi vuoden alkuun mennessä.

LÄNSIRANNAN VENEVAJA (numero 18)

Vaja on rakennettu uudelleen lähes vanhan mallin mukaisesti. Kattomuotoa on muutettu sisäkorkeuden kasvattamiseksi.

HUOLTORAKENNUKSET (numerot 19 ja 20)

Vanhassakylässä ja Uudessakylässä on huoltorakennukset, joissa on naisten ja miesten wc-tilat sekä suihkut.

VASTARANNAN HUVILAT

Kaupungin omistamat huvilat eivät kuulu kartanon alueeseen, mutta ovat kesäkodin käytössä.

VILLA LAHDENSIVU ELI RELANDERIN HUVILA
(numero 21)

Huvila on rakennettu 1910-luvun vaiheilla ja peruskorjattu 2001-2002. Kesäkäytössä olevassa rakennuksessa on puulämmitteiset toimivat uunit

VILLA TALLBACKA (numero 22)

Uusrenessanssityylinen huvila on rakennettu oletettavasti 1800-luvun lopulla ja peruskorjattu täydellisesti vuonna1998. Kesäkäytössä olevassa huvilassa on toimivat puulämmitteiset uunit ja sähköpatterit. Vesijohtoa ja viemäriä ei ole.

VILLA NORRMEN (numero 23)

Mansardikattoinen kesäkäytössä oleva huvila on rakennettu 1910-luvulla ja siinä on tehty kunnostustöitä vuonna 1998. Täydellinen peruskorjaus on suunnitteilla vuodeksi 2004.

VILLA NUOTTANIEMI (numero 24)

Talviasuttava huvila on rakennettu 1930-luvun vaiheilla. Peruskorjaus on aloitettu vuoden 2002 syksyllä. Taloon tehdään wc ja suihku.

LÄHDEVIITTEET

[1] Stansvikin kartanoalue – Hoito- ja kehittämisperiaatteita sekä suosituksia jatkosuunnittelulle

[2] Heikkilä, Marjo. Stansvikin kallioalue, hoito- ja käyttösuunnitelma. Helsingin kaupungin ympäristönsuojelutoimisto 1990.

[3] Lampinen. 1981. : 7.

[4] Lampinen. 1981. : 6.

[5] Charta öfver Degerö Bys Ägor uti Helsinge Sockn 1777, 1794.

[6] Lampinen. 1981. : 8.

[7] Lampinen 1981. : 10.

[8] Charta öfver Degerö Bys Ägor uti Helsinge Sockn 1777, 1794.

[9] Lampinen 1981. : 9.

[10] Charta öfver Degerö Bys Ägor uti Helsinge Sockn 1777, 1794.

[11] Lampinen. 1981. : 12.

[12] Nyberg 1941. : 232.

[13] Lampinen. 1981. : 11.

[14] Hultin. 1896. : 15.

[15] Laine. 1952. : 291.

[16] Saltikoff, Laitakari, Kinnunen, Oivanen. 1955. : 49.

[17] Härö. “Suomen vuoritoimi ja metalliruukit. Historiaa.” www.steamengine.com

[18] Laine. 1952. : 292.

[19] Laine. 1952. : 292.

[20] Laine. 1952. : 292.

[21] Laine. 1952. : 293.

[22] Saltikoff, Laitakari, Kinnunen, Oivanen. 1955. : 40.

[23] Saltikoff, Laitakari, Kinnunen, Oivanen. 1955. : 41.

[24] Consept Ritning öfwer Degerö Säteries och Hemans Ägor 1777.

[25] Lampinen. 1952. : 13.

[26] Senaatin kartta 1872, 1873. Karttalehti 30.

[27] Lampinen. 1981. : 13.

[28] Lampinen. 1981. : 15.

[29] Nyberg. 1941. : 231.

[30] Lampinen. 1981. : 18.

[31] Nyberg. 1941. : 231.

[32] Lampinen. 1981. : 18.

[33] Lampinen. 1981. : 18.

[34] Arkio-Laine. : 3, 4.

[35] Consept Ritning öfwer Degerö Säteries och Hemans Ägor 1777.
Charta öfver Degerö Bys Ägor uti Helsinge Sockn 1777, 1794.

[36] Lampinen. 1981. : 25.

[37] Nordman. 1947. : 322.

[38] Lampinen. 1981. : 20.

[39] Mittauspiirustukset. 1943. ; Lampinen. 1981. : 20.

[40] Lampinen. 1981. : 26.

[41] Lampinen. 1981. : 21.

[42] Lampinen. 1981. : 22.

[43] Lampinen. 1981. : 22.

[44] Lampinen. 1981. : 23.

[45] Lampinen. 1981. : 62, 63.

[46] Nyberg. 1941. : 231.

[47] Aatelisia ja porvareita - muotokuvanäyttely kansallismuseossa. Museoviraston internet-sivut.

[48] Nyberg. 1941. : 231.

[49] Lampinen. 1981. : 30.

[50] Nyberg. 1941. : 233.

[51] Lampinen. 1981. : 31.

[52] Lampinen. 1981. : 63.

[53] Lampinen. 1981. . 64.

[54] Bruncronan akvarelli n. vuodelta 1820. Valokuva Signe Brander v. 1910. Helsingin kaupunginmuseo.

[55] Lampinen. 1981. : 64.

[56] Lampinen. 1981. : 65.

[57] Pihl Atmer. 1987. : 590.

[58] Tullisaren kartanopuisto. Ympäristöhistoriallinen selvitys ja kunnostussuunnitelma. 1995. : 17.

[59] Lampinen. 1981. : 67.

[60] Lampinen. 1981. : 32.

[61] Nyberg. 1941. : 234.

[62] Lampinen. 1981. : 68.

[63] Lampinen. 1981. : 66.

[64] Lampinen. 1981. : 36.

[65] Nyberg. 1941. : 236.

[66] Lampinen. 1981. : 38.

[67] Lampinen. 1981. : 67.

[68] Lampinen. 1981. : 38.

[69] Ruoff. 2001. : 128.

[70] Lampinen. 1981. : 43.

[71] Lampinen. 1981. : 80.

[72] Lampinen. 1981. : 41.

[73] Lampinen. 1981. : 41.

[74] Nyberg. 1941. : 236.

[75] Lampinen. 1981. : 43.

[76] Nyberg. 1981. : 235.

[77] Nyberg. 1941. : 236.

[78] Lampinen. 1981. : 68.

[79] Lampinen. 1981. : 48-49.

[80] Nyberg. 1941. : 240.

[81] Lampinen. 1981. : 50.

[82] Lampinen. 1981. : 55.

[83] Senaatin kartta 1872, 1873.

[84] Nyberg. 1941. : 239.

[85] Lönnqvist. 1995. : 105.

[86] Nyberg. 1941. : 237.

[87] Nyberg. 1941. : 238.

[88] Lampinen. 1981. : 55.

[89] Lampinen. 1981. : 57-58.

[90] Ilmakuva vuodelta 1943. Topografikunta.

[91] Lampinen. 1981. : 58.

[92] Senaatin kartta 1872, 1873. Karttalehti 30.

[93] Karta i tre delar öfver Holmgård Säteri n:o 1 i Degerö by 1913.

[94] Lampinen. 1981. : 55.

[95] Lönnqvist. 1995. : 104-105. ; Pihl Atmer. 1987. : 604.

[96] Lampinen. 1981. : 56.

[97] Lampinen. 1981. : 56.

[98] Lampinen. 1981. : 56.

[99] Lampinen. 1981. : 57.

[100] Lampinen. 1981. : 52.

[101] Lampinen. 1981. : 52-53.

[102] Lampinen. 1981. 50.

[103] Nyberg. 1941. : 237. Lampinen. 1981. : 50.

[104] Senaatin kartta 1872, 1873.

[105] Nyberg. 1941. : 237.

[106] Nyberg. 1941. : 237.

[107] Lampinen. 1981. : 51.

[108] Nyberg. 1941. : 237.

[109] Arkio-Laine.

[110] Lampinen. 1981. : 59

[111] Lampinen. 1981. : 54.

[112] Lampinen. 1981. 71.

[113] Lampinen. 1981. 71-72.

[114] Lampinen. 1981. 87-88.

[115] Nyberg. 1941. : 240.

[116] Lampinen. 1981. 90.

[117] Lampinen. 1981. : 58.

[118] Lampinen. 1981. 94.

[119] Lampinen. 1981. : 92.

[120] Lampinen. 1981. : 92.

[121] Lampinen 1981. 93.

[122] Harvia.

[123] Lampinen. 1981. : 94-95.

[124] 50 kesää Stansvikissa.

[125] Hiltunen. 2001. : 41-42.

[126] Heikkilä. 1990

[127] Hiltunen. 2001. : 36-37.

[128] Hiltunen. 2001. : 35-36.

[129] Hiltunen. 2001. : 37.

[130] Hiltunen. 2001. : 38.

[131] Hiltunen. 2001. : 39.

[132] Helsingin kaupungin ympäristökeskus. Linnustoselvitys.

[133] Hiltunen. 2001. : 39.

[134] Mattila, Salin, Mikkola. 1999.

[135] Piispanen, haastattelu.

[136] Hautamäki. 1999.

[137] Meluselvitykset Santahaminassa ja sen lähiym päristössä. 2001.

ISBN 952-473-025-1
ISSN 0787-9024

HELSINGIN KAUPUNKISUUNNITTELUVIRASTON ASEMAKAAVAOSASTON SELVITYKSIÄ 2003:3

STANSVIKIN KARTANOALUE

HOITO- JA KEHITTÄMISPERIAATTEITA SEKÄ SUOSITUKSIA JATKOSUUNNITTELULLE

ESIPUHE

Nykyisen Laajasalon öljysataman paikalle tullaan 2010-luvulla rakentamaan uusi kaupunkialue, työnimeltään Kruunuvuorenranta. Stansvik on tärkeä osa viheralue-kokonaisuutta ja kuuluu Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston Kruunuvuorenranta-projektin suunnittelualueeseen.

Tässä työssä esitetyt Stansvikin alueen hoito- ja kehittämisperiaatteet liittyvät Stansvikin kartanoalueen ympäristöhistorialliseen selvitykseen (Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2003:1), jonka tavoitteena oli kartanoalueen kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaiden sekä toiminnallisesti merkittävien piirteiden selvittäminen. Selvityksen perusteella on ideoitu maisemanhoito- ja kehittämisehdotuksia ottaen huomioon uuden kaupunkialueen rakentamisen ja asukasmäärän huomattavan kasvun aiheuttamat vaatimukset alueen käytölle sekä rakennettavan Kruunuvuorenrannan luonteva liittyminen virkistysalueeseen.

Suurinta osaa Stansvikin alueesta käytetään yleisenä viheralueena. Helsingin kaupunki omistaa koko maa-alueen. Koko alue on asemakaavoittamaton. Kartanon rakennukset on vuokrattu KVL Helsinki ry:lle (Kunnallisvirkamiesten yhdistys). Kartanon maalla on kaksi yhdistyksen hallinnoimaa lomamajakylää sekä viljelypalsta-alue. Koirasaarentien varrella oleva kaivoshuvila sekä Stansvikin niemen vastarannalla Nuottaniemessä sijaitsevat neljä huvilaa on myös vuokrattu yhdistykselle. Kaivoshuvilaa vastapäätä sijaitseva Schaumanin huvila on vuokrattu Helsingin ahtaustyöntekijät ry:lle. Varis- ja Pitkäluodolla on Pelastuslaitoksen kesäkotiyhdistyksen lomamajoja ja kaksi 1800-luvun rakennusta.

Stansvik on ainutlaatuisen hyvin säilynyt kokonaisuus, jossa on hoidetun kulttuuriympäristön lisäksi monipuolinen ja arvokas luonto. Kaunista saaristomaisemaa täydentää parisataa vuotta vanha puutarha ja maisemapuisto. Kartanoalueen rakennukset ovat kulttuurihistoriallisesti ja/tai rakennustaiteellisesti arvokkaita. Stansvikin kartanomaisema on mukana valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt -luettelossa (Rakennettu kulttuuriympäristö. Ympäristöministeriö, Museovirasto. 1993). Se sisältyy myös Helsingin yleiskaavaehdotuksessa kulttuurihistoriallisesti merkittäviin alueisiin. Historiallisten arvojensa perusteella Stansvik on määritelty erittäin merkittäväksi kartanoympäristöksi, jolla on lisäksi erityistä puutarhataiteellista arvoa. Muita vastaavia kohteita Helsingissä ovat ainoastaan Annala, Herttoniemi ja Tullisaari (Ranja Hautamäki. Helsingin kartanoympäristöt -yhteenveto syksyn 1998 inventoinnista. HKR, VIO 1999).

Koirasaarentien luoteispuolella on Stansvikin kaivosalue, joka on rauhoitettu luonnonsuojelulain nojalla. Kaivosalue rakennuksineen liittyy Stansvikin kartanoalueen kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen kokonaisuuteen. Luonnonsuojelualueelle on laadittu jo aiemmin hoito- ja käyttösuunnitelma.

Työ on tehty kaupunkisuunnitteluviraston ja rakennusviraston viherosaston yhteisenä toimeksiantona. Työhön ovat Maisema-arkkitehdit Byman & Ruokonen Oy:stä osallistuneet Ria Ruokonen ja Eeva Stålhammar sekä maisema-arkkitehtiylioppilaat Heidi Burjam (kartat) ja Milla Hakari (kartat ja taitto). Työtä on valvonut ohjausryhmä, johon ovat kuuluneet Matti Eronen, Kaisu Ilonen, Inga Kåhre-Maury, Barbara Tallqvist, Riitta Jalkanen ja Leena Makkonen Helsingin kaupunkisuunnitteluvirastosta, Sari Saresto Helsingin kaupunginmuseosta, Tuuli Ylikotila Helsingin kaupungin rakennusvirastosta ja Kari Kaartamo kiinteistöviraston talo-osastosta. Lisäksi asiantuntijalausuntoja on antanut Antti Salla Helsingin kaupungin ympäristökeskuksesta.

SISÄLLYS

1. YLEISTÄ 4

Työn tavoitteet ja sisältö
Tarkastelualue
Aineisto ja menetelmät

2. HISTORIALLISET KEHITYSVAIHEET 5

3. ARVIO NYKYTILANTEESTA 7

Aluekokonaisuudet
Reitit
Alueen arvot ja ongelmatekijät

4. KEHITTÄMISPERIAATTEET 11

4.1 Maisema ja luonto 11
4.2 Puutarha ja kartanon lähiympäristö 13
4.3 Rakennukset 15
4.4 Virkistyskäyttömahdollisuudet 18
4.5 Tiet, polut ja pysäköinti sekä kunnallistekniikka 20

5. SUOSITUKSIA LISÄSELVITYKSISTÄ 22

1. YLEISTÄ

TYÖN TAVOITTEET JA SISÄLTÖ

Stansvikin kartanoalueen ympäristöhistoriallisessa selvityksessä (KSV:n julkaisu 2003:1) on kuvattu kartanoalueen historialliset vaiheet. Pyrkimyksenä oli hahmottaa maiseman kehitys, kartanon rakennusten ja puiston vaiheet eri aikakausina sekä oleelliset toiminnalliset ja maankäytölliset piirteet.

Stansvikin kartanoalue on säilynyt poikkeuksellisen eheänä kokonaisuutena ja rakennukset ovat nykyisiä tarpeita ja käyttöä ajatellen hyvässä kunnossa.

Tässä raportissa on esitetty suosituksia jatkosuunnittelulle sekä kirjattu muistiin tiedossa olevat lisäselvitystarpeet. Alueen erityispiirteet on arvotettu ja paikan käyttö- ja kehittämismahdollisuuksia on ideoitu. Työssä on esitetty suosituksia arvokkaiksi todettujen piirteiden säilyttämisestä ja palauttamisesta.

Ehdotuksissa on painotettu lähiajan hoitotoimenpiteitä, joilla ympäristöä voidaan kehittää ja valmentaa tulevia maankäytön muutoksia varten. Myös rakennusten käytöstä sekä uusista rakennuspaikoista on esitetty suosituksia.

Lähtökohtana on, että Stansvikia kehitetään virkistysalueena, jonka rajaus määräytyy tarkemmin Kruunuvuorenrannan osayleiskaavatyön ja asemakaavoituksen yhteydessä. Kaavatyön edetessä alueen hoito- ja kehittämisperiaatteita tulee tarkentaa ja sovittaa yhteen tulevan maankäytön kanssa.

TARKASTELUALUE

Stansvikin niemi ja lahti sijaitsevat Helsingin itäisessä saaristossa, Degerön saaren, nykyään Laajasalon, lounaisosassa. Alue on linnuntietä alle viiden kilometrin päässä Helsingin keskustasta. Matka Herttoniemen kautta Helsinkiin on kymmenen kilometriä. Stansvikin kartanoalue rajautuu lännessä Laajasalon öljysatamaan ja idässä Nuottaniemen huvila-alueeseen. Kartanon yhdistää Tullisaareen Laajasalon länsiosan halkaiseva vihervyöhyke.

Selvitys- ja suunnittelualue on esitetty oheisessa kartassa. Yleispiirteinen maisema- ja ympäristöhistoriallinen selvitys tehtiin koko kartanon vaikutusalueelle. Perusteellisempi tarkastelualue on rajattu suppeammin kartanon lähiympäristöön.

AINEISTO JA MENETELMÄT

Kehittämisperiaatteet on koottu nojautuen ympäristöhistorialliseen selvitykseen, jonka lähteinä on käytetty ympäristöstä ja kasvillisuudesta tehtyjä selvityksiä, rakennuksista tehtyjä mittauspiirustuksia ja kuntoselvityksiä, uusia ja vanhoja karttoja selostuksineen, ilmakuvia, valokuvia, maalauksia ja piirroksia tai niistä otettuja valokuvia sekä kirjallisuutta ja haastatteluja. Pääasiallinen lähde on ollut FM Hannele Lampisen pro gradu -tutkielma *”Stansvikin kartano miljöötaiteellisena muistomerkkinä*” (Helsingin yliopiston taidehistorian laitos, 1981). Ympäristöä ja rakennuskantaa on havainnoitu maastokäynnein. Lisäksi työn yhteydessä on suoritettu maastomittauksia.

Eri hallintokunnat ovat kommentoineet esitettyjä ehdotuksia omasta näkökulmastaan. Kaupunkisuunnitteluviraston ja rakennusviraston edustajien lisäksi työryhmään on kuulunut edustus kiinteistövirastosta ja kaupunginmuseosta. Lisäksi on kuultu ympäristökeskuksen asiantuntijoita. Ympäristökeskuksen rooli tulee olemaan tärkeä alueen jatkosuunnittelussa, sillä arvokkaat luonnontekijät sekä tiedossa olevat saastuneet alueet edellyttävät lisäselvityksien tekemistä. Stansvikin torppa mainitaan ensimmäisen kerran Hel-

2. HISTORIALLISET KEHITYSVAIHEET

singin pitäjän manttaaliluetteloissa vuonna 1712. Torppa sijaitsi metsäisen niemen keskivaiheilla ja siihen kuului asuinrakennus pihamaineen sekä pieniä peltotilkkua ja niittymaita.

Stansvikin lahdenpohjukasta luoteeseen alettiin louhia rautamalmia vuonna 1766 ja toiminta jatkui 1830-luvun lopulle asti. 1700-luvun lopussa kaivosalueen vieressä oli pieni pajarakennus. Myöhemmin rakennettiin kaivoksen ja Stansvikin lahdenpohjukan väliin uusi asuinrakennus. Vuodesta 1787 vuoteen 1799 Stansvikissa asui ainoastaan kaivosseppä Boman vaimonsa Gretan kanssa.

Vuonna 1796 päättyneen isojakotoimituksen jälkeen Degerön saarella oli kolme tilaa: Holmgårdin säteri, Uppbyn rälssitila ja Tuurholman yksinäinen verotalo. Vapaaherratar Catharina Armfelt myi Holmgårdin säteriin kuuluneen Stansvikin torpan lähialueineen luutnantti Johan Ludvig Brantille, joka myi sen edelleen Fabian Casimir Roswallille vuonna 1801 tai 1802. Roswall hankki itselleen maatilan, kuten upseeripiireissä oli tuolloin tapana.

Torppaa ei mainita enää vuoden 1803 manttaaliluettelossa. Vanhojen karttojen mukaan Roswallin rakennuttama vuonna 1804 valmistunut asuinrakennus tehtiin kutakuinkin entisen torpan paikalle. Vanhan torpan seinät ja kivijalka jäivät kuitenkin osaksi uutta rakennusta. Kartano rakennettiin uusklassiseen tyyliin. Roswall ehti asua perheineen Stansvikissa vain lyhyen ajan, sillä hän joutui siirtymään jo 1804 Stralsundiin Pommeriin.

Tilan osti vuonna 1805 ruotsalainen Emanuel Thelning, joka oli 1700-luvun lopun huomattavimpia muotokuvamaalareitamme. Hän asui tilalla vuoteen 1813 asti ja vuokrasi sen ensin Viaporin korkea-arvoisille venäläisupseereille, kunnes myi Stansvikin Fredrik Vilhelm Edelheimille vuonna 1817.

Stansvikissa ei vuonna 1820 ollut vielä varsinaista puutarhaa. Siellä täällä kasvoi muutamia pensaita ja puita. Päärakennukselle johti tie avoimen pelto- tai niittymaan poikki haarautuen rantaan, jossa oli pieni rakennus. Päärakennuksen takana kasvoi tiheä metsä ja siihen rajautuva peltoalue oli aidattu. Maanviljelyä harjoitettiin vain vähäisessä määrin.

Edelheimit hankkivat tilan kesäasunnokseen. Heidän aikanaan Stansvikista muodostui kesäkartano. Päärakennuksen kaakkoispuolelle rakennettiin uusi vierasmajoitukseen tarkoitettu empiretyylinen siipirakennus. Myös useita talousrakennuksia rakennettiin.

Varsinaisen puiston perustaminen Stansvikiin aloitettiin Fredrik Vilhelm Edelheimin aikana. 1800-luvun alussa kartanoalue tarjosi ihanteelliset puitteet 1700-luvun lopulla pohjoismaissakin muotiin tulleelle englantilaiselle maisema-puutarhalle. Stansvikissa ei ollut suuria puistoistutuksia, vaan alue oli pääasiassa luonnontilainen. Korkean kallion huipulle rakennettiin maisemapuistoon olennaisesti kuuluva kiinalaisvaikutteinen paviljonki, ”temppeli”. Päärakennuksen takana oli pieni hyötypuutarha, jossa kasvoi omena-, luumu-, päärynä- ja kirsikkapuita sekä marjapensaita. Lähistöllä oli kasvihuone ja kasvilavoja. Tilalla viljeltiin myös hyötykasveja.

Paras ja tärkein kulkureitti mantereelta Degeröhön oli vesitie ja saaren lähivedet olivat vilkkaasti liikennöityjä. Kartanoon saapumisesta haluttiin tehdä vaikuttava kokemus rakentamalla kartanon rantaan komea empiretyylinen venevaja.

Paul Henrik Edelheim kuoli vuonna 1855 ja kartano myytiin Knut Felix von Willebrandille. Myös Willebrandit käyttivät kartanoa kesäasuntonaan. Heidän

aikanaan kesävieraiden määrä entisestään kasvoi. Kartanossa harjoitettiin vain pienimuotoista viljelyä. Työväenasuntoja muutettiin huviloiksi ja 1800-luvun lopussa rakennettiin myös useita talousrakennuksia. Talouspihan koillisnurkkaan rakennettiin pehtoorin asunto, johon liittyi kasvihuone.

Puutarhaa uudistettiin. Päärakennuksen edustalle muodostettiin kaksi nurmikkosoikiota, joiden välistä johti tie rantaan. Pihalle tehtiin eri suuntiin kaartuvia hiekkakäytäviä. Polut risteilivät pitkin rantoja ja Stansvikin niemeä. Vuoden 1860 tienoilla Knut von Willebrand istutti kartanoon johtavan tammikujan. Stansvikin niemen kärkeen siirrettiin Helsingin eteläsatamasta entinen Helsinki–Pietari -merilinjan lipunmyyntikoju huvimajaksi. Nuottaniemeen rakennettiin keilailuhuone.

Vuonna 1837 alkoi höyrylaivaliikenne Helsingin satamasta Viaporiin ja Degeröhön. Työväestö teki retkiä omilla soutu-veneillään mm. Hålvikin ja Håkansvikin rannoille. Vesitie oli tärkein tulosuunta aina 1900-luvulle saakka. Ensimmäinen tieyhteys Laajasalon suunnasta näkyy vasta vuoden 1872 kartassa..

Kruunuvuoren rannoilla oli 1800-luvun lopulla pieni luotsiyhdyskunta. Rannoilla asui myös kalastajia, sillä kartanon kalavedet oli vuokrattu jo 1800-luvun alussa tilan mailla asuvalle kalastajalle. Luotsituvat ja kalastajien mökit hävisivät viimeistään 1940-luvulla, kun Länsi-Degerön rannalta vuokrattiin suuria alueita öljysatama-alueeksi.

Erik von Willebrandin kuoltua vuonna 1938 Helsingin kaupunki osti Stansvikin tilan pinta-alaltaan 100 ha. Vuonna 1946 koko Degerö liitettiin Helsingin kaupunkiin. Kaupunki vuokrasi vuodesta 1951 lähtien suuria maa-alueita öljy-yhtiöille ja öljysatama perustettiin. Öljysatama voi toimia Laajasalossa vuoteen 2010 asti, jolloin alueen tulee olla purettu ja puhdistettu.

Kartanon ydinalue rakennuksineen vuokrattiin vuonna 1945 Helsingin kaupungin virkamiesyhdistykselle (Helsingin kunnallisvirkamiehet ja toimihenkilöt ry.). Kesällä 1953 rakennettiin kesämajoja entiselle Stansvikin saarelle ns. Vanhakylään ja vuonna 1957 alettiin kallioalueelle rakentaa nk. Uusikylää. Mökkejä on yhteensä yli 50. Yhdistys on rakennuttanut kartanon läheisyyteen ruokalan sekä huoltorakennuksia. Yhdistyksen loma- ja virkistystoiminta on jatkunut vilkkaana näihin päiviin asti.

1990-luvulla ulkoalueet siirtyivät HKR:n viherosaston hoitoon ja yleiseen käyttöön. Alueella voi vapaasti liikkua ja ulkoilla.

3. ARVIO NYKYTILANTEESTA

LUONTO JA MAISEMA

Stansvikin alue on säilynyt poikkeuksellisen muuttumattomana pääkaupungin kehittyessä ja kasvaessa. Kartano sijaitsee yksinäisellä metsäisellä niemellä. Vuonna 1804 rakennettu päärakennus sijaitsee samalla paikalla kuin Stansvikin torppa 1700-luvun alussa. Maisemallisesti rakennuksen paikka niemen keskivaiheilla mereen viettävän rinteen korkeimmalla kohdalla hallitsee lähiympäristöään sekä näkyy komeasti merelle. Kallioiset mäet suojaavat aluetta eri suunnista. Niityt ja pellot sijaitsivat Tahvonlahden länsirannalla alavampaa maastoa myötäillen.

1860-luvulla istutettu tammikujanne on edelleen olemassa, joskin päärakennukselle johtava osa puista on jouduttu kaatamaan viime vuosina. 1800-luvun puolivälissä rakennettu koristepuutarha on edelleen havaittavissa alkuperäisen laajuisena. Puutarhan tärkeät elementit, huvimaja, venevaja ja kiviaita ovat säilyneet. Myös hedelmätarha on olemassa.

Tiestöä on edelleenkin niukasti ja se seurailee samoja linjauksia kuin ensimmäiset reitit.

Tahvonlahdenniemi erottuu selvästi omana kokonaisuutenaan etelästä mereltä päin katsottaessa. Metsän puustoinen siluetti on ehyt. Stansvikin kartano ja sitä ympäröivä puisto muodostavat yhdessä merkittävän ja maisemallisesti ehjän kokonaisuuden. Maisemallisesti tärkeä kohokohta on entinen saari huvimajoineen. Saareen on aiemmin johtanut silta, mutta merenlahden umpeen kasvamisen myötä se on korvattu kannaksen päällä kulkevalla tiellä. Saaressa sijaitsevat lomamökit piiloutuvat maastoon. Umpeen kasvanut merenlahti on ruovikkoinen.

Sansvikin niemen itäpuolella sijaitsevan entisen saaren pohjoispuolella oleva merenlahti on alkanut kasvaa umpeen jo 1800-luvulla. Maa on kohonnut ja lisäksi öljynjalostustoiminta on rehevöittänyt aluetta voimakkaasti. Lahteen on laskettu todennäköisesti myös myrkkyjä sisältäviä päästöjä. Merenlahti on ruovikoitunut voimakkaasti ja se on arvokasta lintualuetta.

Kartanon pelloista suurin osa on metsittynyt ja kasvanut umpeen. Osa pelloista on myös metsitetty, kuten sisääntulotien reunassa oleva alue, johon on istutettu tammia 1970-luvulla. Ainoastaan päärakennuksen lähialueella olevat entiset pellot, kuten pelikentän ympäristö, ovat edelleen avoimia maisematiloja. Tiheän puuston ansiosta maisema on yksipuolistunut ja vaihtelevat näkymät merelle ja kohti päärakennusta ovat kasvaneet umpeen.

Vesipinta on tärkeä osa Stansvikin maisemaa. Niemeltä avautuu muutamia kapeita näkymiä kohti keskustaa ja Suomenlinnaa sekä jopa kauas avomerelle asti.

Monimuotoisuudessaan ja lajirikkaudessaan Stansvikin alue kuuluu Helsingin merkittävimpiin luontokohteisiin. Alueella on säilynyt lähes luonnontilaisia biotooppeja, jotka muutoin ovat Helsingissä käyneet yhä harvinaisemmiksi. Rehevät lehdot, karut kalliolakikankaat, vaihtelevat rakentamattomat merenrannat, harjumännikkö sekä pienet suot ja soistumat vuorottelevat Stansvikissa. Se on kasvilajistoltaan yksi Helsingin runsaslajisimmista alueista. Alueen arvokkaat biotoopit ovat arkoja kulutukselle.

Talludden eli Tahvonlahdenniemi on yksi Helsinginharvoista harjuista. Jäätikköjokimuodostumana niemi on geologisesti arvokas. Niemellä kasvaa suuria kilpikaarnaisia mäntyjä ja vanhojen mäntyjen lahottajasieni, männynkääpä, on yleinen. Myös monimuotoinen ja huomattavan luonnontilaisena säilynyt sarja erilaisia merenrantoja on merkittävä luontotekijä. Stansvikissa

on myös monenlaisia lehtoja, joissa kasvaa vaateliaita, runsasravinteista maaperää vaativia kasveja. Stansvikin luonnonsuojelualue sijaitsee kaivoshuvilan pohjoispuolella ja sinne on toteutettu myös luontopolku.

Kartanoalueen leimallinen lehtipuu on tammi. Päärakennukselle johtavan tammikujan lisäksi alueella on runsaasti istutettuja ja itsestään kylväytyneitä yksittäisiä puita ja kokonaisia tammimetsiköitä.

Tahvonlahden pohjukka sekä Stansvikin niemen ja entisen saaren välinen alue on linnustoltaan arvokas. Stansvikissa on runsas hyönteis- ja perhoslajisto sekä sammal- ja jäkälälajisto. Myös sienilajisto on rikas, mikä johtuu mm. vanhoista puista. Lajiston rikkaus ja monien harvinaisten lajien esiintyminen kertoo hienosta ja Suomessa harvinaisesta elinympäristöstä.

ALUEKOKONAISUUDET

Maisemallisesti Stansvikin kartano ja sitä ympäröivät luonnonalueet on jaettavissa eri tyyppisiin alueisiin, joita kartanon pihapiirin ja puiston ohella ovat Tahvonlahdenniemi, entinen saari, metsäiset kallio- ja ranta-alueet, umpeen kasvanut merenlahti ja metsittyneet entiset peltoalueet sekä ympäröivät vesialueet luotoineen.

Rakennettu ympäristö voidaan jakaa neljään aluekokonaisuuteen, joita ovat kartanon ydinalue pihapiireineen, lomamaja-alueet Uusikylä ja Vanhakylä sekä kaivos- ja tornihuvila ympäristöineen. Vastarannalla sijaitsevat Nuottaniemen huvilat muodostavat oman kokonaisuutensa, joka on läheisessä yhteydessä itse kartanoalueeseen. Rakennettua ympäristöä täydentää arvokas luonto. Kaivosalue, joka sijaitsee Koirasaarentien luoteispuolella, on luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettu.

Maisemapuisto on käsittänyt kartanopuutarhan lisäksi entisen saaren, jossa huvimaja edelleenkin sijaitsee, sekä Stansvikin niemen, jonka eteläkärjessä oli myös huvimaja. Maisemapuiston rajaus näkyy ainoastaan vuoden 1946 kartassa, jossa mm. saari on rajattu osittain alueen ulkopuolelle. Polkuverkosto ja reitistö sen sijaan näkyvät tarkasti ja ne kiertelevät sekä saaressa että niemessä.

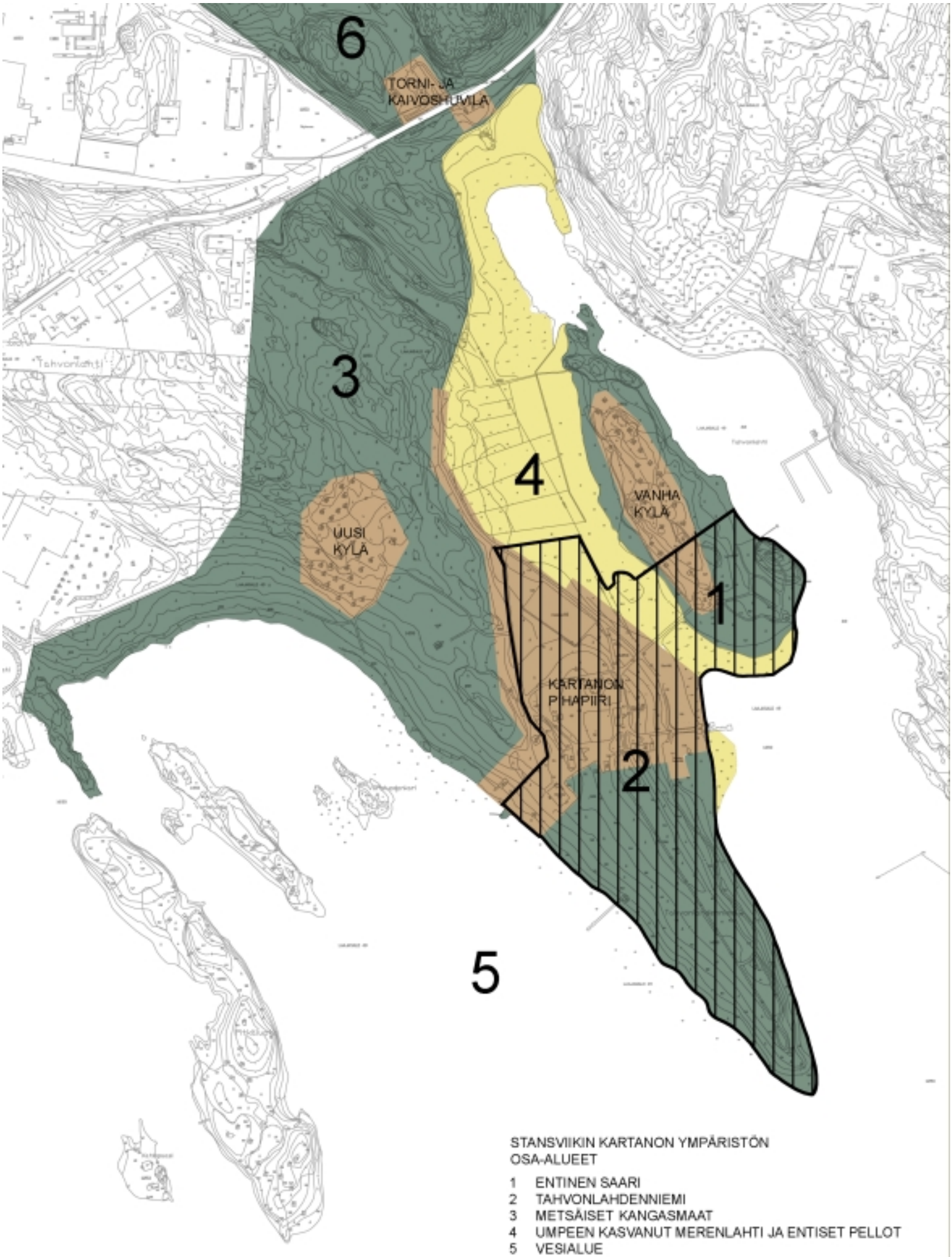

Ote kartasta vuodelta 1946

REITIT

Tiestö ja polusto noudattelee vanhoja linjauksia. Alunperin Stansvikiin on tultu veneellä, joten vanhimmissa kartoissa ei ole lainkaan teitä. Koirasaarentie on rakennettu öljysatamaa varten. Samalla sisääntulotie kartanolle muutettiin kulkemaan erillisen liittymän kautta ja vanha yhteys kaivoshuvilan editse jäi ainoastaan ulkoilijoiden käyttöön. Koirasaarentie halkaisee virkistysaluekokonaisuuden ja sen ylittäminen on vilkkaan raskaan liikenteen johdosta ollut turvatonta.

Tahvonlahdenniemen rannassa kulkenut polku on monin paikoin hävinnyt. Saareen on kaksi yhteyttä. Eteläinen kulkee kannasta pitkin ja pohjoisempi polku on matalalla penkereellä. Kallioalueilla polkuja on niukasti maaston jyrkkyydestä johtuen. Lisäksi öljysataman suunta on suljettu.

6
TORNI- JA
KAIVOSHUVILA
3
4
UUSI
KYLÄ
VANHA
KYLÄ
1
KARTANON
P'HAPIIRI
2
5
STANSVIIKIN KARTANON YMPÄRISTÖN
OSA-ALUEET
1 ENTINEN SAARI
2 TAHVONLAHDENNIEMI
3 METSÄISET KANGASMAAT
4 UMPEEN KASVANUT MERENLAHTI JA ENTISET PELLOT
5 VESIALUE
6 LUONNONSUOJELUALUE
KARTANOPUISTON ALUE VUODEN
1946 KARTASSA ESITETTYNÄ

ALUEEN ARVOT JA ONGELMATEKIJÄT

Stansvik on erinomaisesti säilynyt ja harvinainen esimerkki 1800-luvun alun helsinkiläisestä kesäkartanosta. Kartanoympäristö puutarhoineen ja puistoineen ovat säilyttäneet maisemallisen luonteensa poikkeuksellisen hyvin. Monia alkuperäisiä elementtejä on edelleen olemassa ja kadonneita piirteitä voidaan palauttaa maisemanhoidollisin keinoin. Keskeisistä säilyneitä tekijöitä ovat mm. rakennukset, tiestö, laituripaikat, kiviaita, huvimaja ja hienot näkymät merelle. Entistämistä edellyttävät toimenpiteet on mahdollista toteuttaa alkuperäisten ajatusten mukaan, sillä vanhaa kuva- ja kartta-aineistoa on olemassa suunnittelun tueksi. Päärakennusta on kunnostettu hienovaraisesti konservoiden.

Alueen luonto on monipuolinen ja rikas niin kasvistoltaan, eläimistöltään kuin geologialtaankin. Kaunis saaristomaisema soveltuu hyvin ulkoiluun ja virkistykseen.

Kartanon puisto on osin villiintynyt ja upea maisematila on menettänyt voimaansa. Samalla on kuitenkin tullut tilalle monia luontoarvoja. Jatkosuunnittelussa joudutaan tekemään valintoja kulttuurimaisemapiirteiden korostamisen ja luonnonsuojelun välillä.

Toiminnallisesti Stansvikin alue on samankaltaisessa käytössä, kuin mihin se kesäkartanona toimiessaan rakentui. Majoitusrakennukset ja mökit ovat KVL:n lomalaisten ja vapaa-ajanviettäjien aktiivisessa käytössä. Kesäasukkaat tulevat edelleen idylliseen kartanoympäristöön nauttimaan luonnosta, meren läheisyydestä, rauhallisesta lomanvietosta, yhteisestä ohjelmasta ja maittavasta ruuasta.

Stansvikin alue on ehkä hieman syrjäisen sijaintinsa takia säästynyt ilkivallalta ja roskaamiselta. Lisäksi runsaslukuinen kesäasukasjoukko sekä se, että talonmies asuu alueella auttaa ehkäisemään häiriöitä. 1990-luvulla yleisen käytön lisääntyminen on kuitenkin tuonut mukanaan myös ongelmia. Yksityisen ja julkisen käytön yhteensovittamisessa on ollut pulmia, sillä ne lomittuvat toisiinsa etenkin päärakennuksen ympäristössä. Tällä hetkellä virkistyskäytölle aiheuttaa ongelmia myös se, että rakennukset eivät ole julkisessa käytössä.

Nykyisin alue on vaikeasti saavutettavissa liikenneyhteyksien puuttuessa, mutta tilanne tulee tulevaisuudessa muuttumaan Kruunuvuorenrannan rakentamisen myötä. Tällä hetkellä suurin osa kävijöistä tulee alueelle yksityisautoilla, mikä on tuonut mukanaan myös pysäköintiongelmia.

Lisääntyvä käyttö vaatii huolellista suunnittelua, jotta alueen arvot voidaan säilyttää muutoksien jälkeenkin. Saaren asukasluku tulee kasvamaan huomattavasti ja yhteydet keskustaan paranevat. Tämä aiheuttaa alueen virkistyskäytön lisääntymistä ja asettaa sille uusia vaatimuksia.

Tullisaaren ja Stansvikin alueet sekä niitä yhdistävä ulkoilureitistö muodostaa tärkeän virkistysaluekokonaisuuden, josta voivat tulevaisuudessa nauttia paitsi Laajasalon ja uuden Kruunuvuoren alueen asukkaat myös mm. reittiveneellä saapuvat keskustan asukkaat ja matkailijat. Öljysatamaan vievän Koirasaarentien linjaus katkaisee ikävällä tavalla ulkoilureitin sekä kaivoshuvilan ja Schaumanin huvilan välisen yhteyden. Tien ylittäminen aiheuttaa helposti vaaratilanteita.

Öljysataman päästöistä johtuen merenlahti ja sinne johtava oja ovat saastuneita ja lahden pohjassa on myrkyllisiä saostumia. Ojan puhdistaminen on ollut vireillä Uudenmaan ympäristökeskuksessa, mutta toistaiseksi asia on odottanut öljysatamatoiminnan lakkaamista. Lahden ruoppaus edellyttää pohjasedimenttien tutkimista ruoppaamisedellytysten selvittämiseksi.

Öljysatamatoiminnan purkamista ja kunnostamista valvoo yhteistoimintaryhmä. Lähivuosina öljysataman lakkauttaminen ja siihen liittyvä maamassojen vaihto sekä lisääntyvä raskas autoliikenne tuovat tullessaan lähinnä melu- ja liikennehaittoja. Häiriöt jatkuvat niin kauan, kun uusi kaupunkialue on valmistunut.

Santahaminan sotilasalueella tapahtuvat ammunnat aiheuttavat ajoittain meluhaittaa. Kaartin Jääkärirykmentin teettämän meluselvityksen mukaan laukausmelu kuitenkin alittaa ampumaratojen ympäristömelulle annetut ohjearvot.

4. HOITO- JA KEHITTÄMISPERIAATTEITA

4.1 MAISEMA JA LUONTO

Stansvikin ainutlaatuinen kulttuuriympäristö sekä monipuolinen luonto ovat alueen vetovoimatekijä. Niiden vaalimisen tulee olla maisemanhoidon tavoitteena. Historiallisten piirteiden hienovarainen esiintuominen korostaa paikan arvoa. Tärkeää on, että tuleva käytön lisääntyminen voidaan suunnitella siten, että ympäristö kestää toiminnalliset muutokset ja alue säilyy vetovoimaisena myös tuleville käyttäjille. Maisemanhoitoa suunniteltaessa joudutaan ratkaisemaan myös ristiriitoja tavoitteenasettelussa mm. historiallisten ja luontoarvojen välillä.

Maisemallisesti olisi tärkeää, että saari säilyttäisi hahmonsa, vaikka se onkin maayhteydessä Stansvikin niemeen. Maisemanhoidollisilla keinoilla tulisi joka tapauksessa pitää huolta, että entiselle vesialueelle ei pääse kasvamaan puita. Ruovikon niitto ja ruoppaaminen saattaa olla ongelmallista myrkkyjen vuoksi. Ennen ruoppaamispäätöstä tulee pohjasedimenttien saastuneisuus tutkia. Ruovikon ja rantalehdon puuston täydellinen poistaminen on myös eläimistön, erityisesti linnuston kannalta vahingollista.

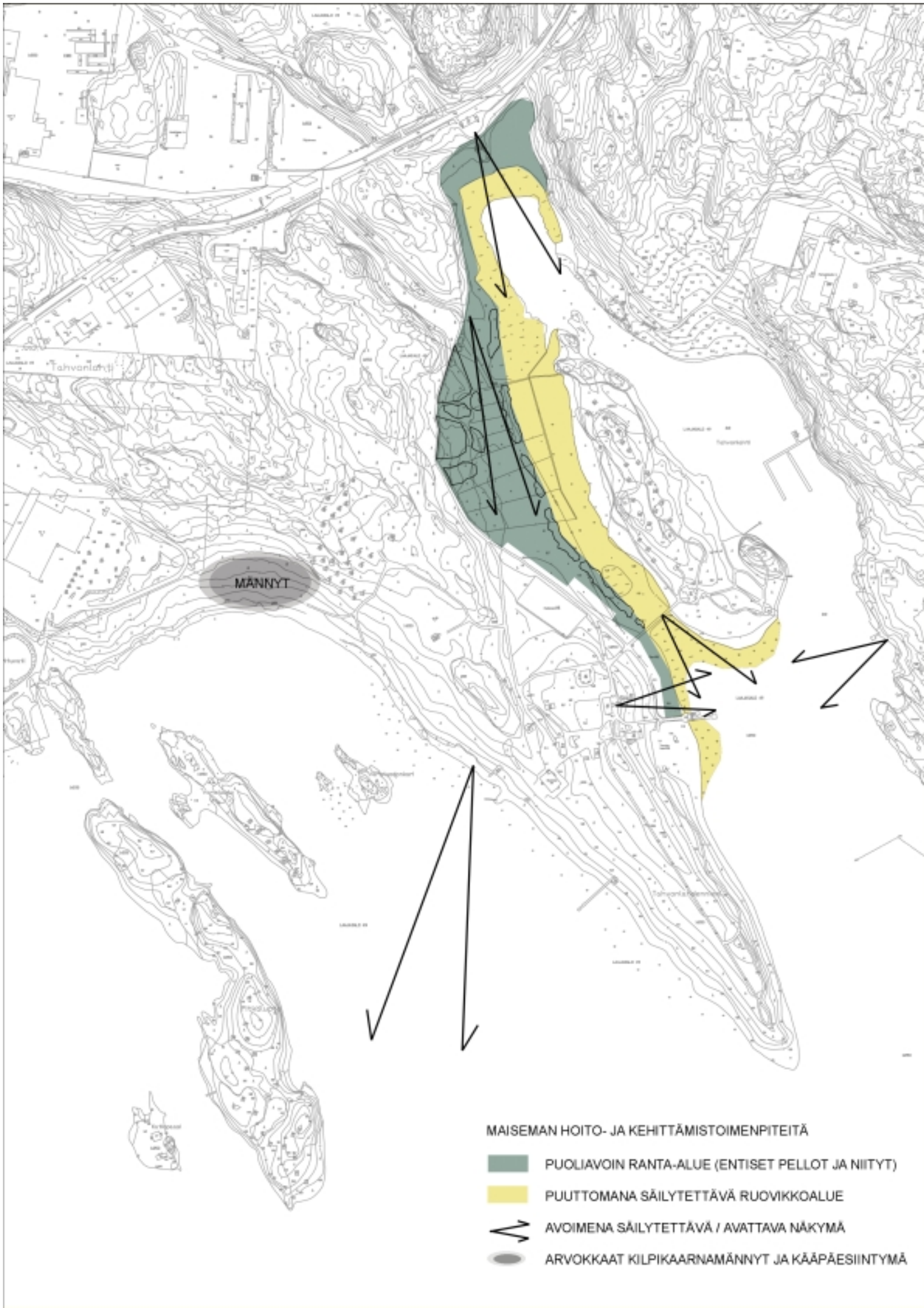
Entiset pellot ranta-alueella ovat kasvaneet umpeen. Peltoja on myös tietoisesti metsitetty, mm. istuttamalla tammia sisääntulotien varressa olevalle entiselle viljelyalueelle. Aiemmin avoimia maisematiloja tulisi palauttaa avoimiksi siten, että tärkeitä näkymiä saadaan avattua. Mm. näkymä sisääntulotieltä kohti kartanon päärakennusta sekä saareen vievältä sillalta merelle ovat kasvaneet umpeen. Runsasta haapa- ja koivukasvustoa poistetaan. Yksittäisiä tammia ja tammiryhmiä säilytetään ja niistä kasvatetaan maisemapuita ja maisemametsiköitä. Rannassa kasvava tervaleppävyöhyke jätetään entisen rantaviivan merkiksi. Toimenpiteitä suunniteltaessa on otettava huomioon alueen rikas linnusto sekä kasvistollisesti arvokas rantalehto.

Kaivoshuvilan eteläpuolelta kaadetaan sitä varjostavia puita, erityisesti suuria kuusia, sekä poistetaan pensaikkoa ja vesakkoa entisten merinäkymien suunnasta. Vesipinnan palauttaminen on ongelmallista korkean ruovikon takia. Merenlahti ei näy huvilan pihalle asti. Maiseman puuttomuus kertoo kuitenkin aiemmasta avarasta näkymästä ja samalla puutarha saa enemmän valoa. Mikäli ruoppaus on mahdollista, voidaan ruovikkoa poistaa myös kapeammalta sektorilta merinäkymän saamiseksi.

Komeat männyt lahden pohjukassa öljysataman eteläpuolella vaativat erityistä kohtelua. Niiden ympärillä esiintyvä harvinainen sienilaji kertoo puiden korkeasta iästä ja kasvupaikan arvokkuudesta. Tiheää vesakkoa voidaan harventaa niiden ympäriltä jättäen kuitenkin riittävästi suojakasvillisuutta puiden viereen. Samalla on huolehdittava siitä, että kuluminen ohjataan pois juuristoalueelta, jotta arvokas sienikasvusto voi säilyä.Öljysataman alueeseen rajoittuvia metsiä tulisi valmentaa tulevaa rakentamista ajatellen, kun asemakaavan rakentamisalueet ja säilytettävät reuna-alueet ovat tiedossa. Puuston hoidolla kehitetään näkösuojaa ja toisaalta reittien kohtia voidaan avata hyvissä ajoin.

Arvokasta ruohovartista rantakasvillisuutta voidaan siirtäärakentamisen alta uusille kasvupaikoille esim. Stansvikin niemeen.

- ***Luonnon ja kulttuuriympäristön vaaliminen.***
- ***Umpeenkasvaneen merenlahden säilyttäminen avoimena.***
- ***Puuston poistaminen vanhojen näkymälinjojen avaamiseksi.***
- ***Kruunuvuorenrantaan rajautuvien metsäalueiden valmentaminen kaavoituksen edetessä.***

MÄNNYT
MAISEMAN HOITO- JA KEHITTÄMISTOIMENPITEITÄ
PUOLIAVOIN RANTA-ALUE (ENTISET PELLOT JA NIITYT)
PUUTTOMANA SÄILYTETTÄVÄ RUOVIKKOALUE
AVOIMENA SÄILYTETTÄVÄ / AVATTAVA NÄKYMÄ
ARVOKKAAT KILPIKAARNAMÄNNYT JA KÄÄPÄESIINTYMÄ

4.2 PUUTARHA JA KARTANON LÄHIYMPÄRISTÖ

Kartanon puutarha on perustettu 1800-luvun alussa ja sitä on kehitetty eri omistajien toimesta. Kokonaisuus on hyvin säilynyt, mutta mm. pihapiiri on kokenut joitakin muutoksia. Hoitotason alenemisen myötä 1800-luvun loiston ajoista on muutamia elementtejä jäljellä, mutta itse puutarhasommitelma on kadonnut. Puutarha on muuttunut puistomaisemmaksi. Kasvilajisto on muuttunut ja pensasaidanteet kadonneet. Etupuutarhan käytäväsommitelma on hävinnyt. Nykyiset pensaat eivät ole kuuluneet alkuperäiseen asetelmaan. Sen sijaan puiston olennaiset osat, kuten tammikujanne, kiviaita, huvimaja ja laivalaituri venevajoineen ovat edelleen olemassa.

Puutarhan kunnostetaan. Ennen toimenpiteiden aloittamista on laadittava puutarhan kunnostussuunnitelma.

Kartanon etupihan kaartuvat puistokäytävät otetaan esiin. Kaunis nurmipinta, joka liittyy kantattuna käytäviin, muodostaa rauhallisen etualan kartanorakennukselle ja Huvila Engelille. Leviämään päässeet kurtturuusupensaat poistetaan. Korkeat pensaat estävät näkyvyyttä merelle ja toisaalta peittävät kartanorakennusta vastarannalta katsottaessa. Tiheä ja suurikokoinen puusto peittää näkymän päärakennukselta Nuottaniemen suuntaan ja mereltä kartanon mäelle. Osa puista on jo iäkkäitä ja näkymiä saadaan palautettua, kun uusia puita ei istuteta kaadettavien tilalle. Jalallinen lintuallas siirretään alkuperäiselle paikalleen alarinteeseen.

Hyötypuutarhaan on hiljattain istutettu uusia hedelmäpuita. Hyötypuutarhaa täydennetään mm. uusilla marjapensailla sekä uusimalla aluetta kiertävä leikattu hernepensasaita.

Hyötypuutarhan jatkeena oleva viljelypalsta-alue jatkaa vanhaa perinnettä purettuun puutarhurin taloon liittyneestä keittiökasvitarhasta. Viljelypalstojen lisäämistä voidaan tutkia entisten peltojen paikalle. Viljelyä tulee jatkaa myös arvokkaiden kulttuuriseuralaiskasvilajien säilymisen takia. Palstoja voidaan kehittää myös marja-pensaiden, yksivuotisten kukkien tai perennojen kasvattajia varten.

Tammikujanne on merkittävä maisemallinen yksityiskohta. Tammien välissä kulkeva käytävä on levennetty autoliikenteen mitoitusta noudattaen. Samalla kujanteen mittasuhteet ovat muuttuneet puistokäytävästä ajotieksi. Tammikuja täydennetään istutta-malla uudet puut kaadettujen tilalle siten, että kuja jatkuu kartanolle asti alkuperäisen kujan tapaan. Puita hoidetaan poistamalla huonokuntoisia oksia. Kujanteen uusimiseksi laaditaan pitkän tähtäimen suunnitelma.

Pohjoinen tenniskenttä sijaitsee maisemallisesti arvokkaalla paikalla kartanon päänäkymässä ja venevajan kyljessä. Sen poistamista tai sijoittamista toiseen paikkaan tulee tutkia. Peli- ja liikuntapaikat muutoin sopivat alueelle hyvin sillä ne tarjoavat mukavan lisän toimintoihin ja ovat olleet oleellinen osa alueen käyttöä. Niitä voidaan myös rakentaa lisää, sillä esim. keilarata on siirretty muualle.

Venevaja laitureineen on ollut oleellinen osa puutarhaan saapumista. Merkkirakennus tulisi kunnostaa arvoiseensa asuun.

- Puutarhan kunnostaminen ja hävinneiden piirteiden palauttaminen laadittavan kunnostussuunnitelman mukaan.
- Säilyneiden puutarhaelementtien säilyttäminen (kiviaita, huvimaja, venevaja jne.).
- Tammikujanteen täydentäminen kartanon sisäänkäynnille asti.
- Uusien viljelypalsta-alueiden tutkiminen.
- Peli- ja liikuntapaikkojen kehitettäminen.

KARTANON PUUTARHAN HOITO- JA KEHITTÄMISTOIMENPITEET

1 KUNNOSTETTAVA ETUPUUTARHA
2 KUNNOSTETTAVA HYÖTYPUUTARHA
3 SÄILYTETTÄVÄT VILJELYPALSTAT
4 KUNNOSTETTAVA TALOUSPIHA
5 SÄILYTETTÄVÄ TAMMIKUJANNE
6 ISTUTETTAVA TAMMIKUJANNE
7 KUNNOSTETTAVA KIVIAITA
8 SÄILYTETTÄVÄ TENNISKENTTÄ
9 SIIRRETTÄVÄ TENNISKENTTÄ
10 KUNNOSTETTAVA HUVIMAJA
11 KUNNOSTETTAVA VENEVAJA JA LAITURI

4.3 RAKENNUKSET

Tavoitteena on saada kartanoalueen rakennukset nykyistä julkisempaan käyttöön palvelemaan lähialueiden asukkaita, ulkoilijoita ja matkailijoita. Mahdollinen lisärakentaminen voi liittyä virkistys- ja ulkoilukäyttöön sekä matkailun tarpeisiin. Alueella voisi olla ympärivuotinen ravintola ja kahvila, retkeilymaja sekä erilaisten kurssien pitoon tarkoitettuja rakennuksia majoitustiloineen.

KVL-Helsinki ry. on pyrkinyt huolehtimaan hyvin kartanoalueen rakennuksista. Vuodesta 1989 alkaen on suoritettu perus- ja vuosikorjauksia kaikissa yhdistyksen hallinnoimissa rakennuksissa. Rakennusten säilymisen kannalta on tärkeää, että niitä käytetään ja niissä asutaan. Alueen nykyinen käyttö on luonteva jatke ajalle, jolloin Stansvik oli nk. kesäkartano. Edelleenkin – kuten 1800-luvulla – siellä vietetään vapaa-aikaa ja asutaan kesävieraille tarkoitetuissa huviloissa.

Kartanon päärakennus ja huvila Engel ovat nykyään yhdistyksen vuokraamia ja Engel ainoastaan yhdistyksen omassa käytössä. Kartano ja pehtoorin talo on eristetty talvilämpimiksi.

Koska Laajasalon asukasmäärä kasvaa jatkossa huomattavasti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas ja hieno kartanoalue herättää laajempaakin kiinnostusta, olisi perusteltua saada ydinalueen rakennukset entistä julkisempaan käyttöön. Julkinen käyttö tulee suunnitella rakennushistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ehdoilla rakenteisiin kajoamatta. Päärakennus soveltuu edelleen hyvin pienimuotoiseksi kurssipaikaksi tai kokoustilaksi. Sen suosiota ainutlaatuisena juhla- ja pitopaikkana voisi tehostaa sen tunnettavuutta lisäämällä.

Yhdistyksen tarvitsemat toimistotilat sopivat sijoitettavaksi toisarvoisempaan rakennukseen. Pehtoorin talo voisi talvilämpimänä ja mukavuuksin varustettuna olla sopiva siihen tarkoitukseen. Lisäksi toimistoon saataisiin näin oma erillinen sisäänkäynti. Rakennusta voisi muuten käyttää entiseen tapaan yhdistyksen majoitustiloina.

Huvila Engel sijaitsee keskeisesti hienoimmalla puutarha-alueella. Sitä voisi edelleen käyttää majoitukseen, mihin tarkoitukseen se on rakennettukin. Rakennuksessa on nykyään kaksi kahden huoneen ja kolme yhden huoneen majoitustilaa. Joitakin huoneiden välisistä ovista voisi jälleen avata ja näin välttää koppimainen tunnelma. Siinä voisi olla myös pieni myymälä. Rakennuksen käytön muuttamisen edellytykset ovat samat kuin päärakennuksessa. Huvila Engel on tällä hetkellä huonokuntoinen ja sen peruskorjaaminen on joka tapauksessa ajakohtaista lähitulevaisuudessa.

Venevaja ja laituri voivat palvella lisääntyvästi myös vuoroveneiden pysähtymispaikkana. Arvokas vanha venevaja on paikoin lahoamassa. Se tulee kunnostaa pikaisesti. Laituri on hiljattain rakennettu uudestaan. Pienvenelaiturien lisäämismahdollisuutta tulisi tutkia. Veneiden vuokraus toisi alueelle lisää toimintamahdollisuuksia. Samalla on kuitenkin ratkaistava huoltoliikenteen ja pysäköinnin järjestämisestä aiheutuvat ongelmat.

Kartanoon kuuluvat huvilat, kaivoshuvila ja Schaumanin huvila, jäävät uuden kaupunkialueen valmistuttua vilkkaasti liikennöitävän Koirasaarentien varteen, eivätkä enää sovellu rauhalliseen kesäloman viettoon. Sen sijaan hyvän saavutettavuuden ansiosta ne sopisivat yleiseen käyttöön. Kaivoshuvilaan voisi tehdä luontotuvan ja kioskin, joka palvelisi alueen ulkoilijoita. Schaumanin huvila voisi olla kerhotalo, johon sijoitettaisiin lähialueiden asukkaiden harrastus- ja kokoontumistiloja.

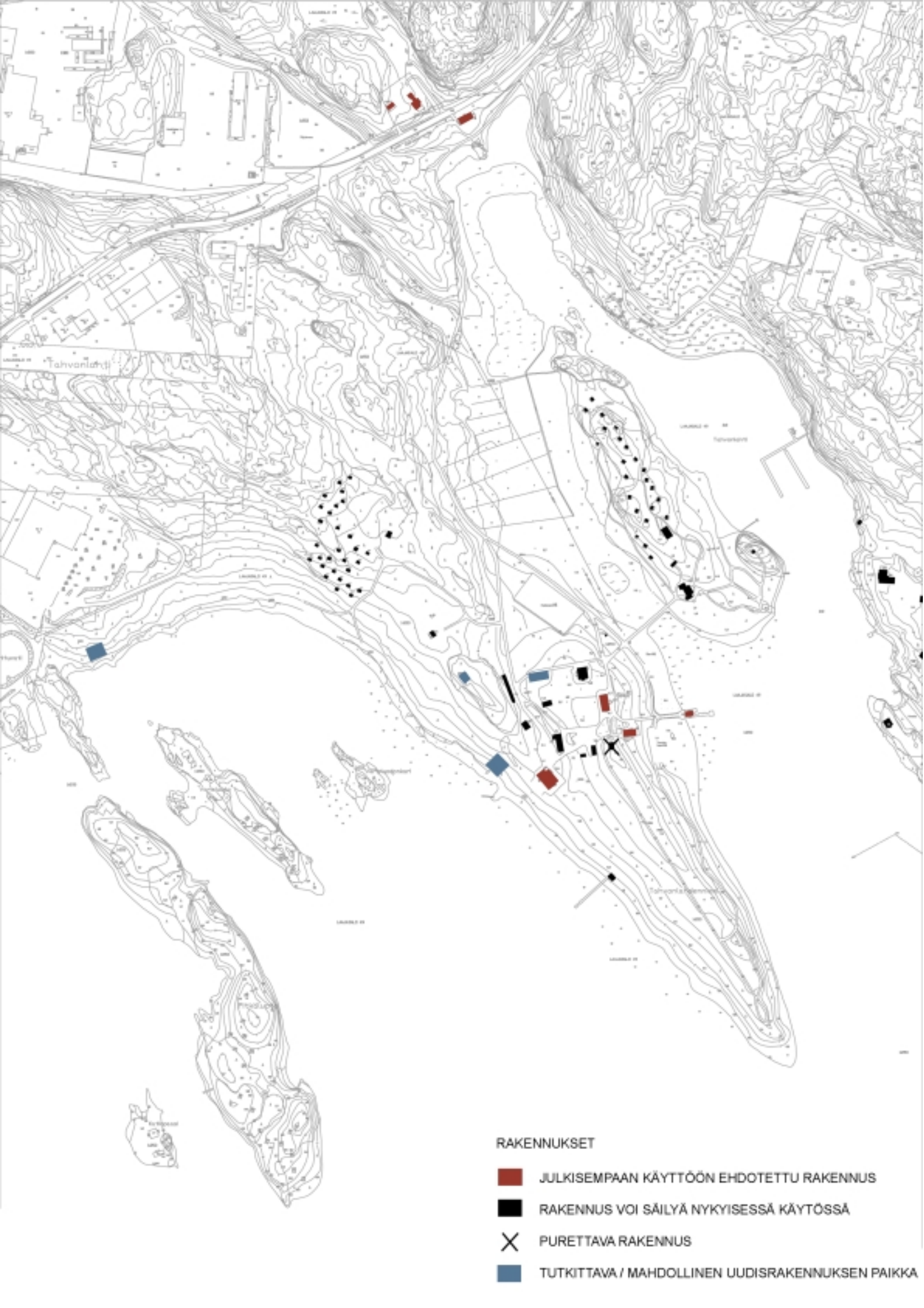
Piikojen talo, punainen huvila (renkien talo), metsämaja ja hirsimökki voisivat säilyä edelleen entisessä käytössään, samoin talonmiehen asunto, ruokala

(kesäravintola) ja sauna. Mökkikylien säilyttäminen auttaa säilyttämään alueen rauhallisena ja estämään ilkivaltaa.

Tanssilava ehdotetaan purettavaksi. Uusi ja paremmin ympäristöön sopiva rakennetaan paremmalle paikalle, rannan tuntumaan lähelle kesäravintolaa.

Uudisrakennuksia voidaan mahdollisesti rakentaa esimerkiksi entisille rakennuspaikoille (esim. puutarhurin talo, riihi). Talvikäyttöön soveltuvaa majoitustilaa saatetaan tarvita, jos alueella järjestetään kurssi- tai kokoustoimintaa. Rakennusten tulee olla vanhaan arvokkaaseen ympäristöön sopivia ja niiden mittakaavaan on kiinnitettävä erityistä huomiota. Rakennuspaikat on tutkittava huolellisesti ennen rakentamispäätösten tekemistä.

– Kartanoalueen rakennuksista ainakin osa tulee saada nykyistä julkisempaan käyttöön.
– Mahdollisen lisärakentamisen tulee liittyä virkistys- ja ulkoilukäytön sekä matkailun tarpeisiin.
– Julkinen käyttö tulee suunnitella rakennushistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ehdoilla.
– Lisärakennusten rakennuspaikat, mittakaava ja suhde ympäröivään maastoon tulee tutkia huolellisesti
– Lisärakentamisen yhteydessä on ratkaistava huoltoliikenteen ja pysäköinnin järjestelyt.
– Veneilyyn liittyvien rakenteiden lisäämismahdollisuuksia tulee selvittää.

RAKENNUKSET
JULKISEMPAAN KÄYTTÖÖN EHDOTETTU RAKENNUS
RAKENNUS VOI SÄILYÄ NYKYISESSÄ KÄYTÖSSÄ
PURETTAVA RAKENNUS
TUTKITTAVA / MAHDOLLINEN UUDISRAKENNUKSEN PAIKKA

4.4 VIRKISTYSMAHDOLLISUUDET

Stansvikin ja Tullisaaren muodostama kokonaisuus tulee olemaan merkittävä ulkoilu- ja virkistysalue paitsi uusille asukkaille, myös muille kaupunkilaisille. Stansvik soveltuu hyvin myös mm. lisääntyvän saaristomatkailun kohteeksi. Ravintola- ja kahvilapalveluiden lisääminen varmasti houkuttelee tulijoita.

Entisten uimarantojen lisäksi uuden asuinalueen lähelle kunnostetaan uusi uimaranta. Lisäksi ehdotetaan rakennettavaksi uusi yleinen sauna ja talviuintipaikka esim. ns. venäläistalon kohdalle. Yhdistyksen nykyinen sauna on tarpeisiin nähden riittämätön. Toinen saunan paikka voisi sijaita lähellä ravintolaa, jolloin niiden yhteiskäyttö olisi mahdollista. Rannassa oleva grillipaikka soveltuu myös julkiseen käyttöön, kun jätehuollosta huolehditaan.

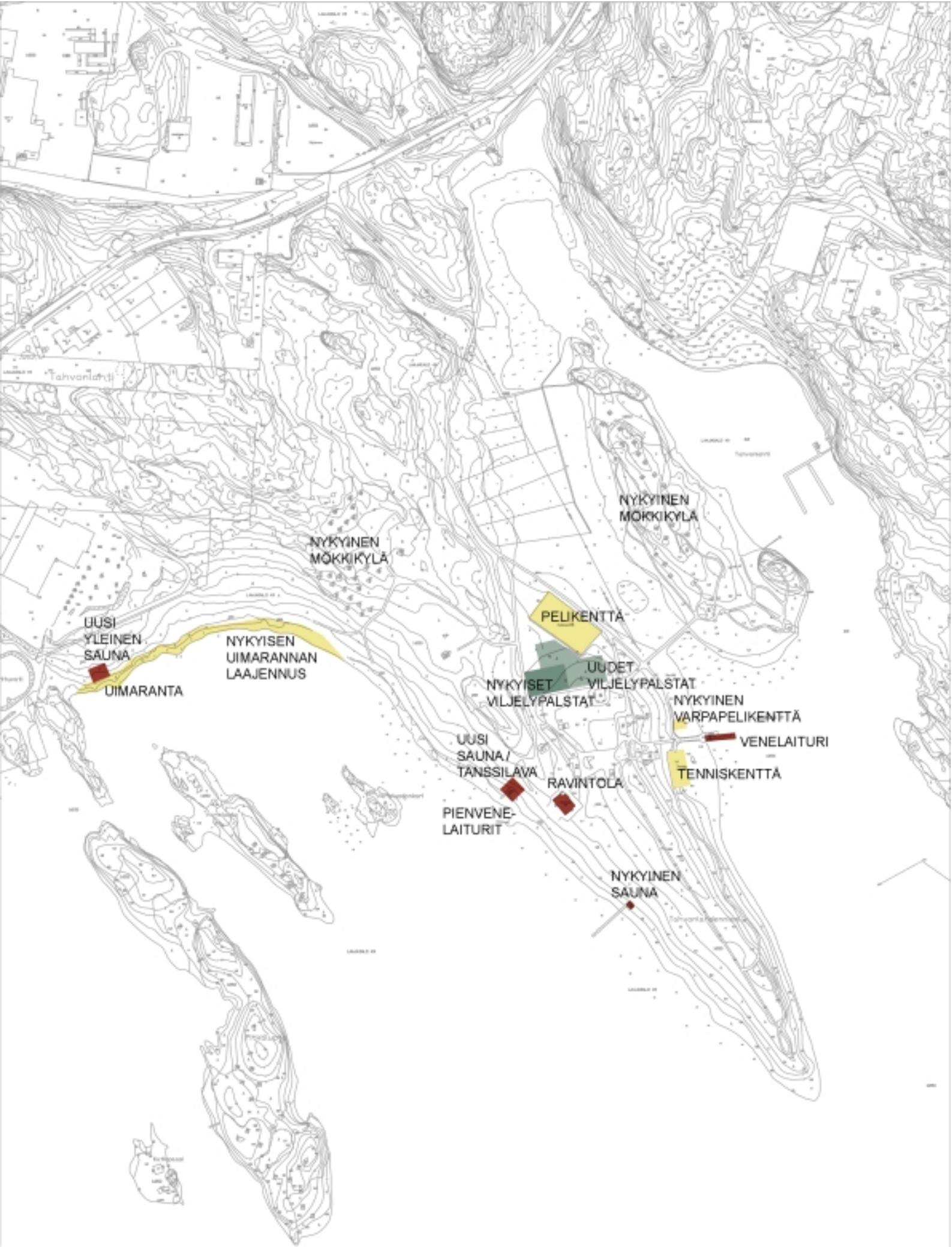
Viljelypalstojen lisääminen ja niiden vuokraaminen myös yhdistyksen ulkopuolisille tuo alueelle lisää kiinnostavuutta. Alueelle voidaan suunnitella myös palstaviljelyn erilaisia muotoja, kuten marjapensaspalstat tai perennapalstat.

Mökkikylät monipuolistavat alueen tarjontaa. Niiden tiivistämistä tai yhdistämistä voidaan tutkia.

Alueen liikunnallista tarjontaa voidaan entisestään lisätä. Nykyiset pallo- ja tenniskentät ovat toiminnallisesti alueelle sopivia. Erilaiset pelit ovat myös kuuluneet paikan erikoisuuksiin.

Alueen talvikäyttöä voidaan edistää yhdistämällä kapeita polkuja seurailevia hiihtoreittejä jäällä kulkeviin latuihin. Retkiluistelijoille tarkoitetut etapit ja taukopaikat houkuttelevat myös meren suunnasta tulevia.

Virkistyskäyttöön liittyvien palveluiden lisääminen:
– Ravintola- ja kahvilapalvelut
– Julkinen sauna ja uimaranta
– Viljelypalstat
– Peli- ja liikuntapaikat
– Talviliikuntamahdollisuudet

VIRKISTYSMAHDOLLISUUKSIA

4.5 TIET, POLUT JA PYSÄKÖINTI SEKÄ KUNNALLISTEKNIIKKA

Nykyinen tiestö riittänee alueen tämän hetken huoltoliikenteen tarpeisiin. Rakennusten käyttötarkoituksesta riippuen huoltoliikennetarve saattaa lisääntyä ja se on huomioitava toimenpiteitä suunniteltaessa. Kartanon päärakennuksen huoltoliikenne ohjataan siten, että reitti kulkee entisen talouspihan kautta ja tammikuja säilyy kävelytienä. Tammikujalle ei ole suotavaa järjestää myöskään talvikunnossapitoa. Puiden juuristo ja rungot vaurioituvat helposti auraamisen yhteydessä ja aiemmin kapea reitti tammien välissä levenee tarpeettomasti.

Ulkoilureittejä ja -polkuja tarvitaan lisää, jotta lisääntyvä kulutus saadaan ohjattua haluttuihin paikkoihin. Viitoituksen suunnittelu on tärkeää orientoitumisen helpottamiseksi.

Tahvonlahdenniemelle rantaan tehdään niemen kiertävä polku, joka haarautuu myös saaren ympäri. Kapea kivituhkapolku ei ole valaistu eikä talvikunnossapidettävä. Polku rakennetaan huolellisesti maastoon sovittaen siten, että olemassa olevaa puustoa kierretään ja tasaus tehdään ilman suuria penkereitä ja maastoleikkauksia. Niemi on maisemallisesti, kasvistollisesti, geologisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokasta aluetta ja se ei kestä rajuja rakentamistoimenpiteitä. Vanhoista valokuvista ja kartoista voidaan päätellä, että rannassa on ollut polku jo 1800-luvulla.

Yhteys Tullisaareen on tärkeä. Koirasaarentien ylitys on nykyisellään vaarallinen ja lisääntyvä liikenne tekee ylityksestä entistä vaikeamman. Suunnittelussa on syytä ottaa huomioon ali- tai ylikulkukäytävän tarpeellisuus.

Kaivosalueen luontopolkua voidaan jatkaa myös Stansvikin alueelle.

Pysäköintialueita on nykyistä käyttöä ajatellen niukasti vaikka parkkipaikkoja on rakennettu lisää viime vuosina. Uudet pysäköintialueet rakennetaan maisemaan sovittaen ilman, että syntyy laajoja pysäköintikenttiä. Piikojen talon pohjoispuolelle, jossa tällä hetkellä on tehty peruskorjaukseen liittyen maansiirtotöitä, voidaan toteuttaa pysäköintipaikka noin kahdellekymmenelle autolle.

Tulevaa käyttöä suunniteltaessa voidaan hyödyntää myös kasvavaa julkisen liikenteen tarjontaa niin maitse kuin meritse.

Kunnallistekniikkaa tulee parantaa käytön lisääntyessä. Alueella on tällä hetkellä vain kesävesijohto ja biologisen puhdistamon kapasiteetti on riittämätön. Vesijohdon ja viemärin tekeminen vaatii kunnallisteknistä suunnitelmaa. Myös valaitussuunnitelma on tarpeen.

– Ulkoilureittien lisärakentaminen mm. rantaan.
– Koirasaarentien vaarallisen ylityksen suunnitteleminen turvallisemmaksi.
– Tammikujan säilyttäminen kävelytienä.
– Polkujen ja pysäköintialueiden huolellinen sovittaminen maastoon.
– Talvikunnossapidettäviä raitteja ei tule ra kentaa ranta-alueelle.
– Kunnallistekniikkaa tulee parantaa.

YHTEYS
TULLISAAREEN
YHTEYS
KRUUNUVUOREN
RANTAAN
YHTEYS
KRUUNUVUOREN
RANTAAN
P
P
P
TIET, POLUT JA PYSÄKÖINTI
KATU
HUOLTOTIE
ULKOILUTIE / POLKU
UUSI POLKU
P
PYSÄKÖINTIALUE
P
UUSI PYSÄKÖINTIALUE

5. TARPEELLISIA LISÄSELVITYKSIÄ

Kaavoituksen edistyessä tarkentuvat myös Stansvikin alueen käyttö- toiminnalliset tavoitteet. Ennen yksityiskohtaista suunnittelua tulee selvittää toistaiseksi puuttuvia lähtötietoja.

– Rakennusten perusteellinen kuntotutkimus.
– Puutarhan kunnostussuunnitelma ja siihen liittyvät käytävien paikkojen, rakenteiden ja istutusten maastotutkimukset.
– Tahvonlahden ja siihen johtavan ojan saastuneisuuden selvittäminen.
– Kunnallistekninen suunnitelma
– Valaistussuunnitelma

LUONTOSELVITYKSET

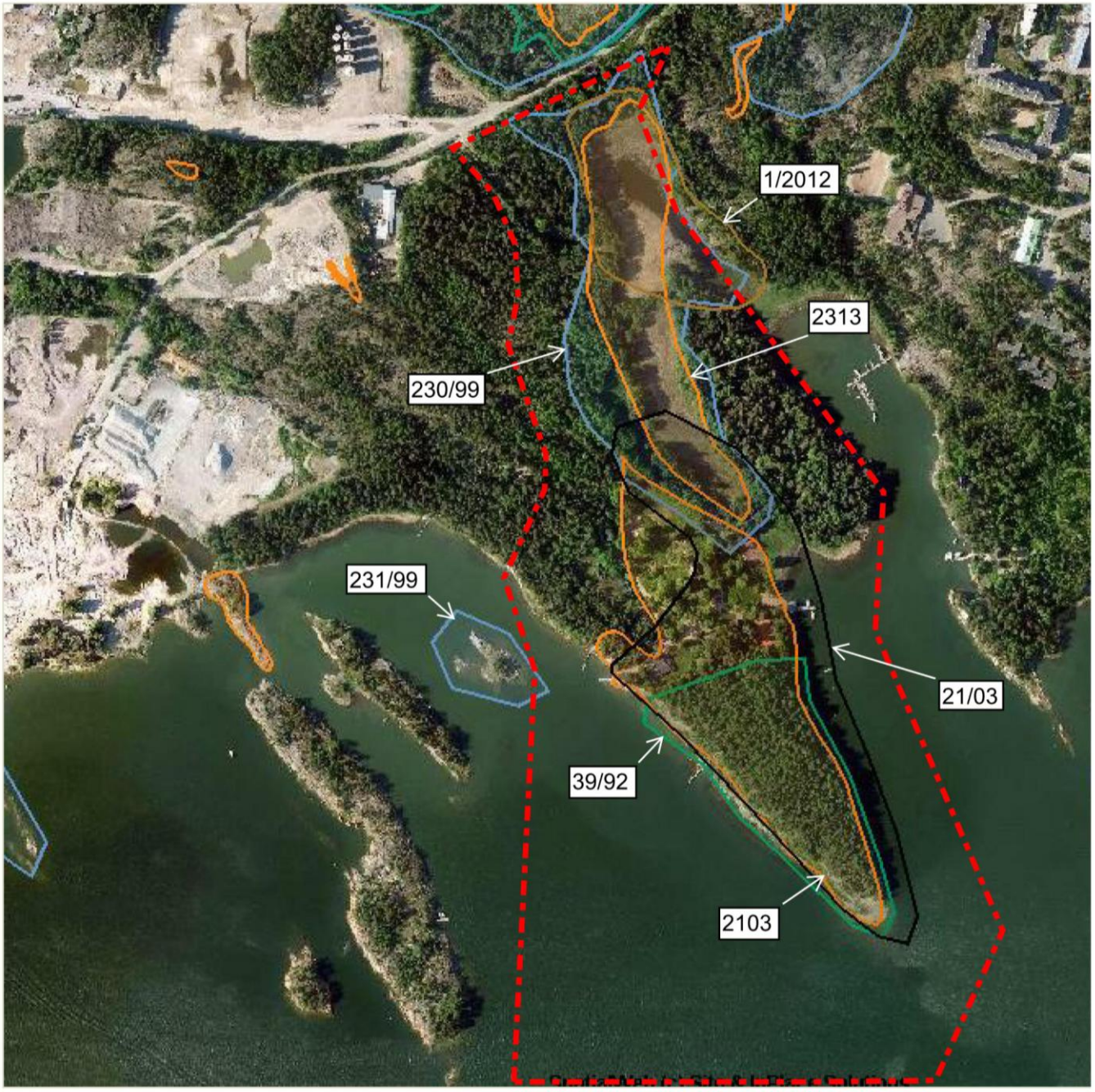
Helsingin kaupungin ympäristökeskus

Luontotietojärjestelmän aineistosta:

Luontotietojärjestelmän www.hel.fi/luontotieto virkaversio, tiedot poimittu 06/2013

- linnustollisesti arvokkaat kohteet (aineistot 1996-2003, täydennyskartoitus 2010)
- lepakoille tärkeät alueet (kartoitus 2003)
- matelijoille ja sammakkoeläimille tärkeät kohteet (kartoitus 2007)
- arvokkaat kasvillisuus ja kasvistokohteet (aineistot 2004-2007)
- geologisesti arvokkaat kohteet (aineistot 2004-2012)

Luontoselvitykset, kooste Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen järjestelmästä (virkaversio)

MATELIJA- JA SAMMAKKOELÄINKOHTEET
LAAJASALO, TAHVONLAHDEN POHJUKKA (1/2012)

Pinta-ala (kartalta) 3,58 ha
Digitoija ja pvm SEL,13.6.2012

>> Näytä karttakuva: Kiinteistörajakartta | Opaskartta | Maaperäkartta | **Ilmakuva** | Ei karttakuvaa
>> Näytä kohdetunnus:

Arvoluokka

III Paikallisesti arvokas alue

Kohdekuvaus

LAJIT: Sammakko, rupikonna, vesilisko(?)

KUVAUS: Laajasalon etelärannalla olevassa Tahvonlahden (Stansvik) poukamassa lisääntyy runsaasti sammakoita ja rupikonnia, todennäköisesti myös vesiliskoja. Ruovikkoinen merenlahti on myös kaloille suotuisa lisääntymispaikka, mikä osaltaan vähentää sammakoiden lisääntymismenestystä, sillä suurin osa poikasista päätyy kalojen saaliiksi. Alueella ja sen läheisyydessä on sammakkoeläimille suotuisia elinympäristöjä, metsää, kartanopuistoa ja vanhoja vedellä täyttyneitä kaivoskuiluja, jotka mahdollisesti toimivat sammakoiden talvehtimispaikkoina. Hoidettu kulttuuriympäristö on suosittu ulkoilu- ja virkistysalue, jossa on monimuotoista ja arvokasta luontoa.

UHAT: Tulevat rakennushankkeet, ihmistoiminta

TOIMENPIDE-EHDOTUKSIA: Arvokasta luontoaluetta tulee hoitaa maltillisesti. Umpeen kasvavan merenlahden pitäminen avoimena olisi todennäköisesti sammakkoeläimille suotuisaa. Öljysataman alueen rakentamisessa tulee huomioida seudun luontoarvot. Virkistyskäyttöä tulee tukea, mm. opastusta, pysäköintiä ja polkuverkostoa kehittämällä. Tahvonlahden pohjukan kohdalla Koirasaarentien alittava pieneläintunneli voisi olla kokeilemisen arvoinen idea, joka olisi verraten helppo toteuttaa tien kunnostuksen yhteydessä.

Kohteen lajihavainnot

Aineistokuvaus

© Helsingin kaupungin ympäristökeskus
Luontotietojärjestelmä

LEPAKKOKOHTEET
TAHVONLAHDENNIEMI (21/03)

Pinta-ala (kartalta)	10,77 ha
Digitoija ja pvm	SP,7.1.2004

>> Näytä karttakuva: Kiinteistörajakartta | Opaskartta | Maaperäkartta | **Ilmakuva** | Ei karttakuvaa
>> Näytä kohdetunnus: ☐

Arvoluokka

I	Arvokas lepakkoalue	Arvoluokituksen perusteet

Kohdekuvaus

Alue on niemellä sijaitseva mäntykangas.

AVAINTEKIJÄT/UHKATEKIJÄT/HOITOSUOSITUS: Viiksisiipat saalistavat männikkökankaalla. Männikkökangas toimii "lumiaitana", joka kerää tuulen tuomia hyönteisiä. Vesisiippa lentää kartanon venelaiturin ympäristössä. Pohjanlepakko ja pikkulepakko saalistavat loppukesästä jalopuukujalla. Uhkatekijöinä on metsänhoito, metsänhakkuut ja liiallinen paikkojen siistiminen. Tahvonlahden niemen männikkökangas tulisi säilyttää luonnontilaisena. Viiksisiipat karttavat valoa, joten viiksisiippa-alueita ei tulisi tarpeettomasti valaista.
SIJAINTI: Alue sijaitsee Laajasalossa. Se käsittää Stansvikin kartanon pihapiirin ympäristöineen.

JULKAISU

ARVOKKAAT KASVILLISUUS- JA KASVISTOKOHTEET
TAHVONLAHDENNIEMI (39/92)

Pinta-ala (kartalta) 4,68 ha

>> Näytä karttakuva: Kiinteistörajakartta | Opaskartta | Maaperäkartta | **Ilmakuva** | Ei karttakuvaa
>> Näytä kohdetunnus: ☐

Arvoluokka

II	huomattavan arvokas	Arvoluokituksen perusteet

Kohdekuvaus

KUVAUS- JA LAJITIEDOT: Kohde on harjun kaltainen jäätikköjokimuodostuma ja sellaisena geomorfologisesti ja maisemallisestikin merkittävä. Niemen sisäosien mäntykangas on komeapuustoinen, mutta kenttä- ja pohjakerroskasvistoltaan tavanomainen. Niemen itäosissa mäntykangas vaihettuu lehtomaiseksi rinnemetsäksi, jossa kasvaa useita metsälehmuksia ja yksi pähkinäpensas (nämä kuitenkin ilmeisesti viljelyperäisinä), runsaasti taikinamarjaa sekä joitakin lehtoruohoja (mm. kurjenkello, sormisara). Niemen kärjessä kasvaa noin hehtaarin alalla kahdeksan kalliotuhkapensasta. Länsirannan merenrantakasvillisuus koostuu hienoista selkävesialuetyypin niityistä sekä jaksoittain hiekka- ja somerikkorannoista; itärantaa luonnehtii lähes koko pituudeltaan kapea hiekkaranta. Merenrantakasvisto on monipuolinen: meri-isörölli (hienoina niittyinä), ruoholaukka, ruokopuntarpää, meriputki, meripujo, meriasteri, merimaltsa, isomaltsa, merikaisla, isorantasappi, meriluikka, rantaukonnauris, pensaikkotatar, ruokonata, kierumatara, merirannikki, morsinko, suolavihvilä, rantavehnä, keltamaite, suolasänkiö, käärmeenkieli, meriratamo, meripihatatar, isolaukku, iharuusu (rannan yläosa), vesihierakka, sinikaisla, särmäputki, suomenlahdennurmikohokki, suolasolmukki, purtojuuri, keltaängelmä, merisuolake, merivirmajuuri ym.

ARVOLUOKKA: II (Helsingissä harvinainen ympäristötyyppi: harjumainen, suurelta osin hiekkarantainen niemi). Lisäarvoina Helsingissä muuten huomionarvoiset lajit isorantasappi, käärmeenkieli ja särmäputki sekä kohteen kohtalainen luonnontilaisuus (merenrannat), näyttävyys (komea puusto, varsinkin kilpikaarnamännyt), monipuolisuus (useita rantatyyppejä) ja kasvillisuustyyppien edustavuus (etenkin rantaniityt).

ARVON YLLÄPITO: Hiekkarannoilta tulisi hävittää ainakin tiheimmät kurtturuusupensaikot.

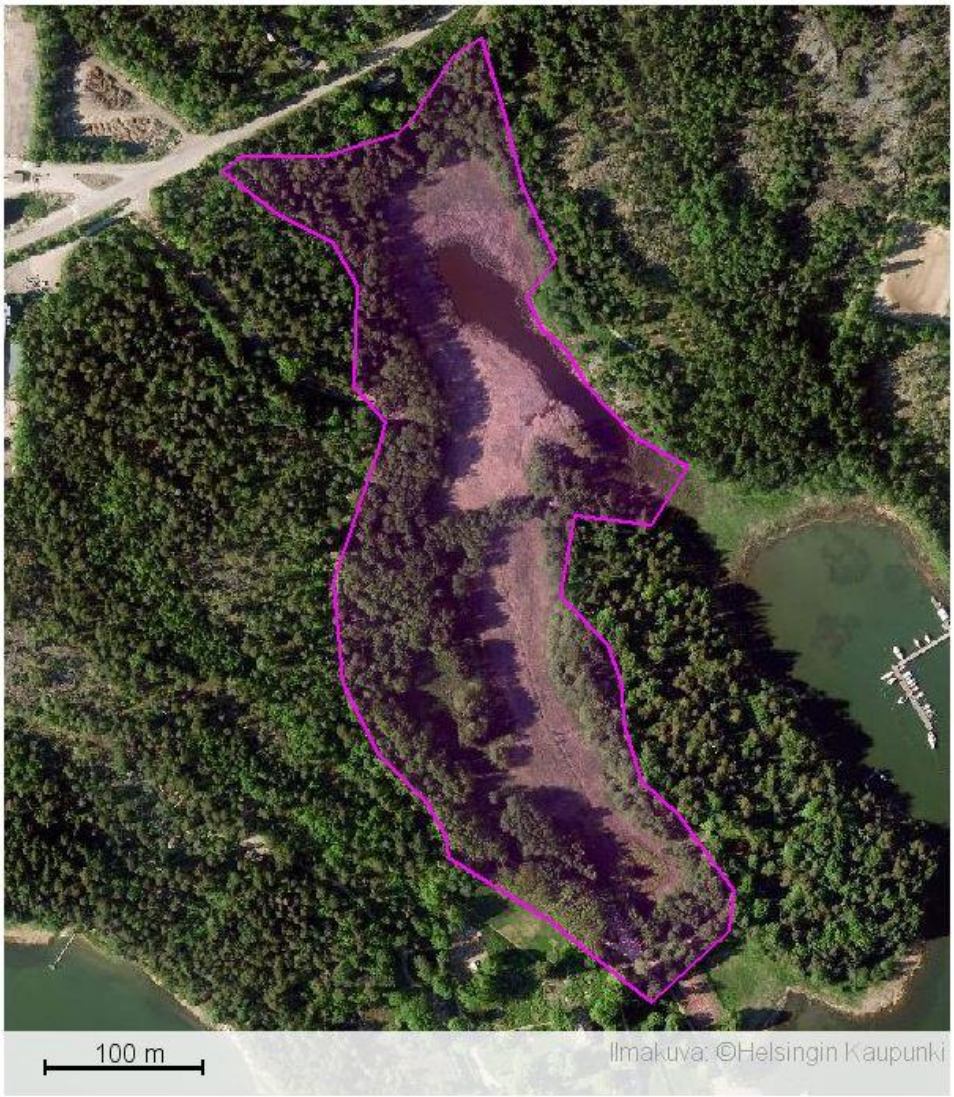
TAPAHTUMA

Pvm	**28.2.2006**
Tapahtumatyyppi	Päivitys
Kuvaus	Kohteen tietoja on päivitetty. Päivityskartoitus on tehty vuonna 2005.

LINNUSTOLLISESTI ARVOKAS KOHDE
TAHVONLAHTI (230/99)

Pinta-ala (kartalta) 8,19 ha

>> Näytä karttakuva: Kiinteistörajakartta | Opaskartta | Maaperäkartta | **Ilmakuva** | Ei karttakuvaa
>> Näytä kohdetunnus:

Arvoluokka

II

Arvoluokituksen perusteet

Kohdekuvaus

Rehevä lahdenpohjukka reunametsineen; lahti ruoikkoinen,matala, jatkuen niittynä etelään kohti Stansvikia, pohjoisosastaan kohde märkäpohjaista tervalepikkoa,eteläosat niittyjä, joilla tervalepikkoa (rannalla) ja runsaasti vanhoja, jaloja lehtipuita.

AVAINTEKIJÄT: Vanha jalopuusto, tervalepikot, niityt pensaikkoineen, ruoikkoinen lahti.
PESIMÄLINNUSTO: Erittäin runsas lehtimetsän ja ruoikoiden peruslajisto, lisäksi pikkutikka, närhi, ryti-, luhta- ja viitakerttunen, satakieli, puukiipijä, lehtokurppa, mustapääkerttu, sirittäjä ja kultarinta sekä nokikana.
HUOM! kohteessa luottamuksellisia pesimätietoja.

TAPAHTUMA

Tapahtumatyyppi	Päivitys
Kuvaus	Huom! Kohteessa luottamuksellisia pesimätietoja. (2005-2010)

LINNUSTOLLISESTI ARVOKAS KOHDE
VARISLUODONKARI (231/99)

Pinta-ala (kartalta) 0,95 ha

>> Näytä karttakuva: Kiinteistörajakartta | Opaskartta | Maaperäkartta | **Ilmakuva** | Ei karttakuvaa
>> Näytä kohdetunnus: ☐

Arvoluokka

III

Arvoluokituksen perusteet

Kohdekuvaus

Kallioinen, matala saari, jossa pientä mäntypuustoa ja pensaikkoa sekä ruoikkoa.

AVAINTEKIJÄT: Puusto, pensaikot ja ruoikot, matalat rannat.
PESIMÄLINNUSTO: Silkkiuikku, sinisorsa, tukkasotka, kalalokki, kalatiira, lapintiira ja mahdollisesti selkälokki.

Kohteen lajihavainnot

Aineistokuvaus

© Helsingin kaupungin ympäristökeskus
Luontotietojärjestelmä

GEOLOGISESTI TAI GEOMORFOLOGISESTI ARVOKAS KOHDE
HARJU, TAHVONLAHDENNIEMI (21-03)

Pinta-ala (kartalta)	7,6 ha
Huomioon otettavaa	Hieno luonnontilainen harju. Luonnonsuojelu- ja opetusarvoa. Suuri maisema-arvo.
Digitoija ja pvm	JAL,2.6.2004

>> Näytä karttakuva: Kiinteistörajakartta | Opaskartta | Maaperäkartta | **Ilmakuva** | Ei karttakuvaa
>> Näytä kohdetunnus: ☐

Arvoluokka

1 Suuri arvo

Kohdekuvaus

Soraharju.

Sijainti: Laajasalo, Tahvonlahdenniemi. Koko 50-200 m x 400 m. Harjun jatkeena on Santahaminan Teerisaari (kohde 2104) ja muinaisen jäätikköjoen suistona Santahaminan hiekkatasanteet. Tila 4.4.2003: Luonnontilainen.

JjulkaisU

Raportti

Nimi	**Kallioperän ja maaperän arvokkaat luontokohteet Helsingissä**
Tekijä	Antti Salla
Sarja	Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 6/2004
Painopaikka	Helsinki

GEOLOGISESTI TAI GEOMORFOLOGISESTI ARVOKAS KOHDE
LIEJUKERROSTUMA, TAHVONLAHTI (23-13)

Pinta-ala (kartalta)	4,11 ha
Huomioon otettavaa	Luonnonsuojeluarvoa.
Digitoija ja pvm	JAL,24.5.2004

>> Näytä karttakuva: Kiinteistörajakartta | Opaskartta | Maaperäkartta | **Ilmakuva** | Ei karttakuvaa
>> Näytä kohdetunnus: ☐

Arvoluokka

2	Kohtalainen arvo

Kohdekuvaus

Liejukerrostuma.
Sijainti: Laajasalo, Tahvonlahden ruovikkoalue. Koko n. 80 m x 500 m. Tila 2003 lähes luonnontilainen.

JULKAISU

Raportti	
Nimi	**Kallioperän ja maaperän arvokkaat luontokohteet Helsingissä**
Tekijä	Antti Salla
Sarja	Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 6/2004
Painopaikka	Helsinki
Vuosi	2004
Linkki	Linkki

LYHENNELMÄ KRUUNUVUORENRANNAN OSAYLEISKAAVA-ALUEEN LUONTOSELVITYS JA MAANKÄYTÖN LUONTOVAIKUTUSTEN ARVIOINNISTA

ENVIRO

Joulukuu 2005

Lyhennelmä 2012

LYHENNELMÄ KRUUNUVUORENRANNAN OSAYLEISKAAVA-ALUEEN LUONTOSELVITYS JA MAANKÄYTÖN LUONTOVAIKUTUSTEN ARVIOINNISTA

(JÄTETTY POIS LUVUT 4.1 KRUUNUVUORENLAMPI YMPÄRISTÖINEEN JA KOIRASAAREN JA HUTTUVADIN VÄLINEN RANTAOSUUS, ALUE C)

SISÄLLYS

1. JOHDANTO 3

2. SELVITYSALUEEN RAJAUS JA TOIMEKSIANNON SISÄLTÖ 3

3. LÄHTÖAINEISTO JA MENETELMÄT 5

3.1. AIEMMAT SELVITYKSET 5
3.2. KESÄN 2005 SELVITYKSET 6
3.2.1. Pesimälinnusto 6
3.2.2. Kasvillisuuden inventointi 6
3.2.3. Kääpälajiston inventointi 7
3.2.4. Maastokatselmukset 7

4. LUONNONOLOT JA SUOSITUKSET 7

4.2. KRUUNUVUORENRANNAN RANTAMETSÄ (ALUE B) 7
4.2.1. Kasvillisuus 8
4.2.2. Kääpälajisto 10
4.2.3. Linnusto 11
4.2.4. Merkittävät luontokohteet 11
4.2.5. Suunnitellun maankäytön vaikutus luonnonympäristöön ja suositukset 11
4.4. PITKÄ- JA VARISLUOTO (ALUE D) 13
4.4.1. Kasvillisuus 13
4.4.2. Merkittävät luontokohteet 15
4.4.3. Suunnitellun maankäytön vaikutus luonnonympäristöön ja suositukset 15
4.5. TAHVONLAHDENNIEMI (ALUE E) 16
4.5.1. Kasvillisuus 16
4.5.2. Kääpälajisto 20
4.5.3. Linnusto 20
4.5.4. Merkittävät luontokohteet 20
4.5.5. Suunnitellun maankäytön vaikutus luonnonympäristöön ja suositukset 21

5. LÄHDEVIITTEET 22

Liitteet

1. Kruunuvuorenrannan maankäyttökaavio.
2. Kruunuvuoren ja Tahvonlahdenniemen putkilokasvilajisto kesän 2005 selvitysten perusteella
3. Kruunuvuoren ja Tahvonlahdenniemen pesimälinnusto kesällä 2005.
4. Kruunuvuoren kääpäselvitys 2005.

Kansi: Elokuinen Kruunuvuorenlampi. Valokuvat © Esa Lammi

1. JOHDANTO

Helsingin Kruunuvuorenrantaan laaditaan parhaillaan osayleiskaavaa, jonka tavoitteena on noin 10 000 asukkaan asuinalue. Yleiskaava 2002:ssa nykyinen öljysatama on varattu asumiseen. Lisäksi öljysataman pohjoispuolelta ja kaakkoispuolelta on varattu alueita asuinkäyttöön. Öljysataman muu ympäristö on osoitettu pääosin virkistyskäyttöön.

Kruunuvuoren alue on tunnettu luonnonarvoistaan, mm. kauniista kallioista ja luonnontilaisesta lammesta, jota on ehdotettu luonnonsuojelualueeksi jo vuonna 1949. Alueella on myös muita merkittäviä luontokohteita. Esimerkiksi Stansvikin kartanon kaakkoispuolella sijaitseva Tahvonlahdenniemi on eräs harvoista Helsingin harjumuodostumista.

Helsingin kaupungin ympäristökeskus ja Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto tilasivat Ympäristösuunnittelu Enviro Oy:ltä Kruunuvuoren kaavoitusalueen luontoselvityksen, johon sisältyi myös maankäytön luontovaikutusten arviointi sekä suositukset luonnonsuojelun ja lisääntyvän virkistyskäytön yhteensovittamiseksi. Selvityksen tulokset esitellään tässä raportissa.

2. SELVITYSALUEEN RAJAUS JA TOIMEKSIANNON SISÄLTÖ

Selvitysalue muodostuu viidestä osa-alueesta, joista yksi sijaitsee öljysataman pohjoispuolella ja muut sen etelä- ja kaakkoispuolella (kuva 1). Luontoinventointien sisältö ja laajuus vaihtelivat osa-alueittain. Kultakin osa-alueella on ilmennyt erityiskysymyksiä, joihin selvityksen toivottiin vastaavan.

A. Kruunuvuorenlampi ympäristöineen

Öljysataman pohjoispuolella sijaitsevalta Kruunuvuorenlammen alueelta selvitettiin kasvilajisto ja kasvillisuustyypit, kääpälajisto sekä pesimälinnusto.

Erityiskysymykset:
- perustettavan Kruunuvuorenlammen luonnonsuojelualueen ja sitä ympäröivän suojavyöhykkeen laajuus
- suojavyöhykkeen maankäytölle mahdollisesti asettamat reunaehdot
- arvio siitä, tulisiko alueella sijaitsevalle lehmusmetsikölle laatia hoito- ja käyttösuunnitelma
- liitteen 1 mukaisen maankäytön vaikutus luonnonympäristöön.

B. Kruunuvuorenrannan rantametsä

Öljysataman kaakkoispuolella sijaitsevasta Kruunuvuorenrannan rantametsästä selvitettiin kasvilajisto ja kasvillisuustyypit, kääpälajisto sekä pesimälinnusto.

Erityiskysymykset:
- elinvoimaisen rantametsikön rajaus ja suojelutarve
- liitteen 1 mukaisen maankäytön vaikutus luonnonympäristöön.

Kuva 1. Tutkitut alueet.

- **A** Kruunuvuorenlampi ympäristöineen (19,9 ha)
- **B** Kruunuvuorenrannan rantametsä (3,4 ha)
- **C** Koirasaari–Huttuvati (1,8 ha)
- **D** Pitkä- ja Varisluoto (5,1 ha)
- **E** Tahvonlahdenniemi (3,7 ha)

C. Koirasaaren ja Huttuvadin välinen rantaosuus

Öljysataman ranta-alue, josta selvitettiin vesi- ja rantakasvillisuus.

Erityiskysymykset:
- liitteen 1 mukaisen maankäytön vaikutus luonnonympäristöön.

D. Pitkä- ja Varisluoto

Kruunuvuoren eteläpuolella sijaitsevilta saarilta tutkittiin pääpiirteisesti kasvilajisto ja kasvillisuustyypit.

Erityiskysymykset:
- mahdollisuudet ohjata ulkoilijoiden liikkumista ja vähentää kasvipeitteen kulumista kallioalueilla
- liitteen 1 mukaisen maankäytön vaikutus luonnonympäristöön.

E. Tahvonlahdenniemi

Stansvikin kartanon kaakkoispuolella sijaitseva harjuniemi, josta selvitettiin kasvilajisto ja kasvillisuustyypit, kääpälajisto sekä pesimälinnusto.

Erityiskysymykset:
- mahdollisuudet ohjata ulkoilijoiden liikkumista ja vähentää kasvipeitteen kulumista harjualueella
- liitteen 1 mukaisen maankäytön vaikutus luonnonympäristöön.

3. LÄHTÖAINEISTO JA MENETELMÄT

3.1. AIEMMAT SELVITYKSET

Kruunuvuoren alueelta ei ole aiemmin tehty kattavaa luontoselvitystä. Ainoa laajahkon alueen selvitys käsittää Stansvikin kartanon pihamaan lähiympäristöineen (Hiltunen 2000), mutta sen tarkastelualue jää lähes kokonaan selvitysalueen ulkopuolelle. Kruunuvuoren tunnettuja luontokohteita on kuitenkin inventoitu useaan otteeseen. Niistä on kuvauksia Hosiaisluoman (1985), Ahosen ja Markkasen (2000), Siivosen (2004) ja Sailan (2004) julkaisuissa.

Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen toimeksiannosta on selvitetty myös alueen arvokkaita linnusto-, lepakko- ja kasvillisuuskohteita, joiden tiedot saatiin käyttöön ympäristökeskuksen luontotietorekisteristä (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2005). Ympäristökeskus toimitti käyttöömme lisäksi julkaisemattomia kääpähavaintoja sekä Arto Kurton vuosina 2004 ja 2005 päivittämät arvokkaiden kasvillisuuskohteiden rajaukset ja inventointitiedot, joita ei vielä oltu tallennettu luontotietorekisteriin. Helsingin kaupunkisuunnittelukeskus toimitti selvityksessä käytetyt karttapohjat ja puustomittaustiedot.

3.2. KESÄN 2005 SELVITYKSET

Luontoselvityksen tavoitteena oli saada kaavasuunnittelua varten riittävä kuva alueen luontoarvoista. Työhön kuului kolme erillistä inventointia, jotka olivat pesimälinnustoselvitys, kasvillisuuden ja luontotyyppien inventointi sekä kääpäselvitys.

3.2.1. Pesimälinnusto

Pesimälinnustoselvityksen tavoitteena oli saada yleispiirteinen kuva alueen linnustosta, huomionarvoisasta lintulajistosta sekä linnustollisesti merkittävistä kohteista. Alueella tehtiin tarjouspyynnön mukaisesti neljä pesimälintulaskentaa. Nämä riittävät aiempien tietojen ohella arvokkaiden linnustokohteiden toteamiseen ja rajaamiseen, mutta eivät anna luotettavaa kuvaa linnuston tiheydestä eivätkä paljasta kaikkia alueen pesimälintulajeja. Laskentapäivät olivat 4.5., 16.5., 25.5. ja 10.6.2005. Kaikki laskennat kattoivat osa-alueet A, B ja E (kuva 1).

Laskennat tehtiin varhain aamulla Helsingin yliopiston eläinmuseon kartoituslaskentaohjeiden (Koskimies & Väisänen 1988) mukaisesti. Laskettavat alueet käytiin kattavasti läpi ja lintuhavainnot merkittiin karttapohjalle. Pesiviksi on tulkittu ohjeiden mukaisesti varmistetut pesinnät sekä samalla paikalla vähintään kahdessa laskennassa tavatut linnut. Laskennoissa merkittiin muistiin myös vesialueen linnustoa sekä kartoitusalueiden ulkopuolelta havaitut huomionarvoiset lintulajit.

Täydentävää tietoa linnustosta saatiin kasvillisuus- ja luontotyyppiselvityksen aikana. Lintulaskennat teki luonnont. kand. Pekka Routasuo.

3.2.2. Kasvillisuuden inventointi

Alueen kasvillisuutta ja luontotyyppejä inventoitiin viitenä päivänä 23.6.–31.8.2005. Selvityksen aikana osa-alueet käytiin kattavasti läpi. Selvitys tehtiin kuviokartoituksena rajaamalla kasvillisuuden tai maankäytön perusteella ympäristöstä selvästi erottuvat kuviot 1:4000-mittakaavaiselle karttapohjalle. Kultakin kuviolta kirjattiin muistiin kasvillisuuden yleis- ja erityispiirteet, pensaskerroksen ja kenttäkerroksen valtalajit sekä huomionarvoiset putkilokasvilajit. Lisäksi tarkastettiin tiedossa olleiden luontokohteiden ja harvinaisten kasvilajien kasvupaikkojen tila ja muutokset. Osa-alueilta A ja E merkittiin muistiin kaikki havaitut putkilokasvilajit. Osa-alueilla A ja D sijaitsevia käytössä olevia pihaalueita ei tarkistettu. Osa-alueen A hylättyjen huviloiden pihamailla kasvavia koristekasveja ei myöskään selvitetty järjestelmällisesti.

Vesialueiden ja öljysataman rannan inventointi tehtiin soutuveneellä 10.8.2005. Vesikasvillisuutta haravoitiin pitkävartisella (3,9 m) rautaharavalla.

Kasvillisuusselvityksen yhteydessä arvioitiin myös maankäyttöluonnoksen mukaisen rakentamisen vaikutuksia luonnonoloihin ja tarkennettiin luontokohteiden rajauksia. Kasvillisuusselvityksen teki fil. maist. Esa Lammi.

3.2.3. Kääpälajiston inventointi

Kääpäselvityksen tavoitteena oli arvioida Kruunuvuorenrannan eri osa-alueiden kääpälajistoa ja alueiden merkitystä kääpälajistolle. Osa-alueet A, B ja E käytiin läpi kolmen maastopäivän aikana 19.–21.09.2005. Maastotyötunteja käytettiin 20. Kaikki kääpälajit kirjattiin muistiin. Maastossa tuntemattomiksi jääneistä otettiin näyte myöhempää mikroskooppista määritystä varten. Määritystyö suoritettiin Helsingin yliopiston kasvimuseolla. Maastossa kerätyt näytteet on myös talletettu museon herbaarioon.

Kaikki kolme osa-aluetta käytiin läpi sellaisella tarkkuudella, että alueen kääpälajistosta saatiin luotettava kuva. Havaintoja tehtiin elävästä puustosta, kuolleesta pystypuustosta ja maapuustosta eri kääpälajien esiintymispotentiaalin arvioimiseksi. Lähes kaikki järeät maapuut tarkastettiin, samoin kaikki järeät kuolleet pystypuut. Ohutta maapuuta käytiin läpi kattavasti kaikilta osa-alueilta.

Tieteellinen nimistö noudattaa kääpien osalta Niemelän (2004) ja Kotirannan ja Niemelän (1996) käyttämää nimistöä. Arinakääpä (*Phellinus igniarius* coll.) määritettiin kollektiivisena ryhmälajina, eli "pikkulajeja" (lepänarinakääpä *P. alni*, koivunarinakääpä *P. cinereus*, sysikääpä *P. nigricans*) ei erotettu. Orvakoiden ja nahakoiden nimet ovat Kotirannan (2001) mukaan. Lajien uhanalaisuus on ilmoitettu Rassin ym. (2001) mukaan.

Alueen käävistä on valmistunut erillinen selvitys, jonka teki tutkija Juha Kinnunen (liite 4). Tämän raportin kääpätiedot on poimittu Kinnusen selvityksestä.

3.2.4. Maastokatselmukset

Alueelle tehtiin 25.5.2005 maastokatselmus, jossa tutustuttiin luonnonoloihin ja maankäytön tavoitteisiin. Katselmukseen osallistuivat Mervi Nicklén Helsingin kaupunkisuunnitteluvirastosta, Raimo Pakarinen ja Tiia Stén Helsingin kaupungin ympäristökeskuksesta sekä Esa Lammi ja Pekka Routasuo Ympäristösuunnittelu Enviro Oy:stä.

4. ASEMAKAAVA-ALUEEN LUONNONOLOT JA SUOSITUKSET

Seuraavassa kuvataan yleispiirteisesti osa-alueiden luonnonoloja, esitellään niiden huomionarvoiset lajit ja luontokohteet ja annetaan suosituksia maankäytön suunnitteluun. Kasvillisuus, kääpälajisto, linnusto ja erityiskohteet raportoidaan omina lukuinaan.

.

4.2. KRUUNUVUORENRANNAN RANTAMETSÄ (ALUE B)

Kruunuvuorenrannan rantametsä on kapea metsäalue, joka alkaa öljyvaraston eteläpuolelta ja jatkuu Tahvonlahdenniemen tyvelle lähelle Stansvikin kartanoa. Alueen länsireunassa on kallioniemi ja keskiosassa Uudenkylän mökkialueen uimaranta. Eteläosaa käytetään soutuveneiden säilytyspaikkana.

Rantametsä on pääosin männikköä, jossa kasvaa tiheä pihlaja-alikasvos. Osa männyistä on järeitä. Rantaviivan tuntumassa kasvaa lehtipuustoa, etenkin tervaleppiä. Ranta on enimmäkseen ruoikkoinen, mutta ruokovyöhyke on enimmilläänkin vain parinkymmenen metrin levyinen.

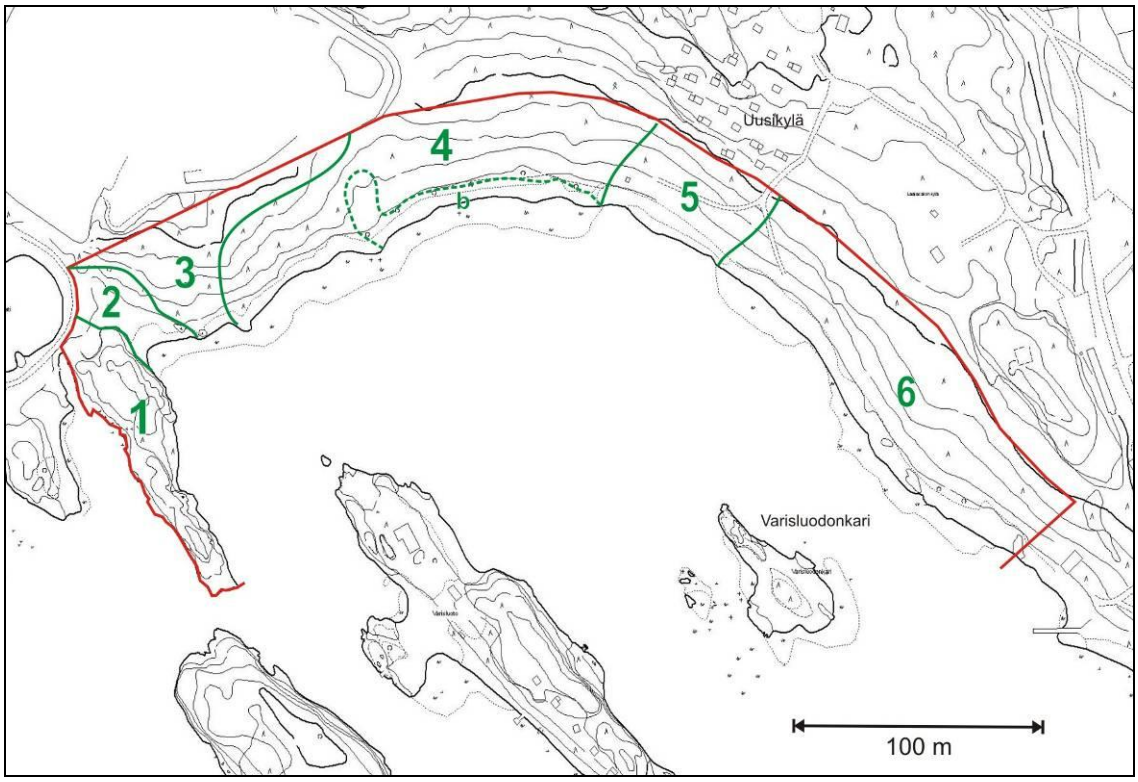

Kruunuvuorenrannan edustalla on kapealti järviruoikkoa. Rannan tervalepikko erottuu muuta metsää vaaleampana ja matalampana.

4.2.1. Kasvillisuus

Alueelta erotettiin kasvillisuuden ja maankäytön perusteella kuusi kuviota (kuva 10).

Osa-alue 1. Niukkapuustoinen kallioniemi. Kallioniemen tyvellä on harvakseltaan alle kymmenmetrisiä mäntyjä, joista osa on kuolleita. Niemen eteläpää on puuton. Niemestä avautuu hyvä näköala merelle. Niemessä on liikuttu paljon, mikä näkyy kasvipeitteen kuluneisuutena. Niemen kasvillisuus on karuille rantakalliolle tyypillistä. Runsaita ovat mm. kelta- ja isomaksaruoho, ahosuolaheinä, ruoholaukka, kultapiisku ja isolaukku. Erikoisuutena tavataan kaukasianmaksaruohoa, jota kasvaa laikkuina kallionpainanteissa. Puutarhakasviksi tuotua kaukasianmaksaruohoa kasvaa useassa paikassa muuallakin Kruunuvuorenrannan kallioilla.

Kuva 10. Kruunuvuorenrannan rantametsän osa-alueet.

Osa-alue 2. Metsittynyt pihamaa. Niemen tyvellä sijaitseva metsäkuvio, jossa on aiemmin ollut asumus. Entisellä pihamaalla kasvaa syreenejä, vaahteroita ja tuomia tiheänä pensaikkona. Varjostavan pensaikon alla on mm. kevättähtimöä, pystykiurunkannusta ja jänönsalaattia. Tervaleppää ja tuomia kasvava ranta on kosteapohjainen.

Osa-alue 3. Nuorehko mäntysekametsä. Puusto on noin 15 metrin mittaista männikköä, jossa kasvaa myös muutamia kuusia. Pensaskerros on tiheää pihlajikkoa. Kenttäkerroksessa on lähinnä mustikkatyypin lajistoa. Runsaita ovat mustikan lisäksi kielo, metsäkastikka ja sananjalka, myös jänönsalaattia on melko paljon.

Osa-alue 4. Varttunut mäntysekametsä. Kasvillisuus on samantyyppistä kuin osa-alueella 3, mutta puusto on vanhempaa, kookkaita kilpikaarnamäntyjäkin on melko paljon. Sekapuina kasvaa koivuja ja kuusia, joiden osuus lisääntyy itään päin mentäessä. Pensaskerros on tiheää pihlajavesakkoa, paikoitelleen kasvaa myös nuoria mäntyjä, kuusia ja jokunen raita. Kenttäkerroksen kasvillisuus on mustikka- ja käenkaali-mustikkatyyppiä.

Rannalla on 5–10 metrin levyinen tervaleppäkasvusto (kartta 11, kuvio b), jonka puusto on melko nuorta. Lepikon alla on runsaasti ruokokariketta ja muuta mereltä ajelehtinutta ryönää. Kenttäkerroksen kasvillisuus on tavanomaista kosteiden rantametsien lajistoa. Lisäksi tavataan mm. koiranvehnää. Tervalepikon itäpäässä kasvaa muutama 1–2 metrin mittainen saarni, jotka lienevät kulkeutuneet paikalle läheisiltä lomamökeiltä.

Tervalepikon länsipäässä on kausikuiva puro, jonka varressa on lehtipuustoa, mm. muutama iso tervaleppä sekä tuomia ja koivuja. Puronvarren kosteissa

painanteissa on saniaiskorven lajistoa: hiirenporrasta, metsäalvejuurta ja suokelttoa. Osa-alueen rantaa reunustaa 20 metrin levyinen ruoikko.

Osa-alue 5. Harvapuustoinen, puistomainen alue, jota käytetään uimarantana. Puusto on mäntyjä ja koivuja, osa männyistä on järeitä. Ranta on niittämällä avoimena pidettyä hiekkarantaa, jossa kasvaa muutama nuori tervaleppä.

Osa-alue 6. Itäranta. Lähelle Stansvikin venevajoja ulottuva rantametsä, jota käytetään soutuveneiden säilytyspaikkana. Ylispuusto on vanhaa männikköä. Mäntyjen alla kasvaa tiheässä pihlajia ja koivuja. Maasto on paikoin kivikkoista. Kenttäkerroksen valtakasveja ovat mustikka, metsäkastikka ja sananjalka. Rannalla on kapea niittyreunus ja sen ulkopuolella kapealti ruoikkoa. Harvinaisia rantakasveja ei tavattu.

Huomionarvoinen lajisto

Kruunuvuorenrannan rantametsästä ei tavattu uhanalaisia tai silmälläpidettäviä kasveja. Tavanomaisesta lajistosta poikkeavia olivat kaukasianmaksaruoho (paikoin länsipään kallioniemellä) sekä saarni (muutama vesamainen taimi lomamökkialueen rannan tuntumassa). Molemmat lajit ovat pihamailta kulkeutuneita. Kuvion 4 kosteassa painanteessa kasvava suokeltto on Helsingissä huomionarvoinen kasvi.

Rantametsän läpi länsipään kallioniemeen johtavan polun varrelta on aiemmin tavattu juovakannusruohoa, joka on Helsingissä vanha purjelaivakauden painolastitulokas. Vuonna 2000 lajia löydettiin vielä kolmesta paikasta polun varresta (Hiltunen 2000), mutta kesän 2005 inventoinnissa sitä ei tavattu. Uudenkylän hiekkarannan reunalla sen sijaan kasvoi kannusruohoja, jotka kukkatuntomerkkien perusteella olivat juovakannusruohon ja alkuperäislajistoomme kuuluvan kannusruohon risteymiä. Kannusruohoristeymiä on tavattu muualtakin Helsingin rannoilta (Kurtto & Helynranta 1998).

4.2.2. Kääpälajisto

Rantaa on joiltakin osin siistitty, eikä maapuustoa ole näillä paikoilla juurikaan. Paikoin on lähelle rantaa tervaleppävyöhykkeeseen jätetty maapuustoa, joka on tällä hetkellä lahoasteita 1 ja 2 (neliportaisella asteikolla). Kauempana rannasta löytyy joitakin maapuukeskittymiä, mutta rungot ovat pääosin hiljattain kaatuneita.

Alueen potentiaali kääpälajiston monipuolistumiselle tulevaisuudessa on hyvä, koska siellä on runsaasti vanhaa ja ikääntyvää puustoa, joka tulee kaatumaan maapuiksi seuraavan kymmenen vuoden aikana.
Alueelta ei kesällä 2005 tavattu uhanalaisia tai silmälläpidettäviä kääpälajeja. Huomionarvoinen piirre on vaateliaan karhunkäävän esiintyminen. Laji lahottaa vanhoja mäntyjä ja tekee itiöemänsä näiden tyvelle. Karhunkääpää on esiintynyt Kruunuvuorenrannan alueella vuosittain ja joinakin vuosina runsaana useiden mäntyjen tyvillä (Krister Söderman, henk, koht. tieto). Laji tavattiin muiltakin kesällä 2005 tutkituilta Kruunuvuorenrannan osa-alueilta. Karhunkääpä on Suomessa vähälukuinen ja selvästi etelään painottuva laji.

Alueen länsipäästä kuvioiden 2 ja 3 rajalta on vuonna 2001 löydetty rusokääpä (P. Salo, kirj. ilm.), joka on Etelä- ja Keski-Suomeen painottuvat harvinainen, useimmiten kuusissa elävä kääpälaji. Lajia ei tiettävästi ole muulloin tavattu Kruunuvuoren alueelta.

4.2.3. Linnusto

Osa-alueen linnusto oli vähälajista ja käsitti vain tyypillisiä metsä- ja rantalintuja. Lintulaskennoissa havaittiin 19 pesiväksi tulkittua paria, jotka edustivat kahdeksaa lajia (liite 3). Västäräkkiä ja rantasipiä lukuun ottamatta muut lajit ovat tavallisia metsälajeja. Koloissa ja pöntöissä pesiviä lajeja olivat sini- ja talitiainen sekä kirjosieppo ja harmaasieppo, joita oli puolet (kahdeksan paria) metsälinnuista. Metsien yleislinnut peippo ja pajulintu muodostivat lopun lajiston.

Västäräkki viihtyy usein rannoilla. Kahlaajiin kuuluva rantasipi puolestaan pesii metsässä, mutta ruokailee rannoilla. Rantasipin pesä löytyi männiköstä polun varrelta.

Lintulaskennoissa alueella havaittiin myös kaksi laulavaa tiltalttia. Molemmat linnut tavattiin vain kerran, joten ne tulkittiin muuttomatkalla pysähtyneiksi. Tiltaltti on vaarantunut varttuneiden ja vanhojen kuusikoiden pesimälintu. Yhdessä laskennassa tavattiin lisäksi palokärki, mutta se ei pesinyt alueella. Syönnösjälkien perusteella rantametsä kuuluu kuitenkin palokärjen elinalueeseen.

4.2.4. Merkittävät luontokohteet

Alueella ei ole arvokkaita luontokohteita, mutta vanha männikkö on säilyttämisen arvoinen. Järeillä kilpikaarnamännyillä on maisemallista arvoa, ja ne ovat harvinaisehkon karhunkäävän kasvupaikkoja. Vanhoja mäntyjä on sekä itärannalla että öljysataman eteläpuolella.

Ranta-alueen edustalla sijaitseva Varisluodonkari on linnustollisesti arvokas kohde (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2005). Kesällä 2005 sen pesimälinnustoon kuuluivat ainakin silkkiuikku, valkoposkihanhi, sinisorsa, tukkasotka, kalalokki ja kalatiira. Joinakin kesinä myös lapintiira on kuulunut lajistoon. Uhanalainen selkälokki kuuluu mahdollisiin pesimälajeihin, mutta sitä ei tavattu kesällä 2005.

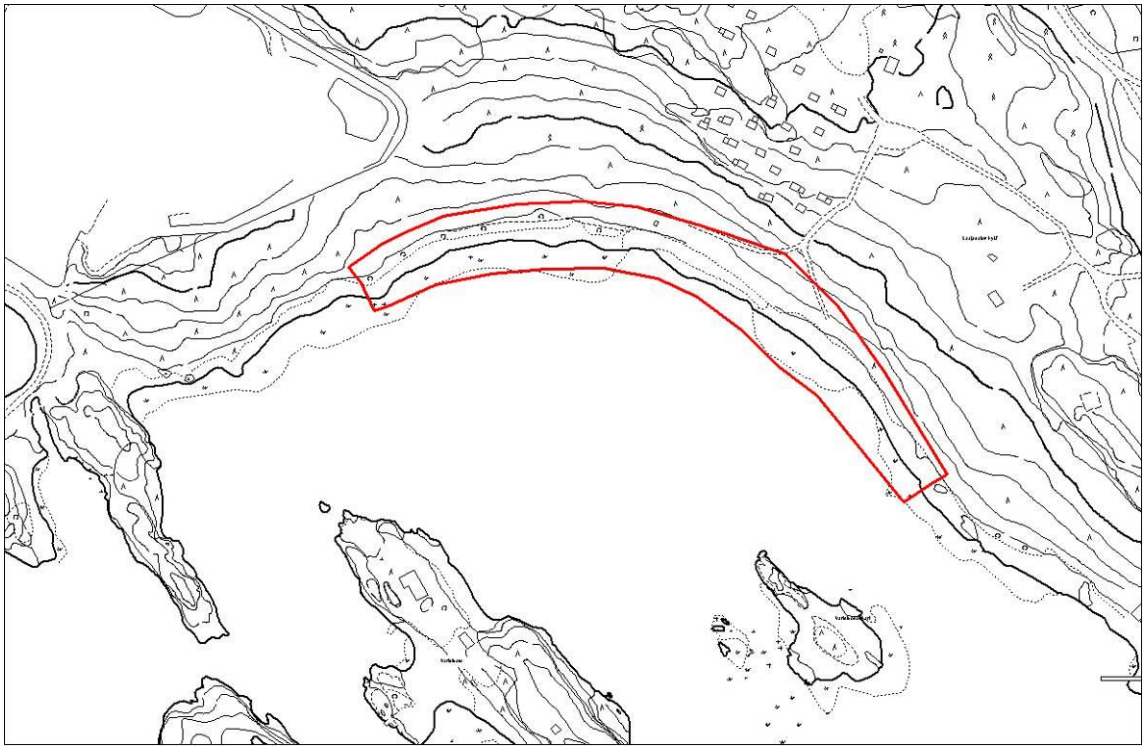
4.2.5. Suunnitellun maankäytön vaikutus luonnonympäristöön ja suositukset

Kruunuvuorenrannan maankäyttökaaviossa rantametsä on varattu uimarannaksi. Rantametsän pohjoisreunaan on tulossa asuinrakennuksia. Ranta-alueen länsipuolisen niemen kautta on suunniteltu ulkoilureittiä eteläpuoliseen Pitkäluodon saareen (liite 1).

Rantametsällä ei ole erityisiä luontoarvoja. Myös alueen vesikasvillisuus todettiin kesällä 2005 tavanomaiseksi. Luonnontilaisen rannan maisemallinen merkitys on nykyisellään huomattava. Rantaa reunustaa 10–20 metrin levyinen

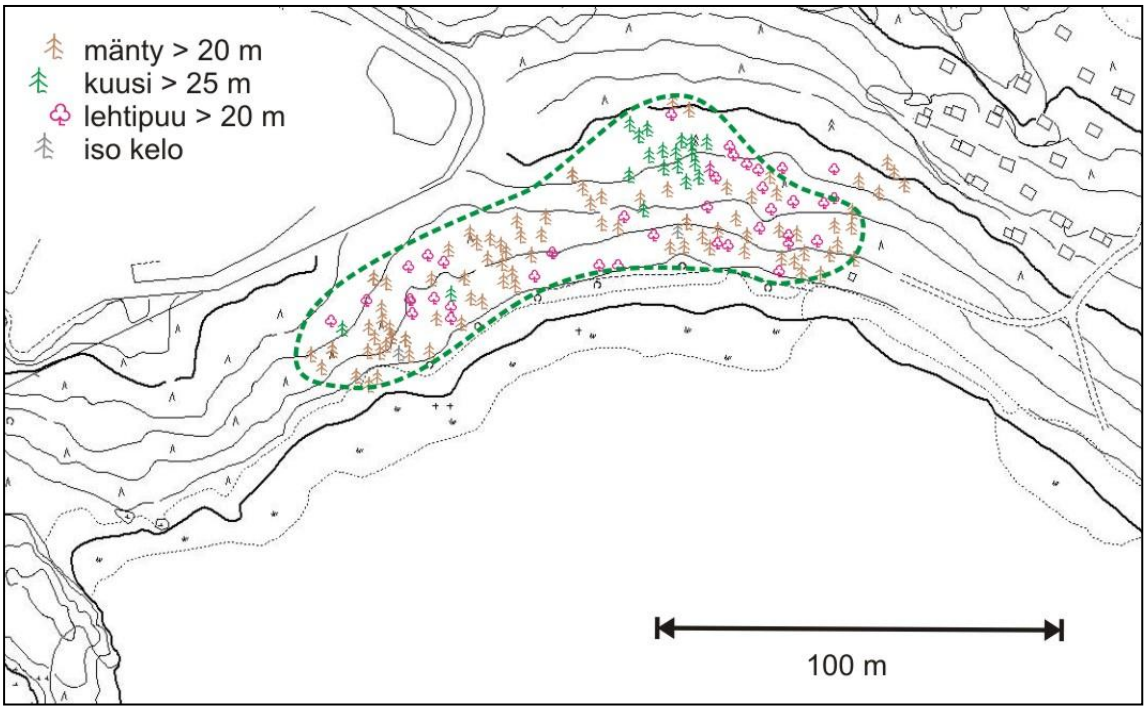
järviruoikko, jonka ulkoreunassa on vettä noin 1,50–1,75 metriä. Jyrkähköä rantaa on hankala muuttaa uimarannaksi vesialuetta täyttämällä, joten uimarantaa on rakennettava rantametsän suuntaan. Uimarannan rakentaminen muuttaisi alueen hyvin toisen tyyppiseksi kuin mitä se on nykyisin. Haittoja saattaisi ilmetä myös linnustollisesti arvokkaalla Varisluodonkarilla uimareiden noustessa maihin.

Uimaranta vaikuttaa alueen luonnonoloihin ja maisemaan suunniteltua vähemmän, jos ranta-alueen länsiosa jätetään luonnontilaan tai ainakin rajataan uimarannan ulkopuolelle. Tällöin myös Pitkäluodolle kallioisen niemenkärjen kautta johtava reitti jäisi hieman sivuun uimarannalta. Ehdotus uimarannan rajaamiseksi esitetään kuvassa 11. Reitille voidaan johtaa ulkoilutie uimarannan kautta.

Kuva 11. Uimarannaksi rakennettavan alueen rajausehdotus.

Rannan käyttöä suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon myös vanha puusto, jolla on maiseman elävöittäjänä huomatta merkitys virkistyskäyttöön varatulla alueella. Ranta-alueen kilpikaarnamännyt kestävät hyvin rannan uimakäyttöä, mikäli niiden juuristoa ei vaurioiteta aluetta rakennettaessa. Säilyttämisen arvoista puustoa on erityisesti kuvaan 12 rajatulla alueella. Myös lännempänä kasvaa muutamia kilpikaarnamäntyjä. Vanhoja mäntyjä kasvaa lisäksi itärannalla.

Kuva 12. Kruunuvuorenrannan rantametsän vanhin osa kaupunkimittausosaston aineiston perusteella. Alueen länsipuolella männyt saavuttavat yleisesti 15–18 metrin pituuden.

Lintujen pesimäpaikkana merkittävä Varisluodonkari sijaitsee suunnitellun uimarannan eteläpään kohdalla. Varisluodonkarin ja mannerrannan välissä on syvähkö vesialue, mutta Varisluodolle pääsee uimalla. Uimarien aiheuttama häirintä Varisluodonkarilla pysyy vähäisenä, jos uimarantaa ei jatketa karin kohdalle asti (kuva 11). Varisluodonkarille tulisi pystyttää linnustonsuojelualueen kyltit rannan käytöstä riippumatta.

4.4. PITKÄ- JA VARISLUOTO (ALUE D)

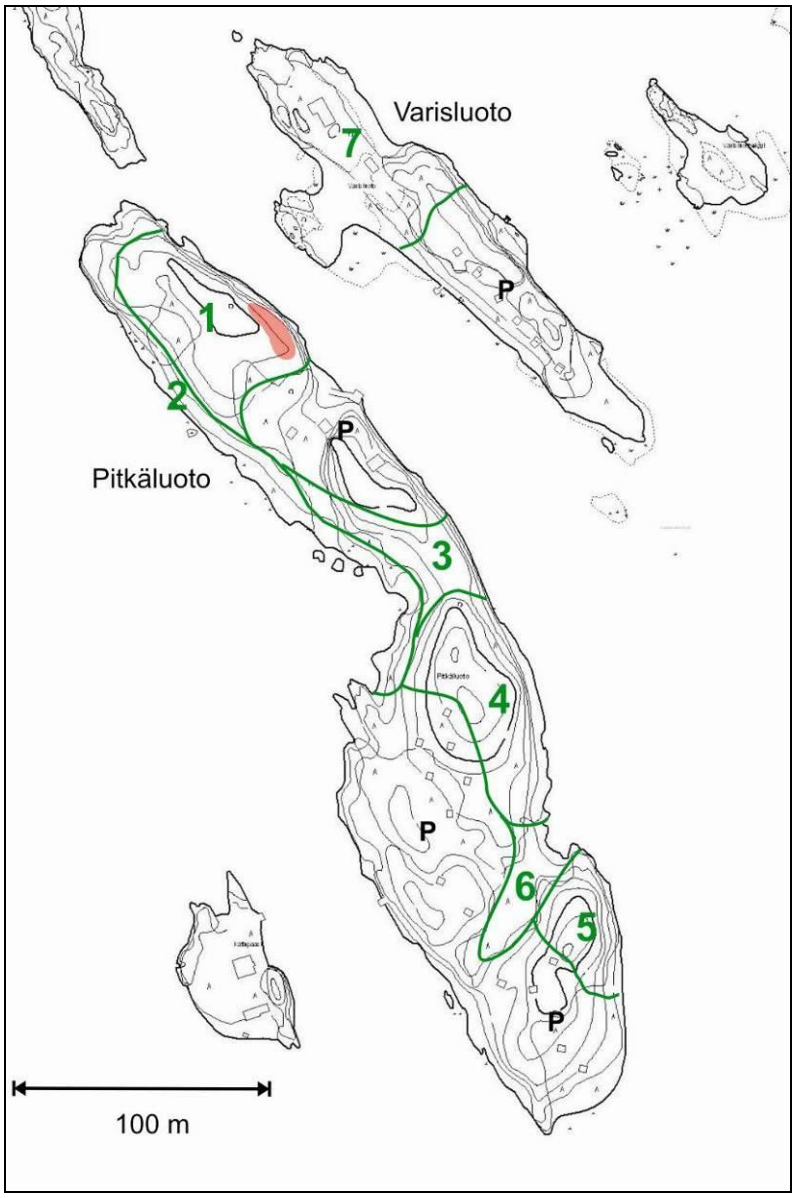
Kruunuvuorenrannan eteläpuolella sijaitsevista saarista Pitkäluoto on karu, 400 metrin pituinen kalliosaari, jonka kallioperä on graniittia. Saaren puusto on matalaa. Saaren keski- ja eteläosassa on lomamökkejä. Varisluoto on metsäisempi, noin 200 metrin pituinen saari. Suurin osa siitä on loma-asumusten pihamaata (kuva 14).

4.4.1. Kasvillisuus

Pitkäluodon rakentamattomilta alueita erotettiin kuusi osa-aluetta. Varisluodosta tarkistettiin saaren pohjoispäässä olevan huvilan pihamaa lähitienoineen.

Osa-alue 1. Puustoinen kalliomaasto. Saaren pohjoispäässä sijaitseva metsäinen kallioalue, jonka itärinne on jyrkkä. Laella on vanha pihamaa, jossa kasvaa asutuksen jäljiltä mm. syreenejä ja pajuangervoja. Ympäristö on matalaa, heinittynyttä männikköä, jossa on paljon kuivuneita puita. Entisen pihamaan itäpuolella on pieni kallioketo (kuva 14), jossa on edustava kasvilajisto, mm. mäkikuisma, kalliovillakko, peltovillakko, ahosuolaheinä, kultapiisku, mäki-

horsma ja ruoholaukka. Pienestä kalliolätäköstä löydettiin myös melko harvinaista mietotatarta.

Kuva 14. Pitkäluoto ja Varisluoto. Pitkäluodon pohjoispäässä sijaitseva kallioketo on merkitty punaisella.

Osa-alue 2. Länsirannan kallio. Pitkäluodon pohjoispuoliskon länsiranta on niukkakasvista silokalliota. Kasvilajisto on tyypillistä karuille kallioille. Lisäksi kaukasianmaksaruohoa tavattiin yhdestä paikasta. Pohjoispään pienissä kallioploteissa kasvoi mm. särmäputkea ja leveäosmankäämiä. Eteläpään kapeikossa on pieni rantaniitty, jossa on monipuolisesti merenrantakasvillisuutta, ei kuitenkaan harvinaisia lajeja.

Osa-alue 3. Matalaa männikköä kasvava alue, jonka länsipäässä on kostea, kallioharjanteiden välinen painanne. Painanteessa kasvaa mm. tervaleppiä, vaahteroita ja pihlajia. Puusto on 8–10 metrin mittaista.

Osa-alue 4. Kuivuudesta kärsinyt kallioalue. Lähes kaikki puut ovat kuivuneet ja kuolleet pystyyn. Jäljellä on lähinnä joitakin katajia ja koivunvesoja. Puusto on ollut 5–6 metrin mittaista männikköä. Kenttäkerros on heinittynyt ja siinä kasvaa metsälauhan lisäksi maitohorsmaa ja ahosuolaheinää, paikoin myös punanataa, tahmavillakkoa ja jäkäliä. Alarinteen kasvilajisto on monipuolisempaa, mm. purtojuurta, mäkikuismaa ja rantatädykettä.

Osa-alue 5. Kulottunut kallioalue saaren eteläpäässä. Myös saaren eteläpään kallioalue on kärsinyt pahoin kuivuudesta. Mäntyjen alle on noussut runsaasti koivuntaimia. Kenttäkerroksen kasvillisuus on samankaltaista kuin osa-alueella 4.

Osa-alue 6. Kallioiden välinen notkelma. Kosteapohjainen notkelma, jossa on tiheä lehtipuusto, mm. haapoja ja vaahteroita. Pensaskerros on tiheä ja kenttäkerros rehevä. Pensaista tuomi ja terttuselja ovat runsaita. Kenttäkerroksen valtalaji on maitohorsma.

Osa-alue 7. Varisluodon pohjoispään piha-alue. Vanha huvila, jonka ympäristössä on runsaan 10 metrin mittaista männikköä. Rannoilla kasvaa joitakin tervaleppiä. Kenttäkerroksessa vallitsevat kielo, metsäkastikka, metsälauha ja maitohorsma. Myös vanhoihin rohdoskasveihin kuuluvaa keltamoa tavataan.

Rakennusten itäpuolella on pieni, niukkakasvinen rantakallio ja pohjoiskärjessä sekä saaren länsiniemessä kosteaa rantaniittyä. Niittylaikkujen runsaimpia kasveja ovat järviruoko, ruokohelpi, juolavehnä, punanata, mesiangervo, rantakukka ja ketohanhikki. Kallion kasvillisuus on niukkaa, lähinnä metsälauhaa, ahosuolaheinää ja kalliokieloa.

Huomionarvoiset kasvilajit

Pitkäluodon kasvilajeista mietotatar on Helsingissä harvinainen, silmälläpidettäväksi luokiteltu kasvi (Kurtto 2003). Laji löydettiin pohjoispään kalliokedon reunasta märästä kalliolätäköstä. Kruunuvuoren alueelle levinnyttä kaukasianmaksaruohoa (alun perin koristekasvi) löydettiin yhdestä paikasta Pitkäluodon länsirannan kalliolta. Lisäksi sitä kasvaa Varisluodon huvilan pihamaalla todennäköisesti istutettuna.

4.4.2. Merkittävät luontokohteet

Pitkäluodossa ja Varisluodossa ei ole todettu aiemmin arvokkaita luontokohteita. Kesän 2005 inventointien perusteella Pitkäluodon pohjoispäässä sijaitseva pieni kallioketo on saarten merkittävin kohde, mutta sitäkin voidaan pitää vain paikallisesti arvokkaana.

4.4.3. Suunnitellun maankäytön vaikutus luonnonympäristöön ja suositukset

Pitkäluoto ja Varisluoto on merkitty Kruunuvuorenrannan maankäyttöluonnokseen (liite 1) virkistysalueiksi. Pitkäluodon länsirannalle on suunniteltu venelaitureita. Pitkäluotoon kuljetaan tulevaisuudessa kallioniemen ja saaren poh-

joiskärjen yhdistävän kävelysillan kautta. Siltayhteyttä on suunniteltu myös Pitkäluodon ja Varisluodon välille.

Kesän 2005 inventointien perusteella Pitkäluodon kasvillisuus on hyvin säilynyttä, sillä saaren rakentamattomissa osissa on liikuttu vähän. Vuosituhannen alun kuivat kesät ovat vaikuttaneet saaren kasvillisuuteen, ja huomattava osa kallioiden puustosta on kuollut.

Karut kallioalueet kestävät kulutusta huonosti. Vaikka Pitkäluodolla ei olekaan erityisen arvokkaita luontokohteita, tulisi kasvillisuuden kulumista hillitä ohjaamalla ulkoilijoiden liikkumista. Kulku ohjautunee luonnostaan saaren lakiosiin ja länsirannalle, joissa on loivapiirteisiä silokallioita. Kulkua voidaan kanavoida esimerkiksi rakentamalla pohjustettuja polkuja. Polkuja ei tulisi jatkaa saaren eteläosaan asti, jossa on runsaasti lomamökkejä.

Varisluotoon suunniteltu siltayhteys ei ole toivottava, sillä Varisluoto on pieni ja sen kasvillisuus kestää huonosti lisääntyvää kulutusta. Saaren käyttö mökkialueena haittaa myös sen virkistyskäyttöä. Sopiva kompromissi alueen tulevan käytön ja kasvillisuuden kulumisen välillä voisi olla se, että siltayhteys tulisi vain Pitkäluotoon ja vapaa liikkuminen rajattaisiin Pitkäluodon pohjoispuoliskoon.

Pitkäluodon pohjoispään salmen kautta kuljetaan jonkin verran veneillä. Tämä ja veden vapaan liikkumisen turvaaminen tulisi ottaa siltarakenteissa huomioon.

4.5. TAHVONLAHDENNIEMI (ALUE E)

Tahvonlahdenniemi on männikköinen harjuniemi, jonka tyvellä sijaitsee Stansvikin kartano. Harjun luonnontila on säilynyt hyvänä ja se on Kallahdenharjun ohella Helsingin edustavin harjumuodostuma. Tahvonlahdenniemen jatkeena merellä on samaan muodostumaan kuuluva Teerisaari sekä Santahaminan hiekkatasanteet. Harju on melko loivapiirteinen; sen lakialueet kohoavat noin seitsemän metriä merenpinnan yläpuolelle.

Tahvonlahdenniemi on suurimmaksi osaksi valoisaa männikköä. Länsirannalla on ruoikkoa ja rantaniittyä. Itäranta on avoimempaa hiekkarantaa. Rannoilla kasvaa yleisesti tervaleppiä.

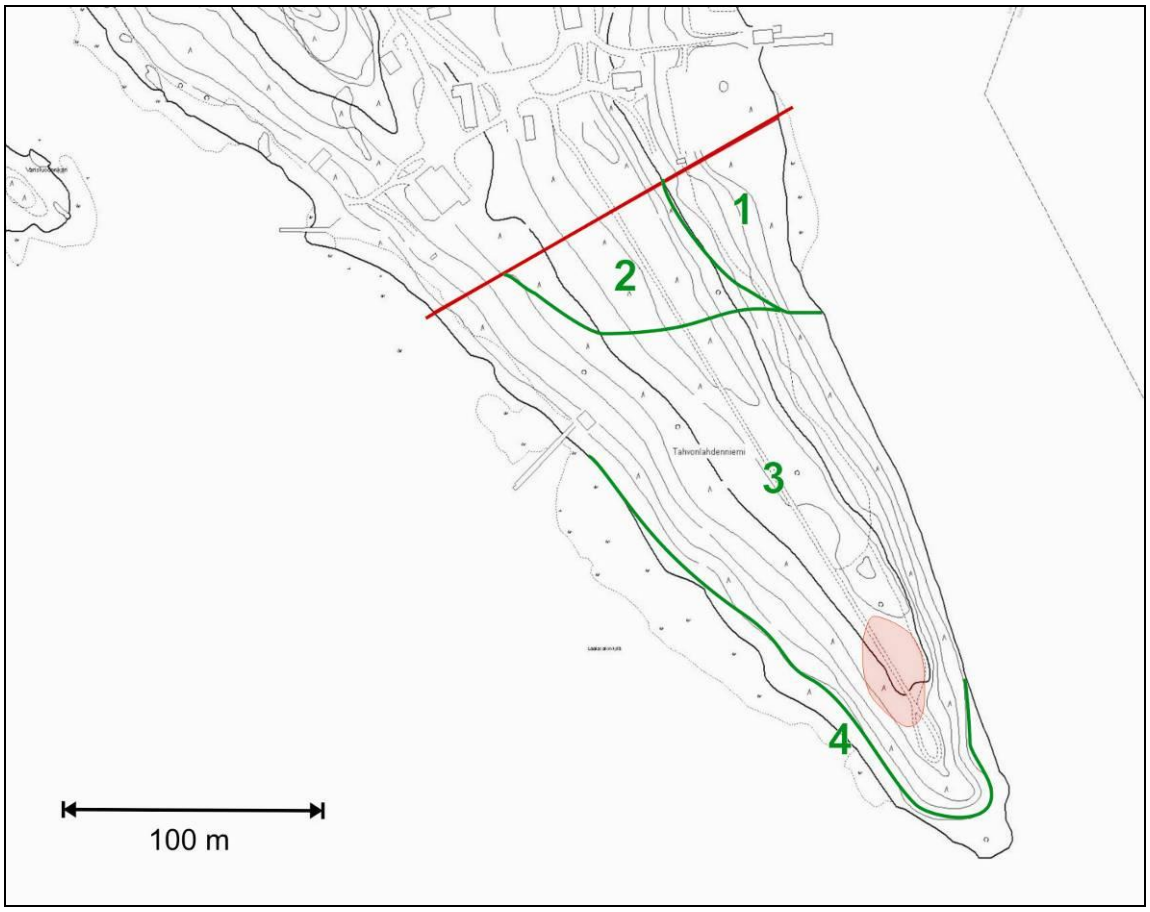
4.5.1. Kasvillisuus

Niemi voidaan jakaa kasvillisuutensa perusteella viiteen osa-alueeseen (kuva 15).

Osa-alue 1. Lehtomainen alue. Niemen tyvellä lähellä kartanon pallokenttiä on muuta niemeä rehevämpi alue, jonka kasvillisuudessa lehtolajistoa sekä pihamaalta levinneet kasveja, joista osa voi olla istutettujakin. Rannan tuntumassa on kosteaa, tervaleppävaltaista lehtoa ja ylempänä kulttuurivaikutteista lehtomaista kangasta, jonka puustossa on mäntyjen ja koivujen lisäksi vaahteroita, tammia, kookas metsälehmus sekä useita nuoria lehmuksia. Myös yksi suuri

pähkinäpensas kasvaa paikalla, ja rantapolun varrella on nelimetrinen saarni. Kenttäkerroksessa ei ole vaateliasta lajistoa, mutta mm. jänönsalaattia tavataan.

Osa-alue 2. Harjun tyvi. Reheväkasvuista männikköä, jonka puusto on hieman järeämpää kuin lähempänä niemen kärkeä. Pensaskerroksessa on pihlajien lisäksi vaahteroita. Kenttäkerroksessa vallitsevat metsäkastikka, nuokkuhelmikkä, vadelma, kielo ja keltamo.

Kuva 15. Tahvonlahdenniemen osa-alueet. Kalliotuhkapensaiden kasvualue on merkitty punaisella varjostuksella.

Osa-alue 3. Harjumetsikkö. Suurin osa harjusta on männikköä, jonka kenttäkerroksessa on mustikkatyypin lajistoa. Ylispuusto on varttunutta männikköä, vanhoja kilpikaarnamäntyjä on lähinnä rantojen tuntumassa. Lakialueella kasvaa ylispuina myös istutettuja euroopanlehtikuusia.

Alispuustoa on aikanaan harvennettu. Pensaskerros on sen jälkeen voimistunut ja kenttäkerros heinittynyt. Pensaat ovat pääosin pihlajia, joita on paikoin tiheässä. Siellä täällä kasvaa myös alun perin koristepensaiksi tuotuja isotuomipihlajia ja terttuseljoja. Lähellä niemen kärkeä on myös harvinaisia kalliotuhkapensaita. Kenttäkerroksessa vallitsevat mustikka, metsälauha ja metsäkastikka, maitohorsmaa ja vadelmaa kasvaa laikuittain. Karumpaa harjukasvillisuutta ei tavata, esimerkiksi puolukkaa, sianpuolukkaa ja kanervaa on hyvin niukasti.

Kasvillisuus muuttuu rantojen lähellä rehevämmäksi. Rannoilla kasvaa mäntyjen lisäksi koivuja ja tervaleppiä ja rinteillä mm. metsäalvejuurta, taikinamarjaa sekä nuoria vaahteran- ja tammentaimia.

Osa-alue 4. Rantaniityt. Niemen rantoja reunustaa monin paikoin kapea ruoikko. Ruoikon ja rantaviivan välissä on vaihtelevan kokoisia niittylaikkuja. Laajimmat ja kasvistollisesti edustavimmat niityt sijaitsevat niemen kärjessä ja länsirannalla. Vähäisempiä niittykuvioita on avoimemmalla itärannalla.

Länsirannalla on jokseenkin yhtenäinen toistasataa metriä pitkä niittyalue, jonka kasvillisuus on monipuolista. Alueella on sekä matalaa merenrantaniityn ja korkeakasvuisemman suurruohoniityn lisäksi hiekka- ja somerikkorantaa. Lajistoon kuuluvat mm. rannikki, suolavihvilä, meriratamo, suolasänkiö, särmäputki ja isorantasappi. Kurtturuusua on laajahko kasvusto lähellä niemen kärkeä. Myös punalehtiruusu on kasvaa samalla paikalla. Molempia luontoon villiytyneitä ruusulajeja kasvaa myös itärannalla, mutta vain yksittäisinä pensaina. Kolmas ruusulaji on rannan yläosassa kasvava iharuusu.

Harjun laella kulkeva tiepohja on heinittynyt. Männikön alla on nuorta, paikoin tiheää pihlajikkoa.

Niittymaisemaa läheltä Tahvonlahdenniemen kärkeä. Tiheinä pensaikkoina kasvava kurtturuusu on vallannut alueen somerikkoisia rantoja.

Huomionarvoiset kasvilajit

Tahvonlahdenniemeltä kirjattiin kesällä 2005 muistiin 162 putkilokasvilajia (liite 2). Lajistoon kuuluu useita huomionarvoisia kasveja. Kartanon pihamaan tuntumassa kasvavat metsälehmukset ja pähkinäpensas saattavat olla istutettuja. Molempien kasvupaikkoja tunnetaan Helsingistä vain muutamia. Lähellä niemen kärkeä kasvavat kalliotuhkapensaat sitä vastoin ovat luonnostaan paikalle levinneitä, sillä lajia ei ole käytetty koristepensaana. Kalliotuhkapensaita kasvaa kahdeksan kappaletta niemen kärjessä polkujen varsilla.

Rantaniittyjen lajeista käärmeenkieli, isorantasappi, särmäputki ja hentosuolake ovat Helsingissä huomionarvoisia. Särmäputkea kasvaa melko runsaasti harjun rannoilla, mutta käärmeenkieli, isorantasappi ja hentosuolake ovat niukkoja. Kurtto (2005) mainitsee rantaniityltä myös morsingon, suolasolmukin ja meriasterin, jotka täydentävät kesällä 2005 muistiin kirjattua kasvilajistoa.

Hiltunen (2000) mainitsee rantaniityiltä myös vaarantuneeksi luokitellun keltamataran. Kesän 2005 inventoinnissa alueelta tavattiin ainoastaan piennarmataraa, joka on keltamataran ja paimenmataran risteymä. Keltamatarakin saattaa silti edelleen kuulua alueen lajistoon.

4.5.2. Kääpälajisto

Tahvonlahdenniemeä on siistitty viime aikoihin asti puistomaisen ilmeen luomiseksi, eikä lahopuustoa ole juuri muodostunut. Kääpälajisto on yleistä pioneerilajistoa. Parhaat osat alueesta ovat sen rannat, missä tervaleppävyöhykkeessä on enemmän lahopuuta sekä mereltä kulkeutuneita ajopuita. Harjun lakialueet ovat lähes lahopuuttomia.

Tahvonlahdenniemen kääpäpotentiaali tulevaisuutta ajatellen on melko huono. Koska kuollutta puustoa on vähän ja metsiä on harvennettu puistomaisiksi, lahopuuta ei muodostu seuraavan 20 vuoden kuluessa niin paljon, että sillä olisi suurta merkitystä kääpälajistolle.

Vanhojen mäntyjen lahottajana elävä karhunkääpä kuuluu myös Tahvonlahdenniemen lajistoon.

4.5.3. Linnusto

Lintulaskentojen perusteella niemen pesimälinnustoon kuului ainoastaan kuusi lajia, joiden yhteisparimäärä oli 14 (liite 3). Alhainen parimäärä johtuu alueen pienestä pinta-alasta (3,6 hehtaaria) sekä siitä, että linnuston tiheys männiköissä on ylipäänsä alhainen.

Havaitut lajit olivat lehtopöllöä lukuun ottamatta tavanomaista metsälintuja. Peippo ja pajulintu muodostavat puolet alueen linnustosta, tali- ja sinitiaisia oli runsas kolmannes. Yhdessä laskennassa havaittiin lehtopöllöpoikue, emon lisäksi ainakin 4 poikasta. Alueella on muutama iso pönttö ja myös puissa on koloja. Poikaset olivat jo lentokykyisiä, joten pesäpaikka on voinut sijaita kauempana kartanon puistossa. Lehtopöllön tiedetään aiemmin pesineen Tahvonlahden perukassa (Helsingin ympäristökeskus 2005).

4.5.4. Merkittävät luontokohteet

Koko Tahvonlahdenniemi on todettu useassa selvityksessä merkittäväksi luontokohteeksi. Helsingin arvokkaita kallioperän ja maaperän luontokohteita käsittelevässä julkaisussa Tahvonlahdenniemi on luokiteltu arvokkaimmaksi eli I arvoluokan kohteeksi. Aluetta luonnehditaan hienoksi luonnontilaiseksi harjuksi, jolla on luonnonsuojelu- ja opetusarvoa ja suuri maisemallinen arvo (Salla 2004, Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2005).

Tahvonlahdenniemi Helsingin kaupungin luontotietojärjestelmässä mukana myös arvokkaana kasvillisuus- ja kasvistokohteena sekä arvokkaana lepakkokohteena. Kasvillisuuskohteen rajaus on jokseenkin sama kuin tässä työssä käytetty rajaus. Niemeä luonnehditaan näyttäväksi, joskin kasvistollisesti tavanomaiseksi harjumetsäksi, jonka länsirannalla sijaitsevat merenrantaniityt ovat luonnontilaisia ja kasvistoltaan varsin edustavia. Niemi on luokiteltu II arvoluokan kasvillisuuskohteeksi (luonnehdinta ja luokitus A. Kurtto 2005).

Arvokkaaseen lepakkoalueeseen kuuluu harjumetsän lisäksi kartanon puistoalue sekä osa harjun itäpuolisesta vesialueesta. Lajistoon kuuluvat pohjanlepakko, pikkulepakko, vesisiippa ja viiksisiippa. Alue on luokiteltu I arvoluokan

lepakkokohteeksi (Siivonen 2004, Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2005).

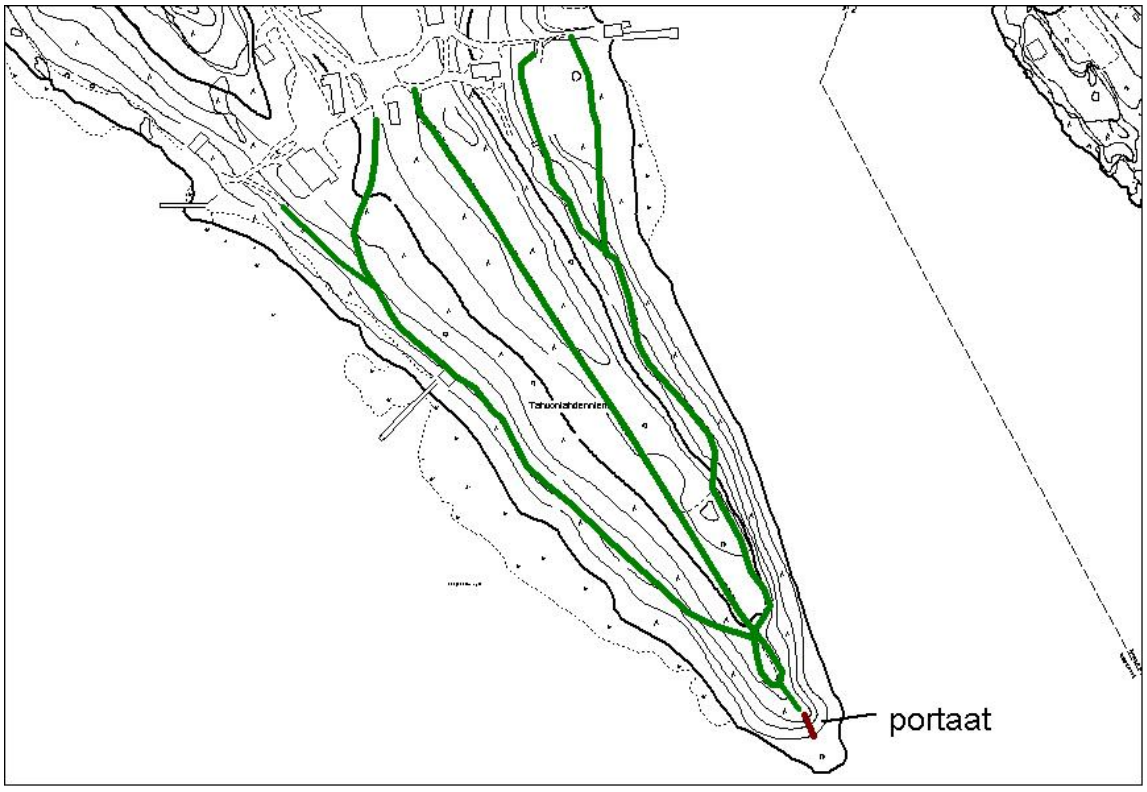
4.5.5. Suunnitellun maankäytön vaikutus luonnonympäristöön ja suositukset

Tahvonlahdenniemi on tarkoitus säilyttää virkistysalueena. Alueen käyttö on toistaiseksi ollut melko vähäistä ja se on ohjautunut olemassa oleville poluille. Ulkoilijoiden jäljet ovat nähtävissä selvästi ainoastaan harjuniemen kärjessä, jossa on kulunut, hiekkainen rantatörmä.

Kruunuvuorenrannan rakentaminen merkitsee sitä, että alueella ulkoilevien ihmisten määrä kasvaa nykyisestä huomattavasti. Tämän vuoksi kulun ohjaamiseen on kiinnitettävä huomiota.

Mahdollisuudet kanavoida kulkua ja vähentää kasvipeitteen kulumista

Niemessä on hyvä polkureitistö. Alueen käyttöä voidaan ohjata nykyisten polkujen avulla, eikä uusia reittejä tarvita. Kartanolta niemen kärkeen johtaa vanha tiepohja. Itärannalla on hyväkuntoinen polku, länsirannalla kartanolta saunalle johtava tie sekä sen jatkeena kaksi polkua, jotka johtavat saunarakennukselta niemen kärkeen. Kulku voidaan kanavoida näille reiteille (ehdotus kuvassa 16, länsirannalla käytettäisiin ylempää polkua) viitoitusten avulla sekä tarvittaessa pohjustamalla ja päällystämällä polut esimerkiksi kivituhkalla. Niemen kärjessä polun jatkeena oleva töyräs on suurimmaksi osaksi paljasta soraa. Töyrään alla on somerikkoa ja kivikkoista rantaniittyä, jossa ulkoilijat käyvät. Kulutuksen vähentämiseksi töyrääseen tulisi rakentaa puiset portaat.

Kuva 16. Tahvonlahdenniemelle sopiva ulkoilureitistö. Reitit noudattavat olemassa olevia polkuja.

Reittien ylläpidossa on muistettava kalliotuhkapensaat, joista osa kasvaa aivan polkujen reunassa niemenkärjen polkujen risteyskohdassa. Pensaat säilyvät jos polkuja ei levennetä, eikä polun varsien kasvillisuutta raivata kalliotuhkapensaiden kasvupaikoilta.

Muut suositukset

Tahvonlahdenniemen harjumänniköss saalistelee viiksisiippoja, jotka karttavat valoa (Siivonen 2004). Reittien valaiseminen ei ole lepakoiden vuoksi suotavaa.

Mahdolliset virkistyskäyttöä palvelevat rakennukset tulisi sijoittaa länsirannalle kartanon rantasaunan ja laiturin väliselle alueelle. Kulku rakennuksille voidaan järjestää saunalle johtavan tien kautta.

Harjualueen luonnonsuojelullinen ja maisemallinen arvo kasvavat puuston vanhetessa. Alueella ei tulisi tehdä hakkuita. Virkistyskäyttö saattaa lisätä tarvetta paikoin tiheänä kasvavan pihlajavesaikon vähentämiseen. Toimenpidettä suunniteltaessa on hyvä muistaa, että Tahvonlahdenniemi on harjualueeksi melko viljava, joten pensaikon tilalle nousee korkeaa metsäkastikan muodostamaa heinikkoa ja jopa maitohorsmaa ja vadelmapensaikkoja. Laajamittainen pensaikon raivaus esimerkiksi maiseman avartamiseksi ei välttämättä tuo toivottua tulosta.

Alkuperäiskasvistoomme kuulumaton kurtturuusu on levinnyt laajalti alueen hiekkarannoille. Tiheinä pensaikkoina kasvava kurtturuusu tukahduttaa muuta kasvillisuutta. Ainakin tiheimmät pensaikot olisi syytä raivata pois.

5. LÄHDEVIITTEET

Ahonen, T. & Markkanen, K. 2000: *Luonnonsuojelulain suojellut luontotyypit Helsingissä.* Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen monisteita 7/2000.

Erkamo, V. 1949: *Ehdotus Helsingin seudun luonnonsuojelukohteiksi*. S. 33–34.

Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2005. *Luontotietojärjestelmä 15.4.2002–18.7.2005. Linnustollisesti arvokkaat kohteet, arvokkaat kasvisto- ja kasvillisuuskohteet ja nisäkäshavainnot. Ote Kruunuvuorenrannan alueelta.*

Hiltunen, L. 2001: *Stansvikin kartanopuiston puu- ja ruohovartinen kasvillisuus ja kasvisto.* Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 2001:15. 45 s.

Hosiaisluoma, V. 1985: *Pääkaupunkiseudun suoluonto ja sen suojelu*. Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta (YTV) 1985.

Koskimies, P. & Väisänen, R. A. 1988: *Linnustonseurannan havainnointiohjeet*. 2. painos. Eläinmuseo, Helsinki.

Kotiranta, H. & Niemelä, T. 1996: *Uhanalaiset käävät Suomessa*. Toinen painos. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 184 s.

Kurtto, A. 2003: *Helsingissä uhanalaiset, silmälläpidettävät ja muuten huomionarvoiset putkilokasvit*. Julkaisematon raportti 12.12.2002, päivitetty osin 20.5.2003. Helsingin kaupungin ympäristökeskus.

Kurtto, A. 2005: *Arvokkaiden kasvillisuus- ja kasvistokohteiden päivitetyt tiedot ja rajaukset Kruunuvuoren alueelta*. Helsingin kaupungin ympäristökeskus, julkaisematon.

Kurtto, A. & Helynranta, L. 1998: *Helsingin kasvit, kukkivilta kiviltä metsän syliin*. Helsingin kaupungin ympäristökeskus. Yliopistopaino, Helsinki. 400 s.

Niemelä, T. 2004: *Suomen kääpien määritysopas*. 15. painos. Helsingin yliopiston kasvitieteen monisteita 184. 148 s.

Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: *Suomen lajien uhanalaisuus 2000. Uhanalaisten lajien II seurantatyöryhmän mietintö.* Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 432 s.

Saila, A. 2004: *Kallioperän ja maaperän arvokkaat luontokohteet Helsingissä*. Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 6/2004.

Siivonen, Y. 2004. *Helsingin lepakkolajisto ja tärkeät lepakkoalueet vuonna 2003*. Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 3/2004.

Väisänen, R. A., Lammi, E. ja Koskimies, P. 1998. *Muuttuva pesimälinnusto*. Otava, Helsinki. 564 s.

Liite 1. Kruunuvuorenrannan maankäyttökaavio (Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 25.10.2004). Luontoselvityksessä tutkitut alueet on rajattu punaisella viivalla.

Liite 2. Kasvillisuusselvityksessä kesällä 2005 tavatut putkilokasvilajit Kruunuvuorenlammen (osa-alue A) ja Tahvonlahdenniemen (osa-alue E) alueelta. Mukana ei ole pihamaille istutettuja kasveja. Helsingissä huomionarvoiset kasvilajit on merkitty lajinimen jälkeen seuraavin lyhentein: huomionarvoinen Ha, silmälläpidettävä NT (k = siementulokas) ja vaarantunut VU (luokitus Kurton (2003) mukaan).

		A	E
Sanikkaiset			
Athyrium filix-femina	(sorea)hiirenporras	●	
Cystopteris fragilis	haurasloikko	●	
Dryopteris carthusiana	metsäalvejuuri	●	●
Dryopteris expansa	isoalvejuuri	●	
Dryopteris filix-mas	kivikkoalvejuuri	●	
Equisetum fluviatile	järvikorte	●	
Equisetum sylvaticum	metsäkorte	●	
Equisetum pratense	lehtokorte	●	
Gymnocarpium dryopteris	metsäimarre	●	
Matteuccia struthiopteris (Ha)	kotkansiipi	●	
Ophioglossum vulgatum (Ha)	käärmeenkieli		●
Polypodium vulgare	kallioimarre	●	
Pteridium aquilinum	sananjalka	●	
Havupuut			
Juniperus communis	kataja	●	●
Larix decidua	euroopanlehtikuusi		●
Picea abies	(metsä)kuusi	●	●
Pinus sylvestris	(metsä)mänty	●	●
Kaksisirkkaiset			
Acer platanoides	(metsä)vaahtera	●	●
Achillea millefolium	siankärsämö	●	●
Achillea ptarmica	ojakärsämö	●	●
Actaea spicata (NT)	mustakonnanmarja	●	
Aegopodium podagraria	vuohenputki	●	●
Alliaria petiolata	litulaukka	●	
Alnus glutinosa	tervaleppä	●	●
Alnus incana	harmaaleppä	●	●
Amelancier spicata	isotuomipihlaja	●	●
Anemone nemorosa	valkovuokko	●	●
Angelica archangelica ssp. *litoralis*	meriputki	●	●
Angelica sylvestris	karhunputki	●	●
Anthriscus sylvestris	koiranputki	●	●
Arabidopsis thaliana	lituruoho	●	
Arctium tomentosum	seittitakiainen		●
Arctostaphylos uva-ursi	sianpuolukka		●
Artemisia vulgaris	pujo	●	●
Atriplex littoralis	merimaltsa		●
Atriplex patula	kylämaltsa	●	●
Atriplex prostrata	isomaltsa	●	●
Barbarea vulgaris	peltokanankaali	●	
Berteroa incana	harmio	●	
Betula pendula	rauduskoivu	●	●
Betula pubescens	(metsä)hieskoivu	●	
Callitriche palustris	pikkuvesitähti	●	
Calluna vulgaris	kanerva	●	●
Campanula patula	harakankello	●	
Campanula persicifolia	kurjenkello	●	●
Campanula rotundifolia	kissankello	●	●
Capsella bursa-pastoris	lutukka	●	●

Carduus crispus	kyläkarhiainen		●
Cerastium fontanum	nurmihärkki	●	
Chelidonium majus	keltamo	●	●
Chenopodium album	jauhosavikka	●	●
Cirsium arvense	pelto-ohdake	●	●
Cirsium palustre	suo-ohdake	●	
Convolvulus arvensis	peltokierto		●
Corydalis solida	pystykiurunkannus	●	
Corylus avellana (Ha)	pähkinäpensas		●
Cotoneaster lucidus	kiiltotuhkapensas	●	
Cotoneaster scandinavicus	kalliotuhkapensas		●
Crepis paludosa (NT)	suokeltto	●	
Crepis tectorum	ketokeltto	●	
Daphne mezereum (Ha)	näsiä	●	
Descurainia sophia	litutilli	●	
Drosera rotundifolia (NT)	pyöreälehtikihokki	●	
Epilobium adenocaulon	amerikanhorsma	●	●
Epilobium angustifolium	maitohorsma	●	●
Epilobium ciliatum	vaalea-amerikanhorsma	●	
Epilobium montanum	lehtohorsma	●	
Erysimum cheiranthoides	peltoukonnauris	●	●
Erysimum strictum	rantaukonnauris		●
Fallopia convolvulus	kiertotatar	●	●
Fallopia dumetorum	pensaikkotatar		●
Filipendula ulmaria	mesiangervo	●	●
Fragaria muricata	ukkomansikka		●
Fragaria vesca	ahomansikka	●	●
Fraxinus excelsior	(lehto)saarni		●
Galeopsis bifida	peltopillike	●	●
Galeopsis speciosa	kirjopillike	●	●
Galium album	paimenmatara	●	●
Galium aparine	kierumatara		●
Galium boreale	ahomatara	●	
Galium palustre	rantamatara	●	●
Galium verum (valtak.VU)	keltamatara	●	
Geranium robertianum	haisukurjenpolvi	●	
Geranium sylvaticum	metsäkurjenpolvi	●	
Geum rivale	ojakellukka	●	
Geum urbanum	kyläkellukka	●	●
Glaux maritima	merirannikki		●
Glechoma hederacea	maahumala		●
Gnaphalium uliginosum	savijäkkärä	●	
Hepatica nobilis	sinivuokko	●	
Hesperis matronalis	illakko		●
Hieracium sektio *Tridentata*	tankikeltanot	●	
Hieracium sektio *Vulgata*	ahokeltanot	●	●
Hieracium umbellatum	sarjakeltano	●	●
Impatiens parviflora	rikkapalsami	●	
Knautia arvensis	ruusuruoho		●
Lamium album	valkopeippi	●	●
Lapsana communis	linnunkaali	●	
Lathyrus pratensis	niittynätkelmä	●	●
Lathyrus vernus (Ha)	kevätlinnunherne	●	
Ledum palustre	suopursu		●
Leontodon autumnalis	syysmaitiainen	●	●
Leucanthemum vulgare	päivänkakkara	●	
Linaria vulgaris	(kelta)kannusruoho	●	●

Linnaea borealis	vanamo	●	
Lonicera xylosteum (Ha)	lehtokuusama	●	●
Lotus corniculatus	keltamaite	●	●
Lupinus polyphyllus	komealupiini	●	
Lychnis viscaria	mäkitervakko	●	●
Lysimachia thyrsiflora	terttualpi	●	
Lysimachia vulgaris	ranta-alpi	●	●
Lythrum salicaria	rantakukka	●	●
Matricaria matricarioides	pihasaunio	●	
Melampyrum pratense	kangasmaitikka	●	
Mycelis muralis	jänönsalaatti		●
Myosotis arvensis	peltolemmikki	●	
Myosotis laxa	rantalemmikki	●	●
Myosotis scorpioides	luhtalemmikki	●	
Myosotis sylvatica	puistolemmikki	●	
Nymphaea alba (VU)	(valko)lumme	●	
Odontites litoralis	suolasänkiö		●
Odontites vulgaris	punasänkiö		●
Oxalis acetosella	käenkaali	●	●
Parnassia palustris	vilukko		●
Pilosella officinarum	huopakeltano	●	
Plantago major	piharatamo	●	●
Plantago maritima	meriratamo		●
Polygonum aviculare	pihatatar	●	●
Populus tremula	haapa	●	●
Potentilla anserina	ketohanhikki		●
Potentilla argentea s. lat	ketohopeahanhikki	●	
Potentilla erecta	rätvänä	●	●
Potentilla norvegica	peltohanhikki	●	
Potentilla palustris	kurjenjalka	●	●
Prunella vulgaris	(aho)niittyhumala	●	
Prunus padus	metsätuomi	●	●
Quercus robur	(metsä)tammi	●	●
Ranunculus acris	niittyleinikki	●	●
Ranunculus repens	rönsyleinikki	●	●
Rhamnus frangula	paatsama	●	
Rhinanthus serotinus	isolaukku	●	●
Ribes alpinum	taikinamarja	●	●
Ribes spicatum	lehtopunaherukka	●	●
Rosa dumalis	orjanruusu		●
Rosa glauca	punalehtiruusu		●
Rosa majalis	metsäruusu	●	
Rosa rugosa	kurtturuusu	●	●
Rubus chamaemorus	muurain	●	
Rubus idaeus	vadelma	●	●
Rubus saxatilis	lillukka	●	●
Rumex acetosa	niittysuolaheinä	●	●
Rumex acetosella	ahosuolaheinä	●	●
Rumex aquaticus	vesihierakka		●
Rumex crispus	poimuhierakka	●	●
Rumex longifolius	hevonhierakka	●	●
Rumex obtusifolius	tylppälehtihierakka	●	
Sagina nodosa	nyylähaarikko		●
Sagina procumbens	rentohaarikko	●	
Salix aurita	virpapaju	●	
Salix caprea	metsäraita	●	●
Salix cinerea	tuhkapaju	●	

Salix pentandra	halava	●	
Sambucus racemosa	terttuselja	●	●
Scrophularia nodosa	(tumma)syyläjuuri	●	●
Sedum acre	keltamaksaruoho	●	
Sedum spurium	kaukasianmaksaruoho	●	●
Sedum telephium	isomaksaruoho	●	●
Selinum carvifolia (Ha)	särmäputki		●
Senecio viscosus	tahmavillakko	●	●
Senecio vulgaris	peltovillakko		●
Silene dioica	puna-ailakki	●	●
Silene latifolia	valkoailakki		●
Silene vulgaris	nurmikohokki	●	●
Solanum dulcamara	punakoiso	●	
Solidago virgaurea	kultapiisku	●	●
Sonchus arvensis	peltovalvatti	●	●
Sorbus aucuparia	kotipihlaja	●	●
Spergula arvensis	peltohatikka		●
Stachys palustris	peltopähkämö		●
Stellaria graminea	heinätähtimö	●	●
Stellaria holostea	kevättähtimö	●	●
Stellaria media	pihatähtimö	●	●
Tanacetum vulgare	pietaryrtti	●	●
Taraxacum	voikukat	●	●
Thlaspi arvense	peltotaskuruoho	●	
Tilia cordata (Ha)	metsälehmus	●	●
Trientalis europaea	metsätähti	●	●
Trifolium hybridum	alsikeapila	●	
Trifolium pratense	puna-apila	●	
Trifolium repens	valkoapila	●	
Tripleurospermum inodorum	peltosaunio	●	
Tussilago farfara	leskenlehti	●	
Urtica dioica	(iso)nokkonen	●	●
Utricularia minor (VU)	pikkuvesiherne	●	
Vaccinium myrtillus	mustikka	●	●
Vaccinium oxycoccos	isokarpalo	●	
Vaccinium vitis-idaea	puolukka	●	●
Valeriana officinalis	rohtovirmajuuri	●	●
Valeriana sambucifolia	lehtovirmajuuri	●	●
Veronica chamaedrys	nurmitädyke	●	●
Veronica officinalis	rohtotädyke	●	
Veronica serpyllifolia	orvontädyke	●	
Viburnum opulus	koiranheisi	●	
Vicia cracca	hiirenvirna	●	●
Vicia sepium	etelänaitovirna	●	●
Viola arvensis	pelto-orvokki	●	
Viola canina	aho-orvokki	●	●
Viola palustris	suo-orvokki	●	
Viola riviniana	metsäorvokki	●	●
Viola tricolor	keto-orvokki	●	
Yksisirkkaiset			
Agrostis canina	luhtarölli	●	
Agrostis capillaris	nurmirölli	●	●
Agrostis gigantea	isorölli		●
Agrostis stolonifera	rönsyrölli	●	●
Agrostis vinealis	jäykkärölli	●	
Allium schoenoprasum	ruoholaukka	●	
Alopecurus arundinaceus	ruokopuntarpää		●

Alopecurus geniculatus	polvipuntarpää		●
Alopecurus pratensis	nurmipuntarpää	●	
Bolboschoenus maritimus	merikaisla		●
Calamagrostis arundinacea	metsäkastikka	●	●
Calamagrostis epigejos	hietakastikka	●	●
Calamagrostis purpurea	korpikastikka	●	●
Calla palustris	(suo)vehka	●	
Carex canescens	harmaasara	●	
Carex magellanica	riippasara	●	
Carex nigra	jokapaikansara	●	●
Carex lasiocarpa (NT)	jouhisara	●	
Carex ovalis	jänönsara	●	
Carex pallescens	kalvassara	●	
Carex rostrata	pullosara	●	
Convallaria majalis	kielo	●	●
Dactylis glomerata	koiranheinä	●	●
Deschampsia cespitosa	nurmilauha	●	
Deschampsia flexuosa	metsälauha	●	●
Eleocharis uniglumis	meriluikka		●
Elymus caninus	koiranvehnä	●	●
Elymus repens	juolavehnä	●	●
Eriophorum vaginatum	tupasvilla	●	
Festuca elatior	ruokonata	●	
Festuca ovina	lampaannata	●	●
Festuca pratensis	nurminata	●	●
Festuca rubra	punanata	●	●
Gagea minima	pikkukäenrieska	●	
Glyceria fluitans	ojasorsimo	●	
Iris pseudacorus	(kelta)kurjenmiekka	●	
Juncus filiformis	jouhivihvilä	●	
Juncus gerardii	suolavihvilä		●
Lemna minor	pikkulimaska	●	
Leymus arenarius	rantavehnä		●
Luzula luzuloides (NTk)	valkopiippo	●	
Luzula multiflora	nurmipiippo	●	
Luzula pilosa	kevätpiippo	●	●
Maianthemum bifolium	oravanmarja	●	●
Melica nutans	nuokkuhelmikkä	●	●
Milium effusum	(lehto)tesma	●	
Molinia caerulea	siniheinä	●	
Phalaris arundinacea	ruokohelpi	●	●
Phleum pratense	nurmitähkiö	●	
Phragmites australis	järviruoko	●	●
Poa annua	kylänurmikka	●	●
Poa compressa	litteänurmikka	●	
Poa nemoralis	lehtonurmikka	●	
Poa palustris	rantanurmikka	●	
Poa pratensis	niittynurmikka	●	●
Polygononum odoratum	kalliokielo	●	●
Schoenoplectus tabernaemontani	sinikaisla		●
Scirpus sylvaticus	korpikaisla	●	
Sparganium emersum	rantapalpakko	●	
Triglochin maritima	merisuolake		●
Triglochin palustris (Ha)	hentosuolake		●
Typha latifolia	leveäosmankäämi	●	
Lajeja yhteensä		**229**	**162**

Liite 3. Kruunuvuorenlammen (osa-alue A), Kruunuvuorenrannan rantametsän (B) ja Tahvonlahdenniemen (E) pesimälinnusto sekä pesimättömiksi tulkitut lajit v. 2005. NT = silmälläpidettävä laji.

Alue	**A**		**B**	**E**
Pinta-ala (ha)	19,9		3,4	3,7
	pareja	tiheys paria/km^2	pareja	pareja
Peippo	20	100,5	3	4
Pajulintu	16	80,4	5	3
Talitiainen	12	60,3	4	3
Mustarastas	9	45,2	–	–
Punarinta	6	30,2	–	–
Sinitiainen	6	30,2	2	2
Viherpeippo	4	20,1	–	–
Hippiäinen	4	20,1	–	–
Räkättirastas	4	20,1	–	–
Sepelkyyhky	2	10,1	–	–
Puukiipijä	2	10,1	–	–
Harmaasieppo	2	10,1	1	–
Varis	1	5	–	1
Käpytikka	1	5	–	–
Västäräkki	1	5	1	–
Punakylkirastas	1	5	–	–
Laulurastas	1	5	–	–
Töyhtötiainen	1	5	–	–
Rautiainen	1	5	–	–
Kirjosieppo	1	5	1	–
Pikkulepinkäinen (NT)	1	5	–	–
Lehtopöllö	–	–	–	1
Rantasipi	–	–	2	–
Yhteensä	96	482,4	19	14

Laskennoissa havaitut lajit, joiden ei tulkittu pesivän alueella

Pikkusieppo	yksi havainto
Idänuunilintu	yksi havainto
Tiltaltti	kolme yksittäishavaintoa
Kottarainen	yksi havainto
Tikli	yksi havainto
Harakka	yksi havainto
Hernekerttu	kolme yksittäishavaintoa
Uuttukyyhky	kolme yksittäishavaintoa
Kultarinta	yksi havainto
Lehtokerttu	neljä havaintoa
Mustapääkerttu	yksi havainto
Kivitasku	yksi havainto
Rytikerttunen	kaksi havaintoa
Palokärki	yksi havainto
Leppälintu	yksi havainto

Liite 4.

Raportti Helsingin Laajasalon Kruunuvuoren ja Stansvikin alueiden kääpäselvityksestä

Juha Kinnunen

20.10.2005

1 Johdanto

Kruunuvuoren alueen kääpälajisto päätettiin selvittää osana alueella tehtäviä luontoselvityksiä. Alueelta on tehty joitakin yksittäisiä kääpähavaintoja vuonna 2001, jolloin Helsingin yliopiston kasvimuseon museomestari Pertti Salo ja Krister Söderman tutustuivat alueen lajistoon. Joitakin tuolloin tehtyjä havaintoja on otettu mukaan tähän raporttiin kyseisten henkilöiden luvalla. Aikaisempaa kääpäselvitystä alueelta ei ole tehty.

Tämän selvityksen tavoitteena on arvioida Kruunuvuoren eri osa-alueiden kääpälajistoa ja alueiden merkitystä kääpälajiston kannalta.

Tutkitun alueen pinta-ala on noin 27 ha.

2 Metodit

Kääpäselvityksen tarpeen arvioimiseksi osa-alueet käytiin läpi kolmen maastopäivän aikana 19.–21.09.2005. Maastotyötunteja käytettiin 20. Kaikki kääpälajit kirjattiin muistiin ja maastossa tuntemattomiksi jääneistä otettiin näyte myöhempää mikroskooppista määritystä varten. Määritystyö suoritettiin Helsingin yliopiston kasvimuseolla. Maastossa kerätyt näytteet on myös talletettu kyseisen museon herbaarioon.

Havaintoja tehtiin myös elävästä puustosta, kuolleesta pystypuustosta ja maapuustosta eri kääpälajien esiintymispotentiaalin arvioimiseksi.

Kaikki kolme osa-aluetta käytiin läpi sellaisella tarkkuudella, että alueen kääpälajistosta saatiin riittävän kattava kuva. Lähes kaikki järeät maapuut tarkastettiin, samoin kaikki järeät kuolleet pystypuut. Ohutta maapuuta käytiin läpi kattavasti kaikilta osa-alueilta.

Tieteellinen nimistö noudattaa kääpien osalta Niemelän (2004) ja Kotirannan ja Niemelän (1996) käyttämää nimistöä. Arinakääpä (*Phellinus igniarius* coll.) määritettiin kollektiivisena ryhmälajina, eli "pikkulajeja" (lepänarinakääpä *P. alni*, koivunarinakääpä *P. cinereus*, sysikääpä *P. nigricans*) ei erotettu. Orvakoiden ja nahakoiden nimet ovat Kotirannan (2001) mukaan. Lajien uhanalaisuus on ilmoitettu Rassin ym. (2001) mukaan.

3 Tulokset

Inventointiajankohta oli työn luotettavalle suorittamiselle otollinen. Syksy 2005 oli keruuajankohtaan asti melko kostea ja lämmin. Yksivuotiset lajit olivat ehtineet saada itiöemänsä näkyviin, ja myös myöhäisin lajisto oli jo esillä.

Alueen lajisto ei ole erityisen vaateliasta ja tulos vastaa hyvin sitä, mitä voi odottaa lahopuuston määrän ja laadun perusteella. Lahopuustoa on alkanut muodostua ainoastaan paikoitellen, ja erityisesti osa-alueella A, mistä löytyvätkin kääpälajiston kannalta koko tutkimusalueen arvokkaimmat alat. Tutkimusalueella on metsiä hoidettu viime aikoihin asti, millä on suora vaikutus kääpälajistoon.

Yhteensä tutkituilta kolmelta osa-alueelta tavattiin **47** kääpälajia. Tämä on normaali määrä ihmisvaikutuksen piirissä olleelta alueelta, missä siistimistä on tehty viime aikoihin saakka. Lajisto on kääpien peruslajistoa, eikä harvinaisia lajeja alueelta tavattu.

Yksittäisistä kääpälajeista kannattaa mainita kohvakääpä (*Fibroporia gossypium*), joka on hyvin vähän tavattu laji koko Suomessa. Se ei kuitenkaan liene erityisen vaatelias vaan saattaa kasvaa yksittäisissä metsään jätetyissä pölkyissä (kuten nytkin Kruunuvuorella).

Eräs huomion arvoinen piirre alueen kääpälajistossa on karhunkäävän (*Phaeolus schweinitzii*) kattava esiintyminen. Se lahottaa vanhoja mäntyjä ja tekee itiöemänsä näiden tyvelle. Laji on esiintynyt alueella vuosittain ja joinakin vuosina runsaana useiden mäntyjen tyvillä (Krister Söderman, henk. koht. tieto). Laji on esiintynyt kaikilla tämän tutkimuksen osa-alueilla. Koko Suomea ajatellen laji on harvalukuinen, ja selvästi eteläpainotteinen harvinaistuen pohjoiseen.

Koko Suomessa uhanalaisia lajeja ei alueelta tavattu. Luokkaan silmälläpidettävät (NT) kuuluu silokääpä (*Gelatoporia pannocincta*), joka tavattiin Kruunuvuoresta osa-alueelta A. Silokääpä on alueellisesti uhanalainen (RT) lounaisen rannikkomaan alueella, johon pääkaupukiseutukin kuuluu. Silmälläpidettäviä lajeja ovat myös punakerikääpä (*Ceriporia purpurea*) sekä kääväkäslaji kielinahakka (*Stereopsis vitellina*).

Kruunuvuoren alueelta on tavattu kolme vanhojen metsien indikaattorilajia (Kotiranta & Niemelä 1996). Nämä ovat korokääpä (*Oligoporus sericeomollis*), rusokääpä (*Pycnoporellus fulgens*) ja männynkääpä (*Phellinus pini*).

3.1 Osa-alue A (Kruunuvuori)

Tutkitun alueen paras osa-alue. Maapuustoa on saanut muodostua luontaisesti joillakin osilla. Tämän vuoksi myös kääpälajisto on melko monipuolinen ja suurin osa tämän selvityksen kääpälajeista tavattiinkin osa-alue A:n maapuukeskittymistä. Näistä merkittävimmät on rajattu karttaan 1. Näiltäkään ei kuitenkaan tavattu uhanalaista tai harvinaista lajistoa, mikä osaltaan johtuu alueen historiasta: lahopuujatkumo on katkennut aikoinaan kun alue on muodostettu huvila-alueeksi. Silmälläpidettäviä kääpälajeja tavattiin kolme.

Osa-alueen monipuoliseen kääpälajistoon on useita syitä:

- maapuukeskittymien on annettu muodostua, ja alue on jätetty suurelta osin hoitamatta (hoitoa on tapahtunut lähinnä vielä asuttujen huviloiden ympäristöissä),
- alueella esiintyy useita puulajeja (kuusi, mänty, koivut, haapa, pihlaja, vaahtera), sekä
- alueella esiintyy useita erilaisia biotooppeja (lehto, rannan tervaleppävyöhyke, lehtomaisen kankaan rinne, kalliolakimännikkö).

Parasta osaa on itä-koillis-ekspositioinen lehtorinne Kaitalahteen. Hyviä ovat myös lehtopainanteet kallioiden välissä osa-alueen eteläreunalla vasten polttoaineiden säilytysaluetta.

Osa-alueen potentiaali tulevaisuutta ajatellen on hyvä, koska se on jo saanut olla rauhassa ainakin noin 20 vuotta. Kääpälajiston kannalta asialla on suuri merkitys, joka näkyy jo nyt lajiston erilaisuudessa ensiksikin osa-alueiden välillä, ja toiseksi osa-alueen ja ympäröivien metsien välillä.

3.2 Osa-alue B (Kruunvuorenrannan rantametsä)

Rantaa on joiltakin osin siistitty eikä maapuustoa ole näillä paikoilla juurikaan. Paikoin on lähelle rantaa tervaleppävyöhykkeeseen jätetty maapuustoa, joka on tällä hetkellä lahoasteita 1 ja 2 (neliportaisella asteikolla, jossa 4 on suurin lahoaste). Kauempana rannasta löytyy joitakin maapuukeskittymiä, mutta näissäkin maapuusto on pääosin hiljattain kaatunutta.

Alueen potentiaali kääpälajiston monipuolistumiselle tulevaisuudessa on hyvä, koska siellä on runsaasti vanhaa ja ikääntyvää puustoa, joka tulee kaatumaan maapuiksi seuraavan kymmenen vuoden aikana.

Alueen länsipäästä on vuonna 2001 löydetty harvinainen rusokääpä (kartta 2), joka on vanhan kuusimetsän ilmentäjälajeja. Kesällä 2005 rusokääpää ei tavattu.

3.3 Osa-alue E (Stansvikin niemen kärki)

Aluetta on siistitty viime aikoihin asti eikä lahopuustoa ole juurikaan muodostunut. Kääpälajisto on pääosin yleistä pioneerilajistoa. Parhaat osat alueesta ovat sen rannat, missä tervaleppävyöhykkeessä on enemmän lahopuuta ja ajopuita mereltä. Harjun lakialueet ovat lähes lahopuuttomia.

Osa-alueen potentiaali tulevaisuutta ajatellen on melko huono. Alueella on kuollutta puustoa vain vähän ja metsiä on harvennettu puistomaisiksi. Tämä ei lupaa paljoa myöskään seuraavan 20 vuoden kuluessa, koska lahopuustoa ei ehdi muodostua niin merkittävästi, että sillä olisi suurta merkitystä.

4 Yhteenveto

Kruunuvuoren–Stansvikin tutkimusalueen merkitys kääpälajiston kannalta arvioituna on melko vähäinen ja lähinnä paikallinen. Aluetta on joko hoidettu liiaksi tai sen lahopuujatkumo katkaistu kun se on muutettu huvila-alueeksi. Kruunuvuoren osa-alueelta tavataan alueen historiasta huolimatta muutamia huomionarvoisia kääpälajeja.

Kruunuvuoren kaltaisia hiljalleen luonnontilaistuvia merenranta-alueita ei Helsingissä ole montakaan jäljellä, mikä nostaa alueen merkittävyyttä. Koska alueelta ei ole löydetty uhanalaisia tai muita erityisen harvinaisia kääpälajeja, aluetta on pidettävä lähinnä paikallisesti merkittävänä kääpäkohteena.

5 Kiitokset

Kiitokset Krister Södermanille alueen esittelystä ja havaintojen luovuttamisesta käyttöön. Kiitos myös Pertti Salolle (Helsingin yliopiston kasvimuseo) havaintojen luovuttamisesta.

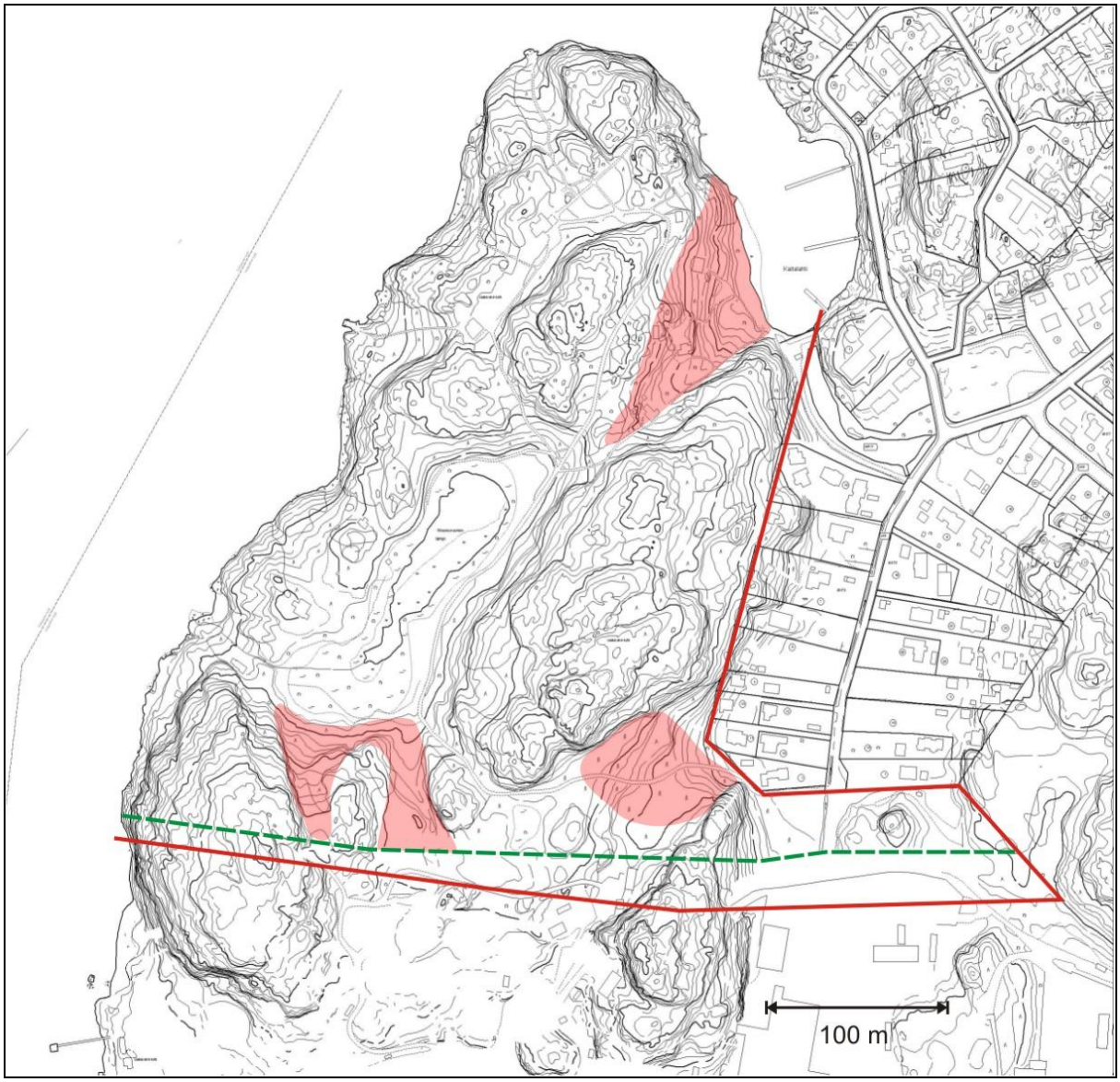
6 Kirjallisuus

Kotiranta, H. 2001: The Corticiaceae of Finland. – Helsingin yliopiston kasvitieteen julkaisuja 32:1–29 (väitöskirjan yhteenveto).

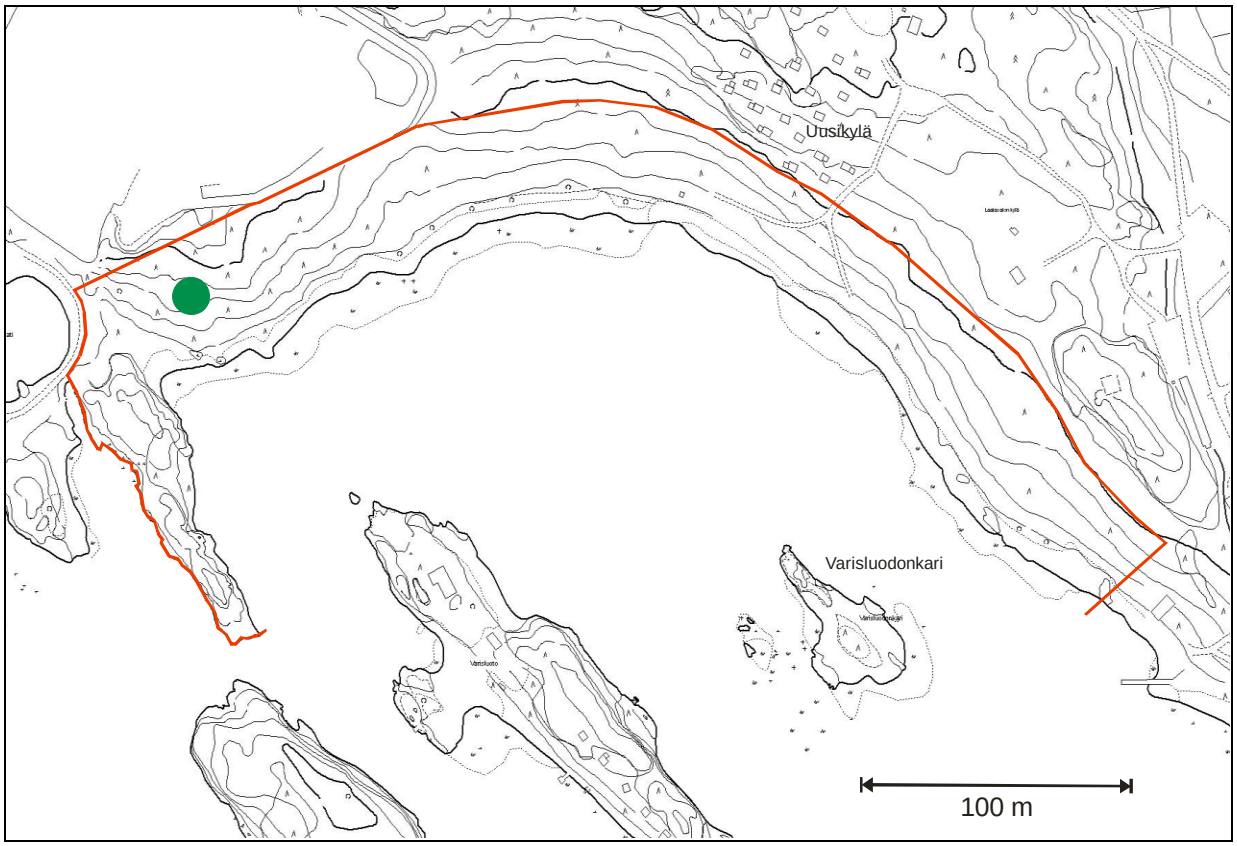
Kotiranta, H. & Niemelä, T. 1996: Uhanalaiset käävät Suomessa. Toinen painos. – Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 184 s.

Niemelä, T. 2004: Suomen kääpien määritysopas. 15. painos. – Helsingin yliopiston kasvitieteen monisteita 184: 1–148.

Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 432 s.

Kuva 1. Kääpälajiston kannalta merkittävimmät alueet Kruunuvuoren–Stansvikin selvitysalueella. Kuvioilta löydettiin kolme silmälläpidettävää (NT) kääpälajia, joista yksi (silokääpä) on alueellisesti uhanalainen.

Kuva 2. Rusokäävän löytöpaikka (v. 2001) Kruunuvuorenrannan rantametsässä.

Taulukko 1. Kruunuvuoren–Stansvikin kääpäselvityksessä tavatut lajit 2005. NT = silmälläpidettävä laji, RT alueellisesti uhanalainen lounaisen rannikkomaan alueella (uhanalaisvyöhyke 1b).

Antrodia serialis	rivikääpä
Antrodia sinuosa	kelokääpä
Antrodia xantha	katkokääpä
Antrodiella hoehnelii	voikääpä
Antrodiella semisupina	sitkokääpä
Bjerkandera adusta	tuhkakääpä
Byssoporia mollicula	karikekääpä
Ceriporia purpurea	punakerikääpä (NT)
Cerrena unicolor	pörrökääpä
Climacocystis borealis	pohjankääpä
Daedaleopsis confragosa	etelänsärmäkääpä
Datronia mollis	kennokääpä
Fibroporia gossypium	kohvakääpä
Fomes fomentarius	taulakääpä
Fomitopsis pinicola	kantokääpä
Ganoderma lipsiense	lattakääpä
Gelatoporia pannocincta	silokääpä (NT, RT)
Gloeoporus dichrous	tikankääpä
Heterobasidion parviporum	kuusenjuurikääpä
Hyphodontia radula	rytökääpä
Inocutis rheades	ketunkääpä
Inonotus obliquus	pakurikääpä
Inonotus radiatus	lepänkääpä
Junghuhnia nitida	risukarakääpä
Lenzites betulina	koivunhelttakääpä
Oligoporus sericeomollis	korokääpä
Phaeolus schweinitzii	karhunkääpä
Phellinus conchatus	raidankääpä
Phellinus igniarius	arinakääpä
Phellinus laevigatus	levykääpä
Phellinus lundellii	pikireunakääpä
Phellinus pini	männynkääpä
Phellinus punctatus	kuhmukääpä
Phellinus tremulae	haavankääpä
Piptoporus betulinus	pökkelökääpä
Polyporus ciliatus	talvikääpä
Postia caesia	sinihaprakääpä
Postia stiptica	karvashaprakääpä
Postia tephroleuca	harmohaprakääpä
Rigidoporus corticola	kuorikääpä
Rigidoporus populinus	vaahterankääpä
Skeletocutis amorpha	rustokääpä
Skeletocutis biguttulata	valkoludekääpä
Trametes hirsuta	karvavyökääpä
Trametes ochracea	pinovyökääpä
Trechispora hymenocystis	rihmaharsukka
Trichaptum abietinum	kuusenkynsikääpä

Yhteensä **47** lajia

Aiemmin on alueelta kerätty myös (P. Salo, henk. koht. tieto)

Pycnoporellus fulgens	rusokääpä

joten yhteislajimäärä on **48** lajia.

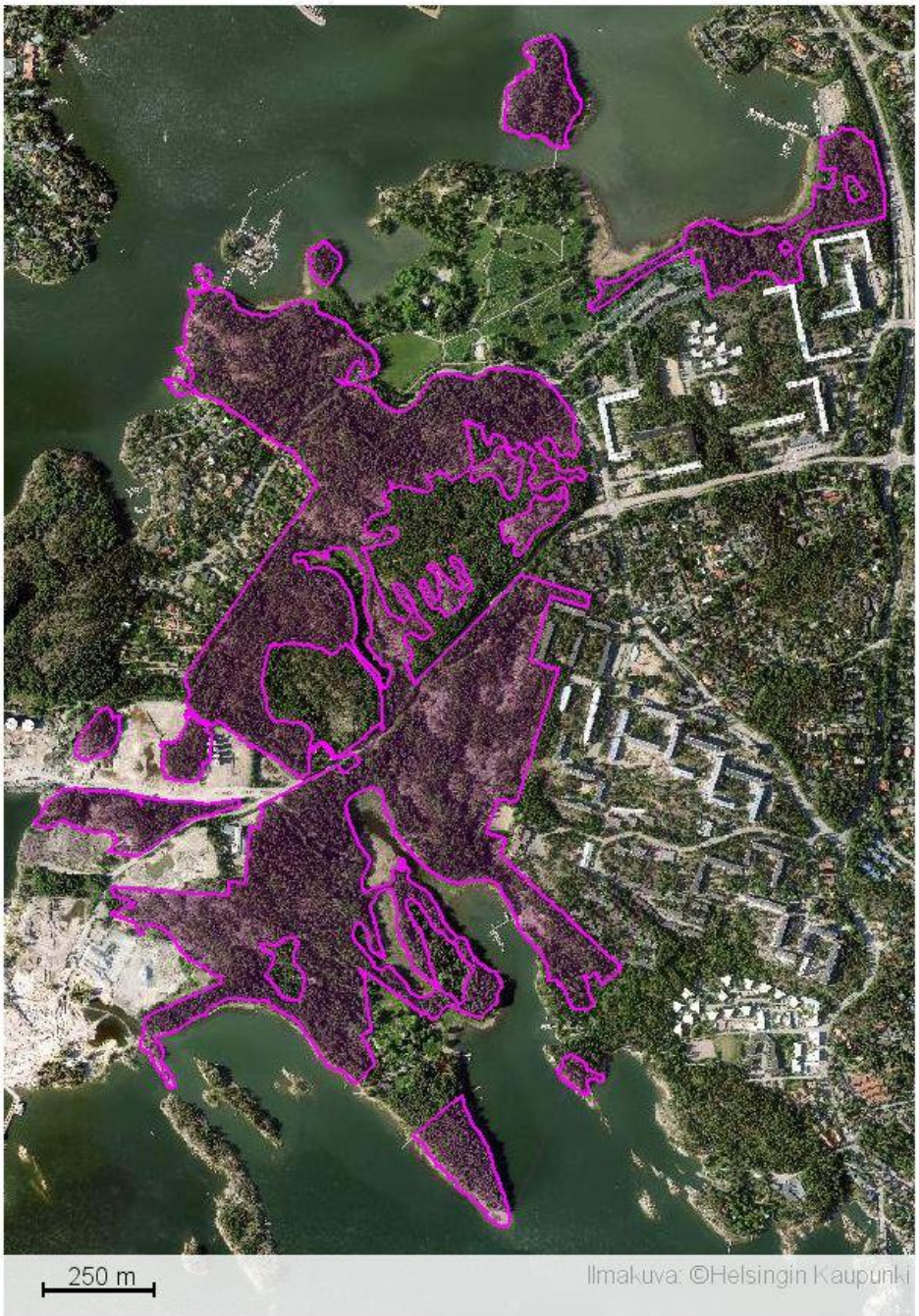
Muita tavattuja kääväkäslajeja olivat

Basidioradulum radula	kermaraspikka
Hericium coralloides	koralliorakas
Phlebia tremellosa	hytyrypykkä
Steccherinum ochraceum	orakarakka
Stereopsis vitellina	kielinahakka (NT)

ARVOKKAAT METSÄKOHTEET
LAAJASALO STANSVIK-TULLISAARI (M39/11)

Pinta-ala (kartalta) 98,71 ha

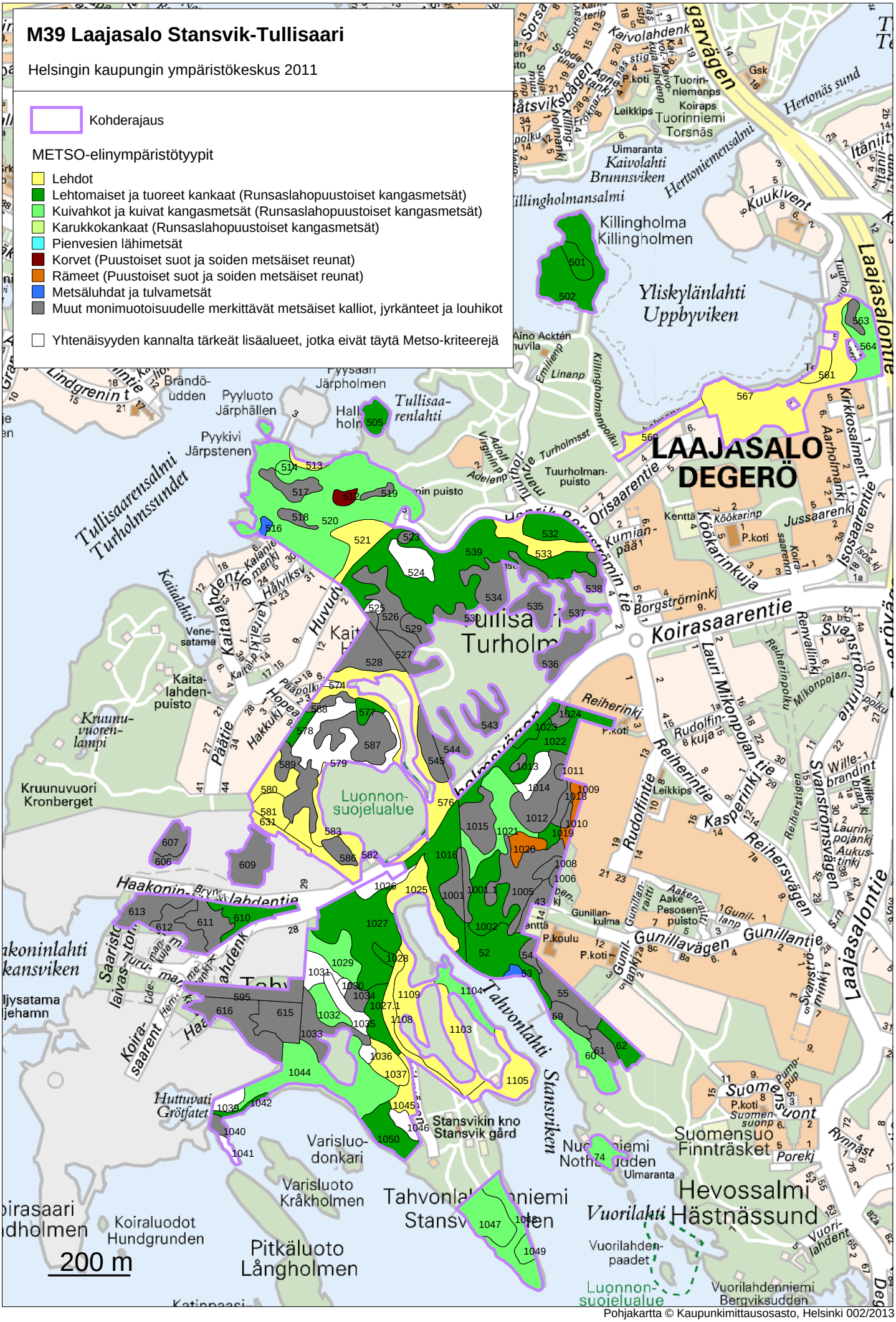
>> Näytä karttakuva: Kiinteistörajakartta | Opaskartta | Maaperäkartta | **Ilmakuva** | Ei karttakuvaa
>> Näytä kohdetunnus: ☐

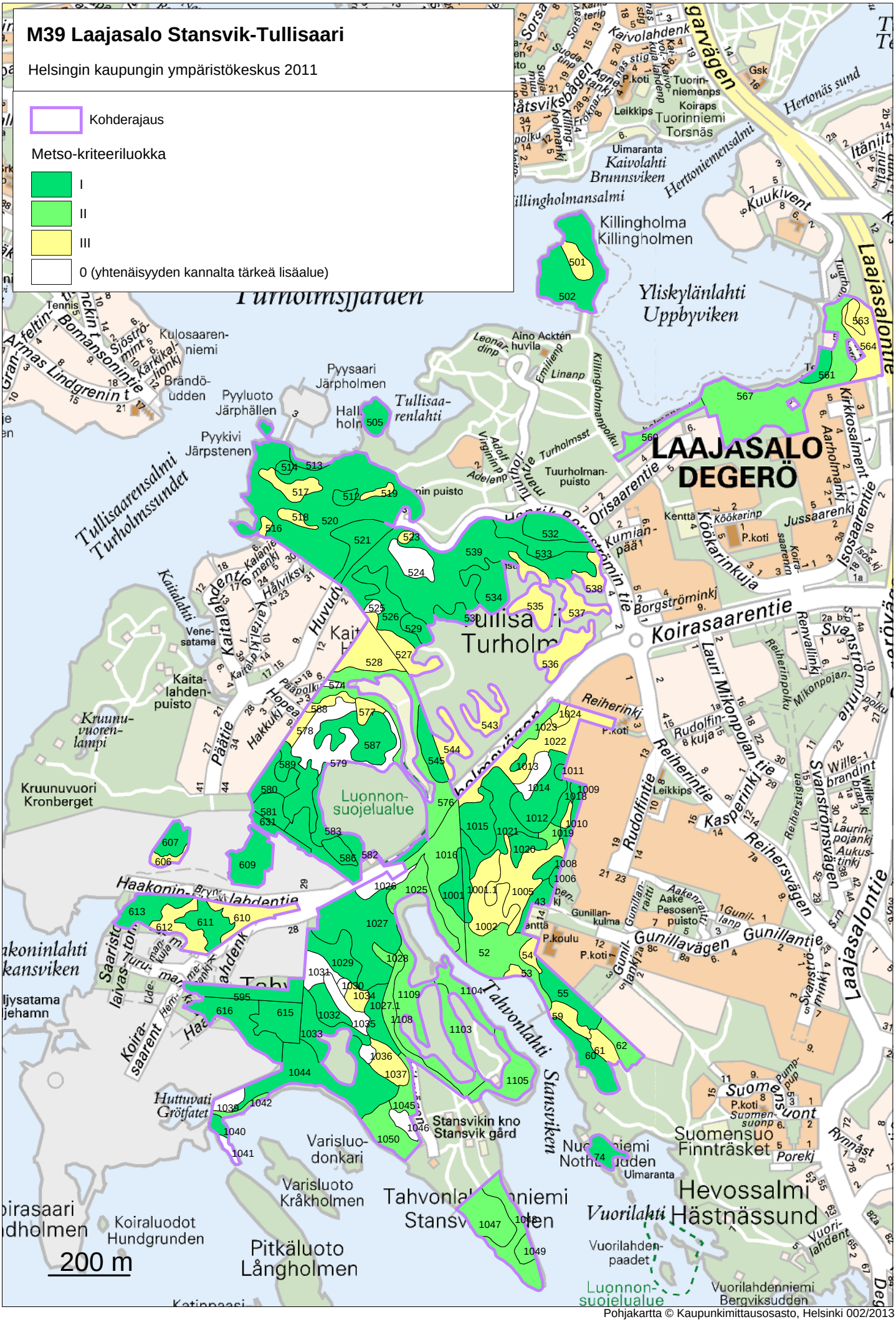
Kohdekuvaus

Kohdelomake M39 (pdf)
Kohdelomakkeessa on kerrottu kohteen kuvaus, elinympäristöt, puustotiedot, lajisto, vieraslajit, edustavuus, luonnontilaisuus ja muuttuneisuus sekä mahdolliset hoito- ja ennallistamistoimenpidesuositukset ym.

Kohteeseen kuuluvat kuviot on alle linkitetyissä kartoissa teemoitettu elinympäristötyypeittäin ja kriteeriluokittain. Elinympäristötyypeistä ja kriteeriluokista on kuvaus aineistokuvauksessa.
Kartta: Elinympäristötyypit (pdf)
Kartta: Kriteeriluokat (pdf)

Pohjakartta © Kaupunkimittausosasto, Helsinki 002/2013

Pohjakartta © Kaupunkimittausosasto, Helsinki 002/2013

3/2004

HELSINGIN KAUPUNGIN
YMPÄRISTÖKESKUKSEN JULKAISUJA

Helsingin lepakkolajisto ja tärkeät lepakkoalueet vuonna 2003

Yrjö Siivonen

Helsinki 2004

Kannen kuva: vesisiippoja veden yllä © Yrjö Siivonen

Painettu Pohjosmaisen ympäristömerkin saaneelle paperille

HELSINGIN KAUPUNGIN YMPÄRISTÖKESKUKSEN JULKAISUJA 3/2004

Yrjö Siivonen

HELSINGIN LEPAKKOLAJISTO JA TÄRKEÄT LEPAKKOALUEET VUONNA 2003

Helsingin kaupungin ympäristökeskus
Helsinki 2004

Kuvat: © Yrjö Siivonen
ISSN 1235-9718
ISBN 952-473-317-X
ISBN (URL:www.hel.fi/ymk/julkaisut/julkaisut.html) 952-473-268-8
Painopaikka: Helsingin kaupungin hankintakeskus
Helsinki 2004

Sisällysluettelo

TIIVISTELMÄ **1**

SAMMANDRAG **2**

SUMMARY **3**

1 JOHDANTO **4**

1.1 SUOMESSA ON 11 LEPAKKOLAJIA 4
1.2 LAKI SUOJAA LEPAKOITA 5

2 TUTKIMUSMENETELMÄT JA -ALUE **6**

2.1 TUTKIMUKSESSA KÄYTETYT LAITTEET JA APUVÄLINEET 6
2.2 KARTOITETUT ALUEET 7
2.3 LEPAKKOKOHTEIDEN ARVOTTAMINEN 8

3 TULOKSET JA NIIDEN TARKASTELU **9**

3.1 YLEISÖHAVAINNOT LEPAKOISTA 9
3.2 HELSINGIN TÄRKEIMMÄT LEPAKKOKESKITTYMÄT 9
3.3 LEPAKKOALUEET 10
3.4 LAJIKOHTAINEN TARKASTELU 29
3.4.1 Pohjanlepakko on Helsingin yleisin lepakkolaji 29
3.4.2 Vesisiipat ovat yleisiä rannoilla 30
3.4.3 Lampisiippaa ei tavattu 30
3.4.4 Viiksisiipat karttavat valaistuja alueita 30
3.4.5 Erittäin uhanalaista ripsisiippaa ei Helsingissä 31
3.4.6 Korvayökköjen määrää on vaikea arvioida 31
3.4.8 Vaivaislepakko on pikkulepakkoakin harvinaisempi 33
3.4.9 Isolepakosta vain yksi havainto 33
3.4.10 Kimolepakko on hyvin harvinainen 33
3.5 LEPAKOIDEN HYVINVOINTIA HELSINGISSÄ VOIDAAN LISÄTÄ 33

4. LISÄTIETOA LEPAKOISTA **35**

Tiivistelmä

Helsingin kaupungin ympäristökeskus teetti kesällä 2003 lepakkokartoittaja Yrjö Siivosella koko kaupungin alueen kattavan lepakkokartoituksen. Työn tarkoituksena oli selvittää Helsingin tärkeimmät lepakoiden esiintymispaikat sekä lepakkolajien runsaussuhteet ja levinneisyys.

Kartoituksen apuna käytettiin ultraäänet korvin kuultavaksi muuntavan lepakkodetektorin lisäksi nauhuri- ja tietokonelaitteistoa. Manneralueet kierrettiin vähintään kolme kertaa kesän aikana, saaret yhden kerran parhaaseen lentoaikaan. Todellisten lepakkotiheyksien selvittämiseen ei pyritty. Kartoituksen apuna käytettiin myös kartoittajan omia aikaisempia havaintoja, julkaistuja tietoja sekä kaupunkilaisille suunnattua tiedustelua, joka tuotti 159 havaintoa.

Kartoituksessa tavattiin yhdeksän lepakkolajia maamme 11 lajista. Kartoituksessa rajattiin 45 lepakkoaluetta niiden merkityksen mukaan: I luokka (arvokkain) 10 aluetta, II luokka (tärkeä) 15 aluetta ja III luokka (paikallisesti arvokas) 20 aluetta. Rajatuista lepakkoalueista laadultaan ja laajuudeltaan merkittävimmät sijaitsevat pääosin Itä-Helsingissä ja suurissa saarissa, mutta myös esim. Kivinokka ja Seurasaari ovat I luokan lepakkoalueita.

Lepakot ovat luonnonsuojelulain mukaan rauhoitettuja, EU:n luontodirektiivin liitteen IV mukaisen vahvan suojelun piirissä ja monien kansainvälisten sopimusten suojaamia. Lisäksi ripsisiippa on luonnonsuojeluasetuksen mukaan uhanalainen ja erityisesti suojeltu laji ja lampisiippa myös luontodirektiivin liitteessä II. Näitä kumpaakaan lajia ei ole tavattu Helsingistä.

Raportissa esitetään suosituksia siitä, miten lepakoiden elinoloja voitaisiin suojata ja parantaa erilaisten muutoshankkeiden yhteydessä. Suomen ja Helsingin yleisin lepakkolaji, pohjanlepakko, sopeutuu hyvin ihmistoimintaan, mutta esimerkiksi viiksisiippa ja isoviiksisiippa ovat varttuneen metsän lepakoita, joille ympäristönmuutokset (metsänhakkuut, teiden ja polkujen rakentaminen, valaistuksen lisääminen) etenkin nopeasti toteutettuina voivat olla vahingollisia.

Kriittisiä tekijöitä lepakoiden elinympäristössä ovat lisääntymis- ja talvehtimissuojat, saalistusalueiden riittävä yhtenäisyys sekä kenties ihmisten asenteet. Kesäaikaisia lisääntymiskolonioita on monissa vanhoissa rakennuksissa, joiden uhkana on purku tai rappeutuminen. Talvehtimispaikkoja ei tunneta kattavasti, mutta sellaisiksi sopivat esim. kellarit ja maaluolat, jotka säilyvät kosteina ja pakkasettomina yli talven. Pöntötyksellä ja lepakkoja suosivilla rakenneratkaisuilla voidaan tehdä niille uusia kesä- ja talviaikaisia piiloja. Kaikuluotauksella suunnistava lepakko ei lentotaidostaan huolimatta välttämättä pysty avomaiseman ylitykseen. Metsäkuvioiden lisäksi myös yksittäisillä puu- ja pensasriveillä voi siten olla lepakoille suuri merkitys maamerkkeinä. Raportin tietoja voidaan käyttää hyväksi maankäytön suunnittelussa. Raportti ja siinä mainitut lepakkoalueet on tallennettu Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen Luontotietojärjestelmään. Lepakkokartoitus voidaan toistaa aineiston pohjalta tulevina vuosina.

Sammandrag

Helsingfors stads miljöcentral beställde hos fladdermuskartläggare Yrjö Siivonen en fladdermuskartläggning, som omfattade hela staden. Kartläggningen utfördes på sommaren 2003. Arbetets ändamål var att utreda de viktigaste förekomstplatserna för fladdermöss, samt fladdermusarternas riklikhetsförhållanden och utbredning.

I kartläggningen användes fladdermusdetektorer, som modifierar ultraljud till hörbara frekvenser, samt magnetofon- och datorredskap. Fastlandsområdena inventerades minst tre gånger under sommaren, holmar bara en gång under den bästa flygsäsongen. Målet var inte att bestämma de absoluta fladdermustätheterna. Till hjälp användes också kartläggarens egna tidigare observationer, publicerad information samt en förfrågan för allmänheten, som gav 159 svar.

I kartläggningen påträffades nio fladdermusarter av totalt elva arter i Finland. 45 fladdermusområden avgränsades enligt deras betydelse: I klassen (mest värdefulla) 10 områden, II klassen (viktiga) 15 områden och III klassen (lokalt värdefulla) 20 områden. De kvalitativt och arealmässigt viktigaste områdena ligger mestadels i östra Helsingfors och på större holmar, men också till exempel Fölisön och Stenudden är förstklassiga fladdermusområden.

Fladdermössen är fridlysta enligt naturskyddslagen, bilaga IV i EU:s naturdirektiv och flera internationella avtal. Ytterligare är fransfladdermusen enligt naturskyddsförordningen en hotad art och en art som kräver särskilt skydd, och dammfladdermusen är också nämd i naturdikretivens bilaga II. Ingendera arten har påträffats i Helsingfors.

I denna rapport finns rekommendationer om skydd och förbättring av fladdermössens livsvillkor i samband med olika förändringar. Den vanligaste fladdermusarten i Finland och Helsingfors, den nordiska fladdermusen, anpassar sig väl till människans aktiviteter, men till exempel mustaschfladdermusen och Brandts mustaschfladdermus är gammelskogsarter, som kan drabbas av sådana miljöförändringar som skogsavverkning, byggandet av vägar och stigar eller ökad belysning, åtminstone om de göras i snabb takt.

Kritiska faktorer i fladdermössens livsmiljö är förökning- och övervintringsskydd, tillräcklig integritet av fångstområden samt människornas attityder. Sommartida fortplantningkolonier finns i många gamla byggnader, som möjligen skall rivas eller förfaller. Övervintringsplatserna känner man inte tillräckligt täckande, men lämpliga platser är till exempel källare och grottor, som förblir fuktiga och frostlösa under hela vintern. Boholkar och andra konstruktioner kan ge nya gömställen för sommaren och vintern. En fladdermus, som orienterar med ekolodning, kan trots sin flygförmåga kanske inte hitta sin väg i öppet landskap. Utöver skogsområden kan också enstaka träd- och buskrader vara av stor betydelse som landmärken åt fladdermöss. Informationen i denna rapport kan användas i planering av markanvändningen. Rapporten och dess fladdermusområden har registrerats i naturinformationssystemet (GSI) på Helsingfors stads miljöcentral. Fladdermuskartläggningen kan upprepas på denna bas i framtiden.

Summary

The City of Helsinki Environment Centre commissioned a bat survey covering the whole city from bat surveyor Yrjö Siivonen in the summer of 2003. The aim was to identify the most important bat localities, the relative abundance and distribution of different bat species in Helsinki.

The survey was carried out with the help of a bat detector modifying ultrasounds to audible frequencies as well as recording and computer equipment. The mainland areas were visited at least three times during the summer and islands once in the best flying season. Charting actual bat densities was not the objective of the survey. The surveyor's former observations, published information and a public inquiry that produced 159 sightings were also used to assist with the survey.

Nine species of bats of the total eleven Finnish species were observed in the survey. 45 bat areas were charted and classified according to their importance: I class (most valuable) 10 areas, II class (important) 15 areas and III class (locally valuable) 20 areas. The largest and qualitatively most important areas are mostly situated in eastern Helsinki and on large island, but for instance Seurasaari island and Kivinokka cape are also first-class bat areas.

Bats are protected by the Nature Conservation Law, Annex IV of the EU Nature Directive and several international treaties. In addition, Natterer's Bat is a specially protected and endangered species according to the Nature Conservation Statute and Pond Bat under Annex II of the Nature Directive. Neither species has been observed in Helsinki.

There are recommendations in the report on how to protect and improve the living conditions of the bats during different environmental changes. The most common bat species in Helsinki and Finland, the Northern Bat, adapts easily to human activities, but the Whiskered Bat and Brandt's Bat for example are species of mature forests and environmental changes such as logging, construction of roads and pathways or adding artificial light can be harmful to them, especially when the changes are made quickly.

Critical factors in the bat habitats are shelters for reproduction and hibernation, sufficiently connected foraging areas and perhaps the attitudes of people. There are summer-time reproduction colonies in many old buildings under threat from wrecking or deterioration. Hibernation sites are insufficiently known, but possible places include cellars and earth caves that remain humid and above freezing temperatures during the whole winter. With nest boxes and other favourable landscape features bats may be given new hiding places. Despite of its flying ability, a bat orientating with echolocation may be unable to cross an open landscape. Therefore single rows of trees or bushes, in addition to forested areas, may also be important landmarks for the bats. The information in this report can be used in land-use planning. The report and the bat areas charted in it are stored in the Nature Information (GIS) System of the City of Helsinki Environment Centre. The bat survey can be repeated in the future based on this material.

1 Johdanto

1.1 Suomessa on 11 lepakkolajia

Lepakot ovat siipijalkaisia ja ainoita lentämään kykeneviä nisäkkäitä. Fossiililöytöjen perusteella lepakkoja on arveltu olleen jo 50–100 miljoonaa vuotta sitten, ja niiden on havaittu saavuttaneen pitkälle nykyisenkaltaisen asunsa jo tuolloin. Lepakot jaetaan hedelmälepakoihin (175 lajia) ja pienlepakoihin (n. 800 lajia). Suomessa lepakoita on yhtätoista lajia (taulukko 1), mutta esimerkiksi Madagaskarissa on 200 ja Väli-Amerikan–Karibian–Amazonin -alueella noin 300 lepakkolajia. Suurimmat lajitiheydet löytyvät trooppisilta alueilta.

Lepakkojen kokoerot ovat huomattavia. Ne voivat painaa 1,5 grammasta 1 500 grammaan. Siipien kärkiväli voi olla 10–200 senttimetriä.

Kaikki Suomen lepakot kuuluvat pienlepakoihin ja ovat hyönteissyöjiä. Lepakkomme ovat yöeläimiä ja ”näkevät” pimeässä lähettämiensä korkeiden ultraäänien kaikujen avulla. Jokaisella lepakkolajilla on lajityypillinen ääntelynsä. Korviin palautuvien kaikujen avulla lepakolle muodostuu tarkka, kolmiulotteinen kuva ympäristöstä. Lepakot kykenevät erottelemaan saaliskohteensa kaikujen perusteella hyvin tarkasti. Jotkin lepakkojen saaliit kykenevät pakenemaan lepakon tutkalta kuuloaistinsa ansiosta.

Taulukko 1. Suomen lepakkolajit ja niiden esiintyminen.

Laji	Tieteellinen nimi	Yleisyys
Pohjanlepakko	*Eptesicus nilssoni*	yleisin lepakkomme
Vesisiippa	*Myotis daubentoni*	yleinen, saalistaa veden yllä
Lampisiippa*	*Myotis dasycneme*	harvinainen, saalistaa veden yllä
Viiksisiippa	*Myotis mystacinus*	yleinen, varttuneissa metsissä
Isoviiksisiippa	*Myotis brandti*	yleinen, varttuneissa metsissä
Ripsisiippa*	*Myotis nattereri*	erittäin uhanalainen Suomessa
Korvayökkö	*Plecotus auritus*	vaikeasti havaittava, usein hautausmailla
Pikkulepakko	*Pipistrellus nathusii*	harvinainen, muuttava lepakkolaji
Vaivaislepakko	*Pipistrellus pipistrellus*	harvinainen, muuttava lepakkolaji
Isolepakko	*Nyctalus noctula*	harvinainen, muuttava lepakkolaji
Kimolepakko	*Vespertilio murinus*	harvinainen, muuttava lepakkolaji

* Näitä lajeja ei ole tavattu vuoteen 2003 mennessä Helsingissä.

Lepakoillamme on lajityypilliset kaikuluotausäänet, joten lajit pystytään erottamaan toisistaan kaikuluotausäänien perusteella. Ihminen ei yleensä kuule lepakkojen ääniä.

Lajeistamme kaksi kolmannesta jää talveksi Suomeen ja kolmannes muuttaa etelämmäksi. Pohjanlepakko, vesi-, lampi-, ripsi-, viiksi- ja isoviiksisiippa sekä korvayökkö talvehtivat Suomessa. Iso-, kimo-, pikku- ja vaivaislepakko ovat

Suomessa harvinaisia lepakoita, jotka muuttavat talveksi Keski-Eurooppaan. Tarkempi lajikuvaus on esitetty kappaleessa 3.4.

Talvella hyönteisiä on niukasti lepakkojen saatavilla. Suomeen talveksi jäävien lepakoiden on selvittävä kylmän kauden niukkuudesta mahdollisimman vähäisellä energiankulutuksella, joten ne vaipuvat talvihorrokseen. Nahkasiivet elävät syksyllä säästeliäämmin, ja ylimääräinen ravinto varastoituu kehoon rasvaksi. Lepakon ruumiintoiminnot hidastuvat, ja se vaipuu horrokseen. Puolet vuodesta ”jääkaapissa” nukkuvat lepakkomme elävätkin jopa 30-vuotiaiksi.

Suomeen talveksi jäävät lajit horrostavat yleensä lokakuulta huhtikuulle. Lepakot tarvitsevat horrostamiseen yleensä 0–+8 ^{o}C lämpötilan sekä kosteahkon ja vedottoman paikan. Horrostuspaikat ovat usein talojen ullakoilla, maakellareissa, erilaisissa tunneleissa, pirunpeltojen tapaisissa louhikoissa tai syvissä kallioiden halkeamissa. Jokaisella lajilla on hieman toisistaan eroava horrostustapa.

Itse asiassa lepakot elävät vieläkin säästeliäämmin. Ne vaipuvat horrokseen päivittäin, sillä ne ovat ajoittaistasalämpöisiä. Vanhojen puiden kolot, kaarnanaluset, rakennusten vintit ja usein myös linnunpöntöt ovat lepakoille hyviä piilopaikkoja kesäisin. Jokaisella lajilla on hieman erilaiset mieltymyksensä.

Lepakot lisääntyvät hitaasti. Ne parittelevat yleensä syksyllä ennen horrosta, mutta usein myös kesken horroksen. Naaras säilöö koiraiden siittiöt talven yli ja hedelmöittää itse itsensä sopivaksi katsomallaan hetkellä keväällä. Kantoaika kestää 4–8 viikkoa. Alkukesällä koiraat levittäytyvät laajemmalle alueelle ja naaraat kokoontuvat lisääntymiskolonioihin synnyttämään poikasiaan. Lepakot synnyttävät yleensä vain yhden poikasen keskikesällä, mutta pohjanlepakolla ja muuttavilla lajeilla voi poikasia olla kaksi. Yleensä yksittäin esiintyvät lepakot ovat koiraita. Naaraat saalistavat suurempina ryhminä lähellä lisääntymiskoloniaa. Loppukesästä lepakkoja on laajemmalla alueella, koska lisääntymiskoloniat ovat hajonneet ja poikaset varttuneet saalistajiksi.

1.2 Laki suojaa lepakoita

Kaikki Suomen lepakot ovat rauhoitettuja ja EU:n luontodirektiivin liitteen IV lajeja. Lisäksi lampisiippa on liitteessä II. Ripsisiippa on luonnonsuojeluasetuksen mukaan Suomessa erityisesti suojeltava laji. Lepakoiden lisääntymis-, levähdys- ja säännöllisten ruokailupaikkojen hävittäminen tai heikentäminen sekä kaikki tahallinen häirintä erikoisesti lisääntymisaikaan tai muuhun niiden elämänkierron kannalta tärkeään aikaan on kielletty. Kaikkeen tahalliseen lepakoiden häirintään, myös tutkimustarkoituksessa, on haettava lupa alueelliselta ympäristökeskukselta. Suomi on ratifioinut muuttavien luonnonvaraisten eläinten suojelua koskevan yleissopimuksen (Bonn Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals, 1979, suomalaiset lepakkolajit kattava täydennys 1985) sekä Euroopan lepakoiden suojelusopimuksen (Lontoon eli Eurobats-sopimus) 1991.

Luonnonsuojelulain 49 § mukaan "Luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden selvästi luonnossa havaittavien li

sääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty." Alueellinen ympäristökeskus voi yksittäistapauksessa myöntää luvan poiketa tästä kiellosta, mikäli lajin suojelutilanne säilyy suotuisana.

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan kaavojen ekologiset vaikutukset on selvitettävä. Myös lepakot tulisi aina kartoittaa kaavaa laadittaessa. Lepakot ovat monessa mielessä hyviä bioindikaattoreita; muutokset lepakkoyhteisössä kertovat muutoksista niiden elinympäristössä. Lepakkolajeilla on erilaiset vaatimukset elinolojen suhteen, joten kaavoitusta varten on tärkeää saada lajikohtaista tietoa. Lepakkokartoitus tulisi uusia säännöllisesti.

2 Tutkimusmenetelmät ja -alue

2.1 Tutkimuksessa käytetyt laitteet ja apuvälineet

Eri lepakkolajeilla on lajityypilliset kaikuluotausäänensä. Ihmiskorva ei yleensä kuule niitä ilman lisälaitteita. Lepakkojen päästämien korkeiden ultraäänien kuulemiseksi ja tulkitsemiseksi tarvitaan lepakkodetektori eli "lepakkotutkaksi" kutsuttu laite, joka alentaa äänet kaiuttimen kautta korvillemme sopiviksi.

Tässä tutkimuksessa käytettiin viittä Pettersson Elektronikin D240x, D200 ja D100 -merkkistä ”lepakkotutkaa". Kartoittaja on itse virittänyt osan detektoreista soveltumaan paremmin kartoitukseen. Jokainen detektorityyppi on ominaisuuksiltaan hieman erilainen ja eri detektoreita käytetään usein samanaikaisesti. Käytössä oli myös BatSound Professional -äänianalyysiohjelma yhdessä National Instrumentin DAQCard-6062E -äänikortin kanssa. Tällöin detektorin alkuperäiset lepakkoäänet äänitetään suoraan kortin kautta tietokoneelle ja äänten sonogrammit nähdään lähes reaaliaikaisesti kannettavan tietokoneen ruudulta. Tästä järjestelmästä on paljon hyötyä, koska sen avulla lepakot voi tunnistaa jo paikan päällä eikä vasta myöhemmin nauhoituksista.

D100 on erittäin herkkä perusdetektori, jolla useimmat lajit on helppo tunnistaa. Se on ns. heterodyne-detektori, joka muuttaa lepakkojen ääntelyt korviemme kuultaviksi. D240x on monipuolinen detektori, jossa on paitsi heterodyne, myös äänilaajennusominaisuus eli tällä detektorilla lepakkojen äänet voidaan hidastaa 10- tai 20-kertaisesti tunnistuksen helpottamiseksi. Yllättäen esiintyvien lepakkojen äänet voidaan napin painalluksella äänittää laitteen muistiin. Tämän jälkeen niiden äänet voidaan kuunnella yhä uudelleen muistista ja äänen päätaajuus voidaan kätevästi mitata. Tällä menetelmällä esimerkiksi pohjanlepakot ja pikkulepakot voidaan helposti erottaa toisistaan.

Hidastetut äänet usein nauhoitettiin Sony D100 DAT -nauhurilla ja analysoitiin myöhemmin kannettavalla tietokoneella BatSound Professional 3.31 -ohjelmalla. Kartoittajan välineistöön kuului myös muun muassa voimakkaita valaisimia, digitaalinen kamera yökuvaukseen, navigaattori, kiikarit, valonvahvistin. Kartoittajan tärkeimpiä apuvälineitä ovat korkeatasoiset kuulokkeet ja nauhuri. Hyvissä lepakkopaikoissa täytyy nauhoittaa koko ajan, sillä joskus

vasta nauhoitteista huomaa, että äänekkäiden pohjanlepakoiden kanssa oli joku toinen, hiljainen laji. Havainnot pyritään varmistamaan mahdollisimman monella tavalla.

2.2 Kartoitetut alueet

Helsingissä ei aiemmin ole tehty koko alueen kattavaa lepakkokartoitusta. Vuonna 1997 joillakin Helsingin alueilla kartoitettiin lepakoita Helsingin eläinatlasta varten.

Lepakkokartoituksen tarkoituksena oli selvittää tärkeimmät lepakoiden esiintymispaikat Helsingin kaupungin alueella kesän 2003 aikana. Kartoituksessa etsittiin lepakoiden säännöllisesti käyttämiä ruokailualueita, kolonioita, kulkureittejä tai muita lepakoiden kannalta tärkeitä alueita.

Lepakkokartoitusta tehtiin yöaikaan polkupyörällä, jalan tai autolla. Alueet käytiin läpi vähintään kolme kertaa kesän aikana, poikkeuksina Melkki, Pihlajasaari, Suomenlinna, Vallisaari, Kuninkaansaari, Santahamina, Villinki, Itä-Villinki ja Vartiosaari, joissa käytiin vain kerran parhaaseen aikaan heinäkuussa. Mitään vakituista reittiä ei ollut, vaan kohteet käytiin läpi tasapuolisesti ja ripeästi eri suunnista. Kartoitusalueet olivat kartoittajalle entuudestaan hyvin tuttuja, ja lähes kaikilla niillä oli aikaisemminkin seurattu lepakoita. Myös yleisöltä pyydettiin havaintoja lepakoista havaintokilpailun muodossa.

Kartoitusta tehtiin vain poutaisina öinä ja enintään kohtalaisella tuulella. Kartoitus aloitettiin puoli tuntia auringonlaskun jälkeen ja se jatkui auringon nousuun. Havaitut lepakot merkittiin kartalle tai navigaattoriin ja tihentymät, ”hot spotit”, selvitettiin perusteellisemmin. Lepakot on pyrittiin aina tunnistamaan lajilleen.

Kartoituksessa pyrittiin selvittämään alueella esiintyvät lepakot ottamalla huomioon lepakkojen vuosirytmiikka ja lajikohtaiset eroavaisuudet. Lepakot ovat hyönteissyöjiä ja seuraavat varsin tarkasti omia lajikohtaisia ruokalistojaan, sään vaihteluita ja ympäristömieltymyksiään. Kun hyönteiset ovat hajaantuneet, ovat lepakotkin laajemmalla alueella, ja kun saalis on kerääntynyt tiettyyn paikkaan, ovat lepakot keskittyneet näille parhaille paikoille. Naaraat ruokailevat usein lähellä koloniaansa ja koiraat saalistavat yleensä yksin.

Lepakkolajeillamme on erilaiset ympäristövaatimukset. Nämä lentävät nisäkkäät ovat sosiaalisia, elävät kolonioissa ja esiintyvät laikuittaisesti, joten lintulaskennoissa käytetyt linja- ja pistelaskennat sopivat niille huonosti. Yksittäisten linjojen laskentaan perustuva lepakkokannan arviointi ei anna kattavasti tietoa koko alueen lepakkopaikoista.

Tässä kartoituksessa ei tehty kannanarviointia, vaan siinä selvitettiin tärkeimmät lepakkopaikat Helsingin kaupungin alueella riittävällä tarkkuudella maankäytön suunnittelua varten. Todelliset lepakkomäärät ovat todennäköisesti jonkin verran suuremmat kuin tässä kartoituksessa havaitut. Myös lajien runsaus

suhteet pitävät todennäköisesti varsin hyvin paikkansa. Vastaava kartoitus on tehty Raisiossa, Espoossa, Vantaalla, Järvenpäässä ja Tampereella.
Raportti ja siinä rajatut lepakkoalueet on tallennettu Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen Luontotietojärjestelmään.

2.3 Lepakkokohteiden arvottaminen

Lepakot esiintyvät laikuttaisesti ja vaihtelevat usein piilopaikkojaan. Ruokailualueet sen sijaan säilyvät varsin vakaina. Koska lepakoita koskeva tieto kerättiin pääasiassa detektorin ja näköhavaintojen avulla ruokailualueilla, ei lepakoita tarvinnut häiritä.

Kun kaikki aluetta koskeva tieto oli kerätty, arvotettiin alueet luokkiin I, II ja III. Luokitteluun otettiin mukaan vain selkeät keskittymät sekä lepakkojen säännöllisesti käyttämät ruokailualueet ja koloniat. Luokat nimettiin seuraavasti:

I = arvokas lepakkoalue
II = tärkeä lepakkoalue
III = paikallisesti arvokas lepakkoalue

Luokitus on laadullinen asiantuntija-arviointi. Luokilla ei ole kiinteitä kriteereitä, vaan ne muodostettiin paikallisten olosuhteiden perusteella.

Luokan I alueet, arvokkaat lepakkoalueet, ovat yleensä monilajisia, vilkkaita alueita ja niissä on yleensä kolonioita. Alueella saattaa olla useita lepakoiden piilopaikoiksi sopivia rakennuksia ja hyönteisten saalistuspaikkoja esimerkiksi lampia ja kujia. Aluetta ei tulisi muuttaa ilman erityistä harkintaa. Luokan III alueet, muut lepakkoalueet, ovat yleensä hieman laajempia alueita, joilla voidaan tehdä osittaisia muutoksia, sillä lepakoilla on runsaasti tätä aluetta käytettävissään. Lepakot tulee kuitenkin huomioida, kun alueen maankäyttöä suunnitellaan. Jotkut toimenpiteet saattavat myös parantaa tällaisen alueen arvoluokkaa. Luokan III alueella lepakkolajeja on yleensä vain yksi tai kaksi. Luokka II sijoittuu merkitykseltään lepakkoalueena luokan I ja luokan III väliin.

Usein lepakoille sovelias alue on laaja, mutta lepakot käyttävät vain osaa siitä. Siksi luokitteluperusteena ei voida käyttää pelkästään esimerkiksi alueen kasvillisuutta, puustoa tai ruokailualueen vesistön tuottavuutta. Lepakot käyttävät aluetta hyönteisten etsintään ja niiden "ruokapöytä" vaihtuu kesän mittaan.
Suomessa esiintyvät lepakot ovat levinneisyytensä äärirajoilla. Esimerkiksi Helsingissä pieni pohjanlepakkokeskittymä kuuluu luokkaan III, mutta Lapissa saattaa pienikin kolonia olla erittäin merkittävä ja kuulua luokkaan I. Jossain kaupungissa lepakoiden kannalta tärkeitä alueita voi olla 15 prosenttia koko kaupungin alueesta, toisessa kaupungissa vain pari prosenttia.

Lepakkopaikkoja ei voi arvottaa samalla mittarilla koko Euroopan alueella. Suomessa lepakkoja on vähän Keski-Eurooppaan verrattuna, ja useat suomalaisittain arvokkaat kohteet ovat keskieurooppalaisiin kohteisiin verrattuna varsin

vaatimattomia. Toisaalta yksi Suomen yleisimmistä lepakkolajeista, pohjanlepakko, on Keski-Euroopassa arvostettu harvinaisuus.

3 Tulokset ja niiden tarkastelu

3.1 Yleisöhavainnot lepakoista

Helsingin lepakkokartoituksen yhteydessä pyydettiin lehdistötiedotteiden avulla yleisöhavaintoja lepakoista ja saatiin 159 vastausta. Havaintoja tuli kaikkialta kaupungin alueelta. Sen lisäksi saatiin muutamia kesämökkihavaintoja. Muutama havainto oli myös hieman vanhempi: lepakko oli tullut vierailulle toimistoon, tai lepakko lensi kävelyllä olleen rouvan takkiin. Useat havainnot koskivat hyvin todennäköisesti samaa lepakkoa samassa pihapiirissä. Yksittäinen lepakkohavainto on ehkä havainnoitsijan mielestä vähäarvoinen, mutta kun samalta alueelta saadaan useita havaintoja saalistavista lepakoista ja lisäksi tietoa esimerkiksi rakennuksessa sijaitsevasta koloniasta, niin myös yleisöhavainnoista kertyy tutkimuksen kannalta tärkeää tietoa.

Kantakaupungin lepakkohavainnot olivat usein parvekkeilla iltaa viettävien ihmisten havaintoja tai niiltä alueilta, joilla ihmiset normaalisti liikkuvat öiseen aikaan.. Näin saatiin lukuisia havaintoja korttelilepakoista, jotka puhdistavat todennäköisesti useiden lähikortteleiden sisäpihat hyönteisistä ilta toisensa jälkeen. Tällaisia havaintoja tuli erityisesti Töölöstä, Kruununhaasta, Katajanokalta, Kalliosta ja Vallilasta.

Usein lepakot saalistivat myös uudempien kerrostalojen puistomaisilla pihoilla, puistoissa tai katujen yllä. Muutama havainnoitsija oli käynyt tutkiskelemassa useammankin puiston lepakkotilanteen ja raportoi havainnoistaan varsin yksityiskohtaisesti. Muutama havainto koski yöllä sisälle tullutta lepakkoa. Eräs rouva kertoi hänelle jatkuvasti tulevasta ”päivävieraasta” ja jatkoi, että ”kuudennessa kerroksessa niitä lepakoita sisään vasta tuleekin”. Lepakot piileksivät päiväsaikaan siististi verhon takana.

3.2 Helsingin tärkeimmät lepakkokeskittymät

Lepakkoja esiintyi kesällä 2003 kaikkialla Helsingin alueella. Vain suuremmat aukeat olivat hiljaisia. Suomen yleisin lepakkolaji, pohjanlepakko, on Helsinginkin yleisin lepakkolaji. Pohjanlepakko hyödyntää tehokkaasti pirstoutunutta ympäristöä. Helsingistä tavattiin kesän 2003 aikana kaikkia Suomessa tavattavia lepakkolajeja ripsi- ja lampisiippaa lukuun ottamatta. Helsingin tärkeimmät lepakkoalueet keskittyvät rannikon tuntumaan ja Itä-Helsinkiin.

Seuraavassa esitellään Helsingin kaupungin merkittävimmät lepakkoalueet kesän 2003 havaintojen pohjalta. Annetuissa hoitosuosituksissa ei oteta huomi-

oon, onko alue rauhoitettu tai muuten suojeltu. Alueiden käytöstä annetut suositukset on laadittu nimenomaan lepakoiden etua ajatellen.

On huomattava, että raportissa mainittavat luvut lepakkohavainnoista ovat suuntaa-antavia. Tutkimuksessa käytetyllä menetelmällä ei voi arvioida absoluuttisia lepakkomääriä. Lukujen avulla voidaan ilmaista merkittävimmät lepakkokeskittymät, lajisuhteet ja levinneisyys pääpiirteittäin.
Kartoituksen tuloksien perusteella lepakkoalueet on arvotettu kolmeen luokkaan: I, II ja III. Kaikkein arvokkaimmat kohteet kuuluvat luokkaan I. Alueiden luokittelussa käytetyt kriteerit koskevat lajirunsautta, yksilömääriä, alueiden laatua sekä alueiden käyttöä.

Suomessa lepakot ovat pitkälti kulttuurilajeja. Useimmat lepakkolajit viihtyvät ihmisen aikojen kuluessa muovaamassa ympäristössä. Lepakot reagoivat kuitenkin herkästi ihmisen toiminnan aiheuttamiin muutoksiin ympäristössään. Jos esimerkiksi ullakko, jossa on lepakkokolonia, korjataan tai jotain isoja puita lepakkojen ruokailualueelta kaadetaan, saattavat lepakot hävitä alueelta. Jos lepakoiden suosimalla alueella tehdään muutoksia, tulisi ne tehdä riittävän hitaasti, jotta lepakot ehtivät tottua niihin.

3.3 Lepakkoalueet

Lepakkoalueet on kuvattu seuraavasti:

ALUE (esimerkiksi "Lehtisaarensalmi")
TUNNUS (juokseva numero, viittaa karttaan)
SIJAINTI (esimerkiksi "Kuusi- ja Lehtisaaren välinen salmi")
LUOKKA (I-III)
LAJIT (esimerkiksi pohjanlepakko. Lajinmäärityksen vaikeuden vuoksi viiksisiippa ja isoviiksisiippa esitetään ryhmänä ”viiksisiipat”)
KUVAUS (lyhyt kuvaus alueesta)
LISÄTIEDOT (avaintekijät, uhkatekijät, hoitoehdotus)

ALUE: **Melkki**
TUNNUS: **1/03**
SIJAINTI: Alue käsittää Melkin saaren keskiosan
LUOKKA: II
LAJIT: Pohjanlepakko, viiksisiipat
KUVAUS: Alue on metsäistä kesämökkialuetta, joka on lepakoille sopivaa saalistusaluetta. Erityisesti viiksisiipat viihtyvät tällaisessa ympäristössä.
LISÄTIEDOT: Lepakot viihtyvät alueella, koska siellä on vanhoja kesämökkejä, vanhaa metsää ja ravintoa tuottavia lahtia. Uhkatekijöitä ovat metsänhakkuut. Puiden kaatamisessa tulisi olla varovainen samoin kuin niiden mökkien korjaamisessa, joita lepakot käyttävät päiväpiiloinaan. Rannat tulisi säilyttää puiden suojaamina. Maanalaiset tilat tulisi ottaa huomioon mahdollisina lepakoiden talvehtimispaikkoina.

ALUE: **Pihlajasaari**
TUNNUS: **2/03**
SIJAINTI: Alue käsittää Läntisen Pihlajasaaren itärannan. Päälepakkoalue on poliisien kesävirkistyspaikan ympäristössä, josta se jatkuu kohti saaren kaakkoisnurkkaa.
LUOKKA: II
LAJIT: Pohjanlepakko, viiksisiipat
KUVAUS: Alue on vanhaa kuusikkoa ja vanha pihapiiri.
LISÄTIEDOT: Lepakot viihtyvät alueella, koska siellä on hylätty vanha rakennus, sopivia ruokailualueita ja ravintoa tuottava lahti vieressä. Uhkatekijä alueelle on metsänhakkuu. Poliisien kesävirkistyspaikassa on todennäköisesti kolonia, koska rakennuksen ympärillä pyöri lepakoita. Tämän ja muiden vanhojen rakennuksien kunnostamisessa kannattaa olla erittäin varovainen. Saarella käytiin kartoituksen aikana vain kerran, joten tarkempaa tietoa lepakoiden esiintymisestä ei ole. Itäisessä Pihlajasaaressa sijaitsee vanha tykkiasema, jonka maanalaiset tilat tulisi ottaa huomioon todennäköisenä lepakoiden talvehtimispaikkana. Lepakot saattavat käyttää talvehtimis- tai päiväpiilopaikkoina myös kallionhalkeamia.

ALUE: **Vallisaari**
TUNNUS: **3/03**
SIJAINTI: Alue käsittää Vallisaaren lammen ympäristön, josta se jatkuu itään Kukisalmen rantaan. Siitä se jatkuu rannan suuntaisesti kannakseen asti.
LUOKKA: I
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, viiksisiipat, korvayökkö
KUVAUS: Alue on luonnontilainen. Keskellä saarta sijaitsee Vallisaarenlampi, jonka ympäristö on kasvillisuudeltaan monipuolinen. Siellä on isoja tervaleppiä. Saarella sijaitsee runsaasti vanhoja puolustusrakennelmia. Saarelta on löydetty kolme lepakoiden talvehtimispaikkaa. Pohjanlepakon, vesisiipan, viiksisiippojen ja korvayökön on havaittu talvehtivan saarella.
LISÄTIEDOT: Lepakot viihtyvät alueella, koska siellä on vanhoja luonnontilaisia metsiä, runsaasti jalopuita ja kosteikkoja. Lisäksi alueella on sopivia päiväpiilo- ja talvehtimispaikkoja. On mahdollista, että Suomenlinnan lepakot talvehtivat Vallisaaressa. Uhkana on metsien hakkuu. Alue on sopinut lepakoille, koska se on suljettu armeijan alue. Alue on kartoitettava tarkemmin, mikäli sinne suunnitellaan muuta käyttöä. Sama koskee Kuninkaansaarta. Yöperhospyynnissä käytettäviä valorysiä ei tulisi sijoittaa viiksisiippa-alueille, koska laji karttaa valoa.

ALUE: **Santahaminan Eteläniemi**
TUNNUS: **4/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Santahaminassa Eteläniemen tyvellä (Hauteranlahti–Vasikkahaanlahti).
LUOKKA: III
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa
KUVAUS: Alue käsittää kaksi lahtea, joiden välissä on niemen tyvi.
LISÄTIEDOT: Lepakot viihtyvät tällaisissa paikoissa, koska ne voivat tuuliolojen mukaan siirtyä toiselta lahdelta toisella. Tällaisessa paikassa on yleensä runsaasti hyönteisiä. Uhkatekijöitä ovat piilopaikkojen menetys ja metsänhakkuu, jolloin alueesta tulisi liian tuulinen.

ALUE: **Santahaminan Itäniemi**
TUNNUS: **5/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Santahaminan Itäniemessä.
LUOKKA: II
LAJIT: Viiksisiipat
KUVAUS: Alue jää ampumaradan taakse eristyksiin. Se on rauhallinen ja metsäinen. Lähistöllä on pieniä suojaisia lahtia, jotka tuottavat ruokaa lepakoille. Lepakoita on runsaasti niemen keskiosissa.
LISÄTIEDOT: Alueella on vanhoja linnoitusrakennelmia päiväpiiloiksi ja talvehtimispaikoiksi. Uhkatekijöinä ovat metsänhakkuu ja alueen käytön muuttuminen. Suljettu armeijan alue on ollut lepakoille sopiva. Yöperhospyynnissä käytettäviä valorysiä ei tulisi sijoittaa viiksisiippa-alueille, koska laji karttaa valoa.

ALUE: **Lauttasaaren Vaskilahti**
TUNNUS: **6/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Lauttasaaren ja Koivusaaren välissä.
LUOKKA: III
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa
KUVAUS: Alue on suojainen pienvenesatama. Vesisiipat puikkelehtivat veneiden välissä ja Länsiväylän sillan alla.
LISÄTIEDOT: Rantapuusto tulisi säilyttää siten, ettei alueesta tule liian tuulista. Alkukesästä lepakkoalue jatkuu pohjoisessa Katajaharjunniemen länsirantaa pitkin aina Lemislahteen ja Maamanlahteen asti.

ALUE: **Lauttasaaren Länsiulapanniemi**
TUNNUS: **7/03**
SIJAINTI: Länsiulapanniemen tyvi
LUOKKA: III
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa
KUVAUS: Lepakot saalistavat niemen tyvellä, suojaisten lahtien rannoilla.
LISÄTIEDOT: Lepakot viihtyvät alueella, koska se on metsässä sijaitseva siirtolapuutarha-alue. Alue on laaja, ja siellä on useita lepakoille soveliaita paikkoja.

ALUE: **Lauttasaaren Särkiniemenpuisto**
TUNNUS: **8/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Lauttasaaressa Särkiniemen tyvellä. Alue käsittää Länsilahden ja Itälahden välisen kannaksen ympäristöineen.
LUOKKA: III
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa
KUVAUS: Lepakot saalistavat niemen tyvellä, suojaisten lahtien rannoilla. Ne voivat tuuliolojen mukaan valita suojaisamman saalistusalueen.
LISÄTIEDOT: Lepakot viihtyvät alueella, koska siellä on soveliaita suojaisia lahtia. Uhkatekijänä on rantapuuston kaataminen, jolloin alueesta tulee liian tuulinen. Alueella on runsaasti siirtolapuutarhamökkejä. Pohjanlepakoita on havaittu myös Veijarivuoren puistossa. Jos aluetta hakataan, tulisi säilyttää varsinainen rantapuusto. Alueen sisäosiin voi tehdä pieniä aukkoja, joissa pohjanlepakot mielellään saalistavat.

ALUE: **Suomenlinnan Susisaari**
TUNNUS: **9/03**
SIJAINTI: Alue käsittää Tykistönlahden ja Varvilahden sekä Lemmenlammen.
LUOKKA: III
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa
KUVAUS: Alue on suojainen salmi. Vaikka tuulisi mistä suunnasta tahansa, niin alueelta löytyy suojaisia saalistuspaikkoja lepakoille.
LISÄTIEDOT: Lepakot viihtyvät alueella, koska se on suojainen salmi, jossa on riittävästi erilaisia piilopaikkoja. Suomenlinnassa on runsaasti piilopaikkoja, mutta siellä ei ole paljon puita, minkä vuoksi lepakkoja on niukasti. Talvehtivia lepakoita on etsitty useina talvina alueen kasemateista, mutta toistaiseksi sieltä on löytynyt vain kerran talvehtiva lepakko.

ALUE: **Santahaminan Sahara**
TUNNUS: **10/03**
SIJAINTI: Alue on koivikkoa ja sijaitsee keskellä Santahaminaa välittömästi Saharaksi kutsutun harjoituskentän itäpuolella.
LUOKKA: II
LAJIT: Pohjanlepakko, viiksisiipat
KUVAUS: Koivikko on viiksisiipoille sovelias ruokailualue. Pohjanlepakot saalistavat teiden yllä. Alueella on todennäköisesti kolonia jossain rakennuksessa.
LISÄTIEDOT: Viiksisiipat esiintyvät harvemmin koivikoissa. Uhkatekijänä on puuston hakkuu tai alueen käytön muuttuminen. Alue on suljettu armeijan alue, mikä on ollut edullista lepakoiden kannalta. Yöperhospyynnissä käytettäviä valorysiä ei tulisi sijoittaa viiksisiippa-alueille, koska laji karttaa valoa.

ALUE: **Santahaminan Lehmäsaarenlahti**
TUNNUS: **11/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Santahaminassa Lehmäsaarenlahden ympäristössä.
LUOKKA: III
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, viiksisiipat
KUVAUS: Lepakoita on alueella harvakseltaan.
LISÄTIEDOT: Lepakot viihtyvät alueella, koska siellä on monipuolinen rantapuusto ja sopiva lahdenpoukamia ja metsiä. Todennäköisesti alueella on monia lepakoille sopivia piilopaikkoja. Uhkatekijänä on rantapuuston kaataminen. Yöperhospyynnissä käytettäviä valorysiä ei tulisi sijoittaa viiksisiippa-alueille, koska laji karttaa valoa.

ALUE: **Santahaminan Kissalampi**
TUNNUS: **12/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Santahaminan itäosassa Kissalammen itäpuolella.
LUOKKA: I
LAJIT: Vesisiippa, viiksisiipat
KUVAUS: Alue on vesistön ympäröimä. Siellä on pienvenesatama, uimaranta ja vanhoja rakennuksia sekä metsää. Alue tarjoaa suojaisan saalistuspaikan joka säällä.
LISÄTIEDOT: Lepakot viihtyvät alueella, koska siellä on suojaisia lahtia, metsää ja vanhoja rakennuksia. Uhkatekijänä on vanhojen rakennusten tuhoutuminen. Lepakot lentävät aamulla uimarannalla sijaitsevan suuren rakennuksen,

jossa on todennäköisesti kolonia, ympäristössä. Vanhat rakennukset ja metsät tulee säilyttää. Suljettu armeijan alue on ollut lepakoille sopiva. Yöperhospyynnissä käytettäviä valorysiä ei tulisi sijoittaa viiksisiippa-alueille, koska laji karttaa valoa.

ALUE: **Jollaksenlahti–Saunalahti**
TUNNUS: **13/03**
SIJAINTI: Alue käsittää etelässä Jollaksenlahden pohjukan opiston pihamaan sekä ”Porvariskuninkaanpuiston”. Opistolta alue jatkuu pohjoiseen Saunalahden länsirantaa, Steiner-koulun pohjoispuolella sijaitsevaan niemenkärkeen saakka. Idässä alue käsittää Saunalahden itärannan ja Itäniityn laakson (”Välskärinniityn”) ympäristön aina Villasaarenselän rantaan saakka. Itäisen osan eteläraja kulkee noin Tonttuvuori–”Karoliininvuori” -linjalla.
LUOKKA: I
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, viiksisiipat
KUVAUS: Alue on erittäin monipuolinen. Alueella on runsaasti lahtia, niemiä ja lahtien tyviä, joten lepakot löytävät aina suojaisen saalistuspaikan. Alueella on paljon soveliaita paikkoja, joihin hyönteiset kasaantuvat. Alueella on todennäköisesti useita kolonioita.
LISÄTIEDOT: Alueella on runsaasti kellareita ja vanhoja huviloita eli se tarjoaa lepakoille runsaasti päiväpiilo- ja talvehtimispaikkoja. Uhkatekijöitä ovat piilopaikkojen tuhoutuminen rakennusten kunnostamisen yhteydessä. Etenkin Saunalahden itäpuolinen alue tulisi säilyttää olosuhteiltaan muuttumattomana. Osalle aluetta on vireillä luonnonsuojelulain mukainen rauhoitus. Saunalahden länsipuolella on monia pieniä viiksisiippametsiköitä, jotka tulisi myös säilyttää. Lepakot suunnistavat kiintopisteiden, esim. rantapuuston mukaan, joten nämä tulisi säilyttää. Todennäköisiä lentoreittejä on Villinkiin, Laajasalon liikuntapuistoon ja Vartiosaareen. Yöperhospyynnissä käytettäviä valorysiä tai muuta kirkasta valaistusta ei tulisi sijoittaa viiksisiippa-alueille, koska laji karttaa valoa.

ALUE: **Villinki**
TUNNUS: **14/03**
SIJAINTI: Alue käsittää Villingin ja Itä-Villingin saaret lukuun ottamatta karuimpia rantoja ja kallion lakia.
LUOKKA: I
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, viiksisiipat
KUVAUS: Saarten rannat ovat sokkeloisia, suojaisia lahtia, jotka tuottavat runsaasti ruokaa. Lisäksi alueella on vanhoja metsiä ja vanhoja huviloita, jotka ovat hyviä päiväpiilo- ja koloniapaikkoja lepakoille. Kolmessa rakennuksessa todettiin kolonia. Kolonioita on todennäköisesti enemmän.
LISÄTIEDOT: Lepakot viihtyvät alueella, koska se tarjoaa aina suotuisia saalistuspaikkoja. Pohjanlepakot saalistavat teiden yllä, viiksisiipat kuusikoissa ja vesisiipat sokkeloisissa lahdissa. Lisäksi saarella on lukuisia vanhoja mökkejä, jotka soveltuvat hyvin piilo- ja koloniapaikoiksi. Itä-Villingissä saattaa olla maanalaisia tiloja, joita lepakot käyttävät talvehtimispaikkoinaan. Tervaleppärantoja on vähän. Lepakoiden kannalta olisi ihanteellista, jos olosuhteet säilyisivät ennallaan. Toivottavaa olisi myös, että Itä-Villinki säilyisi tulevaisuudessa yhtä rauhallisena alueena kuin nyt ollessaan suljettu alue. Yöperhospyynnis

sä käytettäviä valorysiä ei tulisi sijoittaa viiksisiippa-alueille, koska laji karttaa valoa.

ALUE: **Lauttasaaren Lemislahti**
TUNNUS: **15/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Lauttasaaressa. Se alkaa Katajaharjunniemen kärjestä ja jatkuu Loukkaniemen puiston halki Nackapuiston kautta Lemissaareen ja Maamonlahteen.
LUOKKA: III
LAJIT: Pohjanlepakko, kimolepakko
KUVAUS: Alue on lepakoiden käytössä pääasiassa vain alkukesästä. Myöhemmin kesällä lepakot siirtyvät muualle esim. puistoihin ja urheilukentille.
LISÄTIEDOT: Alueella on tervaleppärantaa ja pienvenesatama, pieniä poukamia ja suojainen lahti. Katajaniemenharjun kärjessä tavattu kerran kesällä 2003 yksi kimolepakko. Todennäköisesti sama yksilö on myös saalistanut Seurasaaren pohjois- ja koillispuolisilla rannoilla kesällä 2003. Ajoittain Lemislahden lepakkoalue jatkuu Katajaharjun niemen länsirantaa Vaskilahteen ja luoteeseen Kaskisaaren rantoja pitkin Kaskisaaren salmeen ja Lehtisaaren länsirannoille.

ALUE: **Lehtisaarensalmi**
TUNNUS: **16/03**
SIJAINTI: Kuusi- ja Lehtisaaren välinen salmi
LUOKKA: II
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa
KUVAUS: Alue on sokkeloinen salmi, joka tarjoaa suojaisia saalistuspaikkoja, vaikka tuulisi miltä suunnalta tahansa. Alueella on aina muutama pohjanlepakko ja useita vesisiippoja.
LISÄTIEDOT: Lepakot viihtyvät alueella, koska siellä on sovelias rantapuusto. Vesialue tulisi säilyttää avoimena, jotta vesisiipat pystyisivät siinä saalistamaan. Vesikasvillisuus häiritsee vesisiipan kaikuluotausta. Siltojen alusia ei tulisi valaista liikaa. Vesisiippa karttaa valoa, jonka takia se yleensä hakeutuu saalistamaan siltojen alle pimeään.

Kuva 1. Seurasaari on Helsingin monipuolisin lepakkoalue.

ALUE: **Seurasaari**
TUNNUS: **17/03**
SIJAINTI: Alue alkaa Tamminiemen rannasta, ja käsittää Itäisen Pukkisaaren ja koko Seurasaaren.
LUOKKA: I
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, viiksisiipat, korvayökkö, pikkulepakko, vaivaislepakko, kimolepakko
KUVAUS: Alue on metsäinen saari, jossa on joka puolella lahtia. Vaikka tuuli puhaltaisi miltä suunnalta tahansa, sieltä löytyy suojaisia saalistuspaikkoja. Puolet saaresta on ulkoilmamuseona, jonka vanhat asumattomat rakennukset tarjoavat lepakoille erinomaisia piilopaikkoja. Kaikki museorakennukset käytiin läpi kesällä 2003. Lepakot käyttävät kaikkia rakennuksia piilopaikkoinaan, sillä jokaisesta rakennuksesta löytyi lepakon ulosteita.
LISÄTIEDOT: Seurasaari on Helsingin monipuolisin lepakkoalue. Seurasaari on ollut kartoittajan tutkimusalueena vuodesta 2001 lähtien, joten alueelta on olemassa runsaasti yksityiskohtaista tietoa. Seurasaaren itäiset ja eteläiset alueet ovat eniten lepakoiden käytössä. Länsirannan iso kivilaituri ja käräjäkivien alue ovat lepakoiden suosiossa. Osa alueen lepakkolajeista on muuttavia. Kartoittaja teki ensimmäiset pikkulepakkohavainnot Seurasaaressa kesällä 2001. Ensimmäisen vaivaislepakon kartoittaja havaitsi kesällä 2002. Kesällä 2003 kartoittaja havaitsi kimolepakon Seurasaaren koillispuolella, ja toisena yönä luoteispuolella. Kyseessä on todennäköisesti sama yksilö, jonka kartoittaja havaitsi Lauttasaaren luoteisosassa. Muuttavat lepakot ovat Seurasaaressa vain toukokuusta syyskuuhun. Talvehtivista lepakoista on Seurasaaresta vain kahvilanpitäjän tekemä havainto talvelta 2003. Joulukuussa 2003 yksittäinen lepakko oli tullut todennäköisesti tuuletuskanavasta ravintolan sisätiloihin.
Valaistusta ei saarella tulisi lisätä. Jos valaistusta käytetään, tulisi sitä olla harvakseltaan. Esimerkiksi ravintolaan johtava tie on lepakoiden kannalta ylivalaistu. Kaikki valaistus tulisi olla kohdistettu alaspäin sinne, missä valoa tarvitaan. Tunnelmavalaistusta tulisi käyttää säästeliäästi ja varovasti.

Kuva 2. Seurasaaren rakennukset tarjoavat lepakoille piilopaikkoja.

ALUE: **Kaisaniemenranta–Linnunlaulu**
TUNNUS: **18/03**
SIJAINTI: Alue käsittää kasvitieteellisen puutarhan pohjoispuolisen rannan.
LUOKKA: II
LAJIT: Pohjanlepakko
KUVAUS: Alue on sovelias paikka pohjanlepakoille. Ne saalistavat kasvitieteellisen puutarhan alueella, mutta suosivat erityisesti Kaisaniemenrannan puukujaa.
LISÄTIEDOT: Alueella on todennäköisesti kolonia kasvitieteellisen puutarhan rakennuksissa tai Siltavuorenrannassa. Sotamuseon portin pielessä olevassa tiilisessä sivurakennuksessa on ollut suurehko lepakkokolonia. Kruununhaan alueella ja osittain myös Hakaniemessä lentelee yksittäisiä pohjanlepakoita. Kaisaniemenrannan lepakkoalue yltää ajoittain mahdollisesti Linnunlaulun alueelle tai jopa Töölönlahden ympäri. Töölönlahden ympäristössä on ajoittain runsaastikin pohjanlepakoita. Linnunlaulun alueelta on usein tavattu yksittäinen korvayökkö.

ALUE: **Kulosaaren Hopeasalmi**
TUNNUS: **19/03**
SIJAINTI: Alue käsittää Mustikkamaan ja Kulosaaren välisen salmen. Lisäksi alueeseen kuuluu Eugen Schaumanin puiston ympäristö ja sen itäpuoleinen lahti.
LUOKKA: II
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, korvayökkö,
KUVAUS: Alueella on lepakoille soveliaita ruokailualueita kuten pihapiirejä, teitä, kujia ja sokkeloisia lahtia.
LISÄTIEDOT: Alueelta löytyy aina suojaisia saalistuspaikkoja, vaikka tuuli puhaltaisi miltä suunnalta tahansa. Ajoittain lepakkojen käyttämään alueeseen kuuluu Mustikkamaan eteläranta. Korkeasaaressa saalistaa kesäaikaan muutama pohjanlepakko ja muutama vesisiippa. Yhdessä asuinrakennuksessa on lepakkokolonia.

ALUE: **Laajasalon Tullisaari**
TUNNUS: **20/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Laajasalon luoteisosassa.
LUOKKA: II
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, viiksisiipat, korvayökkö
KUVAUS: Alueella on sokkeloisia ja rauhallisia lahtia, metsäsaarekkeita ja rannoilla tervalepikoita.
LISÄTIEDOT: Lepakot viihtyvät alueella, koska siellä on rauhallisia lahtia, pienvenesatamia, kartanon pihapiiri ja huviloita. Koko alue on puistomaista. Lepakot ovat levittäytyneet pitkälle ranta-alueelle. Alueelta on todennäköisesti hyviä lentoreittejä Kulosaaren lepakkoalueille. Tullisaarensalmen molemmin puolin on mm. pohjanlepakkoa. Henrik Borgströmin puistossa on havaittu yksittäinen viiksisiippa. Toistaiseksi viiksisiipan levinneisyydestä alueella ei ole muuta tietoa. Uhkatekijöinä ovat rantapuuston kaataminen ja muun metsän liika harvennus. Vanhojen rakennusten korjaus voi karkottaa lepakot. Rantojen puut toimivat yleensä lepakkojen lentoreitin kiintopisteinä. Siksi puusto tulisi säilyttää, tai jos puita kaadetaan, niitä tulisi kaataa vähitellen. Viiksisiipat karttavat valoa, joten viiksisiippa-alueita ei tulisi tarpeettomasti valaista.

ALUE: **Laajasalon Tahvonlahdenniemi**
TUNNUS: **21/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Laajasalossa. Se käsittää Stansvikin kartanon pihapiirin ympäristöineen.
LUOKKA: I
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, viiksisiipat, pikkulepakko
KUVAUS: Alue on niemellä sijaitseva mäntykangas.
LISÄTIEDOT: Viiksisiipat saalistavat männikkökankaalla. Männikkökangas toimii ”lumiaitana”, joka kerää tuulen tuomia hyönteisiä. Vesisiippa lentää kartanon venelaiturin ympäristössä. Pohjanlepakko ja pikkulepakko saalistavat loppukesästä jalopuukujalla. Uhkatekijöinä on metsänhoito, metsänhakkuut ja liiallinen paikkojen siistiminen. Tahvonlahden niemen männikkökangas tulisi säilyttää luonnontilaisena. Viiksisiipat karttavat valoa, joten viiksisiippa-alueita ei tulisi tarpeettomasti valaista.

ALUE: **Laajasalon Aittasaari**
TUNNUS: **22/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Aittasaaren länsi-, etelä- ja itäpuolella, Iso-Sarvastolla.
LUOKKA: III
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa
KUVAUS: Alueella on pienvenesatama ja sokkeloista rantaa. Alueella on myös pieniä kosteikkoja, joissa vesisiipat ja pohjanlepakot saalistavat. Lisäksi lepakot käyttävät hyväkseen rantametsiä ja venesatamaa.
LISÄTIEDOT: Alueella on suojainen lahti, lepakoille sopiva rantametsä ja metsässä aukkopaikkoja. Alueelta on mahdollisesti lentoreitti Jollaksen lepakkoalueelle.

Kuva 3. Sarvaston rantametsä ja kosteikot ovat lepakoiden saalistusaluetta.

ALUE: **Vartiosaari**
TUNNUS: **23/03**
SIJAINTI: Alue käsittää koko Vartiosaaren.
LUOKKA: I
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, viiksisiipat, korvayökkö
KUVAUS: Alue on metsäinen saari, jossa on vanhoja puutaloja, pihapiirejä ja niittyjä. Rannoilla on suojaisia lahtia. Alueella on todennäköisesti useita kolonioita. Karuimpia alueita lukuun ottamatta lepakot käyttävät koko saarta.
LISÄTIEDOT: Alueelle pääsee vain vesitse, joten paikka on rauhallinen. Se on myös maaseutumainen. Uhkatekijöitä ovat metsänhoito ja metsänhakkuut. Rantapuusto tulisi säästää. Sisäosien metsissä ei tulisi suorittaa laajoja avohakkuita, vaan metsäsaarekkeiden välillä tulisi olla puustoa, joka toimii lepakoiden lentoreitin kiintopisteinä. Niiden rakennusten, joiden ympärillä on tehty havaintoja lepakoista, korjaamisessa tulisi olla varovainen. Todennäköisesti lepakkokolonioita on useissa rakennuksissa. Alueen pohjanlepakot lentävät helposti muille lähistöllä sijaitseville lepakkopaikoille. Vesisiipat seuraavat rantoja ja pääsevät näin helposti paikasta toiseen. Korvayökot ovat todennäköisesti paikallisia, sillä saaressa on niille runsaasti kuusikoita ja pihapiirejä. Viiksisiipat saattavat mennä Ramsinsalmen yli kohti Vuosaarta. Viiksisiipat karttavat valoa, joten viiksisiippa-alueita ei tulisi tarpeettomasti valaista.

ALUE: **Munkkiniemen Lankiniemi**
TUNNUS: **24/03**
SIJAINTI: Alue alkaa Munkkiniemenrannan päästä ja loppuu Tarvonsalmeen.
LUOKKA: III
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa
KUVAUS: Alueella on edustava rantametsä. Ranta lienee tuottoisa, ja metsänreunaan kasautuu lepakoille ravintoa.
LISÄTIEDOT: Alueella on lepakoille sovelias rantapuusto. Tarvossa on vanhoja rakennuksia, jotka tarjoavat lepakoille piilopaikkoja. Vanhojen rakennusten purkamisessa ja kunnostamisessa kannattaa olla varovainen. Rantapuusto kannattaisi säästää. Lankiniemen metsä vaikuttaa soveliaalta viiksisiipoille, mutta tässä kartoituksessa ei sieltä tavattu viiksisiippoja. Alue saattaa kuitenkin olla ajoittain viiksisiippojen käytössä. Esimerkiksi Kalastajatorpan eteläpuolisissa metsissä on tavattu viiksisiippaa. Espoon puolella esimerkiksi Villa Elfvikin ympäristössä on viiksisiippaa. Alueelta lienee lentoyhteys Talinrannan lepakkoalueille.

ALUE: **Munkkiniemen Munkinpuisto**
TUNNUS: **25/03**
SIJAINTI: Alue alkaa ”Koneen talon” vieressä sijaitsevasta lammesta ja jatkuu luoteiseen puiston reunaa Lankiniemen reunaan asti.
LUOKKA: III
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, korvayökkö
KUVAUS: Alue on puistoreunaa, jossa on lammikoita. Lepakot saalistavat lammikoiden ympäristössä.
LISÄTIEDOT: Alueella on sopivasti ravintoa ja korkeita puita. Lisäksi se on suojaisa.

ALUE: **Meilahden puisto–Maila Talvion puisto**
TUNNUS: **26/03**
SIJAINTI: Alue alkaa Meilahdentieltä, kulkee siirtolapuutarhan läpi kohti etelää ja sieltä Seurasaarentien tuntumassa rantaa pitkin Maila Talvion puistoon.
LUOKKA: III
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, korvayökkö, kimolepakko
KUVAUS: Alueella on sopivia aukkopaikkoja saalistukseen, lepakoille sopivaa rantaa ja rantapuita. Vesisiipat osaavat käyttää taitavasti hyväkseen Maila Talvion puiston keinolammikoita.
LISÄTIEDOT: Alueella on kesällä 2003 havaittu kerran kimolepakko. Se lienee sama kuin Seurasaaressa vuonna 2003 havaittu yksilö. Korvayökölle alueella on vanhoja rakennuksia sekä vanhoja puutarhoja ja pihapiirejä. Meilahden huviloiden alueella lienee useampia korvayökköjä, mutta laji on vaikeasti havaittava. Syyskuussa 2001 alueen länsiosissa on havaittu useita pikkulepakoita lentämässä Seurasaarentien yllä. Kun Seurasaaressa on erittäin huono saalistussää, niin lepakot saattavat siirtyä saalistamaan mantereen puolelle.

ALUE: **Kulosaaren Leposaari**
TUNNUS: **27/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Kulosaaressa.
LUOKKA: III
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa
KUVAUS: Alueella muodostuu suojainen paikka mantereen ja Leposaaren väliin. Leposaari on hautausmaa, ja siellä on runsaasti puita. Alueelta on todennäköisesti lentoyhteydet Kivinokan lepakkoalueelle.

Kuva 4. Kulosaaren kartanon pihapiiri on osa Kivinokan lepakkoaluetta.

ALUE: **Kivinokka**
TUNNUS: **28/03**
SIJAINTI: Alue käsittää Kulosaaren kartanon välittömän ympäristön ja jatkuu luoteeseen meren rantaan asti.
LUOKKA: I
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, viiksisiipat, pikkulepakko
KUVAUS: Alueella tervalepikkoja, uimarantoja, pienvenesatamia, kartanon puistoja ja vapaa-ajan mökkejä. Rantaan muodostuu pienipiirteisiä suojaisia alueita.
LISÄTIEDOT: Lepakot viihtyvät kartanon vanhassa pihapiireissä, jossa ne voivat käyttää rakennuksia piilopaikkoinaan. Kartanon päärakennuksen ympäristössä on useita kellareita, joita lepakot voivat käyttää talvehtimispaikkoinaan. Todennäköisesti lepakot voivat talvehtia myös muissa rakennuksissa. Alue on tuulelle altis. Sään mukaan lepakot hajaantuvat tai kasaantuvat tietyille alueille. Tyynellä ilmalla länsiranta on erinomainen saalistuspaikka lepakoille. Uhkatekijänä alueelle on metsänhoito. Rantapuusto, etenkin tervalepikot, tulisi säästää. Rantapuuston takana on pieniä aukkopaikkoja, jotka ovat hyviä pohjan- ja pikkulepakon saalistusalueita. Alueen monimuotoinen rakennuskanta tulisi säilyttää. Viiksisiipat karttavat valoa, joten viiksisiippa-alueita ei tulisi tarpeettomasti valaista.

ALUE: **Herttoniemen Fastholma**
TUNNUS: **29/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Herttoniemessä.
LUOKKA: III
LAJIT : Pohjanlepakko, vesisiippa
KUVAUS: Alue on niemi, jossa lepakot yleensä saalistavat tyynen puolella. Usein ne ovat ”mantereen puolella” saarta. Alueen eteläpuolella oleva Saunalahti on ajoittain myös lepakoiden käytössä. Saunalahden eteläkärjessä oleva pitkä huoltotunneli voisi tarjota lepakoille suojapaikkoja, jos se olisi toisesta päästä suljettu. Kartoittaja ei löytänyt talvehtivia lepakoita tunnelista talvella 2002. Tunneli oli erittäin vetoinen. Joitain vuosia sitten talvehtiva pohjanlepakko on löydetty Saunalahden itärannalla sijaitsevasta varastoluolasta.
LISÄTIEDOT: Alue on metsäinen niemi, joka tarjoaa suojaisia saalistuspaikkoja.

ALUE: **Tiiliruukinlahti**
TUNNUS: **30/03**
SIJAINTI: Alue alkaa Herttoniemensalmesta. Se käsittää Herttoniemen kartanon puiston, Porolahden, Ruonansalmen, Tiiliruukinlahden ja Laajasalon kanavan ympäristön.
LUOKKA: II
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, korvayökkö
KUVAUS: Alueella on kartanonpuisto, kanavia ja pienvenesatamia. Se tarjoaa hyvät ruokailualueet kaikille siellä esiintyville lajeille. Alueella on todennäköisesti useampia pieniä kolonioita. Ruonansalmessa on havaittu kolonia asuinrakennuksessa.
LISÄTIEDOT: Alue on laaja. Sieltä on selvästi lentoreitit Vartiosaaren lepakkoalueille. Vartiosaaren lepakot voivat seurata näitä rantoja. Kartanon puistossa on tavattu korvayökköä. Puistossa on useita kanavia, mutta niissä ei havaittu

yhtään vesisiippaa saalistamassa. Ne lienevät liian kapeita vesisiipan saalistukseen. Jos kanavia joskus korjataan, niitä voisi avartaa paremmin vesisiipalle sopiviksi. Lepakoiden kannalta puistoa tulisi avartaa: kasvattaa isompia puita ja poistaa pensaikkoja. Lisäksi lampia voitaisiin yhdistää. Ruonansalmi on vastikään ruopattu. Ruoppauksen jälkeen kanavan penkat on valaistu. Ennen valaisua paikka on ollut vesisiippojen suosiossa. Tunnelmavalaistuksen myötä vesisiipat ovat kadonneet. Jos alue halutaan säilyttää vesisiippapaikkana, tulisi tunnelmavalaistus poistaa.

ALUE: **Vartiokylänlahti**
TUNNUS: **31/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Puotilan ja Vuosaaren välissä. Alueen rajat muodostuvat seuraavasti: Koivuniemi–Maarlahti–Puotinkylän kartano–Varjakanranta–Vartiokylänlahden perä–Rastilan ulkoilumaja–Kortlahti–Pikku Kortlahti–Ramsinniemi.
LUOKKA: II
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, viiksisiipat, pikkulepakko
KUVAUS: Alue on laaja. Se käsittää monia pienvenesatamia ja veneitä varten ruovikkoon ruopattuja kanavia, joissa erityisesti vesisiippa mielellään saalistaa.
LISÄTIEDOT: Vesisiipat saalistavat mielellään pienvenesatamissa ja veneitä varten ruovikkoon ruopatuissa kanavissa. Muilla rannoilla vesisiippaa on harvakseltaan. Yleensä laji vaatii rantapuuston suojan. Vesisiippa käyttää selvästi lentoreitin kiintopisteinä Vuosaaren siltojen tukitolppia. Erityisesti Kortlahti tarjoaa vesisiipalle suotuisan saalistuspaikan. Pohjanlepakolle alue tarjoaa runsaasti saalistuspaikkoja. Ne lentävät ruovikoiden päällä ja aukkopaikoissa. Lisäksi ne saalistavat venesatamien yllä. Erityisen hyviä pohjanlepakkopaikkoja ovat Koivuniemen venesatama (pieni kolonia), Puotilan kartanon puisto ympäristöineen, Rastilan ulkoilumaja (entinen kartano) ympäristöineen ja Ramsinkannas ympäristöineen. Muut rannat ovat harvakseltaan säännöllisesti pohjanlepakoiden käytössä. Pikkulepakkoa on havaittu Maarlahdessa. Viiksisiippaa on havaittu Vuosaaren sillan ja Ramsinniemen välisellä alueella. Alue on laaja ja vaikuttaa siltä, että viiksisiippa käyttää lähimpänä rantaa sijaitsevia metsiä. Tuuliolojen mukaan viiksisiipat hajaantuvat tai kerääntyvät tietyille alueille. Rastilan ulkoilumajan pohjoispuolinen metsä on todennäköisesti ollut ennen sillan rakennusta hyvä viiksisiippa-alue. Nykyään yhteydet ovat siltojen takia poikki, eikä viiksisiippaa ei havaittu alueella. Ramsinniemestä lepakoilla on hyvä lentoyhteys Vartiosaareen. Pikku Kortlahdestä pääsee rantametsiä pitkin Kallahden suuntaan. Koivuniemestä länteen pitkin Marjaniemen etelärantaa Strömsinlahteen saalistaa harvakseltaan pohjanlepakoita ja muutama yksittäinen vesisiippa. Myös Marjaniemen katujen yllä saalistaa muutama pohjanlepakko. Vartionkylän lahden koillispuolella sijaitsevan kangaslammen läheisyydessä saalistaa muutama pohjanlepakko ja vesisiippa. Lepakoilla lienee alueella useita koloniapaikkoja. Kolonioita on löytynyt yleisöhavaintojen perusteella. Uhkatekijöitä ovat rakentaminen, rantapuuston poistaminen ja muu alueen ”siistiminen”. Lepakoiden kannalta rantapuusto tulisi säilyttää ja rannat tulisi säilyttää sokkeloisina. Lepakoiden kulkureiteillä tulisi säilyttää puustoa kiintopisteinä. Isoja aukkopaikkoja, esim. uimarantoja, ei tulisi sijoittaa alueelle. Viiksisiipat karttavat valoa, joten viiksisiippa-alueita ei tulisi tarpeettomasti valaista.

ALUE: **Vuosaaren Kallahdenniemi**
TUNNUS: **32/03**
SIJAINTI: Alue käsittää koko Kallahdenniemen sekä ranta-alueen Kallahdenharjusta Lohiniemeen.
LUOKKA: I
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, viiksisiipat
KUVAUS: Lepakot oleskelevat pääosin Kallahdenniemen koillispuolisilla alueilla. Niemen keskellä kulkeva tie halkaisee alueen: eteläpuolella on pohjanlepakoita ja pohjoispuolella viiksisiippaa ja vesisiippaa.
LISÄTIEDOT: Pohjanlepakot esiintyvät pääasiassa avonaisemmilla paikoilla ja suosivat etelä- ja länsipuolisia alueita. Pohjanlepakot saalistavat myös Leppäniemessä. Muut alueet ovat metsäisempiä. Viiksisiipat viihtyvät alueen männiköissä. Erityisesti Kuningattaren tyvellä on hyvä viiksisiippapaikka. Viiksisiipan kannalta alue on samantapainen kuin Tahvonlahden alue: hiekkaniemi, joka toimii hyönteisiä keräävänä ”lumiaitana”. Viiksisiipat viihtyvät yleensä hiekkapohjaisten niemien mäntymetsissä. Vesisiipat seuraavat niemen itäpuolisia suojaisia lahtia. Alueella on paljon yksityisiä rantoja, joita ei kartoitettu. Todennäköisesti vesisiippa saalistaa kaikissa itäpuolisissa lahdissa kuten Rivelinlahdessa ja Hepolahdessa. Niemellä on todennäköisesti useita kolonioita rakennuksissa. Alue tarjoaa lepakoille suotuisia saalistuspaikkoja, vaikka tuulisi mistä suunnasta tahansa. Lohiniemessä on vanha rantavaja, jossa on kesällä todennäköisesti lisääntymiskolonia. Lepakoiden kannalta alue tulisi säilyttää ennallaan. Rannoilla oleva puusto tulisi säilyttää. Viiksisiipat karttavat valoa, joten viiksisiippa-alueita ei tulisi valaista. Alueelta on lentoyhteydet rantaa pitkin Ramsinniemeen ja Pikku Kortlahden suuntaan. Lisäksi alueelta on selvästi yhteyksiä Aurinkorannan kautta Uutelan alueelle. Aurinkorannan alue on ennen rakentamista ollut hyvä lepakkoalue. Lepakoita on tullut kesällä sisään kerrostaloasuntoihin.

Kuva 5. Viiksisiipat viihtyvät Vuosaaren Kallahdenniemen mäntymetsissä ja suojaisissa lahdissa.

ALUE: **Vuosaaren Uutela**
TUNNUS: **33/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Vuosaaressa.
LUOKKA: I
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, viiksisiipat, pikkulepakko
KUVAUS: Alue on maaseutumainen ulkoilualue. Lepakoiden kannalta alue on erittäin monipuolinen. Kartoittaja tutki Skatan tilan kaikki rakennukset. Niistä löytyi jonkin verran lepakon ulosteita ja perhosten siipiä, jotka yleensä jäävät jäljelle, kun lepakko syö perhosen. Todennäköisesti lepakot käyttävät useita alueen rakennuksista piilopaikkoinaan. Muita todennäköisiä piilopaikkoja ovat kolopuut ja linnunpöntöt.
LISÄTIEDOT: Uutelan alueella on vanhoja metsiä, niittyjä, lehmän laidunmaita, pieniä lahtia, rantametsiä sekä vanhoja huviloita pihapiireineen. Sen monipuolisuus mahdollistaa useiden lepakkolajien esiintymisen. Alueella on runsaasti pohjanlepakoille soveltuvia saalistusalueita kuten niittyjä, teitä ja reuna-alueita. Pikkulepakot saalistavat usein samoissa paikoissa kuin pohjanlepakot. Pikkulepakko on löydetty Halkullanniemestä ja Särkkäniemestä. Särkkäniemen alue vaikuttaa erittäin soveliaalta pikkulepakkoalueelta. Vesisiipalle alue tarjoaa suojaisia lahdenpoukamia. Alueella esiintyy runsaasti viiksisiippoja. Viiksisiipat saalistavat lähes koko alueella lukuun ottamatta karuimpia kallioalueita. Metsät ovat osin ylitiheitä viiksisiipoille. Viiksisiippoja saalistaa myös Mustalahden ympäristössä. Rakennustyömaana olevalla, Mustalahden luoteispuolisella alueella (”Urheilukalastajankuja”, uimaranta ja Mustalahden venesatama), esiintyi usein viiksisiippaa. Viiksisiipat lentelivät keskellä työmaata työkoneiden joukossa. Koko Aurinkoranta on ilmakuvien perusteella ollut ennen rakentamista tärkeä lepakkoalue, joka on tuhoutunut. Mustalahden koillis- ja pohjoispuolisissa metsissä esiintyy hyvin viiksisiippaa. Lepakoiden kannalta kannattaisi harkita Rudträskin palauttamista kosteikkoalueeksi. Alueella oleva maataloutta harjoittava tila eläimineen on todennäköisesti tärkeä lepakoille, joten karjanhoitoa kannattaisi jatkaa. Maatilalla vallitsee lepakoille sopiva hallittu hoitamattomuus. Talon sivurakennuksen alla on kaksi kellaria, joista toinen soveltuisi kunnostettuna hyvin lepakoiden talvehtimispaikaksi. Maatilan pohjoispuolella on kirkkaasti valaistu koirien ulkoiluttamisalue, joka kaavaehdotuksen mukaan on siirtymässä lepakoille tärkeän alueen ulkopuolelle. Viiksisiipat karttavat valoa, joten viiksisiippa-alueita ei tulisi valaista, ja jo olemassa oleva valaistus tulisi poistaa. Esimerkiksi valaistuja ulkoilu- tai muita teitä ei tulisi rakentaa. Uhkatekijänä alueella on rakentaminen ja piilopaikkojen menetys. Lepakoiden kannalta uuden tielinjan avaaminen alueen luoteisosaan olisi haitallista.

ALUE: **Tali**
TUNNUS: **34/03**
SIJAINTI: Alue alkaa Turun moottoritiestä ja jatkuu Iso Huopalahden itärantaa pohjoiseen Mätäjoelle. Alue jatkuu edelleen Mätäjokea ylös ja golfkentän ylitse Talin siirtolapuutarhan eteläkulmalle.
LUOKKA: II
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, pikkulepakko
KUVAUS: Iso Huopalahden etelärannalla on saalistukseen sopivaa rantametsää kuten tervalepikkoa. Myös Mätäjoen alkuosassa ja Talin kartanon kohdalla on lepakoiden saalistamiseen erittäin hyvin sopivaa tervalepikkoa.

LISÄTIEDOT: Alkukesästä pohjanlepakkoja esiintyy huomattavasti laajemmalla alueella. Pohjanlepakkoalue käsittää tällöin Talin urheilupuiston, koko golfkentän alueen, Pajamäen asuntoalueen ja Espoon puolella Vermon raviradan ympäristön. Pohjanlepakot saalistavat tällöin erilaisia reuna-alueita seuraten. Vesisiippaa esiintyy Iso Huopalahdella ja ajoittain erittäin runsaasti Mätäjoen suulla. Eniten vesisiippoja on Talin kartanon luoteispuolella Mätäjoella. Pikkulepakko on havaittu Talin rannassa, jossa se lentelee tervaleppien latvustossa sekä kerran Talin kartanon luoteispuolella olevan ulkorakennuksen vieressä.

ALUE: **Lammassaari**
TUNNUS: **35/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Viikin luonnonsuojelualueen sisällä, muttei ole rauhoitettu. Alue käsittää koko Lammassaaren.
LUOKKA: II
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, viiksisiipat, korvayökkö
KUVAUS: Alue on luonnonsuojelualueen ympäröimä saari. Ympäri saarta on mökkejä, jotka tarjoavat lepakoille piilopaikkoja.
LISÄTIEDOT: Pohjanlepakot lentävät ympäri saarta, kaislikon päällä, tervaleppien latvusten tuntumassa ja saaren keskiosan aukioiden yllä. Vesisiippoja lentää alueen itä- ja eteläpuolella laiturien ja venevalkamien ympäristössä. Huonolla ilmalla ne todennäköisesti menevät toiselle puolelle saarta tai rannan läheisiin aukkopaikkoihin. Viiksisiipat saalistavat pääasiassa alueen länsirannalla. Todennäköisesti viiksisiippoja ei ole saarella kovin paljon, vaan ne hyödyntävät sääolosuhteiden mukaan eri osia saaresta. Lähes joka käyntikerralla saarelta löytyi yksi korvayökkö, tavallisesti päälaiturilta ylös menevän polun oikealta puolelta. Lepakoiden kannalta alue tulisi säilyttää ennallaan. Alueen vesisiipat ja pohjanlepakot pääsevät muille lepakkopaikoille rantoja seuraamalla. Viiksisiipoilla ei näyttäisi olevan käytettävissään lentoreittejä muualle.

Viikin-Vanhankapunginlahden alueella Lammassaaren ulkopuolella on muutama kohtalaisen hyvä pienialainen lepakkopaikka. Kuusiluodon yllä saalistaa yleensä yksi pohjanlepakko. Vanhankaupunginkosken alapuolella havaitaan toisinaan yksittäisiä vesisiippoja. Verkatehtaanpuistossa on yleensä yksinäinen pohjanlepakko. Kesällä 2001 kartoittaja havaitsi naurulokin jahtaamassa pohjanlepakkoa. Naurulokki puikkelehti pitkään lepakon perässä, muttei onnistunut saamaan sitä kiinni. Etenkin Viikin ”kanavan” alkupään yllä saalistaa muutamia pohjanlepakoita ja vesisiippoja. Lepakoita voi helposti tarkkailla läheiseltä lintutornilta. Lisäksi vesisiippoja on havaittu Säynäslahdentie 23:n kohdalla. Säynäslahden koillispuolella, lintutornille ja Viikin koetilaa kohti menevän ulkoilutien lounaispuolella, on iso lampi. Sen yläpuolella saalistaa usein muutamia pohjanlepakoita. Lammen pinnalla saalistaa myös muutamia vesisiippoja.

ALUE: **Mölylä**
TUNNUS: **36/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Ryönälahden perällä pääosin Natura- ja luonnonsuojelualueen rajauksen ulkopuolella. Lepakkoalueen rajaus kattaa koko Mölylän alueen. Se ulottuu Herttoniemen pujottelurinteen juurella olevalle lammelle asti.

LUOKKA: III
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, viiksisiipat
KUVAUS: Alue on todennäköisesti alkukesällä tärkeä ruokailualue. Lisäksi alueella on vanhaa puustoa.
LISÄTIEDOT: Mölylän luonteisreunassa, Purolahden alueella havaitaan alkukesällä yleensä runsaasti pohjanlepakkoja kaislikon päällä. Vanhan puuston peittämillä alueilla on ainakin osan kesästä varsin hyvin viiksisiippoja. Pujottelurinteen alapuolella sijaitsevan lammen yllä saalistaa usein pohjanlepakko ja lammen pinnalla lentää pari vesisiippaa. Alue kannattaisi liittää Viikin luonnonsuojelualueeseen. Uhkatekijä alueelle on metsänhoito. Yksittäisiä pohjanlepakoita saalistaa usein myös Herttoniemen ulkoilupuiston korkeiden kallioiden yllä, varsin kuivillakin alueilla. Ilmeisesti rinteeseen kasaantuu tuulten mukana runsaasti hyönteisiä. Pohjanlepakot saalistavat usein tämänkaltaisilla alueilla. Joidenkin pohjanlepakoiden on havaittu talvehtivan lähistöllä sijaitsevissa maanalaisissa tiloissa Viikintien ja Viilarintien risteyksen tuntumassa.

ALUE: **Mätäjoki**
TUNNUS: **37/03**
SIJAINTI: Alue käsittää osan Mätäjokivartta Etelä-Kaarelassa. Alue alkaa Kehä I:n kohdalta ja jatkuu Malminkartanon kaakkoispuolelle.
LUOKKA: III
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa
KUVAUS: Alueella Mätäjoki laajenee leveäksi. Kartanonhaan kohdalla jokea on lisäksi ruopattu leveämmäksi.
LISÄTIEDOT: Yleisöhavaintojen mukaan pohjanlepakoita saalistaa runsaasti piha-alueilla esimerkiksi Kaarelan vanhainkodin ympäristössä. Vesisiipat saalistavat Mätäjoen yllä sen leveimmissä kohdissa. Uhkatekijänä on alueen rakentaminen. Mätäjoki kulkee suoraan, eikä siinä ole usein paljoakaan virtausta. Lepakoiden kannalta olisi hyvä, jos joki saataisiin mutkittelevammaksi ja joen rannoille istutettaisiin rantapuustoa. Tällä hetkellä jokialue on paljolti tiheää pusikkoa.

ALUE: **Malminkartano**
TUNNUS: **38/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Malminkartanon vanhassa kartanopuistossa.
LUOKKA: III
LAJIT: Pohjanlepakko, viiksisiipat, korvayökkö
KUVAUS: Alue on vanha kartanonpuisto (”arboretum”). Lepakot viihtyvät alueella, koska siellä vallitsee hallittu hoitamattomuus. Alueen arvoa lepakoille nostaa hevostalli.
LISÄTIEDOT: ”Kaarelanpuistossa” saalisti alkukesästä muutama viiksisiippa, mutta ne poistuivat alueelta kesän puolivälissä. Koko kesän ajan alueen teiden ja reuna-alueiden yläpuolella saalisti pohjanlepakko. Korvayökkö havaittiin kartanon puistossa kolmesta eri paikasta. Yksi havainto oli kartanon puiston eteläpäästä läheltä muuntajaa, toinen puiston keskiosasta isojen vaahteroiden seasta ja kolmas pohjoiseen vievän kujan puolivälistä. Todennäköisesti kartanon ympäristössä on pieni korvayökkökolonia. Pihapiirissä on myös kolme isoa kellaria, joissa lepakot saattavat talvehtia. Korvayökkö saalistaa usein kotieläinten läheisyydessä eli se hyötyy hevostallista. Alue liittyy läheisesti Mätäjoen lepakkoalueeseen. Lepakoiden kannalta uuden tallin ja Mätäjoen välinen

alue kannattaisi tehdä puistomaiseksi alueeksi, jonka halki Mätäjoki mutkittelisi.

ALUE: **Pitkäkosken vesilaitoksen allas**
TUNNUS: **39/03**
SIJAINTI: Alue käsittää Pitkäkosken vesilaitoksen eteläpuolella sijaitsevan eteläisimmän vesialtaan.
LUOKKA: III
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa
KUVAUS: Alue on todennäköisesti ajoittain lepakoiden käytössä. Todennäköisesti lepakot ovat samoja kuin Pitkäkoskella tavatut.

ALUE: **Tuomarinkylän kartano**
TUNNUS: **40/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Tuomarinkartanossa. Alue käsittää Tuomarinkylän kartanon välittömän pihapiirin ja Lystikukkulan alueen.
LUOKKA: II
LAJIT: Pohjanlepakko, viiksisiippa, korvayökkö
KUVAUS: Lystikukkula on vanha linnoitusalue ja siellä on vanhaa luonnontilaista metsää, jossa on runsaasti viiksisiippoja. Viiksisiipat saattavat talvehtia alueen puolustusrakennuksissa. Pohjanlepakko ja korvayökkö on tavattu kartanon pihapiiristä. Kaupunkioloissa korvayökkö viihtyy usein ratsastustallien ympäristössä.
LISÄTIEDOT: Alue soveltuu lepakoille, koska siellä on vanhaa metsää, vanha kartanon pihapiiri sekä kotieläimiä. Uhkatekijänä on metsän hakkuu. Lepakoiden kannalta alue tulisi säilyttää ennallaan, joten metsää ei saisi hakata tai valaistusta lisätä. Kartanon piha-alueiden ja Lystikukkulan välille, esimerkiksi Riihipellon kautta, voisi lisätä lentoyhteyksiä puita istuttamalla. Lentoyhteyksien luominen Vantaanjoelle voisi johdattaa alueelle lisää lepakoita.

ALUE: **Jakomäki**
TUNNUS: **41/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Somerikkotien ja kaupungin rajan ympäristössä.
LUOKKA: III
LAJIT: Pohjanlepakko
KUVAUS: Alueen keskiosassa on Helsingin ja Vantaan puolella hiekkakuoppia, jotka ovat täyttyneet vedellä. Koko kesän ajan alueella saalistaa muutamia pohjanlepakoita teiden tai lampareiden yllä.
LISÄTIEDOT: Lahdentien toisella puolella Sienitiellä havaittiin kesällä muutama pohjanlepakko. Muuten alue on varsin hiljaista lepakkoaluetta yksittäisiä pohjanlepakoita lukuun ottamatta. Alueen eteläpuolella olevalla Porvoonväylän eteläpuolella olevalla linnoitusalueella on noin kymmenen luolaa, mutta lepakot näyttävät käyttävän niitä hyvin satunnaisesti talvehtimiseen. Talvehtimispaikkojen ongelmana on luolissa tapahtuva ilkivalta. Luoliin viedään romua ja niissä poltetaan nuotioita ja ilotulitteita.

ALUE: **Pitkäkoski**
TUNNUS: **42/03**
SIJAINTI: Alue käsittää Pitkäkosken koskialueen ja ulottuu osittain Vantaan puolelle.

LUOKKA: II
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, isolepakko
KUVAUS: Alue on leveä koski, jossa on virtaavaa vettä ja rauhallisia lampareita. Lähistöllä on todennäköisesti kolonia. Lepakoiden määrä alueella vaihtelee. LISÄTIEDOT: Vesisiipat saalistavat koskien akanvirtojen yllä. Pohjanlepakot lentävät kosken yllä muutaman metrin korkeudessa. Toistaiseksi Vantaa puolella sijaitsevan Silvolan altaan lepakkomääristä ei ole tietoa. Yksittäinen isolepakko on havaittu kosken itäpuolelta. Lähistöllä on Vantaan puolelta havaittu vuonna 2001 yksittäinen isolepakko. Isolepakot ovat Suomessa harvinaisia muuttavia lepakoita. Todennäköisesti alue tarjoaa lepakoille riittävästi piilopaikkoja. Koskipaikat ovat yleensä hyviä lepakkopaikkoja.

ALUE: **Niskala**
TUNNUS: **43/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Haltialan länsipuolella, Niskalan talon jälkeen, Kuninkaantammentien molemmin puolin.
LUOKKA: III
LAJIT: Viiksisiippa
KUVAUS: Alue on osittain luonnonsuojelualueena rauhoitettua Niskalan arboretumia. Viiksisiipat viihtyvät alueella. Viiksisiipat karttavat valoa, joten viiksisiippa-alueita ei tulisi tarpeettomasti valaista.

ALUE: **Ruutinkoski**
TUNNUS: **44/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee Haltialassa.
LUOKKA: III
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa
KUVAUS: Alue on Pitkäkosken kaltainen koskipaikka. Koskessa on rantapuustoa, mutta rantametsän jälkeen aluetta ympäröivät laajat pellot, joten muut lepakkolajit eivät viihdy alueella.
LISÄTIEDOT: Alue on hyvä lepakkopaikka, mutta pienialainen.

ALUE: **Porvarinlahti**
TUNNUS: **45/03**
SIJAINTI: Alue sijaitsee entisen kaatopaikan ja kevyenliikenteen sillan välisellä alueella
LUOKKA: II
LAJIT: Pohjanlepakko, vesisiippa, viiksisiipat
KUVAUS: Alueen vesisiipat saalistavat kevyenliikenteen sillan alla. Pohjanlepakot saalistelevat kevyenliikenteen tien läheisyydessä ja niittyjen reunoilla. Viiksisiipat saalistelevat sillan lounaispuolella olevissa vanhoissa kuusikoissa.
LISÄTIEDOT: Alueelle ollaan rakentamassa rautatiesiltaa. Porvarinlahden arvoa lepakkoalueena laskee sen umpeenkasvu. Porvarinlahden rannan tuntumassa sijaitsee maanalainen tila, jota lepakot käyttävät talvisin talvihorrospaikkanaan.

3.4 Lajikohtainen tarkastelu

3.4.1 Pohjanlepakko on Helsingin yleisin lepakkolaji

Suurin osa Helsingissä havaittavista lepakoista on pohjanlepakkoja. Lajia tavataan lähes koko kaupungin alueella. Hieman harvemman kannan alueita ovat peltoaukeat, ratapihat, lentokenttä ja muut aukeammat paikat sekä umpimetsät. Vaikka pohjanlepakot pärjäävätkin hyvin kaukana vesistöistä, vaikuttaa siltä, että ne löytyvät Helsingistä saalistamasta useimmiten merenlahtien ruovikoiden yltä tai niiden lähellä sijaitsevien katujen yltä. Joillakin ranta-alueilla pohjanlepakkoa on eniten toukokuussa, toisilla taas vasta syyskuussa. Helsingin pohjanlepakot ovat myös oppineet hyödyntämään vanhoja korttelipihoja. Todennäköisesti ilmavirtaukset tuovat näihin "kuppeihin" hyönteisiä, joita pohjanlepakot sitten saalistavat.

Usein pohjanlepakot ilmestyvät samoihin paikkoihin illasta toiseen, melkein kellon tarkkuudella. Tyypillisimmillään pohjanlepakko saalistaa noin 5–10 metrin korkeudella omakotitalon pihan, ruoikon, parkkipaikan tai kadun yllä. Loppukesästä pohjanlepakkoja tapaa yleisesti katulamppujen tuntumasta saalistamassa valon sekoittamia hyönteisiä. Erityisesti valkoisten elohopealamppujen valo houkuttelee hyönteisiä.

Pohjanlepakot piileksivät päivisin esimerkiksi kattojen rakenteissa. Talvella kellarin katossa horrostavan pohjanlepakon tunnistaa helposti tummasta olemuksesta ja selkäkarvojen kullanvärisistä kärjistä.

Kuva 6. Pohjanlepakko.

Laji hyötyy selvästi ihmistoiminnasta. Se menestyy hyvin kaupunkiympäristössä. Tiet, sähkölinjat yms. eivät muodosta pohjanlepakolle liikkumisesteitä. Voimakasäänisenä se ”näkee” kaikuluotausäänellään kauas. Runsaana esiintyvä pohjanlepakko voi antaa harhakuvan hyvinvoivasta lepakkokannasta. Usein pohjanlepakon hyöty on kuitenkin toisen lepakkolajin haitta.

Pohjanlepakko on maailman pohjoisin ja Suomen yleisin lepakkolaji. Sen kolonioita löytyy Lappia myöten.

3.4.2 Vesisiipat ovat yleisiä rannoilla

Vesisiipat saalistavat yleensä kaarrellen veden yllä. Vesisiippoja on siellä, missä on vesistöjäkin. Vesisiipalle kelpaa ruokailualueeksi jopa metrin levyinen ojapahanen tai takapihan keinolammikko, jos paikka on suojainen. Yleensä vesisiippa saalistaa pienissä lahdissa, lammikoissa, koskien lampareissa, pienissä salmissa tai kanavissa.

Rantojen ruovikoituminen yleensä karkottaa vesisiipat, sillä vesikasvillisuus aiheuttaa kaikuluotaukseen ylimääräisiä kaikuja. Ruovikkorantaan rakennettu venesatama tuo vesisiipat takaisin sinne. Vesisiippoja tapaa usein saalistamasta pienvenesatamien veneiden välistä ja laitureiden alta. Vesisiipat seuraavat rantoja, ja siksi ne löytävät lähes aina sopivia saalistusalueita. Kun sää on jollain rannalla liian tuulinen, seuraa vesisiippa saaren rantoja tyynelle puolelle. Kun miltään rannalta ei oikein löydy sopivaa saalistuspaikkaa, siirtyy vesisiippa maalle saalistamaan jossain aukkopaikassa. Kiikaroimalla kesäyön vaaleaa vedenpintaa löytää vesisiippoja helposti.

Vesisiipat talvehtivat lämpimissä ja kosteissa paikoissa. Todennäköisesti syvät kallioiden halkeamat ovat myös niille mieleen. Helsingin luolista vesisiippaa tapaa harvoin, vaikka se on kesällä rannoilla varsin yleinen.

Vesisiippoja esiintyy eteläisessä Suomessa ainakin Lappajärvi–Lapinlahti -tasolle varsin yleisesti.

3.4.3 Lampisiippaa ei tavattu

Tämän kartoituksen yhteydessä ei tavattu yhtään lampisiippaa. Lampisiippa on tavattu ensi kertaa talvehtimasta maassamme vuonna 2002. Se on harvinainen koko esiintymisalueellaan. Se lentää pitkiä matkoja isompien jokien keskialueilla tai saarien välisissä salmissa. Suomessa laji todennäköisesti viihtyy vain etelärannikon tuntumassa. Se on meillä mahdollisesti itäinen. Sitä tavataan muun muassa Laatokalla ja varsin yleisesti Virossa.

3.4.4 Viiksisiipat karttavat valaistuja alueita

Helsingin alueella viiksisiippoja tapaa parhaiten metsäisiltä saarilta ja ulkoilualueilta. Kaupunkialueilla ne sinnittelevät usein pienissä rakentamattomissa metsiköissä. Myös kilometrien päässä mantereesta sijaitsevat saaret ja hiekkarantojen männiköt ovat usein viiksisiippojen asuttamia. Tällaisilla alueilla on kunnon metsää, sopivia piilopaikkoja ja sopivan pimeää.

Viiksisiippojen kaikuluotausääni on heikko, ja ne karttavat valaistuja ja avonaisia alueita. Liikuntateiden valaiseminen, leveiden teiden tai sähkölinjojen rakentaminen, metsähakkuut tai metsien kuivattaminen yleensä karkottavat viiksisiipat alueelta. Tärkeillä viiksisiippa-alueilla tulisikin ulkoiluteiden valaistus suunnitella siten, että valo suunnattaisiin tarkemmin itse teihin ja metsään suuntautuvaa ”valosaastetta” vähennettäisiin esim. käyttämällä lyhyitä valo

pylväitä ja sopivia varjostimia. Valaistun ulkoilutien rakentaminen vanhaan kuusikkoon voi pahasti pirstoa viiksisiippojen elinalueen.

Viiksisiippojen elinpiireissä ei saisi metsää harventaa liikaa. Harventaminen tulisi lisäksi tehdä vähitellen. Heikkoääninen lepakko ei pysty ”näkemään” äänellään kauas ja siksi se saattaa alkaa karttaa epävarmaksi muuttunutta metsää. Liian tiheä metsä taas häiritsee sen kaikuluotausta.

Viiksisiipat käyttävät usein puiden koloja tai kaarnanalusia piilopaikkoinaan. On hyvin yleistä, että maaseudulla sijaitsevan mummonmökin tai rantasaunan umpivintillä asustaa viiksisiippayhdyskunta. Viiksisiipat pujahtavat yleensä metsään siltä puolelta rakennusta, missä metsä on lähinnä tai rakennuksen itäpuolelta, jossa on hämärämpää.

Suomessa on kaksi lajia viiksisiippoja – viiksisiippa ja isoviiksisiippa. Niiden erottaminen toisistaan äänen perusteella on hyvin hankalaa. Lajinmääritys olisi mahdollista vain hampaiston ja koiraiden sukupuolielinten perusteella. Siksi ne esitetään tässä raportissa yhdessä viiksisiippoina. Viiksisiippoja löytyy todennäköisesti Oulun korkeudelle saakka.

3.4.5 Erittäin uhanalaista ripsisiippaa ei Helsingissä

Ripsisiippa viihtyy maaseutumaisessa ympäristössä kartanoiden, karjatilojen tai hevostallien liepeillä sekä pienipiirteisissä vanhoissa kulttuurimaisemissa. Laji esiintyy todennäköisesti hyvin laikuittaisena eteläisessä Suomessa. Horrospaikat ovat viileitä kuten pohjanlepakolla ja korvayökölläkin. Ripsisiippa horrostaa yleensä syvissä halkeamissa, mistä sitä on hyvin vaikea havaita. Paras aika sen havaitsemiseen on loka- ja huhtikuu, jolloin se ei yleensä ole piiloutunut kovin syviin halkeamiin. Usein ripsisiipat käyttävät tiettyä kellaria vain matkatessaan talvehtimisalueilleen. Tällöin piilopaikka on ripsisiipan käytössä vain muutamia päiviä syksyllä ja keväällä.

Ripsisiipan saalistustapa muistuttaa korvayökköä. Molemmat hakevat ruokaa myös kasvien pinnoilta, ja hyödyntävät päiväaktiivisiakin hyönteisiä. Ripsisiippa on luokiteltu meillä erittäin uhanalaiseksi. Joskus poikkeuksellisen valkovatsainen vesisiippa sekoitetaan ripsisiippaan. Helsingistä ripsisiippaa ei todennäköisesti tapaa.

3.4.6 Korvayökköjen määrää on vaikea arvioida

Korvayökön osuutta Helsingin lepakoista on vaikea arvioida, koska laji on hiljainen, ja sitä on siksi vaikea havaita. Korvayökköä tapaa yleensä hautausmailta, puutarhoista, kartanon puistoista tai muista jaloja lehtipuita kasvavista paikoista tai myös vanhoista kuusikoista.

Kartanoalueet ovat Suomessa hyviä lepakkopaikkoja. Niillä on perinteisesti ollut karjaa, puistoja jalopuineen ja muita soveliaita paikkoja lepakoille. Maaseudulla korvayököt ovat usein jokaöisiä vierailijoita navetoissa tai hevostal

leissa. Suurikorvaisena ja erittäin tarkkakuuloisena korvayökkö enemmänkin kuuntelee saaliidensa pitämiä ääniä kuin kaikuluotaa. Yksittäisen korvayökön saattaa tavata vuodesta toiseen pörräämässä samojen puiden ympäristöstä. Vaaleaa taivasta vasten korvayökön voi tunnistaa pitkistä korvista.

Korvayökkö roikkuu usein oksalla, josta se kaikuluotaa hyönteisiä metronomin tikitystä muistuttavalla äänellään. Äänen voi kuulla vain detektorilla. Se pudottautuu hakemaan saaliin ja palaa sitten samaan paikkaan tikittelemään. Toisinaan korvayökkö lepattelee puun oksien välissä kuulostellen hyönteisiä ja pitää ajoittain hiljaista sirisevää kaikuluotausääntä. Kun korvayökkö paikantaa seuraavaa puuta, sen ultraääntelyt ovat kuin pyssyn pamauksia.

Kuva 7. Korvayökkö.

Korvayökkö käyttää usein linnunpönttöjä piilopaikkoinaan. Erityisesti pienireikäiset linnunpöntöt ja liito-oravapöntöt ovat suosittuja. Korvayökön voi tavata talvehtimasta esimerkiksi vanhan kellarin katosta. Tuolloin pitkät korvat ovat yleensä taivutettuina ylös. Usein horrostava korvayökkö on suojannut itsensä puolittain siivillään.

3.4.7 Pikkulepakko on harvinainen kesävieras

Helsingin paras pikkulepakkopaikka on Seurasaari, josta lajia on havainnoitu vuodesta 2001 lähtien. Ensimmäinen havainto pikkulepakosta Helsingistä oli Marjaniemestä kesällä 2001. Kesällä 2003 pikkulepakkoja havaittiin myös Talista, Kivinokasta, Tahvonlahdesta, Marjaniemestä ja Uutelasta. Pikkulepakko on todennäköisesti sekoitettu usein pohjanlepakkoon. Se on kuitenkin pohjanlepakkoa pienempi ja huomattavasti pirteämpi silmämääräisestikin seuraten. Yleensä pikkulepakoita havaitaan 1–2 yksilöä havainnointikertaa kohti.

Pikkulepakon tapaa parhaiten korkeimpien tervaleppien latvuksista. Se saalistaa usein pohjanlepakon seurassa. Usein pohjanlepakko ja pikkulepakko kilpailevat samasta ruokailualueesta, ja joskus pohjanlepakot hätistelevät pikkulepakkoja pois samoilta apajilta. Pikkulepakot lentävät yleensä rannan suuntaisesti, rannan tuntumassa olevalla aukiolla tai jossain katoksessa. Joskus pikkulepakot

Kuva 8. Pikkulepakko.

esiintyvät vakiopaikoilla, mutta yleistä on myös, että yksi tai kaksi pikkulepakkoa saalistaa pari kierrosta rantametsän aukkopaikassa ja jatkaa kohta nopeaa lentoaan rannan suuntaisesti johonkin toiseen aukkopaikkaan. Pikkulepakot muuttavat talvehtimaan Keski-Eurooppaan.

3.4.8 Vaivaislepakko on pikkulepakkoakin harvinaisempi

Vaivaislepakosta on Suomesta vain muutama havainto. Seurasaaresta vaivaislepakkoa on tavattu saalistamassa, ja myös sen sosiaalisia ääniä on kuultu loppukesällä vuosina 2002 ja 2003. Aikaisempia vaivaislepakkohavaintoja on mm. Virolahdelta ja Espoosta. Vaivaislepakko on muuttava laji. Suomessa saattaa esiintyä myös vaivaislepakkoa pienempää kääpiölepakkoa *Pipistrellus pygmaeus*, joka muuttaa niin ikään Keski-Eurooppaan talvehtimaan. Kääpiölepakkoa on tavattu meitä lähinnä Ruotsissa Tukholman alueella ja Virossa.

3.4.9 Isolepakosta vain yksi havainto

Pääkaupunkiseudulla isolepakko tavataan keskimäärin kerran vuodessa. Tämän kartoituksen yhteydessä tavattiin yksittäinen isolepakko saalistamassa Pitkäkosken tuntumasta. Vuosina 2001–02 isolepakkoa tavattiin lepakkokartoituksen yhteydessä Vantaalta ja Järvenpäästä.

Isolepakot liikkuvat meillä yleensä yksittäin, mutta esimerkiksi Hämeessä niitä havaittiin viisi kappaletta yhdellä kertaa kesällä 2001. Isolepakko on varsin yleinen Virossa, mutta jostain syystä se on meillä satunnainen. Isolepakko on lepakoistamme suurin ja muuttaa talveksi Keski-Eurooppaan.

3.4.10 Kimolepakko on hyvin harvinainen

Tämän kartoituksen yhteydessä tavattiin yksittäinen kimolepakko Lauttasaaren luoteispuolelta sekä Seurasaaren luoteis- ja koillispuolelta. Kyseessä oli todennäköisesti sama yksilö.

Kimolepakon tunnistaa helposti hopeakärkisistä selkäkarvoista. Äänen perusteella sen voi sekoittaa helposti iso- tai pohjanlepakkoon. Kimolepakkoa voi esiintyä Lappia myöten. Virossa kimolepakkoa ja niiden kolonioita löytyy varsin helposti. Kimolepakko on meillä hyvin harvinainen, muuttava laji.

3.5 Lepakoiden hyvinvointia Helsingissä voidaan lisätä

Helsinki on lepakkoalueena erittäin monipuolinen. Tämän kartoituksen yhteydessä tavattiin lähes kaikkia Suomessa esiintyviä lepakkolajeja. Vaikka laajat alueet ovatkin rakennettuja, on Helsingin alueella onneksi myös laajoja saaria ja ulkoilualueita, joilla vallitsee lähes maaseudun tunnelma. Myös varuskunta-alueilla on suuri merkitys lepakoidensuojelussa. Sotilassaaret ovat suljettuja alueita, ja niissä on saalistus- ja piilopaikkoja runsaasti. Saaret ovat erinomaisia

lepakkopaikkoja myös siksi, että lepakot löytävät helposti soveliaita ruokailualueita. Saaret tarjoavatkin ihanteelliset olosuhteet erityisesti lisääntymisyhdyskunnille.

Lepakot tarvitsevat ruokaa, suojaa ja terveellisen ympäristön. Lepakkoja uhkaavat tekijät ovat yleensä ihmisten aiheuttamia. Suurimmat lepakkoja uhkaavat tekijät ovat yleinen häirintä horros- ja piilopaikoissa, ympäristön kemikalisoituminen (etenkin puunkyllästeet ja torjunta-aineet) ja ruokailualueiden tuhoutuminen. Lepakot eivät ole aina toivottuja vieraita esimerkiksi omakotitalon tai saunan vintillä. Rakennusten remontoiminen saattaa muuttaa myös lepakoiden saalistusalueita.

Lepakot näkevät äänellään. Siksi ne karttavat yleensä aukeita paikkoja, koska ne eivät pysty ”näkemään” tällaisissa paikoissa yksityiskohtia. Lisäksi aukeat paikat ovat usein tuulisia, ja lepakko saattaa joutua aukealla petolintujen saaliiksi. Erilaiset kujanteet, rantametsät, pensas- tai puurivit ovat lepakolle tärkeitä. Lepakko muistaa ne ja suunnistaa niiden mukaan ruokaillessaan sekä matkatessaan ruokailualueilleen tai piilopaikkaansa. Lepakoiden ja monien muiden pienten eläinten kulkuyhteyksien turvaaminen puu- ja pensasrivien avulla sekä aukkokohtia paikkaamalla on tärkeää. Samalla vältetään eristyksen aiheuttamaa sukusiitosta.

Lepakoilla on kesäaikaan yleensä useita piilopaikkoja. Iso avohakkuu tai puurivin kaataminen saattaa eristää lepakot pitkäaikaisesta piilopaikastaan. Myös katujen valaiseminen (useat lajit karttavat valoa), suuren sähkölinjan tai leveän tien rakentaminen saattaa katkaista lepakkojen muistamia yhteyksiä. Metsissä kulkevien ulkoiluteiden tai muun lepakoiden säännöllisesti käyttämän alueen valaiseminen saattaa karkottaa lepakot.

Monet suuret peltoaukeat, vesistöt, valtatiet, sähkölinjat jne. jakavat kaupunkia. Kaupunkisuunnittelussa kannattaisi erityisesti huomioida se, että vaikka lepakot ovatkin lentämisessä akrobaatteja, niiden kaikuluotauksen heikkous asettaa niille rajoitteita.

Hyvillä lepakkopaikoilla on tärkeää säilyttää yhteydet metsien, lampien, järvien, vanhojen rakennusten ja vastaavien lepakkojen suosimien paikkojen välillä. Usein lepakoille soveliaan tuntuinen paikka ei ole lepakkojen suosiossa siksi, ettei lepakoilla ole riittäviä yhteyksiä sinne. Pelto-ojan metsittyminen sekä puurivin tai kujan istuttaminen voi ohjata lepakot soveliaaseen paikkaan. Jos lepakot ovat väärässä paikassa, ne voi ohjata muualle lentoreitin avulla.

Lepakkojen elinoloja voi parantaa rauhoittamalla piilopaikkoja vain lepakoiden käyttöön tai ripustamalla lepakonpönttöjä soveliaille paikoille kesäpiilopaikoiksi. Helsingin ympäristössä on runsaasti erilaisia aikanaan puolustustarkoituksiin rakennettuja rakennelmia, mm. noin 40 luolaa, jotka voisi hyvin kunnostaa lepakkojen talvehtimispaikoiksi. Lisäksi Helsingin alla on toista sataa kilometriä luolastoa erilaisiin huoltotarkoituksiin. Lepakot ovat käyttäneet näiden sisäänmenojen lähialueita talvehtimiseen aiemmin, mutta koska monia tuuletusritilöitä on vaihdettu tiuhempiin, eivät lepakot enää kunnolla pääse

luoliin. Luolissa kulkee esimerkiksi vesiputkia, eikä lepakoista koidu mitään harmia tällaisissa paikoissa.

Kaupunkimetsien hoidossa voi ottaa huomioon myös lepakot. Hyvien lepakkopaikkojen kaarnanaluset ja kolot ovat lepakoille tärkeitä, joten niitä voi säilyttää. Myös lepakonpönttöjä voi ripustaa aurinkoisille paikoille. Puistojen vanhoja kolopuita tulee säästää. Puistotien siirtäminen voi toisinaan olla parempi ratkaisu kuin arvokkaan kolopuun kaataminen.

Yleisöhavainnot ovat tärkeitä etenkin kolonioiden löytämisessä. Lisäksi paikallisten asukkaiden innostaminen lepakoita havainnoimaan ja lepakkoretkien järjestäminen luo positiivista kuvaa lepakkoja kohtaan. Kaupungin kannattaisi kerätä asukkaiden lepakkotietoja jatkuvasti.

4. Lisätietoa lepakoista

Kirjallisuutta

Ahlèn, I. 1983. The bat fauna of some isolated islands in Scandinavia. Oikos 41, s. 352–358.

Grimmberger, W. & Schober, E. 1997. The Bats of Europe and North America. T.F.H. Publications Inc.

Hagner, N., Ek-Kommonen, C., Lokki, J., Neuvonen, E., Stjernberg, T., Valle, M. & Veijalainen, P. 1987. Eventuell förekomst av rabiesvirus hos fladdermöss i Finland. Rapport till Jord- och Skogsbrukministeriet, Veterinäravdelningen, 41 s. + 7 appendix.

Haukkovaara, O. 1999. Suomen lepakoiden määrittäminen lennosta ilman yliääni-ilmaisinta. Luonnon Tutkija 103, s.10–18.

de Jong, J., Lokki, J. & Stjernberg, T. 1995. Lepakot harrastukseksi! Nyt voit myös kuunnella niitä. Linnut 30 (4), s. 26–33.

Kinnunen, H., Tidenberg, E.-M., Holopainen, J. & Pakkala, T. 1998. Lepakot Helsingin kaupungin kartalle. Luonnon Tutkija 102, s. 54–56.

Kyheröinen, E-M., Osara, M. & Stjernberg, T. 2003. Agreement of the conservation of bats in Europe – Update to the national implementation report of Finland. Ministry of the Environment. 12 s.

Lappalainen, M. 2002. Lepakot – salaperäiset nahkasiivet. Tammi. 207 s.

Pietilä, H. 1999. Helsingin eläinatlas - nisäkkäät, matelijat ja sammakkoeläimet. Helsinki. Helsingin kaupungin ympäristökeskus. Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 8/1999. 46 s. + 3 liitettä.

Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001. Suomen lajien uhanalaisuus 2000. Uhanalaisten lajien II seurantatyöryhmä (The 2000 Red List of Finnish Species, 385–390). Ympäristöministeriö & Suomen Ympäristökeskus, Helsinki, 432 s.

Russ, J. 1999. The Bats of Britain and Ireland – Echolocation Calls, Sound Analysis and Species Identification. Alana Books.

Siivonen, Y. 2001. Järvenpään kaupungin lepakkokartoitus 2001–2002, vaihe I:n raportti joulukuu 2001. 6 s.

Siivonen, Y. 2001. Järvenpään kaupungin lepakkokartoitus 2001–2002, loppuraportti joulukuu 2002.
Siivonen, Y. 2002. Vantaan lepakkokartoitus 2001-2002. Vantaan kaupunki. Ympäristökeskus, C18:2002. 21 s.

Siivonen, Y. 2002. Espoon eteläosien lepakkokartoitus 2002 (Sammandrag: Kartläggning av fladdermöss i de södra delarna av Esbo år 2002). Espoon ympäristölautakunnan julkaisu 3/2002. 34 s.

Siivonen, Y. 2002. Tampereen kantakaupungin lepakkokartoitus 2002. Joulukuu 2002. Kartoitusraportti. Tampereen kaupunki, ympäristövalvonta, Dno YVI:113/649/03.17 s.

Siivonen, Y. 2003. Raision kaupungin lepakkokartoitus 2003, kartoitusraportti (painossa).

Siivonen, Y. & Wermundsen, T. 2003. First record of the Pond bat in Finland. Eurobats Chat 10:15.

Siivonen, Y. and Wermundsen, T. 2003. First records of Myotis dasycneme and Pipistrellus pipistrellus in Finland. Vespertilio 7, s. 177–179.

Siivonen, Y. and Wermundsen, T. 2003. Distribution of Nathusius' pipistrelle Pipistrellus nathusii in Finland. Studia Chiropterologica 3-4, s. 43–47.

Wermundsen, T. 2002. Salaperäiset yön siivekkäät viihtyvät ulkoilmamuseossa. Museo 3, s. 30–31.

Wermundsen, T. 2003. Kunnat kartoittavat suojeltuja lepakoitaan. Kuntalehti 16, s. 49–50.

Wermundsen, T. 2003. Lepakot kannattaa kartoittaa. Ympäristö ja terveys -lehti 34, s. 58–61.

Lepakkojärjestöjä:

http://www.batcon.org
http://www.bats.org.uk

Lepakonpöntöt:

http://www.linnunpontto.com
http://www.tampere.fi/ytoteto/ymtikeskus/rakohjeet.htm

Lepakkodetektorit:

http://www.batsound.com
http://www.jwaller.co.uk/batgroup/bat_detectors.asp
http://home.kabelfoon.nl/~bertrik/bat/index.html

KUVAILULEHTI / PRESENTATIONSBLAD / DOCUMENTATION PAGE

Tekijä(t)/Författare/Author(s)
Yrjö Siivonen

Julkaisun nimi/Publikationens titel/Title of publication

Helsingin lepakkolajisto ja tärkeät lepakkoalueet vuonna 2003
Fladdermusarter och viktiga fladdermusområden i Helsingfors år 2003
The bat species and important bat areas in Helsinki in 2003

Julkaisija/Utgivare/Publisher
Helsingin kaupungin ympäristökeskus
Helsingfors stads miljöcentral
City of Helsinki Environment Centre

Julkaisuaika/Utgivningstid/ Publication time
2004

Sarja /Serie /Series
Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja
Helsingfors stads miljöcentrals publikationer
Publications by City of Helsinki Environment Centre

Numero/Nummer/No.
3/2004

ISSN	**ISBN**	**ISBN (URL: www.hel.fi/ymk/julkaisut/julkaisut.html)**
1235-9718	*952-473-317-X*	*952-473-318-8*

Kieli/Språk/Language

Koko teos/Hela verket/The work in full	*fin*
Yhteenveto/Sammandrag/Summary	*fin, sve, eng*
Taulukot/Tabeller/Tables	*fin*
Kuvatekstit/Bildtexter/Captions	*fin*

Asiasanat/Nyckelord/Keywords

Lepakot, kartoitus, luonnonsuojelu, maankäytön suunnittelu
Fladdermöss, kartering, naturskydd, markanvändningsplanering
Bats, survey, nature conservation, land use planning

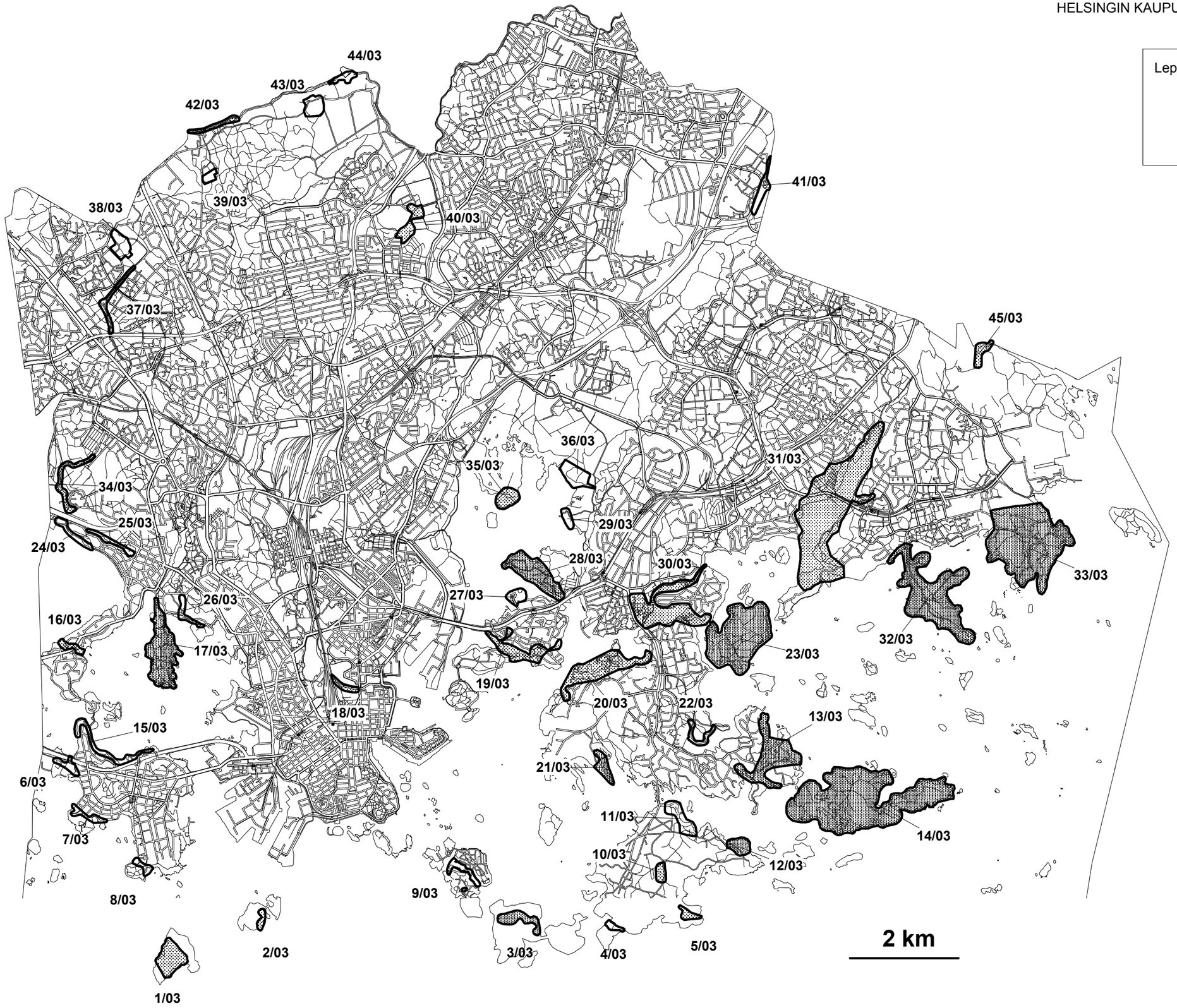
Lisätietoja/Närmare upplysningar/Further information

Raimo Pakarinen, puh/tfn (09) 7312 2685, raimo.pakarinen@hel.fi
Helsingin kaupungin ympäristökeskus, PL 500, 00099 Helsingin kaupunki
http://www.hel.fi/ymk

LIITE
HELSINGIN KAUPUNGIN YMPÄRISTÖKESKUKSEN
LEPAKKOKARTOITUS 2003

Lepakoiden tärkeät esiintymisalueet
Arvoluokitus

I
II
III

© Kaupunkimittausosasto, Helsinki 035/2004 ja 122/2004

HELSINGIN KAUPUNGIN YMPÄRISTÖKESKUKSEN JULKAISUJA 2002

1. ***Vuolli V, Blomqvist R, Kultanen L.*** *Ravitsemisliikkeiden keittiöiden puhtaus Helsingissä*
2. ***Fraktman L.*** *Bromatut palonestoaineet ympäristössä*
3. ***Lammi E.*** *Viikin-Vanhankaupunginlahden Natura-alueen vesikasvillisuus*
4. ***Viitasalo I, Hyytiäinen U-M, Pekuri S, Saarnio S-P, Toppinen H.*** *Rantavyöhykkeen uposkasvillisuuden tila Helsingin ja Espoon merialueilla vuosina 1998-99*
5. ***Hokkanen P, Kalso S, Aminoff I, Pönkä A.*** *Jauhelihan laatu helsinkiläisissä vähittäismyymälöissä*
6. ***Risco N, Pellikka K.*** *Piileväyhteisöt Helsingin purojen veden laadun kuvaajana*
7. ***Tuominen M-L, Tikkanen P.*** *Värit makeisissa, virvoitusjuomissa ja irtojäätelöissä*
8. ***Fraktman L.*** *Torjunta-aineiden esiintyminen ja käyttäytyminen kauppapuutarhojen maaperässä*

HELSINGIN KAUPUNGIN YMPÄRISTÖKESKUKSEN JULKAISUJA 2003

1. ***Yrjölä R, Koivula M.*** *Vuosaaren satamahankkeen linnustonseuranta 2002*
2. ***Järvinen A.*** *Helsingin Keskuspuiston sienten vierasaineet vuonna 1999*
3. ***Ritvanen A, Gissler M, Pönkä A.*** *Myllypuron kaatopaikka-alueella asuneiden henkilöiden hedelmällisyys, jälkeläisten epämuodostumariski ja vastasyntyneiden terveys*
4. ***Räsänen M, Rapala J, Kultanen L.*** *Sinilevät ja levämyrkyt Helsingin uimarannoilla ja merialueella kesällä 2002*
5. ***Pukkala E, Pönkä A.*** *Syöpä Myllypuron entisen kaatopaikan alueella asuneilla - jatkotutkimus*
6. ***Ikäheimo M.*** *Helsinkiläisten asuntojen ilmanvaihto-ongelmista*
7. ***Saarinen A, Vartiala T, Viinikka M.*** *Asukkaiden vaikutus sisäilman VOC- ja NH_3-pitoisuuksiin*
8. ***Yrjölä R.*** *Vuosaaren satamahankkeen linnustonseuranta 2003*
9. ***Autio L, Kajaste I, Pellikka K, Pesonen L, Räsänen M.*** *Helsingin ja Espoon merialueiden velvoitetarkkailu vuosina 1995–2001*
10. ***Laine A, Pesonen L, Myllynen K, Norha T.*** *Veden laadun muutosten vaikutus Helsingin ja Espoon edustan pohjaeläimistöön vuosina 1973–2001*
11. ***Pönkä A.*** *Päiväkotihenkilöstön hygieniakäyttäytyminen ja kertaluontoisen koulutuksen vaikutus siihen Helsingissä vuonna 2002*
12. ***Pönkä A, Ekman A, Partanen M.*** *Lävistyskorujen nikkelipitoisuudet – analyysituloksia ja kirjallisuuskatsaus lävistysten terveyshaittoihin*
13. ***Kajaste I.*** *Töölönlahden kunnostushanke ja veden laatu ennen toimenpiteitä*

HELSINGIN KAUPUNGIN YMPÄRISTÖKESKUKSEN JULKAISUJA 2004

1. ***Pönkä A, Laine K, Kalso S****. Patogeeniset bakteerit marinoidussa kotimaisessa broilerin ja kalkkunan lihassa*
2. ***Airaksinen, T, Paavola T****. Pienet vähittäismyymälät ensisaapumispaikkoina Helsingissä*
3. ***Siivonen, Y.*** *Helsingin lepakkolajisto ja tärkeät lepakkoalueet vuonna 2003*

Julkaisuluettelo: http://www.hel.fi/ymk/julkaisut/julkaisut.html
Julkaisujen tilaus: Helsingin kaupungin ympäristökeskus, neuvonta, PL 500, 00099 Helsingin kaupunki
puh. (09) 7312 2730, faksi (09) 7312 2235, sähköposti ymk@hel.fi, http://www.hel.fi/ymk

Stansvikin kyläyhdistys

LEPAKKOSELVITYS - STANSVIK

© Petri Asikainen

Wermundsen Consulting Oy 19.9.2013

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO 1
2 SELVITYSALUE 1
2.1 Lepakoiden suojelu Suomessa 3
2.2 Lepakot kesällä 3
3 LÄHTÖAINEISTO JA MENETELMÄT 3
3.1 Lähtöaineisto 3
3.2 Kartoitusmenetelmät 4
3.3 Kohteiden arvottaminen 6
4 TULOKSET 6
4.1 Lisääntymis- ja levähdyspaikat 6
4.2 Saalistusalueet 8
5 LEPAKKOLAJIEN HERKKYYS MAANKÄYTÖN MUUTOKSILLE 20
5.1 Metsänhakkuun vaikutus lepakoihin 20
5.2 Valaisemisen 20
5.3 Liikenteen vaikutukset lepakoihin 21
YHTEENVETO JA SUOSITUKSET 22
LÄHTEET 23
LIITTEET 23

STANSVIKIN KYLÄYHDISTYS
STANSVIKIN LEPAKKOSELVITYS

1 JOHDANTO

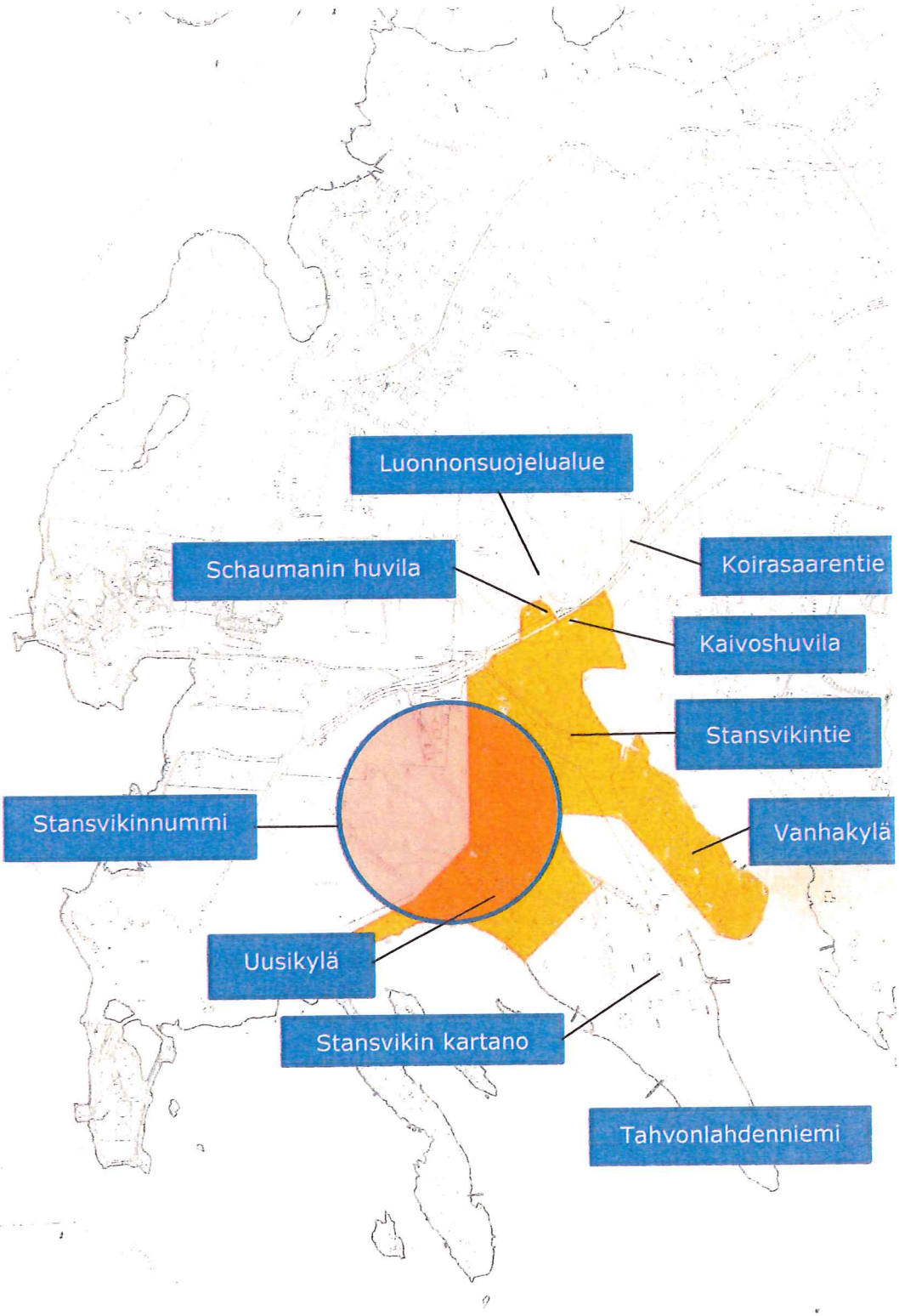
Laajasalon Tahvonlahdenniemi (Stansvikin kartanon pihapiiri ympäristöineen) on luokiteltu Helsingin ympäristökeskuksen luontotietojärjestelmässä arvokkaaksi lepakkoalueeksi, arvoluokka I (Siivonen 2004). Vuonna 2003 Tahvonlahdenniemeltä havaitut lepakkolajit olivat pohjanlepakko, pikkulepakko, vesisiippa ja viiksisiippalajit (isoviiksisiippa tai viiksisiippa). Tämän työn tarkoituksena on selvittää, jatkuuko arvokas lepakkoalue sitä ympäröivälle alueelle. Maastokartoituksilla on pyritty saamaan mahdollisimman tarkka kuva alueen kesäisestä lepakkolajistosta sekä lepakoiden käyttämistä alueista. Selvitystyön perusteella annetaan suosituksia lepakoiden elinolosuhteiden säilyttämiseksi alueella.

2 SELVITYSALUE

Kartoitusalue sijaitsee Stanvikissa Helsingin Laajasalossa. Kartoitusalue on rajattu oranssilla kuvassa 1. olevaan karttaan. Stansvik on ainutlaatuisen hyvin säilynyt kokonaisuus, jossa on hoidetun kulttuuriympäristön lisäksi monipuolinen ja arvokas luonto. Koirasaarentien luoteispuolella on Stansvikin kaivosalue, joka on rauhoitettu luonnonsuojelulain nojalla. Kaivosalue rakennuksineen liittyy Stansvikin kartanoalueen kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen kokonaisuuteen. Kartoitusalueella sijaitsevat Kaivoshuvilan lisäksi Vanhankylän ja Uudenkylän kesämaja-alueet sekä Schaumanin huvila.

Helsingin metsien luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä kohteita eli ns. METSO-toimintaohjelmakohteita ovat selvitysalueella mm. Stansvikinnummi ja Kaivoshuvilan lähiympäristö. Näillä alueilla on runsaslahopuisia kangasmetsiä ja kalliometsiä. Kangasmetsät ovat osin mäntyvaltaisia ja osin sekapuustoisia. Kalliometsien puusto on mäntyvoittoista ja iältään yli 120-vuotiasta (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2012).

Kasvillisuudeltaan monimuotoinen ja lajirikas Stansvikin alue kuuluu Helsingin merkittävimpiin luontokohteisiin. Pienellä alueella on monenlaisia lähes luonnontilaisia biotooppeja: harjumännikköjä, pienialaisia soita ja soistumia, karuja kallionlakikankaita, reheviä lehtoja, kangasmetsiä ja vaihtelevia merenrantoja. Kasvisto on lajirikas, koska alueella on kalkkipitoinen kallioperä ja monenlaisia lähes luonnontilaisia biotooppeja (Hiltunen 2002).

Kuva 1. Kartoitusalue. Kartoitusalue on merkitty karttaan oranssilla. Tahvonlahdenniemi ja Stansvikin kartanon pihapiiri ympäristöineen on merkitty Helsingin luontotietojärjestelmässä arvokkaaksi lepakkoalueeksi. Stansvikinnummi on merkitty karttaan ympyrällä.

2.1 Lepakoiden suojelu Suomessa

Suomen kaikki lepakkolajit ovat luonnonsuojelulain (LSL 29 §) nojalla rauhoitettuja. Ne kuuluvat EU:n luontodirektiivin liitteen IV(a) lajeihin, joiden levähdys- ja lisääntymispaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty koko Euroopan Unionin alueella. Suomi liittyi Euroopan lepakoidensuojelusopimukseen (EUROBATS) vuonna 1999. Sopimus velvoittaa osapuolimaita huolehtimaan lepakoiden suojelusta lainsäädännön kautta sekä tutkimusta ja kartoituksia lisäämällä. EUROBATS -sopimuksen mukaan osapuolimaiden tulee pyrkiä säästämään lepakoille tärkeitä ruokailualueita sekä siirtymä- ja muuttoreitit. Lisäksi ripsisiippa on Suomessa luokiteltu erittäin uhanalaiseksi (EN) ja pikkulepakko vaarantuneeksi (VU) (Rassi & al. 2010).

2.2 Lepakot kesällä

Etelä-Suomesta on tavattu 13 lepakkolajia, joista kuusi on muuttavaa eli ne viettävät vain kesän Suomessa. Suomessa talvehtivat lepakot heräävät horroksesta huhti-toukokuussa. Talvehtimisen jälkeen naaraat hakeutuvat perinteisiin lisääntymiskolonioihin. Aikuiset koiraat elävät usein erillään naaraiden ja poikasten yhteisöistä. Lepakot synnyttävät kesä-heinäkuussa ja niillä on usein vain yksi poikanen.

Eteläisessä Suomessa yleisimmät lajit ovat samat kesällä ja talvella eli pohjanlepakko, viiksisiippa, isoviiksisiippa, vesisiippa ja korvayökkö. Muuttavista lajeista yleisin on pikkulepakko. Lepakot saalistavat öisin ja viettävät päivät piilopaikoissaan. Kaikki Suomen lepakot ovat hyönteissyöjiä. Vesisiippa syö lisäksi pieniä kaloja.

Lepakot paikallistavat saaliinsa kaikuluotaamalla niitä ultraäänillä, joita ihminen ei yleensä kuule. Lepakoiden ultraääniä kuunnellaan lepakkodetektorin avulla. Lepakot saalistavat erilaisissa ympäristöissä, joten lajien kaikuluotausäänet poikkeavat yleensä toisistaan. Isoviiksisiipan ja viiksisiipan ääniä ei kuitenkaan voi erottaa toisistaan, joten tässä raportissa niitä käsitellään lajiparina viiksisiippalajit. Korvayökkö etsii saalistaan myös kuuntelemalla. Tämä vaikeuttaa sen havaitsemista kartoituksissa, koska se äänteleе huomattavasti harvemmin kuin muut lajit.

3 LÄHTÖAINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Lähtöaineisto

Lähtöaineistona lepakkoselvitystä laadittaessa on käytetty Siivosen (2004) koko Helsingin kattavaa lepakkokartoitusta. Laajasalon Tahvonlahdenniemi (Stansvikin kartanon pihapiiri ympäristöineen) on luokiteltu Helsingin ympäristökeskuksen luontotietojärjestelmässä arvokkaaksi lepakkoalueeksi, arvoluokka I (Siivonen 2004). Vuonna 2003 Tahvonlahdenniemeltä havaitut lepakkolajit olivat pohjanlepakko, pikkulepakko, vesisiippa ja viiksisiippalajit (isoviiksisiippa tai viiksisiippa).

Stansvikin kyläyhdistys on kartoittanut alueen lepakoita syyskuussa 2012. Kartoitusalueelta havaitut lepakkolajit olivat pohjanlepakko, pikkulepakko, vesisiippa ja viiksisiippalajit (isoviiksisiippa tai viiksisiippa). Asukkaiden havainnot ovat liitteessä 1.

3.2 Kartoitusmenetelmät

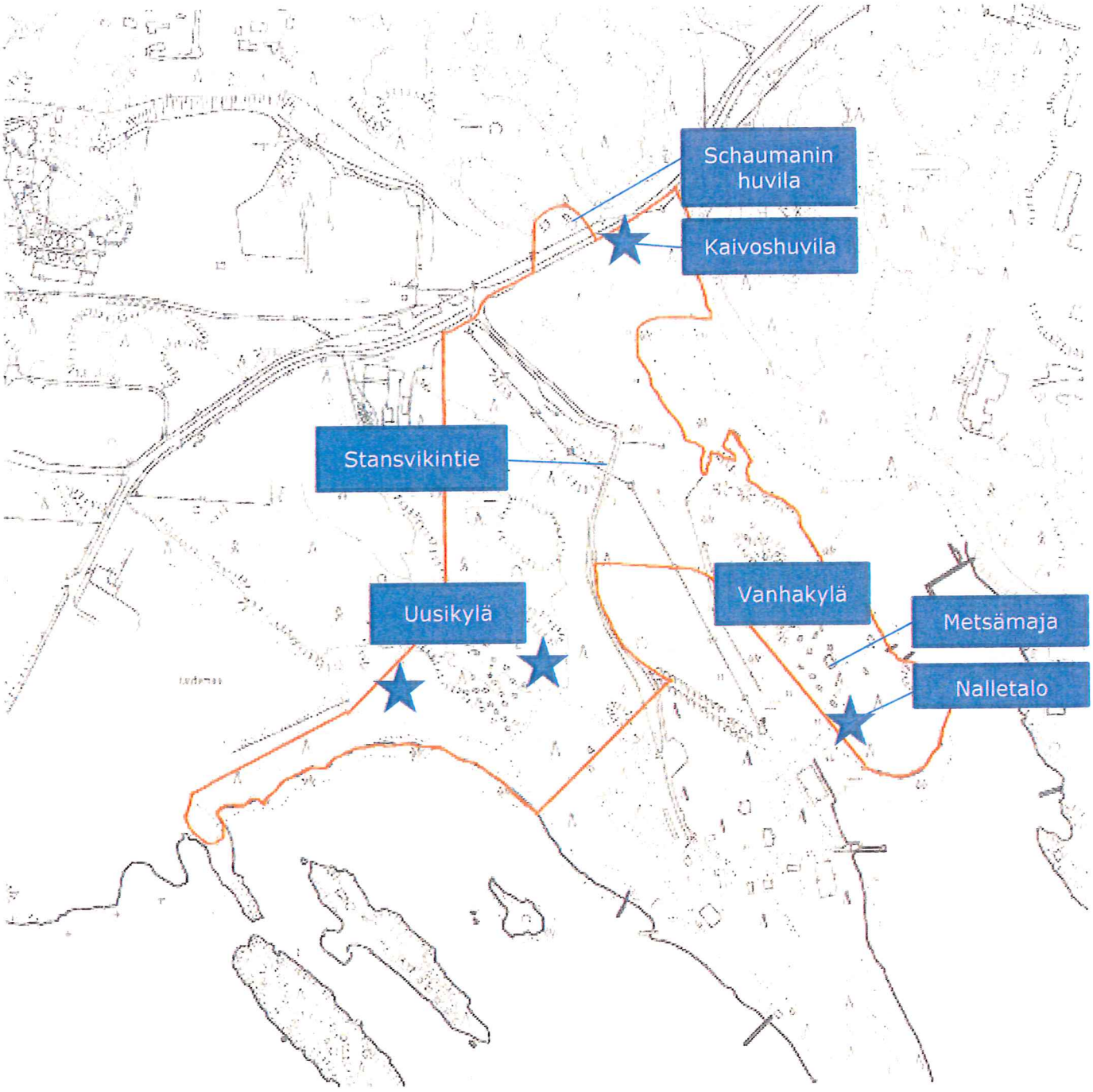
Kartoituksessa koko kartoitusalue kuljettiin kattavasti läpi kävellen kolmena yönä: 23.-24.6.2013, 16.-17.7.2013 ja 7.-8.8.2013. Samalla kuunneltiin detektoreilla (Petterson D240X ja D200) lepakoiden ultraääniä.

Työtä tehostettiin passiiviseurannalla: lepakoiden ääniä taltioivia laitteita (ANABAT SD1) sijoitettiin kartoitusöiksi eri paikkoihin kartoitusalueella. Laitteen nauhoittamat äänet analysoitiin myöhemmin tietokoneohjelmalla (Analook). Passiivilaitteiden sijainti on merkitty sinisillä tähdillä kuvaan 2.

Passiivilaitteella saadaan tietoa selvitysalueella esiintyvistä lepakkolajeista. Aktiiviseurannalla eli lepakkojen kuuntelukävelyllä saadaan passiivilaitteita luotettavampaa tietoa lepakoiden runsaudesta sekä pystytään määrittelemään lepakoiden ruokailualueet. Muuttavat lepakot ovat Suomessa harvinaisia, mutta ne saalistavat kovalla äänellä ja niiden äänet on helppo erottaa toisistaan jälkeenpäin tietokoneohjelmalla. Siksi niiden löytämisen apuna on hyvä käyttää passiiviseurantaa.

Rannat kartoitettiin 20.-21.7.2013 mereltä päin melomalla kanootilla ja samalla lepakoita kuunneltiin detektoreilla (Pettersson D240X ja D100). Lepakkomelonnalla saatiin tarkkaa tietoa etenkin vesisiipan saalistusalueista.

Lepakoiden piilopaikkoja (päiväpiilot ja lisääntymiskoloniat) kartoitettiin tarkkailemalla rakennuksista saalistamaan lähteviä lepakoita (auringon laskun aika) sekä saalistukselta palaavia lepakoita (auringon nousun aika). Lisäksi passiivilaite sijoitettiin yöksi potentiaalisten päiväpiilopaikkojen läheisyyteen. Kaivoshuvila kartoitettiin myös sisältäpäin 15.7.2013 ja Schaumanin huvila 29.7.2013.

Kuva 2. Passiivilaitteiden sijainti kartoitusalueella. Kartoitusalue on rajattu karttaan oranssilla. Passiivilaitteiden sijainti on merkitty sinisillä tähdillä.

3.3 Kohteiden arvottaminen

Lepakoiden käyttämät alueet ja paikat on luokiteltu seuraavasti:

1. Lain suojaamat lisääntymis- ja levähdyspaikat (kesäaikaiset lisääntymiskoloniat ja päiväpiilot)
2. EUROBATS-sopimuksen suojaamat tärkeät ruokailualueet ja siirtymisreitit
3. Muut lepakoiden käyttämät alueet

4 TULOKSET

Kesän 2013 kartoituksessa havaittiin seuraavat lajit: pohjanlepakko, viiksisiippalajit (isoviiksisiippa ja/tai viiksisiippa), vesisiippa ja korvayökkö. Kaikki havaitut lepakkolajit talvehtivat Suomessa. Muuttavia lepakkolajeja ei havaittu. Lisääntymis- ja levähdyspaikat on merkitty kuvaan 3. Saalistavien lepakkojen havaintopaikat on esitetty lajeittain kuvissa 5, 8, 11 ja 14.

4.1 Lisääntymis- ja levähdyspaikat

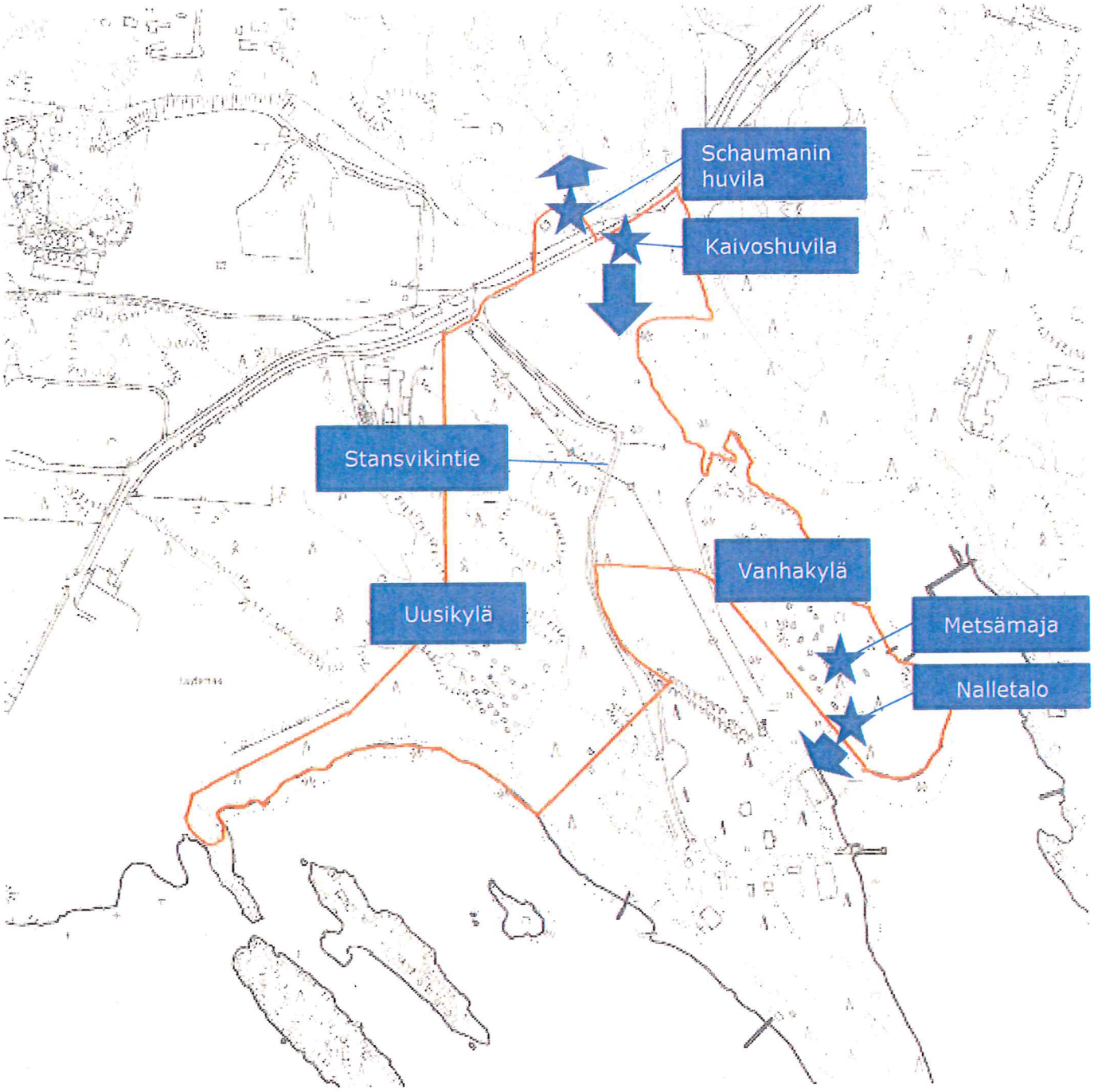
Lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty luonnonsuojelulain nojalla. Siksi lepakoiden piilopaikkoina tai koloniapaikkoina käyttämien rakennusten tai rakennelmien purkamiseen (hävittäminen) ja remontointiin (mahdollinen heikentäminen) tarvitaan alueellisen ELY-keskuksen lupa.

Lepakot viettävät päivän piilopaikassa yleensä sopivassa suojaisessa kolossa esim. rakennuksessa tai puunkolossa. Naaraat kokoontuvat lisääntymiskolonioihin synnyttämään poikasiaan. Suuret lisääntymiskoloniat ovat usein vanhoissa puutaloissa. Etenkin viiksisiippalajien tai vesisiippojen koloniat voivat olla yli sadan yksilön suuruisia. Tyypillisesti lepakot asuttavat rakennuksia, jotka ovat kiinni metsänreunassa tai joihin johtaa metsästä puurivistö.

Kaikkia päiväpiiloja ja levähdyspaikkoja ei kartoituksessa todennäköisesti löydetty. Päiväpiiloja on todennäköisesti myös Uudenkylän alueella ja kartoitusalueella kasvavissa vanhoissa kolopuissa.

Kaivoshuvilasta löytyi peltitynnyristä kolme kuollutta isoviiksisiipan poikasta ja yksi elävä pohjanlepakon poikanen. 15.7.2013 kaivoshuvilassa oli päiväsaikaan lepakoita ullakolla piippujen vieressä näkyvissä noin kolmekymmentä yksilöä. Havaitut lajit olivat viiksisiippalajit, pohjanlepakko ja korvayökkö.

Lisääntymis- ja levähdyspaikat on esitetty kuvassa 3 sinisillä tähdillä. Schaumanin huvilasta lepakot lähtivät lentämään pohjoiseen päin ja Kaivoshuvilasta etelään päin. Metsämajasta lepakot lensivät itään päin ja Nalletalosta lounaaseen päin. Siirtymäreitit ovat EUROBATS-sopimuksen suojaamia. Puut ja metsä lisääntymis- ja levähdyspaikkojen ympärillä muodostavat tärkeän siirtymäreitin piilopaikasta saalistusalueille, joten lepakoiden kannalta ne on tärkeää säästää.

Kuva 3. Kartoituksessa havaitut lain suojaamat lisääntymis- ja levähdyspaikat. Kartoitusalue on rajattu karttaan oranssilla. Lisääntymis- ja levähdyspaikkojen sijainti on merkitty sinisillä tähdillä. Puut ja metsä lisääntymis- ja levähdyspaikkojen ympärillä ovat EUROBATS- sopimuksen suojaamia tärkeitä siirtymäreittejä piilopaikoista saalistusalueille ja takaisin. Siirtymäreitit on merkitty karttaan sinisillä nuolilla. Metsämajan lepakot jäävät saalistamaan Vanhankylän alueelle ja sen ympäristöön samoin kuin osa Nalletalon lepakoista. Kartoitusalueella sijaitseva tärkeä siirtymäreitti on Kaivoshuvilan eteläpuolella sijaitseva metsä. Metsän kaataminen heikentää Kaivoshuvilaa lisääntymis- ja levähdyspaikkana, joten metsän kaatamiseen tulee olla alueellisen ELY-keskuksen lupa.

4.2 Saalistusalueet

Suomi liittyi Euroopan lepakoidensuojelusopimukseen (EUROBATS) vuonna 1999. Sopimus velvoittaa säästämään lepakoille tärkeät ruokailualueet.

Vesisiipat saalistavat rannoilla etenkin pienissä suojaisissa ja hämärissä poukamissa (kuva 4). Vesisiipan saalistusalueiden säilyttämiseksi rantapuuston säästäminen on tärkeää. Rantapuusto suojaa tuulelta ja luo hämyisän saalistusalueen. Mikäli rantapuustoa harvennetaan, voi haittavaikutuksia vesisiipalle vähentää harventamalla puustoa maltillisesti siten, että poukamiin jää varjoa ja tuulen suojaa antavaa varttunutta puustoa riittävästi.

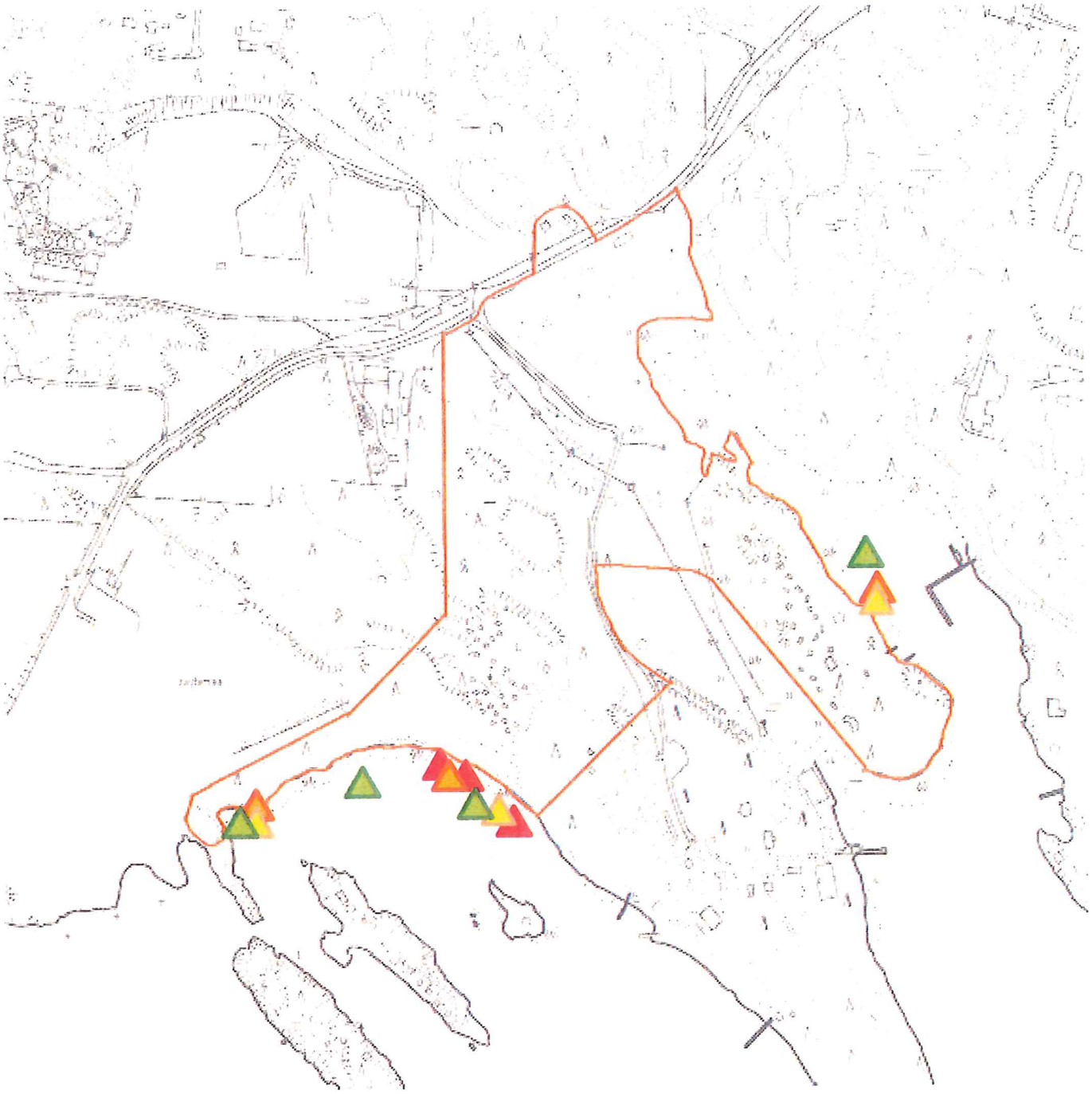
Vesisiippa on usein päiväpiiloissa vanhojen rantapuiden koloissa eli vanhojen kolopuiden säästäminen rantojen läheisyydessä on tärkeää.

Vesisiippa karttaa keinovaloja eli keinovalon haittavaikutuksia vesisiipalle voi vähentää siten, ettei rantoja valaista touko-syyskuun välisenä aikana.

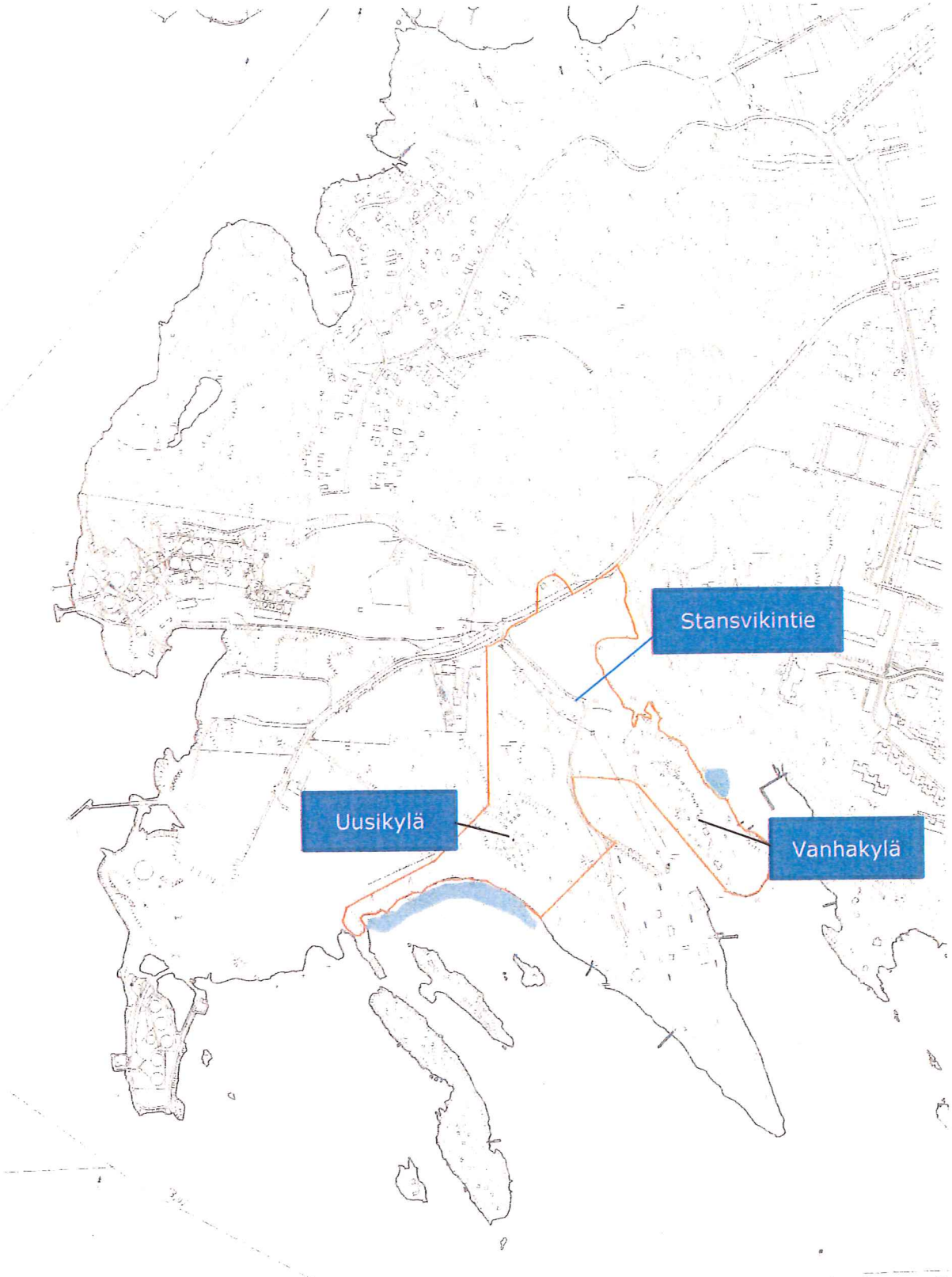
Saalistavien vesisiippojen havaintopaikat on merkitty kuvaan 5. Niiden perusteella on rajattu vesisiipan pääasialliset saalistusalueet kuvaan 6. Saalistaessaan vesisiippa seuraa yleensä rantaa eli se siirtyy saalistusalueelta toiselle rantaviivaa maamerkkinä käyttäen. Kartassa oleva rajaus ilmaisee pääasiallisen saalistuspaikan kartoitusalueella eli vesisiippaa voi esiintyä myös rajauksen ulkopuolella.

Kuva 4. Vesisiipat saalistavat uimarannan poukamassa. Kuvassa Uudenkylän ranta.

Kuva 5. Vesisiippojen saalistuspaikat. Kolmiot kuvaavat saalistavien vesisiippojen sijaintipaikkoja. Vesisiippa seuraa yleensä rantoja eli siirtyy saalistusalueelta toiselle rantaviivaa seuraten. Lepakkodetektorilla vesisiippa voidaan havaita yleensä 20 - 30 metrin päähän. Punaiset kolmiot = havainnot 23.-24.6.2013 välisenä yönä; oranssit kolmiot = havainnot 16.-17.7.2013 välisenä yönä, keltaiset kolmiot = havainnot 7.-8.8.2013 välisenä yönä; vihreät kolmiot = havainnot kanootista 20.-21.7.2013 välisenä yönä.

Kuva 6. Vesisiippojen saalistusalueet. Saalistusalueet on määritelty kuvan 5 saalistavien vesisiippojen havaintojen perusteella. Vesisiippojen pääasialliset saalistusalueet on merkitty karttaan sinisellä. Kartoitettu alue on rajattu karttaan oranssilla.

Viiksisiippalajit liikkuvat mielellään paikasta toiseen maamerkkejä kuten puu- tai pensasrivistöä seuraten eli viiksisiippalajien kannalta lentoreittien säilyttäminen paikasta toiseen on tärkeää.

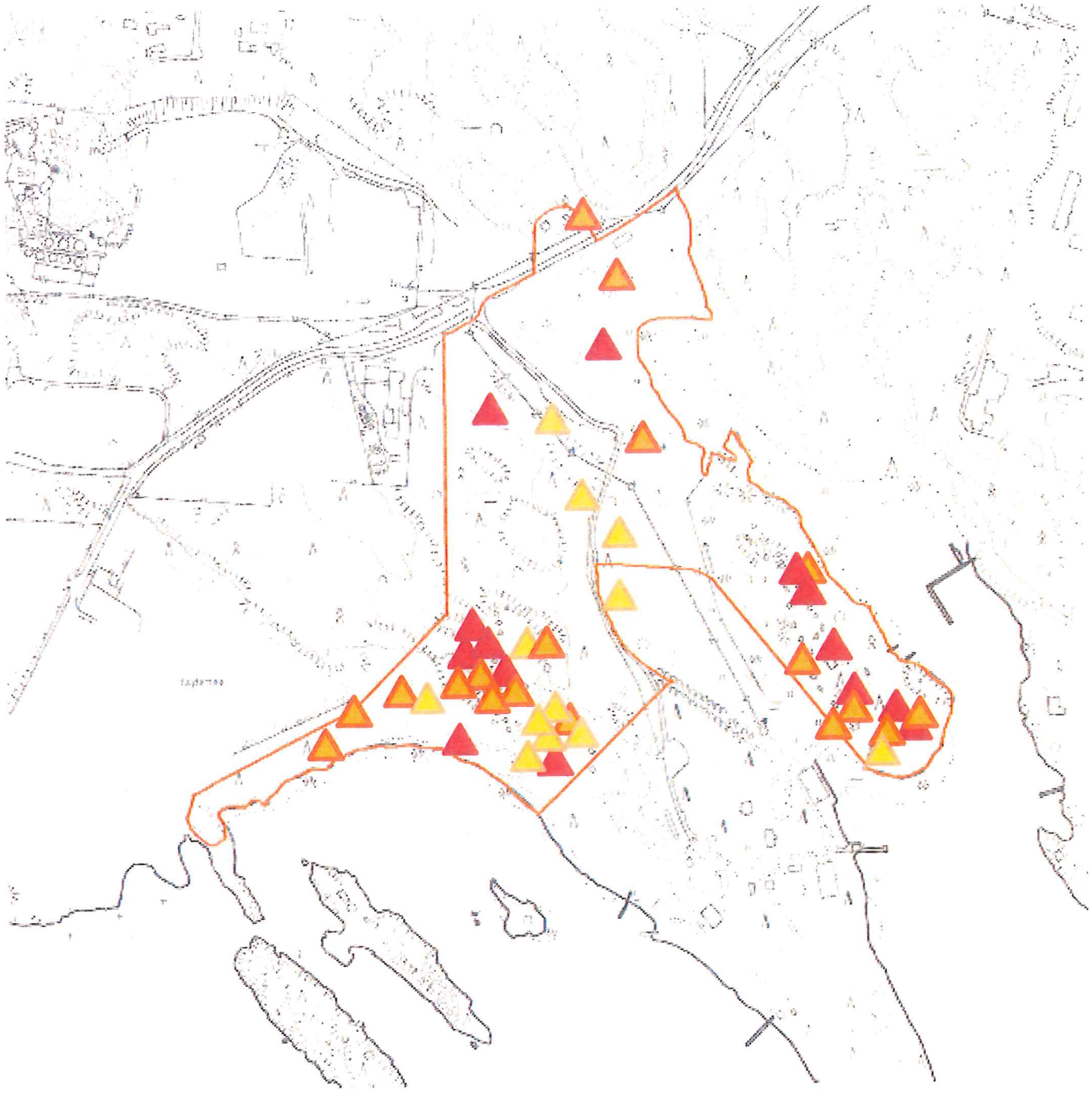
Laajat avohakkuut ja metsän valaiseminen heikentävät huomattavasti näiden lajien elinolosuhteita.

Saalistavien viiksisiippalajien havaintopaikat on merkitty kuvaan 8. Niiden perusteella on rajattu viiksisiippalajien pääasialliset saalistusalueet kuvaan 9. Kartassa oleva rajaus ilmaisee pääasiallisen saalistuspaikan kartoitusalueella eli viiksisiippalajeja voi esiintyä myös rajauksen ulkopuolella.

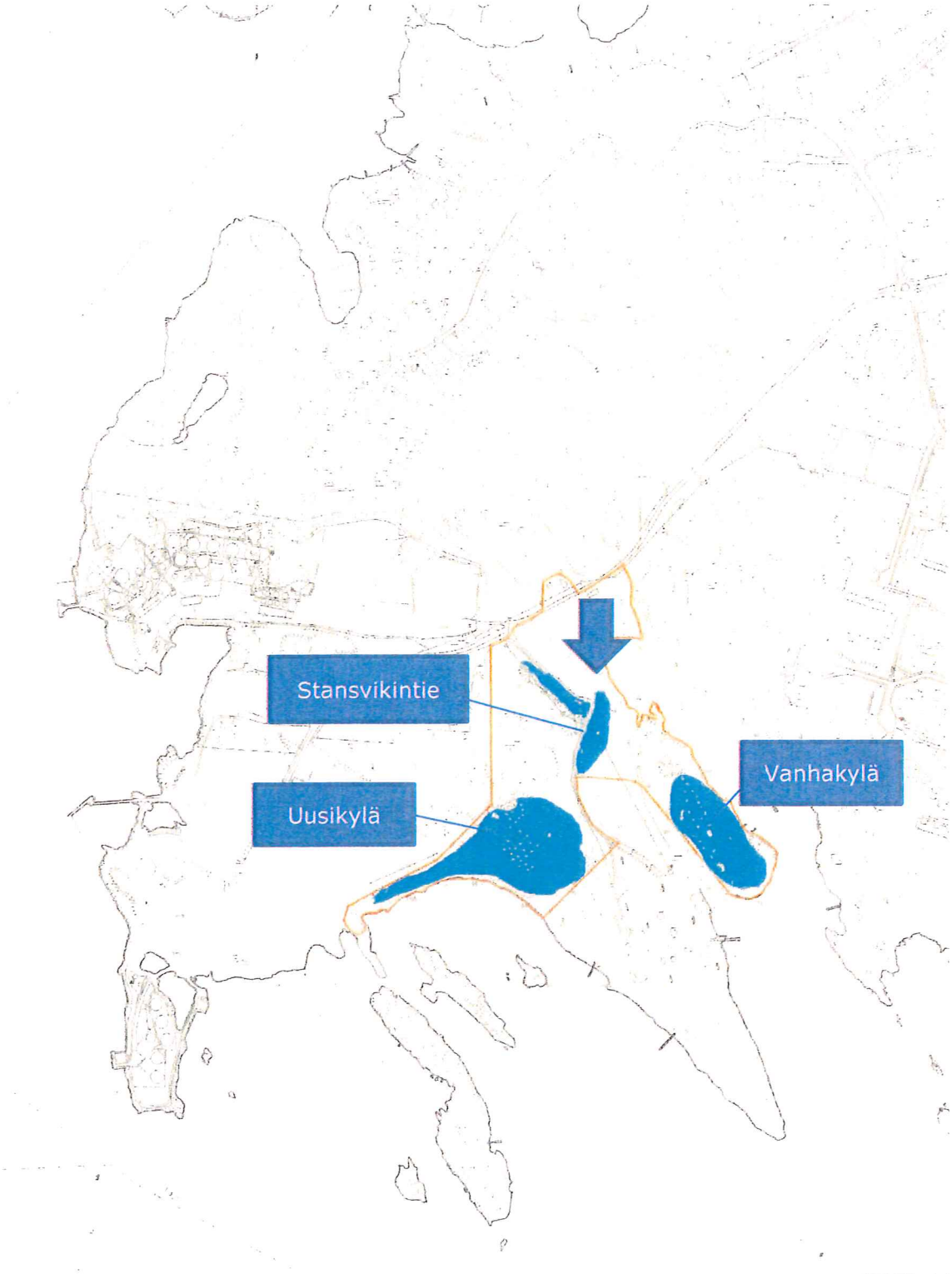
Runsaasti viiksisiippoja ja/tai isoviiksisiippoja saalistaa rantametsissä ja kesämaja-alueilla (kuva 7). Viiksisiippalajit saalistavat usein harvoissa havupuuvaltaisissa vanhoissa metsissä. Vanhankylän ja Uudenkylän kesämaja-alueet ovat harvaa männikköä, joten ne muodostavat viiksisiippalajeille erinomaisen saalistusympäristön. Rakennusten lisäksi viiksisiippalajit voivat käyttää piilopaikkoinaan puissa olevia koloja ja rakoja.

Kuva 7. Viiksisiippalajit saalistivat etupäässä kesämaja-alueilla ja rantametsikössä.

Kuva 8. Viiksisiippalajien saalistuspaikat. Kolmiot kuvaavat saalistavien siippojen sijaintipaikkoja. Lepakkodetektorilla viiksisiippalajit voi havaita yleensä 15-20 metrin päähän. Punaiset kolmiot = havainnot 23.-24.6.2013 välisenä yönä; oranssit kolmiot = havainnot 16.-17.7.2013 välisenä yönä, keltaiset kolmiot = havainnot 7.-8.8.2013 välisenä yönä.

Kuva 9. Viiksisiippalajien saalistusalueet kuvan 8 havaintojen perusteella ja tärkeät siirtymäreitit. Pääasialliset saalistusalueet on merkitty karttaan sinisellä. Kartoitusalueella sijaitseva tärkeä siirtymäreitti on Kaivoshuvilan eteläpuolella sijaitseva metsä, joka on merkitty sinisellä nuolella. Kartoitettu alue on rajattu karttaan oranssilla.

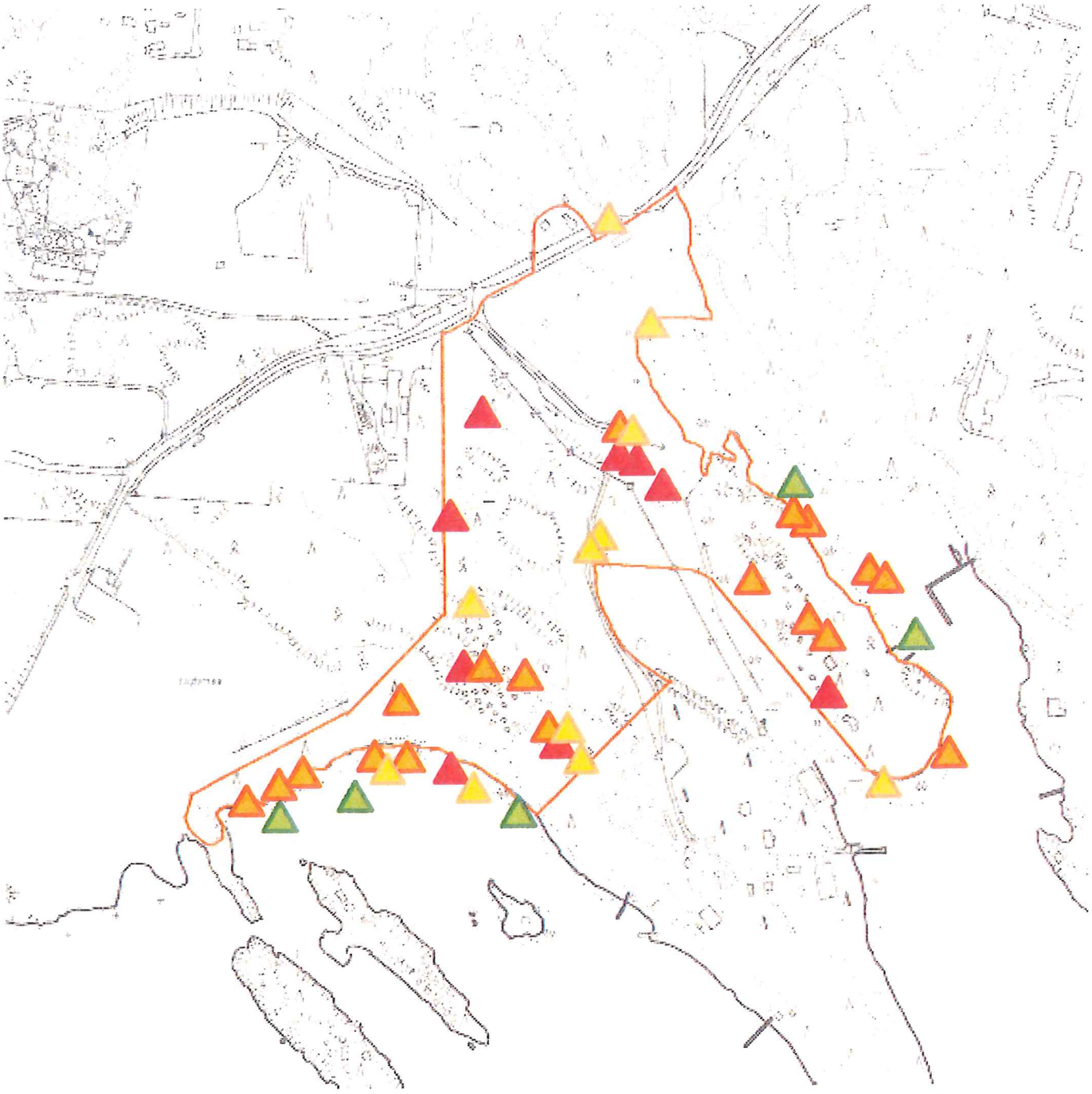
Pohjanlepakot saalistavat monenlaisissa ympäristöissä kuten metsien reunoissa, rannoilla, ruovikon yllä, hakkuuaukoissa, pihapiireissä, teiden ja parkkipaikkojen yllä (kuva 10). Loppukesästä laji saalistaa korkeammalla avoimella alueella eli se voi käyttää ruokailualueenaan koko kartoitusaluetta.

Pohjanlepakot käyttävät keinovalaistusta tehokkaasti hyväkseen. Keinovalo, etenkin valkoinen valo vetää puoleensa hyönteisiä. Suomessa etenkin syksyllä pohjanlepakot saalistavat valojen puoleensa vetämiä hyönteistä esim. katulamppujen ympärillä. Pohjanlepakon saalistusalueilla valaistuksen suhteen ei siten tarvitse tehdä erityistoimenpiteitä.

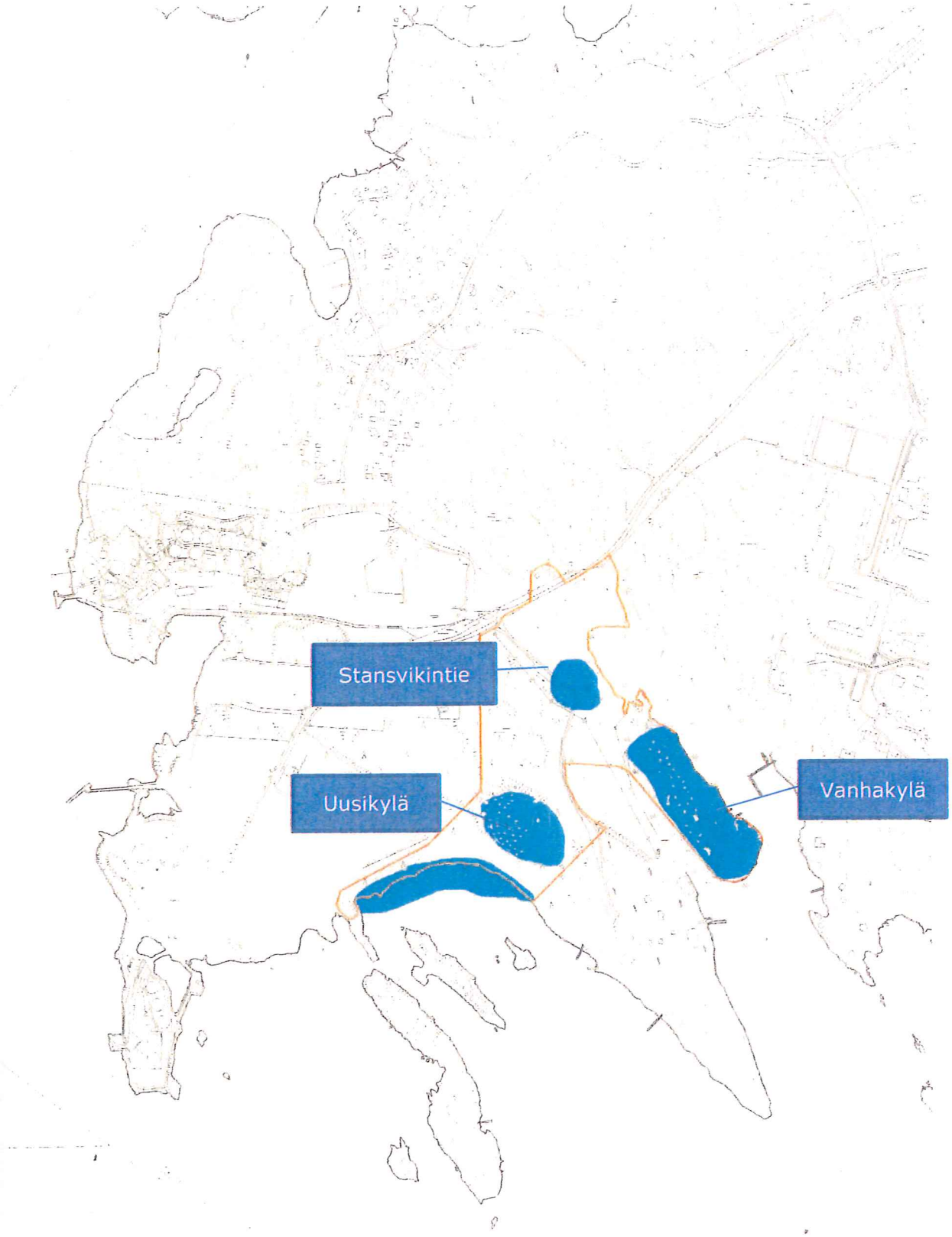
Saalistavien pohjanlepakoiden havaintopaikat on merkitty kuvaan 11. Niiden perusteella on rajattu lajin pääasialliset saalistusalueet kuvaan 12. Kartassa oleva rajaus ilmaisee pääasiallisen saalistuspaikan kartoitusalueella eli pohjanlepakoita esiintyy myös rajauksen ulkopuolella.

Kuva 10. Tuulisella säällä useita pohjanlepakoita saalisti Uudenkylän rantaruovikon yllä.

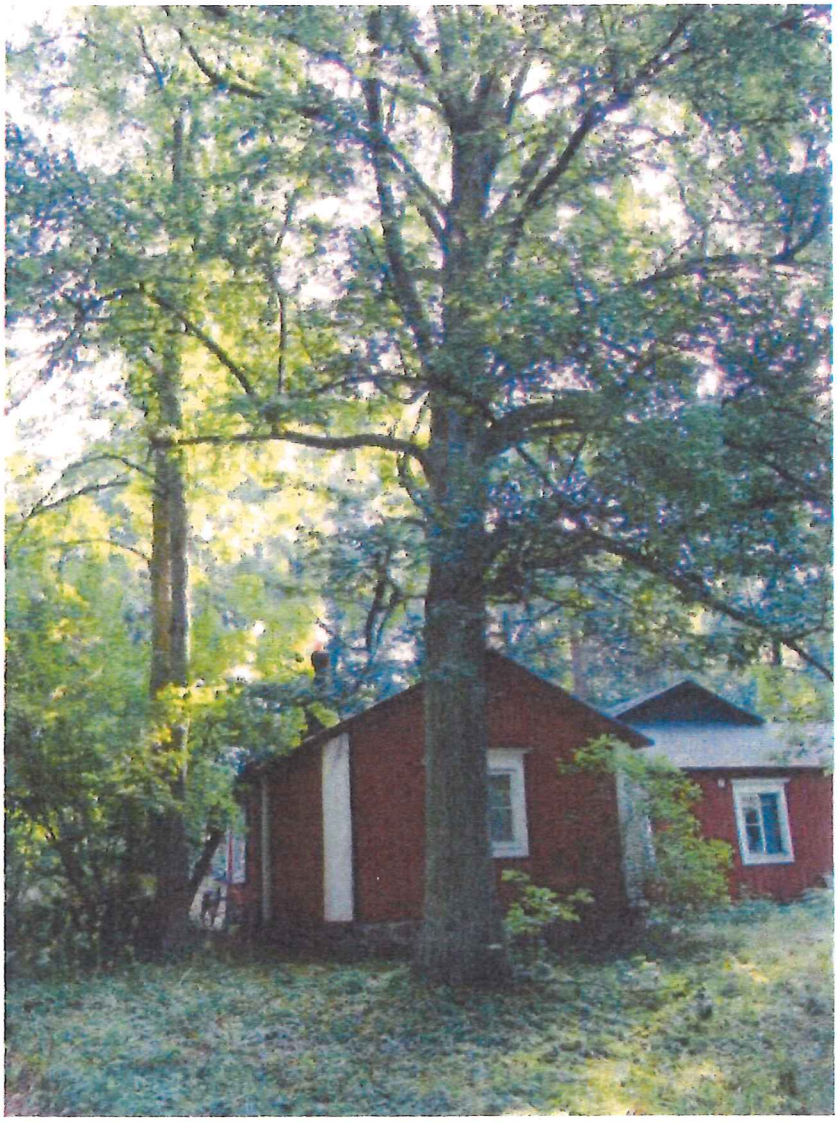
Kuva 11. Pohjanlepakkojen saalistuspaikat. Kolmiot kuvaavat saalistavien lepakkojen sijaintipaikkoja. Lepakkodetektorilla pohjanlepakko voidaan havaita yleensä 50 metrin päähän. Punaiset kolmiot = havainnot 23.-24.6.2013 välisenä yönä; oranssit kolmiot = havainnot 16.-17.7.2013 välisenä yönä, keltaiset kolmiot = havainnot 7.-8.8.2013 välisenä yönä; vihreät kolmiot = havainnot kanootista 20.-21.7.2013 välisenä yönä.

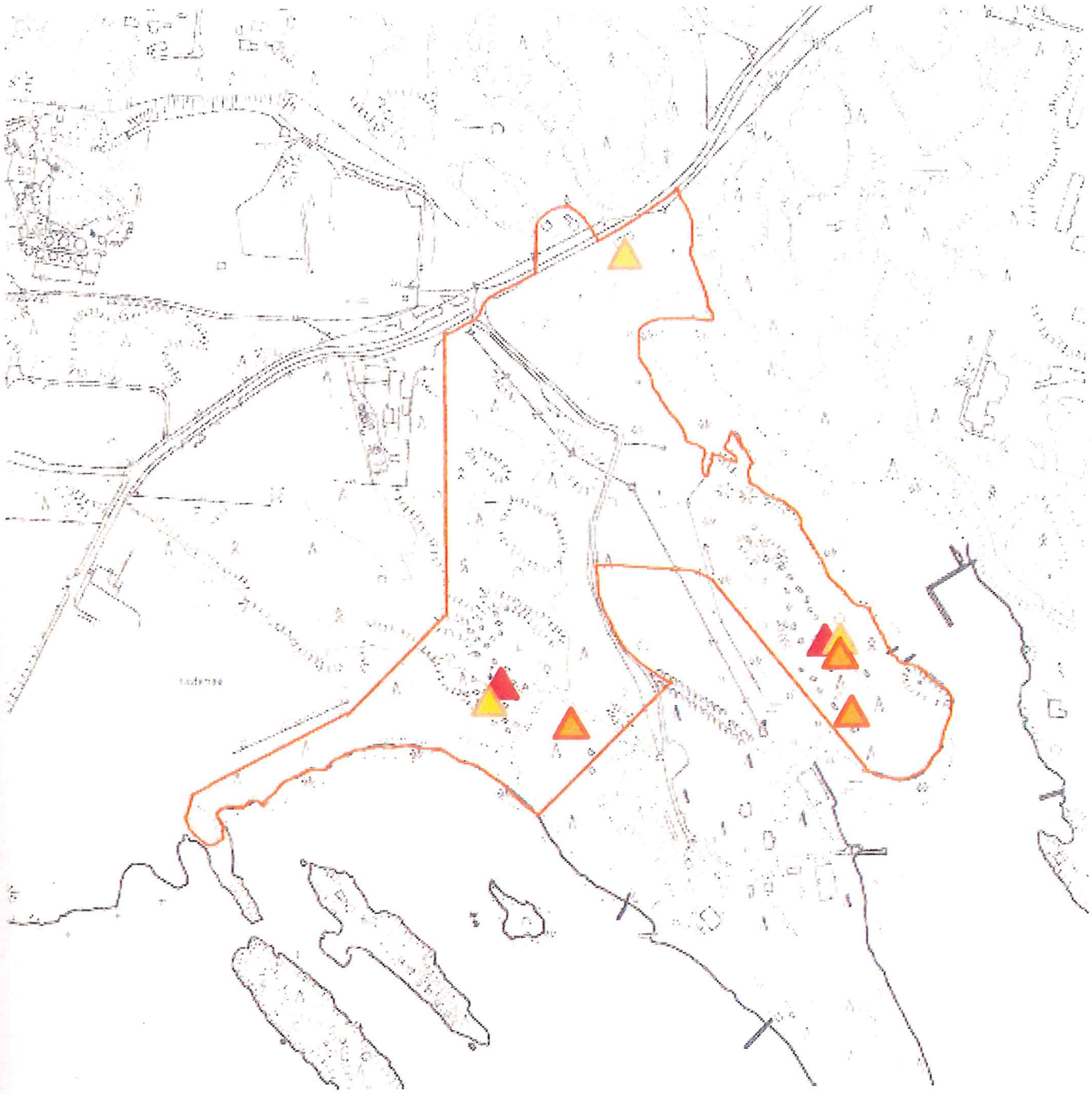
Kuva 12. Pohjanlepakon saalistusalueet. Saalistusalueet on määritelty kuvan 11 saalistavien pohjanlepakoiden havaintojen perusteella. Pääasialliset saalistusalueet on merkitty karttaan sinisellä. Kartoitusalue on rajattu karttaan oranssilla.

Korvayökät saalistavat esim. kuusikoissa ja pihapiireissä (kuva 13) sekä sekametsän reunassa Korvayökkö voi esimerkiksi lentää hyönteisiä etsimässä yksittäisen omenapuun tai puskan ympärillä.

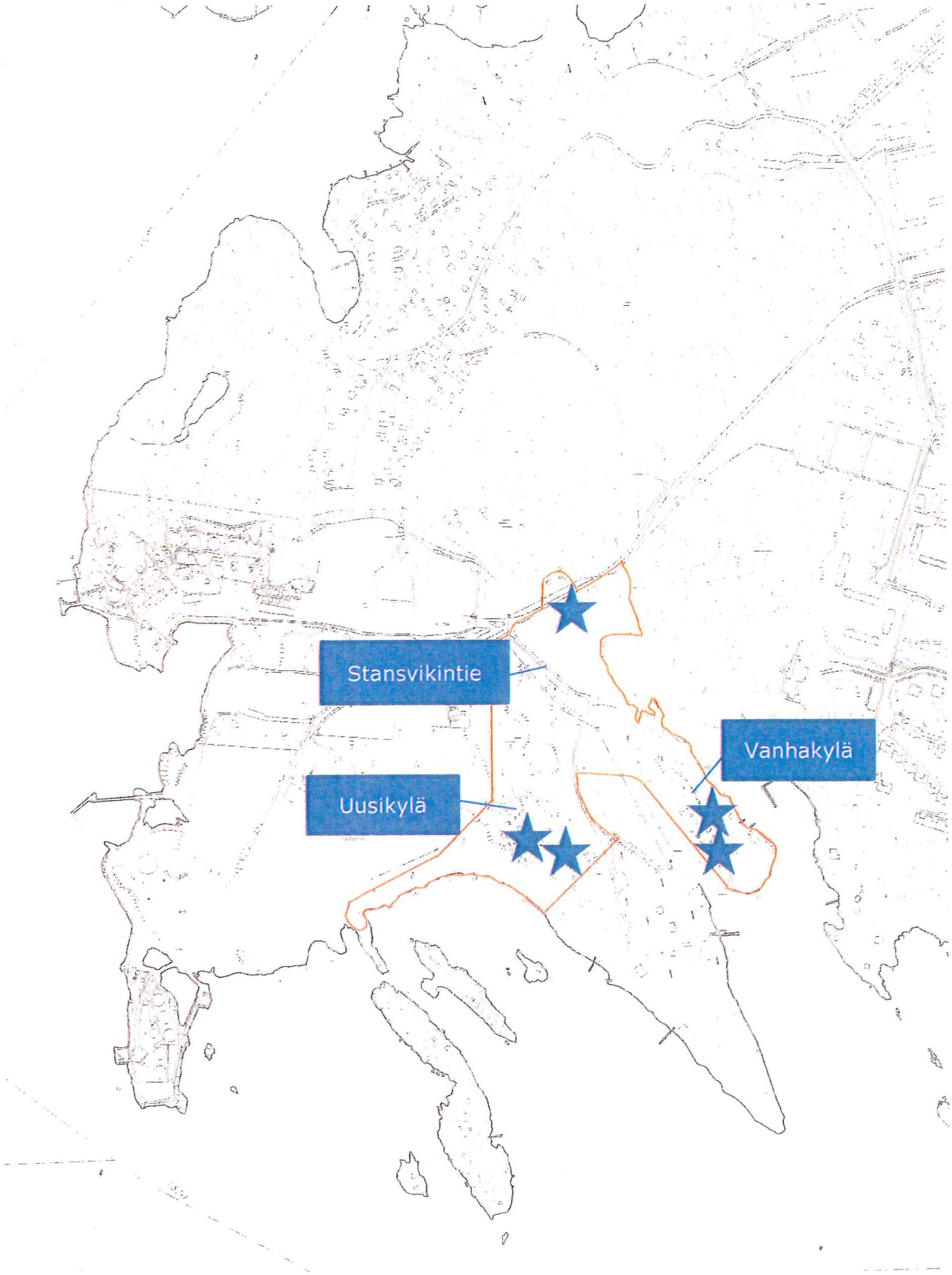
Saalistavien korvayökköjen havaintopaikat on merkitty kuvaan 14. Korvayökköhavaintoja on niin vähän, ettei ruokailualueita ole havainto-pisteiden perusteella määritelty. Kuvassa 15 on tiivistetty korvayökköjen havainnot eri käyntikerroilta.

Kuva 13. Korvayökät saalistavat esimerkiksi pihapiireissä. Kuvassa Nalletalo.

Kuva 14. Saalistavien korvayökköjen havainnointipisteet. Punaiset kolmiot = havainnot 23.-24.6.2013 välisenä yönä; oranssit kolmiot = havainnot 16.-17.7.2013 välisenä yönä; keltaiset kolmiot = havainnot 7.-8.8.2013 välisenä yönä.

Kuva 15. Korvayökköjen saalistuspaikat. Saalistuspaikat on merkitty karttaan sinisillä tähdillä.

5 LEPAKKOLAJIEN HERKKYYS MAANKÄYTÖN MUUTOKSILLE

Lepakkolajit poikkeavat toisistaan elinvaatimuksiltaan. Siippalajit ovat erikoistuneet saalistamaan tietynlaisessa ympäristössä: vesisiippa veden yllä rannoilla; viiksi- ja isoviiksisiippa harvahkoissa metsissä. Erikoistuneimpina lajeina siipat ovat herkempiä ympäristön muutoksille kuin pohjanlepakko ja korvayökkö, jotka voivat saalistaa monenlaisissa ympäristöissä (Wermundsen & Siivonen 2008).

Pohjanlepakko menestyy hyvin myös kaupunkiolosuhteissa. Se saalistaa esimerkiksi kerrostalojen pihoilla sekä teiden ja parkkipaikkojen yllä (Wermundsen & Siivonen 2008).

Kartoitusalueen lepakoiden ominaisuuksia on kerätty liitteessä 2 olevaan taulukkoon.

5.1 Metsänhakkuun vaikutus lepakoihin

Viiksisiippalajit saalistavat tyypillisesti harvoissa havupuuvaltaisissa vanhoissa metsissä. Laji saalistaa tyypillisesti 1,5-6 metrin korkeudella puiden väleissä metsän hämärässä puikkelehtien. Lisäksi viiksisiippalajit voivat käyttää piilopaikkoinaan puissa olevia koloja ja rakosia. Laajat avohakkuut heikentävät huomattavasti näiden lajien elinolosuhteita. Mikäli viiksisiippa-alueilla tehdään laajoja hakkuita, olisi hyvä jättää muodostuvien metsäsaarekkeiden väliin niitä yhdistävää puustoa, jota pitkin lepakot pääsevät siirtymään paikasta toiseen. Viiksisiippalajien kaikuluotausääni on heikko, joten ne tarvitsevat maamerkkejä liikkuakseen paikasta toiseen.

Liian tiheä metsä häiritsee kaikuluotausta ja siellä on vaikea lentää, joten viiksisiippametsää voi ja saa hoitaa kevyellä kädellä. Toisaalta metsää ei tule harventaa liikaa, ettei metsästä tule liian valoisa. Viiksisiippalajit pelkäävät petoja ja etsiytyvät siten saalistamaan hämäriin paikkoihin. Harvaksi hakattu metsä myös kuivuu ja sen seurauksena hyönteisten määrä vähenee metsässä.

Vesisiipat saalistavat rannoilla etenkin pienissä poukamissa. Vesisiipan saalistusalueiden säilyttämiseksi olisi tärkeää säästää rantapuusto vesisiipan saalistusalueella. Rantapuusto suojaa tuulelta ja luo hämyisän saalistusalueen. Vesisiippa on usein päiväpiiloissa vanhojen rantapuiden koloissa eli myös vanhat kolopuut olisi hyvä säästää rantojen läheisyydessä.

Siipat horrostavat talven luonnon muovaamassa tai ihmisen rakentamassa maanalaisessa tilassa. Mikäli metsää tai puita joudutaan kaatamaan, aiheutetaan siipoille mahdollisimman vähän haittaa, jos hakkuut toteutetaan talvella, jolloin siipat eivät ole metsässä.

5.2 Valaisemisen

Pohjanlepakot käyttävät keinovalaistusta tehokkaasti hyväkseen. Keinovalo, etenkin valkoinen valo vetää puoleensa hyönteisiä. Suomessa etenkin syksyllä

pohjanlepakot saalistavat valojen puoleensa vetämiä hyönteistä esim. katulamppujen ympärillä. Pohjanlepakon saalistusalueilla valaistuksen suhteen ei tarvitse tehdä erityistoimenpiteitä.

Korvayökkö ei saalista keinovaloilta hyönteisiä, mutta todennäköisesti sietää jonkun verran valaistusta, koska se asustaa ja saalistaa kaupunkien puistoissa, hautausmailla ja omakotitalojen pihapiirissä.

Valaiseminen on pohjanlepakolle hyöty, mutta viiksisiippalajeille haitta. Viiksisiippalajit karttavat keinovalaistuja alueita. Metsiä ei tule valaista viiksisiippalajien saalistusalueella touko-syyskuun aikana.

Metsänhakkuiden lisäksi metsän valaiseminen yleensä karkottaa viiksisiippalajit alueelta. Mikäli metsää, esimerkiksi liikuntateitä joudutaan valaisemaan, voi keinovalaistuksen haittavaikutuksia viiksisiippalajeille vähentää seuraavin keinoin:

- Metsää ei valaista touko-syyskuun aikana eli lamput ovat poissa päältä.
- Metsään osuvaa "valosaastetta" vähennetään suuntaamalla valot alas tielle ja käyttämällä lyhyitä valopylväitä.
- Valopylväät sijoitetaan harvaan.
- Pidetään kesällä päällä vain joka toinen lamppu.

Myös vesisiippa karttaa keinovaloja eli rantoja tai siltojen ja laitureiden alusia ei tule valaista touko-syyskuun välisenä aikana.

5.3 Liikenteen vaikutukset lepakoihin

Melun ja liikenteen vaikutusta lepakoihin on tutkittu maailmassa toistaiseksi vähän. Korkealla ja nopeasti lentävät lajit, kuten pohjanlepakko joutuvat harvemmin liikenteen uhriksi. Matalalla lentävät lajit kuten vesisiippa, viiksisiippalajit ja korvayökkö taas joutuvat helpommin autojen töytäisemiksi (esim. Gaisler & al. 2009). Berthinussenin & Altringhamin (2012) tutkimuksen mukaan lepakot karttavat vilkasliikenteisiä teitä. Kauempana tiestä on enemmän lepakkolajeja ja runsaammin lepakkoyksilöitä kuin tien välittömässä läheisyydessä.

Yhdysvalloissa tehdyn tutkimuksen mukaan lepakko pitää autoja uhkana petoeläinten tavoin ja välttää niitä (Zucher & al. 2010). Lepakoiden lentokorkeus, autojen nopeus, automerkki tai auton aiheuttama melutaso eivät tutkimuksessa vaikuttaneet lepakon käyttäytymiseen vaan ainoastaan liikenteen määrä. Mitä enemmän autoja on liikenteessä sitä enemmän lepakot karttavat tietä.

Melun on todettu haittaavan ainakin sellaisia lajeja, jotka etsivät saalista kuuntelemalla saaliista lähteviä ääniä sen liikkuessa. Suomessa tällainen laji on korvayökkö. Saalistus on hankalaa melulähteen eli vilkasliikenteisen tien tai muun laajakaistaisen (broadband) melulähteen lähellä. Liikenteen aiheuttaman melun päätaajuus on yleensä 3-30 kHz. Liikenteen melu haittaa ainakin kuuntelemalla saalista etsiviä lepakoita siten, että niiden pyyntimenestys huononee ja saaliiden pyytämiseen kuluu pitempi aika kuin meluttomassa paikassa (Schaub & al. 2008, Siemers & Schaub 2010).

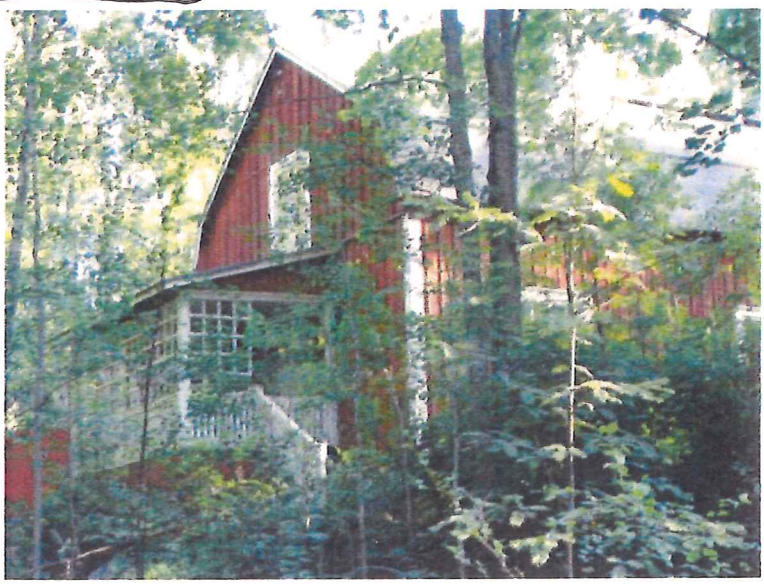
YHTEENVETO JA SUOSITUKSET

Selvityksen perusteella on saatu tarkempaa tietoa lepakoiden käyttämistä alueista Stansvikissa. Siivosen karkeassa koko Helsingin kattavassa kartoituksessa Tahvonlahdenniemi ja Stansvikin kartanon pihapiiri ympäristöineen oli jo arvioitu arvokkaaksi lepakkoalueeksi. Tämän selvityksen perusteella voidaan todeta, että luonnonsuojelulainlain suojaamia lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja (luokka 1) ja EUROBATS-sopimuksen suojaamia tärkeitä ruokailualueita ja siirtymäreittejä (luokka 2) on myös Siivosen rajauksen ulkopuolella.

Luontodirektiivin liitteen IV(a) mukaan lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Tällaisia piilopaikkoja kartoitusalueella on ainakin Schaumanin huvilassa, Kaivoshuvilassa, Nalletalossa ja Metsämajassa. Tärkeitä ruokailualueita ovat Uudenkylän kesämaja-alue ympäristöineen rantaan asti sekä Vanhankylän kesämaja-alue.

Pohjanlepakko ei ole maankäytön muutoksille herkkä, kun taas siipat ovat haasteellisia. Metsien hakkuu sekä valosaasteen ja liikenteen lisääntyminen heikentäisivät etenkin siippojen elinmahdollisuuksia alueella.

Tärkeitä siirtymäreittejä ovat lisääntymis- ja levähdyspaikkojen lähellä olevat metsät ja puut. Siipat ovat petoarkoja eli kulkevat metsän siimeksessä tai maamerkkejä esim. puurivistöjä seuraten. Lepakoiden piilopaikkoina käyttämiä rakennuksia ympäröivät puut ja metsät olisi siten tärkeää säilyttää. Ilman niitä siipat eivät voi käyttää lisääntymis- ja levähdyspaikkojaan eli metsän hakkuu heikentää levähdys- ja lisääntymispaikkaa. Metsän hävittäminen esimerkiksi Kaivoshuvilan ympäriltä heikentää lisääntymis- ja levähdyspaikkaa, joten metsän kaatamiseen tulee olla Uudenmaan ELY-keskuksen lupa.

Kuva 16. Lepakot valitsevat piilopaikakseen yleensä metsän reunassa sijaitsevan rakennuksen. Kuvassa on Kaivoshuvila, jonka piipunjuuressa havaittiin päiväpiilossa useita lepakoita. Kaivoshuvilan eteläpuolella sijaitseva metsä on tärkeä siirtymäreitti saalistusalueille etenkin Kaivoshuvilan siipoille.

LÄHTEET

Berthinussen, A. & Altringham, J. 2012. The effect of major road on bat activity and diversity. Journal of Applied Ecology 49: 82-89.

Gaisler, J., Řehak, Z. & Bartonička, T. 2009. Bat casualties by road traffic (Brno-Vienna). Acta Theriologica 54: 147-155.

Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2012. Selvitys eräiden Helsingin kaupungin omistamisen metsäalueiden monimuotoisuudesta. Vuoden 2011 inventointien loppuraportti. 21.6.2012. 29 s.

Hiltunen, L. 2000. Stanvikin kartanopuiston puu- ja ruohovartinen kasvillisuus ja kasvisto. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 2001:15 / Viherosasto. 45 s.

Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. 2010. Suomen Lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010. Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 685 s.

Schraub, A., Ostwald, J. & Siemers, B.M. 2008. Foraging bats avoid noise. The Journal of Experimental Biology 211: 3174-3180.

Siemers, B.M. & Schaub, A. 2010. Hunting at the highway: traffic noise reduces foraging efficiency in acoustic predators. Proceedings of the Royal Society B 2011 278: 1646-1652.

Siivonen, Y. 2004. Helsingin lepakkolajisto ja tärkeät lepakkoalueet vuonna 2003. Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 3/2004. 40 s.

Wermundsen, T. 2010. Bat habitat requirements – implications for land use planning. Dissertationes Forestales 111. 49 s.

Wermundsen, T. & Siivonen, Y. 2008. Foraging habitats of bats in Southern Finland. Acta Theriologica 53: 229–240.

Zucher, A., Sparks, D. & Bennet, V. 2010. Why the bat did not cross the road? Acta Chiropterologica 12: 337-340.

LIITTEET

Liite 1: Stansvikin kyläyhdistyksen lepakkohavainnot

Liite 2: Kartoitusalueen lepakoiden ominaisuuksia

D 6.9.2012 SÄÄ: +11, TUULTA, RAJASAAREN ILOTULITUS TAIVAALLA VÄLÄHTELI JA PAUKKUI

MAN & H. SÖDERMAN ALUE: WANHIS, KAIVOS- & RÖNGÄN HUVILA JNE,
KOPETSIVÄT" KHZ: 28, 45

KA:	KHZ	HAVAINNOT	KLO	MUUTA
CENTTÄ	~~45~~ 45 x 1 ~~28~~ x 1	NOPEA NAKUTUS (SIIPPA) HITAAMPI NAPSUTUS (POHJAN LEPAKKO)	21.00–	
HUVILA PÄRISTÖ	45 YHT 4 HAV	NAPSUTUKSIA, VÄLILLÄ (SIIPPOJA?) VAIMEAMPIA (KAUKANA?)	21.20–	
ÄN HUVILA ROSTEN AASTO	28 45	KOVA, JATKUVA, TASAISIN SÄÄNNÖLLINEN NAPSUTUS (OISKO JOKU HÄIRIÖ?) KUULUI MYÖS, MUTTA VAIMEA	21.30– 22.00	KOVA AUTO-, PYÖRÄ- & MOPO LIIKENNE ILOTULITUSTA KATSOMAAN EDESTAKAISIN
IKINTIEN SA	45 YHT 6 HAV 28 YHT 3 HAV	VÄLILLÄ VAIMEITA TAI KOVEMPIA NAKUTUKSIA (SIIPPOJA?) SELKEÄT NAPSUTUKSET, NÄPSYTYKSET (POHJAN LEPAKKO?)	22.00– 22.15	
J MÖKKI	EI ENÄÄ HAVAINTOJA,		ILMA 22.17+	VIILENI

N. 15 YKSITTÄISTÄ HAVAINTOA, OSA VAIMEITA

RÖNGÄN HUVILAN JA KAIVOSTEN MAASTON HAVAINTO, JOKA ON POIKKEAVA, PITÄISI VARMAAN SELVITTÄÄ. MAIJA TALLENSI KANNYKKÄÄNSÄ ÄÄNTÄ.

E 5.9.2012 SÄÄ: +14°, TYYNI, PILVETÖN

SÖDERMANIN LEPAKKOETSIVÄT" ALUE: WANHIS, KAIVOS- & RONGAN HUHLA YM, TESTATTIIN JOKA PAIKASSA 28, 38, 45 KHZ

KHZ: SATUNNAISESTI MYÖS 20, 50, 55

AIKA	KHZ	HAVAINNOT	KLO	MUUTA
KT 7 KUISTI NHIS	45 (MUILLA EI HAVAINTOJA) x2	RÄTISEVÄ NAPUTUS (NIKSI- & VESI- -"- -"- SIIPPA?)	20.54 20.58	
AGRILLI NHIS	45 (-"-) x2	(EI RÄTISEVÄ) NAKSUTUS (NIKSI- TAI? — "- — "— (VESISIIPPA)	21.05- 21,15	LEHTOPOLLO
AKENTTÄ NHIS MINISSÄ .16 VAINTOA)	45 (YHT 5 HAVAINTOA) 28 (YHT 8 HAV) 38 (YHT 3 HAV)	KOVA NAKSUTUS RÄTISEVÄ NAPUTUS KOVA NAPSUTUS "MAISKUTTAVA" NAPSUTUS (POHJAN LEPAKKO?) RÄTISEVÄ KOVA NAPSUTUS VÄPÄTYS RÄTISEVÄ (PIKKU- LEPAKKO?)	(NIKSI- TAI VESISIIPPA?) 21,15- 21,45	TOINEN POLLO (EI TUNNISTETTU)
TÖMAJA & KKI ALUE	EI HAVAINTOJA, AUTOLLA LIIKKEELLE		21.45- 22.00	JALKAPALLOKENTTÄ RUSAKKO
JSVIKINTIEN TKA	28 (MUILLA EI HAV) YHT 2 HAV.	KOVA NAPSUTUS	22.00- 22.25	
OSHUHLA	28 (MUILLA EI) YHT 2 HAV.	KOVA NAPSUTUS RÄTISEVÄ NAPSUTUS		TALOSSA VALOT JOKU PAIKALLA
GÄN HUHLA AVOSTEN MAASTO	28 KOKO AJAN TOSI KOVAA JATKUVAA NAPSUTUSTA, RÄTISEVÄÄ VÄPÄTYSTÄ VAIMEANA ↑ -"- 20,38 (MUILLA EI MITÄÄN KAIVOSHUHLALLE PÄIN SUUNNATTUNA EI MITÄÄN OISKO PESÄ VAI JOKU HÄIRIÖ?	22,25- 22,40	KOIRASAAREN- TIELLÄ RUSAKK
KKI 7 KUISTI	EI ENÄÄ HAVAINTOJA, EHKÄ SUUNTA	ILMA MILENI NOPEASTI UPEA KUUTAMO & TÄHTITAIVAS	22,47 - 23,00	

HT 24 YKSITTÄISTÄ HAVAINTOA + RONGAN HUHL NÄHTIIN KAIVOKSILLA PÄIN JOKO "MASSA-HAVAINTO" TAI JOKU HÄIRIÖ. KÄYKÄÄ KAIKKI SIELLÄ VAROIKSI, EIKÖ? JOS HAVAINTO ON PYSYVÄ, ASIANTUNTIJA PAIKALL NIIN SAADAAN TIETÄÄ MISTÄ JOHTUU. OIS UPEETA JOS OLISI LEPAKKO YHTEISÖÄ PESÄTHIN OVAT VAIKEASTI LÖYDETTÄVÄÄ

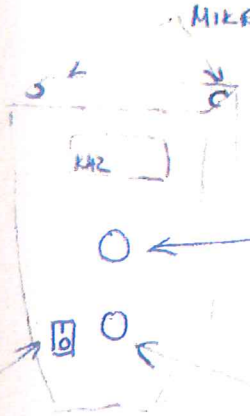
A 8.9.2012 SÄÄ: +9, TUULTA 6 M/s, TÄHTITAIVAS JA KULTAMO

LEPAKKOETSIVÄT"
, WILSKMAN
AIVI KOTO
OM KOTO

ALUE: KAIVOSHUMLA, TURNIHUMLA, UUSIKYLÄ
KHZ: 28, 45

PAIKKA	KHZ	HAVAINNOT	KLO	MUTA
VOSHUMLA	45	• MEREN PUOLELLA USEITA (4) HAVAINTOJA (SIIPPOJA)	21.00	
	28	• STANSVIKINTIEN PUOLEISEN PÄÄDYN PUOLELLA 2 HAVAINTOJA (POHJANLEPAKKO?)	21.10	
NHULA (KÖNGÄN HUMLA)	28	• SAMA AALTOILEVA ÄÄNI KUIN TO 6.9, VAIN KAIVOSTEN SUUNTAAN, VAIN 28 KHZ -TAAJUUDELLA	21.30	VAIN TAAJUUDELLA 28. EI 45.
SIKYLÄ	28	• UIMARANNALLA 2 HAVAINTOA, POHJANLEPAKKO?	22.00	

EI YHDEN YHTÄ HYTTYSTÄ EIKÄ NUITAKAAN LENTÄVIÄ HYÖNTEISIÄ, KYLMÄ JA TUULINEN SÄÄ, LOPUKSI +7°

MIKROFONIT
-Suunnataan puihin, kaislikkoon tms. missä lepakot voisivat liikkua

TAAJUUSSÄÄDIN
-säädetään listalla oleville taajuuksille, josta todetaan havainnon laji

KYTKIN
O = OFF, POISI PÄÄLTÄ
I = ON, PÄÄLLÄ

ÄÄNEN SÄÄTÖ
- Äänitaso testataan hieromalla sormia vastakkain n. 30cm päässä mikrofoneista. Kuuluu ilman kaiuttimiakin.

TOIMINTA MITATTAESSA:
-PYSY PAIKALLAAN, SUUNTAA MIKROFONIT, VAIHDA TAAJUUTTA, ODOTTELE. RAUHALLINEN LUONNON HAVAINNOINNIN TAPA.

€ 12.9 SÄÄ: 13, TYYNTÄ, SATEEN JÄLKEEN ERITTÄIN KOSTEA ILMA.

PAKKOETSIVÄT NNU IÄÄ Y KOTO

ALUE: UUTIS, KAIVOSHUVILA, TORNI-HUVILA, PÄÄMAITURI

KKA:	KH2	HAVAINNOT	KLO	MUUTA
ANON MTURI	45	TYYPILLINEN NAPUTTAVA SIIRRÄ	22,15	HYÖNTEISM VÄHÄN LIIKKEELLÄ

Liite 2. Kartoitusalueen lepakkolajien vertailutaulukko.

Tarkasteltava ominaisuus	**Kartoitusalueelta tavattujen lepakkolajien ominaisuuksia**			
	Vesisiippa	**Isoviiksisiippa/viiksisiippa**	**Pohjanlepakko**	**Korvayökkö**
Yleisyys Suomessa	Yleisiä vesistöiden läheisyydessä, tavataan napapiirille asti	Yleisiä metsissä, tavataan Kuusamoon asti	Levinnyt koko Suomeen, myös Lapissa esim. Kevon kanjonissa	Yleinen Suomessa, tavataan Kajaanin tienoille asti
Ravinto	Pääravintona surviaissääsket, joita pyydystää veden pinnalta. Syö myös pieniä kaloja.	Pienet hyönteiset (kaksisiipiset), yökköset, hämähäkit	Pienet hyönteiset (kaksipiipiset), yökköset ja kovakuoriaiset	Yökköset, kovakuoriaiset, vesiperhoset, hämähäkit
Saalistuspaikka	Saalistaa tyypillisesti veden pinnalla, tuulisella säällä saalistaa rantametsikön aukkopaikoissa 1,5-6 metrin korkeudella	Saalistaa tyypillisesti 1,5-6 metrin korkeudessa	Saalistaa tyypillisesti 5-15 metrin korkeudessa	Saalistaa tyypillisesti puun latvustossa ja puskan ympärillä, paikantaa saaliin usein kuuntelemalla
Saalistusbiotooppi	Lahtien, lammikoiden, koskien, lampareiden, salmien ja kanavien yllä, saalistaa mielellään siltojen alla	Metsä, usein havupuuvaltainen; myös puutarhoissa	Ruovikon yllä, rannan korkeiden puiden latvustoissa, metsien aukkopaikoissa, metsän reunoissa, kerrostalojen pihoilla, teiden ja parkkipaikkojen yllä	Metsässä, kaupungeissa myös puistoissa ja hautausmailla, pihapiireissä esim. omenapuun ympärillä.
Päiväpiilopaikat ja koloniapaikat	Puiden koloissa, siltojen tai laiturien rakenteissa, rakennuksissa, lepakon pöntöissä	Rakennuksissa, puiden koloissa, kaarnan alla	Rakennuksissa, puiden koloissa, halkopinoissa	Rakennuksissa, puiden koloissa, lepakon- , linnun ja liito-oravan pöntöissä
Ääni	Ääni heikko, tarvitsee maamerkkejä liikkuakseen paikasta toiseen	Ääni heikko, tarvitsee maamerkkejä liikkuakseen paikasta toiseen	Ääni voimakas, lentää, saalistaa ja suunnistaa myös avoimilla alueilla	Lentää matalalla. Seuraa yleensä maamerkkejä liikkuessaan paikasta toiseen.
Luonnonvalo	Valoisina kesäöinä etsiytyy hämäriin paikkoihin saalistamaan, koska pelkää joutuvansa petolintujen saaliiksi, loppukesästä öiden	Saalistaa hämärissä paikoissa yleensä metsän varjossa, koska pelkää petoja.	Pystyy saalistamaan jopa yöttömässä yössä Lapissa.	Voi saalistaa yksittäisen puskan ympärillä pellon reunassa.

	pimetessä saalistaa rantojen lisäksi myös avoimilla alueilla veden pinnalla.			
Tuulisuus	Tarvitsee tyyntä vedenpintaa saalistukseen.	Saalistaa metsässä puikkelehtien puiden latvuksien välissä. Metsä vaimentaa tuulisuutta.	Pystyy saalistamaan myös tuulisella säällä.	Tuuli aiheuttaa ultraääntä eli häiritsee saalistusta: korvayökkö etsii saalista pääasiassa kuuntelemalla saaliin aiheuttamia ääniä.
Sade	Ei saalista sateella. Sade aiheuttaa ultraääntä eli häiritsee kaikuluotausta.	Ei saalista sateella. Sade aiheuttaa ultraääntä eli häiritsee kaikuluotausta.	Pystyy saalistamaan pienellä sateellakin.	Sade aiheuttaa ultraääntä eli häiritsee saalistusta: korvayökkö etsii saalista pääasiassa kuuntelemalla saaliin aiheuttamia ääniä.
Vesikasvillisuus	Ei saalista veden pinnalla, jos siinä on kasvillisuutta. Kasvillisuus haittaa kaikuluotausta.	Ei vaikutusta. Saalistaa metsässä.	Ei vaikutusta, sillä saalistaa muutaman metrin korkeudessa.	Ei vaikutusta.
	Toimenpiteiden vaikutus			
Keinovalo	Karttaa keinovalolla valaistuja alueita (pelkää petoja)	Karttaa keinovalolla valaistuja alueita (pelkää petoja)	Hyödyntää keinovaloa saalistuksessa etenkin syksyn pimeinä öinä. Keinovalo (etenkin valkoinen) vetää puoleensa hyönteisiä, joita pohjanlepakot saapuvat saalistamaan.	Saalistaa kaupunkien puistossa ja hautausmailla sekä talojen pihapiirissä. Todennäköisesti sietää jonkin verran valaistusta. Ei hyödynnä keinovaloa saalistuksessa.
Liikenne	Lentävät matalalla, joutuvat helposti liikenteen uhreiksi etenkin silloilla.	Lentävät matalalla, joutuvat helposti autojen töytäisemiksi.	Lentävät 5-15 metrin korkeudella, eivät yleensä joudu liikenteen uhreiksi paitsi siltapaikoissa.	Lentävät matalalla, joutuvat helposti autojen töytäisemiksi.
Tuulivoimalat	Saalistavat matalalla: eivät yleensä joudu tuulivoimaloiden roottorien uhreiksi.	Saalistavat matalalla: eivät yleensä joudu tuulivoimaloiden roottorien uhreiksi.	Saalistavat korkealla avoimella alueella etenkin syksyllä: joutuvat tyypillisesti tuulivoimaloiden roottorien uhreiksi etenkin syksyllä.	Saalistavat matalalla: eivät yleensä joudu tuulivoimaloiden roottorien uhreiksi.
Ruoppaus	Parantaa vesisiipan	Ei vaikutusta.	Ei vaikutusta.	Ei vaikutusta.

	saalistusolosuhteita, koska poistaa kaikuluotausta häiritsevän vesikasvillisuuden.			
Metsänhakkuu	Saalistaa rantapuuston veden ylle luomassa varjossa ja tuulen suojassa. Usein päiväpiilossa vanhojen puiden koloissa rannan läheisyydessä. Rantapuustoa ei tule poistaa.	Saalistaa metsän siimeksessä. Liian tiheä metsä häiritsee kaikuluotausta. Metsää voi varovasti harventaa. Harventaminen tulisi tehdä vähitellen.	Saalistaa metsän aukkopaikoissa ja metsänreunassa, pienten aukkopaikkojen luominen metsään ja metsän harvennus voivat parantaa saalistusolosuhteita.	Saalistaa usein yksittäisten puiden ja puskien ympärillä. Todennäköisesti sietää ainakin harvennushakkuita.
Yleisarvio suojelutarpeesta	Hyvä ottaa huomioon etenkin rantoja rakennettaessa.	Hyvä ottaa huomioon metsää hakattaessa.	Menestyy hyvin kaupunkiolo-suhteissa. Saalistaa esim. kerrostalojen pihoilla, jos siellä on puita, joten ei yleensä tarvitse erikseen huomioida suunnittelussa.	Pärjää muutoksia ympäristöön tehtäessä paremmin kuin siipat, jotka ovat enemmän erikoistuneet tietynlaiseen ympäristöön.